

T.C

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

**YABANCI VE TÜRK BASININDA MISSOURİ'NİN İSTANBUL
ZİYARETİ VE YANKILARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖMER OĞUZHAN DOSTI

İZMİR/2016

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

YABANCI VE TÜRK BASININDA MISSOURI'NİN İSTANBUL
ZİYARETİ VE YANKILARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖMER OĞUZHAN DOSTI

DANIŞMAN
YRD.DOÇ.DR.TÜRKAN BAŞYİĞİT

İZMİR/2016

ÖNSÖZ

Bu çalışmada kökleri 18.yy'a değin uzanan Osmanlı-Amerikan ilişkileri akabinde 2.Dünya Savaşı' ve sonrasında Soğuk Savaş'a kadar uzanan olaylar üzerinden bir inceleme yapıp Amerikan - Türk İlişkileri bakımından göz ardı edilemeyecek bir öneme sahip olan "*Missouri Savaş Gemisi*"nin 5 Nisan 1946 tarihinde İstanbul'a ziyareti ve bu 4 günlük ziyaretin süreci zarfında Yabancı-Türk Basınındaki yansımaları ele alınacaktır.

Konumuz içerisinde yer alan bölümlerde genellikle Amerikan , İngiliz ve Türk gazetelerinin verdiği bilgilere göre 5 Nisan ve 9 Nisan 1946 arasında Missouri zırhlısının ziyareti kapsamında geçen gazete manşetlerinin verilmesine dikkat edilmiş ve çalışmalar esnasında özellikle yabancı gazetelerin verdiği demeçlerin çeviri sürecinde bir takım engellerle karşılaşılrsa da çalışma ; ziyareti yapan ve ziyareti karşılayan taraflar içerisinde aktarılmaya çalışılmıştır. Missouri gemisinin sadece ziyaret programı bu çalışmaya dahil olmamakla beraber zırhlının tarihi süreci de çalışma içerisinde aktarılmaya çalışılmış ve bu sebeple İstanbul'a gelen bu tarihi geminin geçmişte ne gibi olaylarla karşılaştığına değinilerek ziyaret programına yalnız gitmesi kararlaştırılan bu geminin taşıdığı mazinin arka planı da araştırmacılara ileride bir katkı sağlayabilmek amacıyla yazıya geçirilmiştir. Soğuk Savaş öncesinde Türkiye'nin izlediği siyasi doktrinlerde Amerikan bayrağı altına girmesine bir ön ayak olan Missouri'nin çalışma kapsamında seçilmesinin nedenlerinden biri de daha önce bu çalışma ile ilgili yabancı basın kapsamında analitik ve derinlemesine bir uygulamanın olmamasıdır. Birçok çalışmada olduğu tarafımızca karşılaşılan zorluklar yabancı eserlere kolay ulaşamama , yabancı gazeteler için ekstra ekonomik kaynaklar sarf etmek gibi etkenler olsa dahi , konu olabildiğince daha sonraki eserlere bir ön ayak olması bakımından tamamlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmalarım süresince bana yardımcı olan başta Danışman Hocam Yrd.Doç.Dr. Türkan Başyığıt olmak üzere bitmeyen destekleri ile aileme ve konum içinde , araştırma sürecinde belge sağlama konusunda Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve Ahmet Piriştina Kent Arşivi Müzesi çalışanlarına sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

ÖMER OĞUZHAN DOSTİ

ÖZET

Osmanlı - Amerikan İlişkileri çerçevesinde ilk ilişkilerin 1786 yılı itibari ile ortaya çıkışı ile Türk - Amerikan ilişkilerinin ilk basamağı atılmış oldu. 1939 'un sonları akabinde ise 2.Dünya Savaşı'nın başlayışı ve 1945'te sona eriş süreci içerisinde ortaya çıkan üç büyük güç olan İngiltere , Amerika ve Rusya ; kendi siyasi amaçları içerisinde Türkiye'nin dış politikasına da yansıyan birtakım kararlar aldı.

Nitekim savaşın bitişi ile beraber Temmuz 1945'te "*Postdam Konferansı*"içinde daha önce "*Yalta*"ya göre bir nebze daha başarısız bir anlaşma sürecinin geçirilmesi özellikle Sovyet Rusya - İngiltere içinde çok daha büyük sorunlara yol açmıştır. 2.Dünya Savaşı'nın da sonunda 1823 "*Monrie Doktrini*" Sonrasında kendisini Avrupa'daki gelişmelere kapayan Amerika , artık kendisini aralarında Türkiye'nin de bulunduğu çekişmelere katılarak kendisini daha sonra bahsedeceğimiz , Türkiye'nin de deyimiyle "*Demokrasinin En Güçlü Kalesi*" konumuna getirecektir. Amerika "*Postdam*" süreci sonrasında Rusya'ya karşı olan uzlaşmacı ve pasif tavrından yavaş yavaş çekilecek artık Akdeniz dünyasındaki liderlik kimliğini İngiltere'nin elinden almaya başlayacaktır.

Bizim de bu çalışmamızın konusu olan ve özellikle yer vereceğimiz kısım o dönemin Amerikan Başkanı Truman'ın 6 Mart 1946 da gönderilmesine karar verdiği kendi zamanının en büyük "*Savaş Gemileri*" nden birisi sayılan ve Amerikan Donanmasında "*BB - 63*" kod adıyla 2.Dünya Savaşı'nın sonlandırılmasına büyük bir katkısı olan "*Missouri Savaş Gemisi*" ve bu geminin ziyarete çıkışından İstanbul'a gelişi ve bu geliş sürecinin bizim basınıımızda ve yabancı basındaki hangi başlıklarla çıkışına işaret edildiğini incelemek ve Türk halkının bu ziyaret çerçevesinde nasıl bir hazırlık süreci geçirdiğine kısa bir vurgu yaparak ziyaretin bitişi sonrasında ne gibi siyasi gelişmelerin vukuu bulduğuna değinmek olacaktır.

Anahtar Kelimeler : Osmanlı Devleti , Amerika, Türkiye, Missouri Savaş Gemisi , 2.Dünya Savaşı

ABSTRACT

With the starting of first relationship between Ottoman Empire and America which occurred in 1786 , also the diplomacy period has been opened between two states , But After the first world war and starting date of The Second world war which is 1936 and end 1945 this long termed relationship has grewed more and three state gained massive power in this second war. They were United States , England and Russia. In their political benefits they have also taken some decisions for turkey either.

Therefore with the ending of war in 1945 , showed that not only conference of Yalta was failed but also after that Postdam was a failiure too. And this failures led to more serious problems between England , Soviet Russia. Also the country which has closed to the on going matters in Europe with "Monrie Doctrine" ; America find it neccessary to involve in this matters which we will discuss the matters in succeeding chapters. And with this second world war The United States were going to be "*Fortress Of Democracy*" for the Turkey as we will work on. After the Postdam and Moscow Conferencess , America will change its reasonable attitude to aggressive against Soviet Russia. And Also will take the England's title "*Protector in East Mediterrenan*" to himself after the Soviet's thought of invasion of east europe.

In our work we will try to give information about visiting of Missouri Battleship which named as "*BB-63*" , the biggest battleship ever in it's own period , successor of ending the Second World War and given a task in 6 March of 1946 by Harry Truman , President of United States of America , coming to İstanbul and how Foreign Press commented about this event from exiting America and coming to Istanbul. Also point it in our press which titles used in this newspapers, and also stressing the how Turkish public prepared for this visiting and as a conclusion trying to explain how political attempts has been accured according to this.

Keywords : Ottoman Empire , America , Turkey , Missouri Battleship , Second World War

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
TABLolar LİSTESİ	VII
KISALTMALAR	XI
EKLER LİSTESİ	XV
GİRİŞ	13

1.BÖLÜM

TÜRK-AMERİKA İLİŞKİLERİNİN TARİHİ KÖKENİ

1.1.1. <i>İzmir'e Çıkış Ve İlk Amerika Kuruluşları</i>	17
1.2 19. - 20.yy Türk-Amerika İlişkileri.....	19
1.3 Birinci Dünya Savaşı Dönemi Türk-ABD İlişkileri.....	22
1.4 2.Dünya Savaşının Bitişi Ve Sonrasındaki Gelişmeler.....	29
1.5 Amerika Politikası, Sovyet Baskıları ve Türkiye.....	41
1.6 Truman Doktrini ve Marshall Yardımı	44

2.BÖLÜM

II.DÜNYA SAVAŞI'NI SONA ERDİREN ANLAŞMANIN YAPILDIĞI ZIRHLI - MISSOURİ

2.1 Missouri Gemisi'nin Tarihçesi	
2.1.1 <i>Amerika Donanmasının İlkleri - St.Louis, Mississippi ve İlk Missouri</i>	50
2.2. Sivil Savaş Dönemi ve İkinci Missouri Gemisi.....	55
2.3 Üçüncü Missouri Zırhlısı	58

2.3.1 Üçüncü Missouri'nin Büyük Beyaz Filo'ya Katılışı.....	61
2.4 Son U.S.S Missouri Zırhlısı -BB 63.....	62
2.5 Son Missouri' Zırhlısının nin Suya İniş Öncesi ve Esnasında Amerika Basınındaki Yansımaları.....	63
2.6 Missouri Savaş Gemisinin Japonya'ya gidişi ve 2.Dünya Savaşının sona ermesi.....	68

3.BÖLÜM

MİSSOURİ'NİN TÜRKİYE'YE GÖNDERİLMESİ, ZİYARET SÜRECİ VE BASINDAKİ YANKILARI

3.1 2.Dünya Savaşı sonrası Diplomatik bir Misyon Üstlenen Missouri Gemisi	70
3.1.1 Washington Büyükelçisi Mehmet Münir Erteğin 'ün Hayatı.....	71
3.2 Yabancı Basınında Missouri' nin Akdeniz Ziyareti Öncesi Çıkan Haberler.....	73
3.3 Türk Basınında Missouri'nin Ziyareti Öncesi Çıkan Haberler.....	90
3.4 Missouri Zırhlısının Gönderiliş Sebebi ve Robert Fisher'ın Tezi.....	110
3.5 Türk Gazetelerinde Missouri'yi Karşılama Hazırlıkları.....	112
3.6 Missouri'nin Türkiye'ye Gelişi , Amerika Askerlerinin İlk İzlenimleri ve Anılar.....	123
3.7.Ziyaret Günlerinde Amerika Ve Türk İlişkilerine dair Yerel Basındaki Manşetler	
3.6.1 Yabancı Basınında Ziyaret Günleri.....	127
3.6.2Türk Basınında İstanbul Ziyareti ile ilgili Gelişmeler.....	135
3.8 Missouri'nin Türkiye'den Çıkışı ve Yabancı - Türk Basınındaki Yansımaları.....	161
3.8 Türk Basınında Ziyaretin Değerlendirilişi.....	162
3.9 Yabancı Basınında Ziyaret sonrasındaki Açıklamalar.....	169
4.SONUÇ.....	181
5.KAYNAKÇA.....	189

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No.

TABLO 1 : Osmanlı Devleti Dönemi Washington'da Elçilik Yapan Devlet Adamları	21
TABLO 2: Yıllara göre Amerika'nın Türkiye'den ithal Ettiği Ticari Malların Dolar olarak Dağılımı	25

KISALTMALAR

A.B.D	Amerika Birleşik Devletleri
A.g.e	Adı geçen eser
A.g.m	Adı geçen makale
A.P.İ.K.A.M	Ahmet Piriştina Kent Arşivi Müzesi
Bkz.	Bakınız
B.C.A	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
B.M	Birleşmiş Milletler
C.E.N.T.O	Central Treaty Organization
N.H.C	Naval Historical Center
N.a.t.o	North Atlantic Treaty Organization
N.y	New York Times Gazetesi
P.T.T	Posta Telgraf Teşkilatı
S.S.C.B	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
S.D	State Department

EKLER LİSTESİ

- Ek.I:** İsmet İnönü'nün Missouri Zırhlısına verdiği giriş izni belgesi
- Ek.II:** Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun Missouri ile gelen gazetecilere demeci
- Ek.III:** Cumhurbaşkanlığı Genel Katibi Gedeleş'in Müttefikleri tebrik belgesi
- Ek.IV:** Missouri zırhlısı Amiral Henry K.Hewitt
- Ek.V:** Missouri zırhlısı ile naaşı getirilen Eski elçinin başında bekleyen Amerikan piyadeleri
- Ek.VI:** Missouri zırhlısının İstanbul'a ziyaretinden önce verilen bir haber
- Ek.VII:** Missouri zırhlısı komutanı Hewitt ile beraberinde gelen Amerikan Heyetinin cenaze törenindeki bir resimleri
- Ek.VIII:** Missouri zırhlısı ile gelen Amerikan sporcularının müsabakaları
- Ek.IX:** "Battleship Missouri" adlı yapıtta zırhlının suya indirilişine dair bir resim
- Ek.X:** 6 Nisan 1946 tarihinde Missouri ve kendisini karşılayan Yavuz zırhlısına ait Dolmabahçe sırtlarında çekilen bir resim
- Ek.XI:** Naaşı Missouri zırhlısı ile Türkiye'ye getirilen müteveffa elçi Mehmet Münir Ertegün
- Ek.XII:** Missouri'nin naaşını getirdiği Eski Büyük Elçi Mehmet Münir Ertegün'ün cenaze merasimi esnasında verilen bir resmi
- Ek.XIII:** Münir Ertegün'ün merasimine ilişkin Türk basınından resimler
- Ek.XIV:** Missouri'nin 1843 yılında Caleb Cushing'i Çin'e nakledişi esnasında Cebelitarık açıklarında yanarak batışı
- Ek.XV:** 1944 yılında suya indirilen Missouri zırhlısının sponsoru Margaret Truman
- Ek.XVI:** Missouri zırhlısı önünde fotoğraf çektiren Amerikan askerleri

Ek.XVII Missouri'den aklımda kalanlar karikatürü

GİRİŞ

Türk-Amerikan ilişkilerinin 2.Dünya Savaşı safhası sonrası gelişmelerini , kurulan ülkeler arası diplomatik bağları daha iyi anlamak ve çözümlmek için daha önceki dönemlerdeki siyasi ve kültürel gelişmelere de bakmak gerekir. Bu nedenle bu bölüm içinde kısa bir süreç halinde bu iki ülkenin ilk siyasi ve ticari görüşmeleri , tanışmaları ele alınacaktır. Türk-Amerikan ilişkilerinin ilk süreci aslına bakılacak olduğunda 1786'da İstanbul'a gelen Amerikan denizcilerinin ziyaretiyle başlamıştı. İstanbul'a "Afyon" maddesinin ticaretini yapmak için gelen Amerikan Tüccarları Osmanlı Devleti ile giriştikleri bu ilk ticari seyir seferinde herhangi bir antlaşmanın yapılmaması ve ayrıca Karadeniz'e çıkmak için gerekli izinlerin kolay alınamayışı sonucu içerisinde bir ilişki başlatamadı. Fakat ciddi bir şekilde siyasi ve ekonomik görüşmelerin başlangıç aşaması Kuzey Afrika civarında koğuşlanan yerel korsan devletçiklerinin tanışması ile gerçekleşecekti. Osmanlı Devleti'nin topraklarının en batıda yer aldığı "*Mağrib*" coğrafyası içinde geliştiği görülmekteydi.¹

Mağrib bölgesinin İstanbul'a uzak olması , yerel bölge yöneticileri ile Osmanlı yönetim kadrosu arasında aynı zamanda haberleşme ve siyasi ilişkilerin bir anlamda uzak kalmasına da yol açmıştı. Amerika ve Osmanlı devleti arasındaki ilk ilişkiler de aslında Mağrib bölgesinde bulunan iç yönetim içerisinde bağımsız bulunan idareciler tarafından sağlanmıştır. Bu dönemin başlangıcı içerisinde Amerika , Afrika'nın bu batı bölgelerine konsolosluklar açmak suretiyle sonraki ilişkiler için de ilk adımlarını atmıştı.Osmanlı Devleti ise Amerikalı'ların bu girişimlerine önceki süreçlerde herhangi bir hareket içinde bulunmamıştı. Öyle ki Trablus ve Cezayir bölgeleri içerisinde yaşamlarını sürdüren bölge vatandaşlarının 19.yy itibariyle başkente karşı gruplaşma ve karşıtlıklar yaratmaya başlaması , İstanbul 'da herhangi bir ciddi önlem alma hareketlerine yol açmamıştı. Daha

¹ Mağrib: Arapça'da "Batı" anlamına gelen "*Garb*" kelimesinden türetilen bir kelimedir."*Gün Batısı*" anlamını da taşımaktadır. Coğrafi anlamda Kuzey Afrika'daki Fas, Tunus, Trablus ve Cezayir' i içine alan bölgeler ,bu kavramın içine girmektedir. Bkz. Çağrı Erhan, **Türk-Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökeni**, Ankara, 2001, s.36

sonraki zamanlarda ise Amerikan Savaş gemilerinin belirli bir süre içerisinde tacizlerine uğrayan Mağrib bölgesi yerel yöneticileri, karışıklık süreci içerisinde bile Osmanlı Devleti ile herhangi bir iletişim içerisine girme yada Otoriteden yardım almak gibi konulardan uzak durmuşlar , İstanbul yönetimi de Batı Afrika'daki cereyan eden hususlara karışmak gibi bir gerek duymamıştır.² Cezayir , Tunus ve Trablus bölgelerinin Osmanlı Devleti içerisinde bir eyalet olarak yer almasının ardından bu üç bölgenin tek bir beylerbeyi yönetimi altında toplanması ve sonradan 1587 itibariyle ayrı ayrı ve diğer uzak bölge yönetimi içerisindeki paşalar yönetimi idaresinde kalması kararı ile 3 senede bir atanan paşalarca yönetilmeye başlanmıştı. Bu üç bölge coğrafi terimler içerisinde bir süre sonra "*Garp Ocakları*" ismiyle anılmış ve idaresi bu şekilde kararlaştırılmıştı.

Fakat bölgeler içerisinde kısa bir zaman sonra görülen özerkleşme ideali daha sonraki dönemlerde ciddi tehditler oluşturmaya da başlayacaktı. 1671'lere doğru yeniçeriler tarafından "*Dayı*" adı verilen askeri komutanlar tarafından idare edildi. İstanbul tarafından bu bölgeye atanan paşalar 17.yy sonlarına doğru sadece kendi ellerindeki şeref makamlarının hükmünü tutabiliyorlardı. Buradaki dayılar gerçek yönetimden sorumlu olan kişilerdi. Bu bilgiler dahilinde tam olarak 18.yy 'ın son çeyreklerine dayanan süreç içerisinde "*Dayı*" kavramı aynı şekilde Mısır hidivliği sistemi gibi bir süre sonra babadan oğula geçen bir devir halini takip etmiştir. Amerika'nın bölgeye dahil oluş zamanı da aynı şekilde 18.yy itibariyle gerçekleşmiştir. Yeni bir coğrafyaya gelen Amerika'lı ticari gemileri bu şekilde yönetilen bir sistemle karşılaşmaları onları kısa bir süre gelişmeleri izlemeye teşvik etti. Nitekim Karşılarında Osmanlı Devleti değil , Ayrı bayrakları olan , ayrı bir yönetici sınıfı hakim fakat Türkçe konuşan ve yazan bir küçük devletçikler bulunmaktaydı.

1774 yılında kararlaştırdıkları "*Philedelphia Kongresi*" ve onunla beraber ardından gelen "*Bağımsızlık Bildirge*"si dahilinde yeni bir coğrafyaya ticari amaçlı seferler düzenleyen Amerika'lı denizciler , korsanlıkla geçinen ve Atlas Okyanus'u ile Akdeniz'de seyir halinde bulunan gemilerden haraç alan bu küçük devletçiklerle nasıl bir uzlaşma içerisine girebileceklerine karar veremediler. Yeni bir devlet olarak ortaya çıkan Amerika'nın

²Osmanlı Devleti, 1516'da Oruç Reis vasıtasıyla Cezayir'e yerleşmişti.Oruç Reis buradaki "*Berberiler*" i yenerek bir yıl içerisinde bölgede tam anlamıyla bir hakimiyet oluşturmuştu. Ardılı Barbaros Hayreddin 'in de 1525 itibariyle tekrar üstünlük sağlaması , 1574 'te de son olarak Sinan Paşa'nın Tunus' u alışı ile beraber Trablusgarb dahili tam bir beyler beyi niteliği kazanmıştı. Ayrıntılı bilgi için b.k.z.Çağrı Erhan, **Türk-Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökeni** , s.14

henüz donanma olarak zayıf bir aşamada bulunması ve ticari gemilerle ilk ziyaretlerine başlaması doğal olarak korsancı yerel güçlerin kendilerine yeni bir kazanım elde edecekleri izlenimini vermişti. Bu ticari gemilerin ciddi bir şekilde açık hedef olması bir süre için kazanç elde etmeye olanak sağlamışsa da bir süre sonra tecrübeli Amerikan denizcilerinin gelişi ve donanmadaki yeni tekniklerin bulunması , en önemli olarak ise karakteristik bir şekilde Amerikan askeri teşkilatının kendi içerisinde bulundurdıkları "*Dinamizm*" gibi etkenler daha sonraki tarihsel gelişmelerde Amerika'nın boyunduruğu altına girmesine neden olacaktır. Aynı şekilde Berberi Savaşları sonrası Osmanlı Devleti, Amerika ile olan siyasi ilişkilerinde daha tedbirli bir konumda hareket edecektir. Amerika-Osmanlı Devleti ilişkileri gidişatı bakımından , Orta Doğu 'daki siyasi gelişmeler açısından kendi kıyılarından uzak bir bölgedeki yeni devletlerle ticari ve siyasi ilişkileri içerisine girmesi , Kuzey Afrika içerisinde daha sonradan değişecek siyasi dengeleri tanımak ve ilk kez ticari ilişkiler başlatmak, Amerika nezdinden ileride daha da ileri görüşlü bir politika izlemesine neden olacaktır. Amerika'nın ilk gelişlerindeki zayıf askeri ve siyasi gücüne karşın Osmanlı Devleti zaman içerisinde terazinin değişen kefesinde yer alacak ve bu yeni devletin politikaları içerisinde de bir süre sonra zayıf kısımda bulunacaktır. Amerika'nın da kurulması sonrasında her yeni gelişen devletin yaptığı gibi ticari bir ilişki kurma girişimlerini başlatmıştır.

Günümüzde ve daha sonradan diğer tarihsel gelişmelerde de dikkat edilebileceği üzere hayati fonksiyonlarından biri olan ticaret , aynı zamanda gittiği bölgedeki yerel yönetimler hakkında bilgi toplamayı da beraberinde getiriyordu. En nihayetinde kurulduktan sonra donanma ve gemicilik faaliyetlerine başlayan bu ülke hem kendi limanları hem de diğer yabancı limanlar aracılığı ile yaptığı "*Taşımacılık*" faaliyetleri ile büyük kazançlar elde ederek , bu kazançlardan sağladığı gelirleri kendi teknik ve donanımsal gelişmeleri için kullanacaktı.³18.ve 19.yy' larda günümüzde olduğuna nazaran mal akışının serbest olmasını sağlayan herhangi bir ticari örgütü ve genel bir kıstas olarak değerlendirilen ticaret antlaşmaları yoktu,yeni kurulan Amerika'nın tek güvencesi gönderdiği ticaret gemilerinin yanında bulunan küçük savaş tekneleriydi. Buna ilaveten ticaret yaptığı devletler içerisinde kendisine izin verilmesi ve birtakım ekonomik haklar elde etmesi ile beraber gittikçe daha güçlü ve zengin bir ticaret filosuna sahiplenme fikrini gerçekleştirecekti. İlk zamanlarda,

³ Bağımsızlık Savaşı ve iç savaş sonrasında Kuzey Amerika içerisinde gelişen Odunculuk, Samur Kürkü Satımı ve Gemi tekniklerinin kullanılması ile beraber gelen ticaret kolu, Güney Amerika bölgesinin tecrübeli askeri ile birleşerek güçlü bir ekonomik tabanın yaratılmasına olanak sağlamıştır.

bağımsızlık hareketi başlamadan önceki dönemlerde , Amerikan kolonileri , ticaretlerini resmi bir çizgi altında İngiltere bayrağı taşıyan gemiler aracılığı ile yapmaktaydı. Aynı benzer ilişki de 18.yy başından itibaren Osmanlı Devleti'nin Asya'da bulunan liman coğrafyaları ile de kurulmuştu. İngiltere de bağımsızlığına kadar bütün Amerikan tüccar gemilerinin kendi bayrağı ile ticaret yapabilmelerine izin verdiği için yapılan ticaretler sadece İngiltere ticari kayıt defterlerinde gözükmekteydi.

Keza diğer limanlarda bulunan İngiliz konsolosluklarının hükümlerine biat etmek zorunda bırakılan bir sınırlandırma söz konusuydu.⁴ İngiltere; 1575 yılından itibaren elde ettiği kapitülasyonlara dayanarak bölgede İngiliz ticaretini biçimlendirmek için ve kendi tüccarlarının çıkarlarını koruma vesilesiyle beraber "*Levant Company*" ; yada "*Levant Kumpanyası*" adlı bir şirket kurarak başta Hindistan olmak üzere diğerdeniz ticareti gerçekleştirdiği bölgelerdeki denetimlerini kayıt altına alarak hem Amerikan tüccarlarının faaliyetlerini hem de kendi ticari hareketlerini izlemekteydi.⁵Aslında İngilizlerin bu tür denetimsel faaliyetleri bir süre sonra Amerikan kolonileri için bir baskı girişimi gibi görülerek sonradan bağımsızlık hareketlerinin önünü de açacaktı. Akdeniz'de bu faaliyetler altında ticaretyapan Amerikan kolonileri 7 yıl sonra Fransa ile olan çekişmesinin ekonomik yükünü kendilerine yüklemek isteyen İngiltere ; daha sonradan ekleyeceği "*Damga Pulu*" vergisi gibi birtakım sebeplerle özgürlük isteme girişimlerine sebebiyet verecektir. Nitekim 1776'da Amerika'nın bağımsızlığını kazanması ile son bulacaktır. İngiltere yeni kurulan bu devleti ancak 1782 'de resmi bir şekilde tanımak zorunda kalarak dünya siyasetinde yeni bir çağın başlamasına vesile olacaktır.⁶

Amerika'nın 18.yy itibari ile bağımsızlığını kazanması ; beraberinde yeni bir siyasi politika belirlemesine de yardımcı olmuştu ; "*Dollar Diplomacy*" adı verilen yeni bir politik-ekonomik evülasyon dönemi başlamıştı. Kısaca açıklamak gerekirse ; eğer bir Amerikalı , kendi ülkesi sınırları içerisinde yada dışında mal alıp satabiliyorsa bu ticaretini bir şekilde ticari bir yetki olarak siyasi anlaşmalar içerisinde de bir şart olarak aktarabilmesiydi. Amerikalı tacirler bu şekilde bir süre sonra sefere yada ekonomik

⁴ Lealand J.Gordon, "**Turkish-American Treaty Realitions**", *The American Political Science Review*, XXII, 1928, s.711-721

⁵ Levant: Kelime Fransızca menşei olup "*Güneş*" anlamına gelen "*Soleil*" ile kullanıldığında güneşin doğması anlamına gelen "*Lever*" sözcüğünün türetilmesiyle doğmuştur.

⁶ Oral Sander, **Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918'e**, Ankara, 1989

nedenlerle gittikleri bölgelerde hem diplomatlık görevi görmüş, hem de diğer devletlerle antlaşma yaptıkları ve gerek Amerikan denizcilerinin , gerekse de buldukları bölgeyle kendi ülkelerinin yaptıkları ticaretin arttırılmasında tuttukları kayıt ve raporlarla da yardımcı olmuşlardır. Bu nedenle ilk tacirlerin raporları bugünkü Amerikan dış politikasında kayda değer bir yer tutmaktadır. Amerika'nın böyle girişimci bir karaktere sahip olması ve ticaret konusunda da dinamik bir ruh içerisinde bulunması daha sonraki politikalarında Orta Doğu konusu da dahil olmak üzere kendi tarihinden gelen deneyimli ve başarılı bir siyaset izlemesine de olanak sağlamıştır. Amerikan ticaretinin aslında her ülkede olduğu gibi önde gelen "*Pragmatist*" düşüncesi sadece ticaret alanında değil daha sonraki girişimlerini de yapacağı siyasi manevralarda ana etkeni olmuştur. Amerika'nın bu faaliyetleri, bir bakıma günümüzde değerlendirecek olursak belki de "*Kapıdan kovulsa bacadan giren*" şeklinde baskın bir dinamizm olarak da nitelendirilebilir.

1.BÖLÜM

1.1 İzmir'e çıkış ve İlk Amerikan Kuruluşları

Amerika'nın , Osmanlı ile olan ilişkilerinde Mağrip'teki ilk temaslar sonrasında "*Bağımsızlık Savaşı*" nın devam ettiği yıllar içerisinde ilk olarak "*Massachusettes*" Kolonisi'nin "*Boston*" şehrinde İzmir'e gelen tüccar gemileri ile beraber ilk adım atılmıştır. Boston'dan gelen Amerikalı bir tacirin kurduğu "*T.H Perkins*" adlı bir şirket aracılığı ile , İzmir Limanı'na Hindistan pamuğu ve baharatı, Havana Şekeri , Kereste , Çivit ve kahve getirilmekteydi. Buradan da İncir, Halı , Afyon ve Zamk taşınmaktaydı.⁷ Bu şirketin ticari kazançları ABD'nin kolonilerine yardım amaçlı olarak gönderilmekteydi. Ayrıca sadece bu şirket aracılığı ile İngiltere'nin uyguladığı ambargo sebebiyle değiş tokuş edilen yada alınan ticari mallar bir şekilde kolonilere nakledilebilmekteydi. Amerika'nın İzmir Limanı aracılığıyla ticarete başlaması , 18.yy'dan itibaren Türkiye coğrafyasında gelişmeye başlayan ve ayrıca ekonomik olarak geniş bir hinterlandı bulunan İzmir'in bu yüzyıl itibari ile yavaş yavaş gelişmeye başlamasının bir nedeniydi.

İzmir Limanı'na artan yoğun Amerikan ilgisi 19.yy da da aynı şekilde kendini gösterir. Amerikan Başkanı Thomas Jefferson'un 4 Mayıs 1802 tarihinde "*William Steaward'ın*" İzmir konsolosu olarak görevlendirmesi ile siyasi ilişkilerin temeli de atılmak istenmiştir, Fakat Babı-Ali'nin bu kişiyi konsolos olarak tanımaması nihayetinde ilk siyasi girişimlerin durgun bir vaziyette seyretmesine sebep olmuştur. Bu durgun seyir , Kasım 1803'te Steaward'ın İzmir'den ayrılması ile sona ermişti. William Steaward'ın ayrılırken ABD Dış İşleri Bakanı Madison'a , "*Doğu ve Batı Hint Adaları ile Güney Amerika ile yaptıkları ticaretin , Osmanlı Devleti'nin tüketim maddelerini karşılamalarına yeterli olacağını ; İzmir limanından yapılan en önemli ithalatın , Doğu ve Hint şekeri, Mocha, Java ve Batı Hint Kahvesi , Kök Boyaları ve baharat olduğunu ve "İzmir'lilerin bu malları*

⁷ S.E Morrison, *Forcing Dardanelles in 1810 with Some Account of the Early Trade Massachusettes*, April 1928,s.208-225

Avrupa üzerinden satın aldıklarını" belirterek ; "*Bu maddeleri doğrudan İzmir'e getirmeleri halinde büyük bir çıkar elde edeceklerini*" bildiren bir mektup da yazmıştı.⁸ Steaward'ın bu görevden ayrılması sonrasında İzmir'de Konsolos Vekili olarak görevlendirilen İngiltere vatandaşı Robert Wilkonson' ın ABD'ye gönderdiği dökümanlardaki bilgilere göre de ; 1805'te altı, 1806' ının ilk yarısında da dört Amerikan ticaret gemisi olmak üzere İzmir'e gelmiş ; Kahve , Baharat , Mum , Rom ve pamuklu ürünler getirip , Afyon ve kuru meyve alımı yapmışlardı.⁹ Bu süreçten sonra 1809 tarihi itibariyle İzmir'e gelen ticari gemilerin sayısı 20 'ye ulaşmıştı.¹⁰

Bu ticaretin ilerleyişi bir süre sonra daha da ileri bir dönemece girdi. 1806-1812 yıllarında İzmir Limanı'ndan Amerikan gemileriyle Çin'e Afyon taşınmaya başlandı. Öyle taşınan malların miktarı artık 4 kat daha fazlaydı. Daha önce İngilizler tarafından taşınan Afyon gibi ticari maddeler artık Amerikan kolonileri tarafından İzmir yoluyla Asya'ya taşınmaktaydı. İzmir Limanı'nda bulunan Yahudi ve Ermeni tacirler aracılığı ile de aynı zamanda Doğu'dan gelen mallar Amerika'ya da gönderilmekteydi , ve bu ticari girişimler ile başlayan Amerikan yaklaşması, kendini bir kez daha konsolosluk tayin etme hareketi ile yön bulmuş oldu. 1808'de Amerika'dan görevlendirilen "*Sloanne*" İstanbul tarafından yine pek karşılık görmedi.

Yine bu başarısızlığa rağmen Amerikan tacirleri resmi görevlilerin bulunmadığı bir süreç içerisinde etraflarındaki diğer yabancı ülkelerin tacirleriyle beraber bir girişim içinde bulunarak , gerek kendi aralarındaki meseleleri çözmek ve gerekse de Osmanlı Devleti ile bir takım ekonomik faaliyetlere girişebilmek amacıyla 1811'de İzmir'de "*Woodmas and Offley*" adlı bir şirketin kurulmasında öncü olmuşlardı. Şirketin ortaklarından biri olan "*David Offley*" tarafından kurulan Amerikan ticaret evi , kısa sürede birçok Amerikan kolonisinden ekonomik amaçlı seferler bazında gelen tacirlerin uğrak yerlerinden biri olmuştu. Bu şirketin kurulması aslında bir bakıma sonradan gelişecek olan siyasi faaliyetlerin ilk adımı niteliğini de taşımaktaydı. Offley , bir konsolosun çalışma sistemini benimseyerek bu ticari kurumu yönetmekteydi. 1811-1812 yılları arasında İngiltere ve Amerika arasında gerginlikler yüzünden ticari faaliyetler bir süreliğine dursa da

⁸ A.Üner Turgay ,"*Ottoman-American Trade During the Nineteenth Century*", *Osmanlı Araştırmaları*, III, 1982, s.189

⁹ A.g.m, s.246

¹⁰ James A.Field, "*A Scheme in Regard to Cyrenaica*", *The Missisipi Historical Review*, XLIV, s.445

1814'te "Ghent Antlaşması" ile iki ülke arasında savaş durumu sona ermişti.¹¹Bu antlaşma sonrasında Amerika'nın levant ticareti yeniden canlanışa geçmişti. Antlaşma sonrasında konunun daha önceki kısımlarında bahsedilen Kuzey Afrika korsan devletçiklerinin de Amerikan ticaret gemilerine saldırılarını yavaş yavaş azaltmasıyla Amerika'nın Akdeniz'deki ticari faaliyetleri daha da canlanmaya başlamıştı. Buna ilaveten Amerika'nın ticari gemileriyle beraber daha da güçlü bir savaş filosu göndermeye başlamasıyla İzmir şehri , Batı'dan gelen bu yeni denizciler için bir uğrak yeri olmuştu.¹²

Amerikan kolonilerinin ve Osmanlı Devleti'nin ticari ilişkilerinin ilerlemesi safhasında sadece ikili görüşmeler değil , aynı zamanda İzmir Limanı'na gelen yabancı denizcilerin Amerikan meslektaşlarına anlattıkları ticari seferler ve elde edilen kazançlar da beraberinde geniş bir yer almıştı. Örneğin; Amerikalı bir denizci olan "*Henry D.S. Deaborn*" un 1819'da yayımlattığı ve 36 sayfa tutan İzmir'e dair bir rehber defteri , etrafındaki Amerikan koloni denizcilerini de harekete geçirdi. Deaborn'un kendi deyimiyile anlatılacak olursa "*Dürüst ve çalışkan İzmir'li denizcilerin, Amerikalı ortaklar için iyi birer ticari ortak ve kaynak olabileceğini*" aktararak Amerika'nın Doğu ile olan siyasi ekonomik girişimlerinde bir kilometre taşı olarak da görülecekti.¹³Bu bilgiler dahilinde kazanç ve yeni değerli maddeler keşfederek alım satım yapmak isteyen Amerikan tüccarlarının girişimleri gittikçe daha da arttı. 1823 'ten sonra İzmir içindeki Amerikan ticarethanelerinin sayısı Perkins' ten sonra 4 'e yükselmişti. "*T.H Perkins , Woodmas and Offley , Longdon Company*" ve yeni gelen "*Styth and Cooperation of Baltimore*" adlı şirketlerin temsilcilikleri de bir süre sonra İzmir'e gelen kolonilerin uğrak noktalarından biri olmuştu.

1.2 19. ve 20. yy Sonrası Türk-Amerikan İlişkileri

1823'te 18 , 1824'te 20, 1825'te 22 Amerikan ticari gemisi ; 19.yy itibariyle Osmanlı-Amerika arasındaki ticari seyirlerin artık kalıcı bir hale gelmesini sağlayarak izleyen yıllarda daha fazla sayıda seferlerin yapılmasının önünü açmıştır. Ticari faaliyetler esnasında Osmanlı Devleti'nin Amerikan sefirlerinden aldığı "*Rom*", Amerikan 'ın başlıca

¹¹ Ghent Antlaşması: 24 Aralık 1814'te , Günümüzde Belçika'da "Ghent" bölgesinde imzalanan ABD ile Büyük Britanya-İrlanda birleşik krallığı arasındaki anlaşmazlıklar durdurmak için imzalanmıştı. Antlaşma; İki ülke arasında "*Status Quo Ante Bellum*" statüsünü getirdi. Terim "*Var olan durumu sürdürerek olduğu gibi korumak*" anlamına gelmektedir.

¹² Alexander Deconde, **A history of American Foreign Policy**, New York, 1971,s.60

¹³ Ayrıntılı bilgi için Henry Deaborn, **A Memoir on The Commerce and Navigation in Black Sea**, Wells And Lilly,1819

kazanç kaynaklarından biri olmuştu. Osmanlı Devleti tarafından tüketilmeyen rom artış sebebi ise , İzmir Limanı vasıtasıyla Rusya'ya ve İran coğrafyasına götürülerek satışının yapılmasıydı. Öyle ki bir süre sonra 1830'ların ilk altı ayında toplamda 12.000.000 galonluk bir rom, İzmir Limanı'na aktarılarak satışı yapılmıştı.¹⁴

Ticari faaliyetten ayrı bir süreçte Amerika, Türkiye'ye ilk gelişlerini aynı zamanda misyonerler aracılığı ile yapmıştı.1820'de ilk Amerikan misyonerleri, "*Pliny Fisk*" ve "*Levi Parsons*" İzmir'e ayak basanlardan oldu.1831'de de Peder "*William Godell*", ilk devamlı dini misyonunu sürdürecektir olan girişimi İzmir sonrasında İstanbul'da hayata geçirdi.¹⁵Misyonerlik faaliyetleri daha sonradan Amerika'nın Osmanlı Devleti içerisinde en önemli hareket merkezlerinden biri olmuştu. 1835'te İzmir'deki misyoner işletmeler , Batı Asya'ya açılıma doğru gitmekteydi. "*Proselyzation*"¹⁶ vasıtasıyla , Misyonerler bir klinikler, Ticari okullar ve kolejler ağı kurarak sonradan İzmir içindeki elit tabakalarının ortaya çıkmasına yardım edecek kurumların da beraberinde ortaya çıkmasına olanak sağlamışlardı. Misyonerler ayrıca Türkiye içerisinde Amerika için birincil kaynaklı bir bilgi toplama işlevi görerek 19.yy içerisinde önemli bir hareketin merkezi olacaklardı. Programları için kaynak toplayarak , deniz ötesi seferler yapan keşişlerin deneyimlerini aktararak Yakın Doğu siyaseti için bu tarih itibarıyla ilk adımlarını atmaya başlayacaklardı. Bir süre sonra seferleri sonrası itibarında Osmanlı İmparatorluğu'ndaki gezileri sadece tek bir çatı altında birleştirerek tek taraflı bir "*Terrible Turk*" imajı yaratmışlarsa da bu imaj Amerikan ticari ve politik çıkarları için uygun düşmediğinden bir süre sonra etkisiz kalacaktı.

1830 dönemi süresince Amerika "*Sublime Porte*" ile ticari dönüşümlerini devam ettirdi.¹⁷Akdeniz'deki bu ticari tanışma süreçleri içerisinde daha önce bahsettiğimiz şahıslardan sonra , Charles Rind ve beraberinde Amerikan donanma filosunun gelişi ,Amerikan-Türk görüşmelerinde ekonomik ve sosyal bir basamağın da atılmasını daha da hızlandırmış oldu. Öyle ki donanma filosu komutanı David Offley'in ilk kez "*Türk-Amerikan Ticari ve Dostluk Anlaşması*"nı imzalaması , Osmanlı Devleti içerisinde bir süre sonra

¹⁴ B.k.z, A. Üner Turgay, "*Ottoman-American Trade During Nineteenth Century*", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, III, 1982, s.46

¹⁵ David Alvarez, *Bureucracy And The Cold War Diplomacy 1943-1946*, Institute For Balkan Studies, 1980, s.15

¹⁶ Proselyzation: İngilizce din değiştirme anlamına gelmektedir. David Alvarez, A.g.e,s.15

¹⁷ *Sublime Porte*: Kelime Fransızca menşei olup "Bab-ı Ali" anlamına gelmektedir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. David Alvarez, *Bureucracy And The Cold War Diplomacy*, 1980 , s.16

Amerikan tüccarlarının vergi ve özel legal haklar edinmesini de beraberinde getirdi.¹⁸Amerika bu hareketiyle bir süre sonra en ünlü ve favori devlet statüsünü de kazanmış olacaktı. Bir yandan bu gelişmeler yaşanırken Osmanlı Devleti de aynı zamanda Amerikan tersaneleri içerisinde kendi savaş gemilerinin üretilmesini içeren bir antlaşma girişimi ile de karşılaşmışsa da bir süre sonra Amerikan Senatosu bu girişimi tarafsızlığının zarar görebileceği endişesi ile reddetti. 1830 sonralarında Türk siyasetleri arasında Birleşik Devletler ile ortak bir çalışma fikri oldukça ilgi görmeye başlamıştı. Osmanlı Devleti'nin Amerika ile yakınlaşmasının bu yüzyıl içerisinde artmasının bir nedeni de beraberinde Avrupa Devletlerinin kendisi üzerinde birtakım hırslarla da oluşmuştu. Askeri olarak zayıf olan Türk ordusu ancak başka bir güçlü devletin yardımı yada ortaklığı ile Avrupa'nın üstesinden gelebilirdi. İngiliz , Fransız ve Rus filolarının 1827 de "*Navarin Savaşı*" içerisindeki bozgun verici üstünlüğü , Osmanlı Devleti'ni diplomatik ve askeri açıdan bir başka güçle anlaşma birliği içerisinde girmesine de sebebiyet vermişti. 1830'daki donanma yardımı konusundaki ret cevabından sonra Osmanlı Devleti , özel olarak Amerikan vatandaşlarının yer aldığı bir askeri düzen kurma çalışmalarına girmişti.

1831 yılında "*Henry Eckford*" adında bir donanma mühendisi İstanbul'a getirilerek Türk filolarının kurulum aşması için danışmanlık sıfatını üstlenmişti.¹⁹Washington ise bu gelişmelere kayıtsız kalarak herhangi bir karşıtlık içerisinde de yer almamıştı. Politik açıdan da Birleşik Devletler , 19.yy itibari ile Avrupa içerisinde başlayan "*Doğu Sorunu*" konusunda Osmanlı Devleti'ne karşı bir hareket içerisinde bulunmaktan kaçınmış ve aynı zamanda Avrupa ile ortak olmayı da reddetmişti. Kırım Savaşı gibi birçok gelişmede "*Neutral*" konumu seçerek 1855 yıllarında Bulgaristan'daki krizden yada 1911 'deki Türk-İtalyan Savaşı'ndan kendi yetkililerini uzak tutmayı seçerek ilerleyen yıllarda tarafsızlığını da devam ettirmişti. Amerika ve Türkiye arasındaki tek uyumsuz bölüm Ermeni misyonerlerinin ve diğer yabancı azınlıkların dönemi Amerikan Başkanları "*Grover Cleveland*" ve "*Willam Mckinley*" den Amerikan gemilerinin Osmanlı sularından çekilmelerini istemeleriyle ortaya çıkmıştı. Bu başvuru sonrasında çıkan sivil rahatsızlıklar ve ilişkilerin gerilmesi tehdidi de aynı zamanda Ermeni din adamlarının

¹⁸ A.g.e, s.16

¹⁹ A.g.e,s.17

Amerikan gözü içinde bir süre sonra 20.yy'da "*Korkunç Türk*" imajı yaratmasına da neden olmuştur.

Adı	Atanma Tarihi
Bulak (Edward Blacque) Bey	27 Zilkade 1283 (2 Nisan 1867)
Aristaki (Aristarchi) Bey	14 Ekim 1873
Tevfik Bey	Mart 1883
Alexander Mavroyeni Bey	Aralık 1886
Mustafa Tahsin Bey	28 Zilkade 1313 (11 Mayıs 1896)
Ali Ferruh Bey	28 Rebiülevvel 1315 (20 Şubat 1898)
Şekip Bey	23 RebiülAhir 1318 (14 Şubat 1901)
Mehmed Ali Bey	3 Şaban 1325 (11 Eylül 1907)
Kazım Bey	26 Zilhicce 1326 (19 Şubat 1909)
Osman Niyazi Paşa	29 Rebiülevvel 1332 (25 Şubat 1914)
Ahmed Rüstem Bey	16 Cemaziyelahir 1332 (12 Mayıs 1914)
Abdülhak Hüseyin Bey	Ekim 1914

Tablo.1 Osmanlı Devleti Dönemi'nde Washington'da Elçilik Yapan Devlet Adamları

Kaynak:Erhan,2001,419

1.2.1 Birinci Dünya Savaşı Dönemi Amerika - Türkiye İlişkileri

Birinci Dünya Savaşı ; Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye arasında en önemli krizlerin yaşandığı bir dönemeç idi. 1914 yılı başında İtilaf ve İttifak devletlerinin ortaya çıkması , savaş ilanlarının ortaya çıkarıldığı bir dönemde Amerikan Elçisi Henry Morgenthau'nun Bab-ı Ali'yi kendilerinin aynı şekilde tarafsızlık statüsünü devam ettirdiğini bildirmesiyle sürdü fakat 1917 başında Almanya'ya savaş ilan edilmesiyle beraber , İstanbul hükümeti Amerika ile olan ilişkilerini kopartma noktasına geldi. Aynı şekilde savaş ilanı da verilmişti.²⁰Askeri sorumluluklarından serbest olmasına rağmen Amerika yine de Yakın Doğu'da savaş süreci sonrasında da Osmanlı Devleti ile birtakım görüşmelerine devam etti. 1917 başlarında , Anadolu içerisinde Protestan bir misyoner olan James L.Barton önderliğinde, Amerika Dış İşleri Komisyonu ,bölgede kendi siyasi propagandasını yapmaya devam etti. Hıristiyan azınlıkların geleceği ve misyoner kuruluşlarının daha sonradan

²⁰ A.g.e.,s19

herhangi bir bölgesel tehdide maruz kalmaması için bölgedeki Ermeniler de dahil olmak üzere James Barton ve beraberindekiler , Savaş sonrası bölgede kalanlar için koruma faaliyetlerine devam ettiler.

Misyonerler , iş adamları , hayırseverler ve bürokratlar savaşın sonlarına gelindiğinde , Arthur Balfour başkanlığı önderliğinde yürütülen bir delegasyonla Washington'a giderek İmparatorluğun parçalanması sürecindeki oluşabilecek gelişmeleri konuştular. 1915 yılında itilaf güçleri gizlice İmparatorluk üzerinde Çarlık Rusya'sının stratejik hareketleri de bu süreç dahilinde de konuşulan konulardan biriydi. 2.Çar Nikola'nın tahttan indirilmesi , Türk boğazları için yeni bir soru yaratmıştı. Balfour ,Amerikan Başkanı Woodrow Wilson , uluslararası boğazların konumu üzerinde bu konuları da görüşerek durumun gidişatını belirlemeye başlamışlardı.

Uluslararası bir statü oluşması konusunun Versay'da ortaya tekrar çıkması sonrasında savaşın sonu geldiğinde Türkiye ile olan ilişki neredeyse kaotik bir yapıya erişmişti. 30 Ekim 1918 'de Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası Müttefiklerin ve Osmanlı arasındaki çekişmenin daha da tehditkar bir boyuta ulaşmasına yol açmıştı. Ulus devletler gelecekte yeni bir düzen çizmek için gerekli gücü kendilerinde bulmuşlardı. İngiltere , Fransa ve İtalya Anadolu'yu bölmüş , İngilizler İstanbul'a gelirken aynı zamanda Yunan'lılara da Batı Ege Bölümü'nü vermişlerdi.Amerikan tarafı ise bu durumu Milletler Cemiyeti statüsünde uluslararası bir konumda mandaterlik noktasında bulunmaktaydı. Uluslararası kontrol , bütün diğer devletlerin ticari gemileri başta olmak üzere serbestçe boğazlardan ve Türkiye içinden geçebilecek, böylece düzen devam ettirilebilecekti. Böyle bir girişimin temelinde yatan sebep de Uluslararası bir rekabet yaratabilecek bir sistem oluşturmamaktı. Manda sistemi için böyle bir kurulum oluşturan Amerika , diğer galip devletlerin bu dönüşümleri kendi sorumluluklarında yapmak istediklerini bildirmesiyle beraber reddedilmeye çalışıldı. Misyoner toplulukların ve İtilaf devletlerinin bu sistemi geçiştirmeye çalışmasına rağmen Başkan Wilson önderliğinde Amerika bu ikilem sürecini Haziran 1920'de önerdiği Amerikan Mandası sistemini yine de teklif etti.

İtilaf devletleri karar aşamasının son süreci içerisine girdiklerinde manda sistemini kabul etmeyip , bölüşme konusunda hem fikir oldu. Ardından gelen Sevr belgesi de beraber Osmanlı Devleti'nin önemli bölgelerini kendilerine ayırma konusunda hemfikir

olduklarını gösteriyordu. Fakat bu gelişmeler sonrasında kendisini Çanakkale ve Anafartalar konusundaki başarılarıyla gösteren , Büyük bir ulusalcı olan Mustafa Kemal Atatürk'ün bu antlaşmanın kabul edilmemesini gösteren faaliyetleri ve ardından gelen Ankara'daki Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulma çalışmaları ve en nihayetinde Yunan ordusunun Kurtuluş Savaşı dönemi içinde büyük bir bozguna uğratılması , 1922 tarihlerinde İsviçre'de Lozan Antlaşması'nın imzalanmasını sağlamıştı. Lozan antlaşması bir bakıma Sevr'in ret edilmesinin bir göstergesi olmuştu.

Washington yönetimi Konferansa Richard Washburn Child , Joseph Grew ve Amiral Mark Bristol' den oluşan bir komisyon gönderdi. Komisyonun amacı ; konferans süresince Amerika'nın politik çıkarlarını gözetmekti. Misyoner ve Hayırsever kuruluşları korumaktan ziyade Amerika Birleşik Devletleri uluslararası bir düzeyde uyumlu bir ticari politika oluşturulması yönünde bir fikir oluşturmaktaydı. Devlet departmanları içinde de Fransa ve İngiltere'nin özel bir ekonomik önemi bulunan bölgelerin sadece bu iki ülkeye devredilmemesi konusunda tam bir görüş birliği de bulunmaktaydı. Konferans Amerika'nın Türkiye ile olan ilişkilerinin bir nebze olsun normale dönmesini sağladı. Avrupa devletlerine karşı konumunu güçlendirmek için İsmet İnönü , Amerikan desteği kısmına olumlu bakmakta idi. Bu yabancı devletin delegasyonlarına da aynı şekilde iki devletin yakın bir ilişki geliştirmesi için de ayrıca bir antlaşma yapılması önerisinde bulundu.²¹Görüşmeler 6 Ağustos 1923'e kadar sürdü. Bu süreç zaman içerisinde aynı tarihte Türkiye-Amerika arasında "*Dostluk ve Ticaret Antlaşması*" yapılarak aynı zamanda diplomat değişimi , ikili kazanımlar gibi birçok konuda taraflar birleşti. Savaş arası periyodu Türkiye-Amerika için bir dönüm noktası oldu.

Daha önce , Amerikan politikası uzak bir konumda dost ülke seyrinde devam etmekteydi. 1927'de ilişkilerin Amerikan Hükümetinin Ermeni olayları yüzünden Türkiye Cumhuriyeti'ne yine de sıcak bakmamasına rağmen imzalanan anlaşmalarla normal olmasıyla beraber iki ülke daha yakın bir diplomatik iletişim sürecine girdi.²²Aynı zamanda Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş ve çok daha medeni bir kalıp haline gelişinde Mustafa Kemal Atatürk'ün ilke ve inkılapları da aynı zamanda Amerikan halkı tarafından büyük

²¹ Ayrıntılı bilgi için, Roderic H.Davidson, **Turkish Diplomacy From Mudros To Lausanne**, Princeton, 1953, s.20

²² Ramazan Gözen, **ABD ile İlişkiler**, Platin Yayınları, Ankara, 2008, s.379

beğeni topladı. Sonuç olarak Türkiye , Birleşik Devletleri şimdilik Yakın Doğu'da herhangi bir çıkar amacı gütmeyen dost bir müttefik olarak görmeye başlamıştı. Aynı şekilde elçilerin de başarılı bir şekilde Ankara-Washington arasındaki diplomatik trafiği iyi yönetmeleri de aradaki prestiji ve etkileşimi daha yakınlaştırdı. En yoğun yakın ilişki dönemi Amerikan Başkanı "Joseph Grew" tarafından 1927-1932 dönemi arasında idi.²³Yakın ilişkilerin gittikçe yoğunlaştığı bu dönem içerisinde tek büyük engel , özellikle Avrupa içinde yaygın bir şekilde dolaşan "Korkunç Türk" imajı idi. Bu periyot içinde iki ülke de yerleşen bu kötü imajı silmek için ortaklaşa çalıştı.

Amerikan Diplomatları Atatürk'ün gösterdiği büyük başarıları halkın imajında göstererek bu sıfatı bir bakıma silmeye gayret etti. Bu arada Ankara'daki Amerikan Elçisi "Charles Hitchcock Sherril" Atatürk'ün çalışmaları ve kendisi hakkında büyük bir ses getiren bir biyografi yayınladı.²⁴Birçok özel organizasyon da ayrıca yeni bir tutum geliştirerek bu yakıştırmaların önüne geçmeye devam etti. En etkili gruplardan biri Amerika içindeki "Türk Dostları" idi. Grup edebi alanlarda çalışmalarla , zaman zaman yapılan öğrenci değişimleriyle , Türkiye içinde yetimhane açılmasına olan yardım ederek ve sağlık alanından yeni klinikler açtırarak yardımcı olmaya çalışmıştı. Bu çalışmaların sonucunda da 1 Ekim 1929'da gittikçe gelişen ikili ilişkiler , "Ticaret Ve Navigasyon Antlaşması" ile noktalandı.²⁵Yakın ilişkilerin bu aşması aynı şekilde kendisini ticari aktivitelerde de göstermekteydi. Türkiye , Amerika'nın dış ticaret yaptığı ülkeler arasında sadece küçük bir bölümü kaplarken ; iki ülke arasında ticaret daha da aktif bir çizgi izlemeye başladı.

1920 ve 1939 arası dönemlerde Tütün , Krom ve İşlenmiş mallar , ticari değişimlerde ön planda yer almaya başlayan ürünler olmuştu.²⁶Ekonomik ilişkilerin yoğun bir seyir izleyişi , aynı şekilde 3 ortak alanın daha doğmasına da yol açtı : Türk ziraatında sermaye yatırımı , Endüstri alanındaki yeni projeler ve Türk-Amerikan Ortaklaşa kurulan firmalar sonradan ticari haznenin her iki ülke içinde genişlemesine yol açan diğer etkenlerden oldu.

²³David J.Alvarez, **Bureucracy And The Cold War Diplomacy**, Institute For Balkan Studies, Thessaloniki, 1980, s.21

²⁴ Ayrıntılı bilgi için, Charles Hitchcock Sherril, **A Years Embassy To Mustafa Kemal**, 1934, New York

²⁵ David Alvarez, A.g.e, s.21

²⁶ A.g.e.21

Fakat bazı süreçler içerisinde özellikle 1930'lar döneminde Türkler , endişeli bir ekonomik süreç yaşamaya başlamıştı. Ekonominin gelişmesi için ülke içerisinde "Devletçilik" politikası uygulanıyordu. Etken bir şekilde Devlet öncülüğünde yatırımlar yapılıyor , özel teşvikler yine de ret edilmeden devam ettiriliyordu. 1930 süreci zarfında Ankara , yeni bir çizgi belirleyerek aynı zamanda dışarıdan gelebilecek yatırımlara da açık olduğunu gösterdi.

	1920	1929	1935	1939
Tütün Yaprağı	19.422.318 \$	10.366.000 \$	3.666.000 \$	11.212.204 \$
Fındık	917.991 \$	234.089 \$	153.062 \$	285.886 \$
Meyan Kökü	955.417 \$	663.188 \$	346.795 \$	701.480 \$
Afyon	1.191.129 \$	244.617 \$	63.292 \$	289.059 \$

Tablo.2 Yıllara göre Amerika'nın Türkiye'den ithal ettiği ticari malların Dolar olarak Dağılımı

Kaynak: Alvarez, 1980

Bu açıklamalara rağmen Amerika'nın yatırım payı göreceli bir şekilde yine de küçük kaldı. Yine bu yıl içerisinde yatırım hacmi 50.000.000 doları bulmuştu.²⁷ Özellikle Ford Motor Firması'na ait yerleşkeler , Standart Yağ gibi Diğer Amerikan Firmaları'nın Türkiye içinde de yer alması Türkiye için gerek Ziraat , Eğitim ve diğer branşlarda da kazanım getiren başlıca unsurlardan oldu.

20 Haziran 1936'da Lozan Konferansına davet edildiğinde Amerika-Türkiye için yepyeni bir konvansiyonel bir dönüşüm hareketi başlayacaktır. Bu konvansiyon , Boğazların egemenliği , geçiş hakları konusunda da Türkiye'yi bu konu hakkında egemen devlet anlayışı niteliğine bürüdü. Boğazların uluslararası statüsü kaldırılmış , konum hakkı itibariyle son söz Türkiye'ye verilmişti. 1938'lere gelindiğinde Almanya'nın tehditkar girişimleri de aynı şekilde başlamış , Avrupa kıtası tekrar bir savaşın içine doğru sürüklenmeye başlamıştı. 2.Dünya Harbi öncesinde dış politikasını yeniden şekillendiren Türkiye, İtalya'da Mussolini'nin 12 ada içerisindeki yayılım faaliyetleri , Arnavutluk'taki işgal süreci ve Akdeniz coğrafyası içerisindeki hırsları , kendisini birtakım koruyucu müttefikler aramaya yöneltti. Sonuç olarak savaş , 1 Eylül 1939'da başladı. Türkiye Fransa ve İngiltere'nin öncülüğünde kendilerine katılma sürecini desteklediklerini bildirirse de bu aşama

²⁷ A.g.e,s.22

içerisinde belirsizlikler arasında kalarak tarafsızlığını sürdürdü. Amerika Birleşik Devletleri de kıtada beliren savaşı hafif bir ilgiyle takip etmekteydi. Savaşın erken yıllarında Washington , Britanya'daki domestik izolasyon süreci için yardım hareketlerini tartışmaktaydı. Dönemin Başkan Franklin Roosevelt'in Doğu Akdeniz gelişmeleri için henüz ciddi bir yapılandırması bulunmuyordu. Roosevelt'in , Türkiye'nin bu gidişat içerisinde Alman etkilerine karşı koyabilecek yapıda olduğunu düşünüyor , bu amaçla da kendilerini cesaretlendirmek için 3 Aralık 1941'de "*Türkiye'nin savunmasının Amerika için hayati bir önem taşıdığı*" kararını almıştı.²⁸Pearl Harbor sonrası , Amerika Birleşik Devletleri Türkiye ile olan politikasını , Britanya ile ortaklaşa devam ettirme şeklinde aldı. Müttefiklerin politikası ilk başlarda Türk kuvvetlerine silah , ekonomi alanında çeşitli yardımlarla sürdü.

Lakin 1942'ye gelindiğinde Londra artık Türk askeri kuvvetlerinin desteğini isteme kararına vardı. İtalya gittikçe zayıflıyor , Almanya da Rusya civarında zorluklar çekiyordu. Bu mühim süreç içerisinde yapılan bir askeri takviye bütün dengeyi Müttefikler lehine çevirebileceği kanısı ile Britanya birçok kez askeri destek konusunu tekrar etti. Ayrıca ek olarak Balkanlar coğrafyası içerisinde yapılabilecek bir askeri hareket için İngiltere Başbakanı Winston Churchill "*Türkiye'nin desteğinin hayati bir önem taşıdığı*" sözlerine ekleyerek Türk-Bulgar sınırına sürpriz bir hareket düzenleme konuları gündeme alındı.²⁹Britanya'nın Türkiye'nin savaşa dahil olması için bu kadar ısrar etmesinin nedenlerinde biride Türk limanlarının ve hava sahalarının kendilerine yakın destek sağlayabileceği inancı idi. 1943'te Kazablanka Konferansı'nda Churchill Türkiye'nin tarafsızlık politikasının bir nevi müttefikleri ve Amerika'yı da dahil olmak üzere göz ardı ettiği konusunda açıklamalarda bulundu.

Bu arada Amerikan Başkanı Roosevelt'in askeri danışmanları da Türkiye konusunda birtakım şüpheler içerisinde idi. Bu şüpheler Haziran'ın 1942'sinde kendisini Genelkurmay Başkanı George Marshall'ın , Roosevelt'e Orta Doğu'ya kaynak aktarımının nasıl yapılacağı konusunda gösterdi.³⁰Savaş Bakanı Henry Stimson , olası bir tehlike için savaş sinyali konusunu yineledi. Amerikan Elçisi Laurence A. Steinhardt'ın , Türkiye'yi

²⁸ A.g.e.,s.25

²⁹ A.g.e., s25

³⁰ Elektronik Kaynak için Bkz., [http://www.fdrlibrary.marist.edu/archives/collections/franklin,franklin , D.Roosevelt,Papers As President:Map Room Papers 1941-1945,franklin Roosevelt Presidential Library and Museum](http://www.fdrlibrary.marist.edu/archives/collections/franklin,franklin%20,D.Roosevelt,Papers%20As%20President:Map%20Room%20Papers%201941-1945,franklin%20Roosevelt%20Presidential%20Library%20and%20Museum) (Erişim Tarihi 1 Eylül 2015)

tamamen kendi kampları içerisinde gördüklerini bildirmesine rağmen , Türkiye-Müttefik Devletler çıkarları hala tartışma içinde devam etmekteydi. Türkiye Adana Konferansı sonrasında askeri ihtiyaçlarını kendi eksik yönlerini belirterek bir liste halinde sunmuş, Amerikan ve Müttefik devletlerinin karlı bir ortaklıktan çok daha fazlasına katlanmaları gerektiği kanısına sokmuştu. Birçok yardım malzemesinin Amerika'dan gelişi , bir süre sonra savaş bakanlığının yardım konusunda yavaşlama yapmaları gerektiğini bildirmeleriyle sonuçlanmıştı.³¹1943 yıllarında Müttefik koalisyonu , Türkiye'yi savaş girme konusunda birçok kez ikna etme çalışmalarına devam etti. Moskova'da düzenlenen Müttefik Devletler Dış İşleri Bakanları'nın Ekim ayında düzenledikleri toplantıda soru işaretleri hala Türkiye üzerinde durmaktaydı.

Rusya Dış İşleri Bakanı Vyacheslav M. Molotov , Türkiye'nin gerektiği kadar yardım aldığını ve bu yardımları artık Müttefiklere destek için kullanması gerektiğini bildirdi. Eğer Türkiye bir kez daha oyalanırsa , sonradan gelecek yardımlar kesilmeliydi. Amerika Birleşik Devletleri Sekreteri Cordell Hull da aynı şekilde Molotov ve İngiltere Dış İşleri Sekreteri Anthony Eden ile aynı görüşü paylaşmaktaydı. Sonuç olarak bu ortak cephe girişimi Ankara'ya da aynı şekilde iletildi. Bu baskı sonucunda , Türk liderleri de Kasım ortasında yaptıkları görüşmelerle kendi pozisyonlarını tekrar düşündü. Başbakan Şükrü Saraçoğlu and Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak konuya dikkati bir yaklaşım belirleyerek Rusya'nın bu dönem içerisinde Almaya için değil kendileri için büyük bir tehdit oluşturabileceğini bildirdiler. Ayrıca Türkiye'nin gelecekteki kuvvetleri konusu da başlıca anlaşmazlıklardan biri olmuştu. Başkan İnönü de ulusal çıkar ve İngiltere ile yapılacak müttefiklik konularında birtakım açıklamalar yaptı.

Türk tarafı içerisinde 3.bir grup olarak düşüncelerini belirtenler de Dış İşleri Bakanlığı yapan Numan Menemencioğlu tarafından yönlendirilen "*Oppurtinist*" ; yani "*Fırsatçılar*" idi. Bu grubun düşüncesi de Müttefiklerin yanında savaş girilerek Türkiye çıkarlarının savaş sonrası döneminde de devam ettirilmesi için İngiltere ve Amerika yanında savaşa girilerek kazançlar korunmalıydı. Düşünceler içerisinde 3.grup kazandı. 1943'lerin sonuna gelindiğinde Ankara yönetimi , 500 Tank , 7.000 Kamyon , 2.000 Traktör,2.000 Top Bataryası ve beraberinde anti-hava saldırısı oluşturabilmek için de 300 adet uçak

³¹ Maurice Matloff ve Edwin Snell, **The United States Army in World War II: The War Department-Strategic Planning for Coalition Warfare, 1943-1944**, Washington, 1953, s.67

istedi.³²Oldukça fazla sayıda bu isteklere rağmen Londra-Ankara arasındaki müttefiklik anlaşmazlığı halen devam etmekte ve İngiliz tarafı , Balkanlar'da uygulayacağı tekrar ele geçirme hareketi için 12 ada civarına uygulanacak bir operasyonda Türk askerleri ve hava tesisatlarının kendilerine yardım etmeleri konusunda oldukça istekli bir tavır takılmaktaydı.³³

Churchill bu anlaşmazlık konusunda bir sonuç getirmek için 1943 "*Tahran Konferansı*" sırasında bu uyumsuzluğu tekrar öne sürdü. Sovyetler'in bu konferans sürecinde Türkiye ile aynı şekilde birtakım gerginlikler yaşaması da beraberinde , Stalin'in Türkiye'nin Balkanlar civarında asla savaşa girmemesi gerektiğini ve eğer girerse de çapraz kanal hareketi için bir gecikmeye yada soruna yol açabileceğini bildirmesiyle sürdü. 22 Kasım 1943 tarihine gelindiğinde Kahire Konferansı yapıldı.Konferans bir bakıma başarısız geçen görüşmelerden ibaret kaldı. Türkiye tarafının savaş içinde hangi tarafta yer alacağına dair süren kuşku üzerine Churchill Türkiye'yi Ruslar'ın Çanakkale boğazı içerisindeki isteklerine destek vereceklerini öne sürerek tehdit etti.

Tabi ki konu içerisinde İngiltere'nin bu hareketi bir bakıma blöf olarak kalmıştı çünkü tarihi gelişim süreci itibariyle de görüleceği üzere Türkiye üzerinde Sovyet Rusya'nın girişimleri , İngiltere tarafından tepkiyle karşılanmış yada askıya alınmıştı. Sonuç olarak Türkiye'nin bu tepkilere karşın savaşa girme konusunda isteksizliği , İngiltere için bir başka destek isteği bulma konusunda yüzünü Amerika'ya çevirmesine neden oldu. Amerika'nın Yakın Doğu'daki gelişmeleri İngilizler aracılığı ile takip etmesi , aynı zamanda Ankara ile olan ilişkilerin biraz daha gerilmesine yol açmıştı. Dış İşleri Ekonomi Yönetim kurulu ve Ekonomik Savaş kurulu İngiltere'nin bu çağrısı üzerine hayalci olmayan bir yaklaşım yöntemi getirerek yerini aldı.

Henüz tarafı belirli olmayan Türkiye ile ekonomik ilişkilerini ve önemli mühimmat , malzeme alışverişini devam ettirerek Yakın Doğu ve Afrika üzerindeki siyasi hareketlerde Müttefiklerin yanında olacaktı. Diplomatik alanda bu göstergeler üzerinde tamamen bir hareketsizlik yaşanmış , yardımın kesilmesi ve Müttefik kuvvetlerinin Ankara üzerinde daha da fazla bir baskı kurma çabaları karşısında, ve Kuzey'de tarihten beri bir

³² Chiefs Of Staff To AFHQ, 16 February 1943, **Allied Plans Relating To Turkey-Section 1**, Geographic Services 1942-1945, Box 732 (Turkey), *Modern Military Records*

³³ Herbert Feis, **Churchill, Roosevelt and Stalin**, Princeton University, 1957, s.266

tehdit olarak görülen Rus ilerlemesi karşısında Türkiye sonunda kendisini Londra ve Washington'un müttefik çağrılarına cevap vermek konusunda baş başa bıraktı. 1944 yılında Türkiye yeni bir tutum geliştirerek Mihver devletleriyle olan ticareti sırasında Müttefikler bu tutumun ilk kayıplarını gördü. Almanlar' a sadece 1943 başlarında 46.783 ton Krom , 17.942 ton tohum yağı , 17.597 ton balık , 10.247 ton pamuk , 9.508 ton dökme demir ithal etmişti. Londra ve Washington yönetimi bu göstergeler bazında Türkiye'ye askeri ve ekonomik yardımlarını kesmeyi düşünüyordu . Bu baskının uzun bir süre devam etmesi , Nisan 1944'te Türkiye'nin Almanya başta olmak üzere diğer mihver devletlere krom ithalatını kestiğini bildirmesiyle sonuçlandı.Çok keskin bir şekilde de Ticari ilişkiler sona erdirilmişti. ³⁴

Haziran 1944'e gelindiğinde de Müttefikler sadece bu girişimle kalmadı. Türkiye'den Almanya ile olan bütün siyasi - ekonomik temaslarını kesmesini istedi. Londra yönetimi son dönemlere rastlamasına rağmen böyle bir girişimin askeri psikoloji içerisinde büyük değişimler yaratabileceğine inanmaktaydı. Sonucunda Ankara 2 Ağustos 1944'te Almanya ile olan tüm bağlarını artık kopartmıştı.³⁵23 Şubat 1945'te de Mihver devletlerine karşı Türk yönetimi savaş ilan ederek Müttefik grubunun yanında yer alarak 2.Dünya Savaşı içerisinde ve sonrasında bu politikada seyretmeye devam etti. Sovyet tarafı , Türkiye'nin bu tarafsızlık girişiminde kendi çıkarları için bir yarar umut etmişse de Amerika-Britanya destekli bu bağlantı siyasi girişimlerinin önünde bir engel teşkil etmeye devam etmesine neden oldu. 1945 başlarında da Türkiye artık belirsizlik çerçevesi içerisinde değil Doğu Avrupa'da İngiltere ve Rusya ile kazanan cephede olmaya devam etti. Yine de Rusya Türkiye'nin güçlü bir gelişim göstermesinin karşısında ve Amerikan ilgisinin bu ülke üzerinde artmasına da tepkili bir tavır göstermekteydi.

1.3 2. Dünya Savaşının Bitişi Sonrasındaki Gelişmeler

Türkiye Cumhuriyeti içerisinde Amerika Birleşik Devletleri elçiliği görevini 1952-1953 yıllarında üstlenen George Mc.Ghee'nin anlatımlarına göre 1917 sonrasında Bolşevik ihtilali ile beraber Ortadoğu'daki girişimlerinin başarılı olması için tutarlı bir yol izleyen Sovyetler Rusyası, gerektiği zaman işbirliği ve yardım , gerektiği zaman da saldırgan tutumları ile 2.Dünya savaşı sonrasında "*Milli rejimleri*" devirmek için bir hayli

³⁴ Ayrıntılı bilgi için, Edward Weisband, **Turkish Foreign Policy 1943-1945 : Small State Diplomacy and Great Power Politics**,Princeton University Press, 1973, s.85-87

³⁵ Gabriel Kolko,**The Politics Of War:The World And United States Foreign Policy 1943-1945**, Pantheon Books,New York,1990,s.271

çaba harcamış, bunun öncesinde ise 1920 yılında Avrupa ülkelerine karşı mücadele vermek için Türkiye ile iş birliği içine dahi girmiş ve bunun ertesinde 16 Mart 1921'de iki ülke arasında "*Moskova Antlaşması*" imzalanarak Kars, Ardahan Türklere, Batum ise S.S.C.B'ye verilmek suretiyle birtakım uzlaşmalarda bulunmuşlardır.³⁶ Nitekim Sovyetler Birliği'nin bu derecede etkin bir siyaset izlemesinin temel sebebi ise 2.Cihan Harbi sonrası Avrupa'nın Uluslararası Politikada yerini Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'nin askeri ve ekonomik gücüne bırakmasıdır.³⁷

2.Dünya Savaşını sonrasında ise bu ikili uzlaşma büyük bir değişime uğramış, Savaşın 2 Eylül de sona erişinden 13 gün sonra 15 Eylül 1945 tarihinde Türk Hükümeti, "*Kemal Gedeleş*" in Amerika , İngiltere, Rusya ve Çin hükümetlerine hitaben meclis içerisinde yayınlamak için geçirdiği tebrik nameler sonrasında Türkiye 2.Cihan harbinin sonuçlarını tarafsız kalsa dahi sert yaşayacak bir zaman dilimine girmiştir. Nitekim bu savaşın ardından gelen Soğuk Savaş dönemece , Türkiye'nin sert yanlı çizgiler izlemesine sebep olacak ve Rusya'ya karşı birtakım anlaşmazlıkların daha da gerilimli bir hal almasına yol açacaktır.³⁸

1930'ların ortalarına kadar oldukça dostane giden Türk-Sovyet Rusya ikili ilişkileri öncesinde, Tarihsel süreç içerisinde bakıldığında Rusya'nın 18.yy'ın son çeyreğine gelindiğinde Karadeniz kıyılarına doğru inmeye başlaması ile Boğazlar çekişmesi 2.Dünya Savaşı sonrasında tekrar gün yüzüne çıkarmıştır.³⁹ Nitekim bu eski anlaşmazlık akabinde iki taraf arasında 1944-1947 dönemi ve sonrasında oldukça gerilimli bir siyaset ortamı doğmuştur.⁴⁰

Nitekim 21 Ağustos 1944 tarihinde "*Dumberton Oaks*" Konferasında toplanan 3 büyük devlet olan Amerika , Sovyet Rusya ve İngiltere'nin kuracağı barış eksenli bir birleşmiş milletler oluşturma süreci , Tevfik Rüştü Aras gibi önemli dış politikacı

³⁶ George Mc.Ghee, **ABD-Türkiye-NATO-Ortadoğu**, Bilgi Yayınevi, 1992, s.41

³⁷ Ahmet Aras, **Amerikan Belgelerinde 2.Dünya Savaşı sonrası Türkiye**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2007, s.34

³⁸ B.C.A, Sayın Bay Kemal Gedeleş Cumhurbaşkanlığı Genel Katibi, **2.Dünya Harbinin bitmesi üzerine Müttefikleri Tebrik Telgrafı**, 30.10/235.590.21

³⁹ Jamil Hasanlı, **Stalin And The Turkish Crisis Of The Cold War 1945-1953**, Lexington Books, New York, 2013, s.7

⁴⁰ Turgay Merih, **Soğuk Savaş ve Türkiye 1945-1960**, Ebabel Yay., Ankara, 2006, s.77

şahsiyetlerin başarıya ulaşması muhtemel olduğunu öngörmelerine rağmen Stalin sonrasında gittikçe değişime de uğramaya başlamıştır.⁴¹

İncelenen tarihi kaynaklar içerisinde , 2.Dünya Harbi ve onun ardından gelen "*Soğuk Savaş*" süreci , farklı yaklaşımlar ve görüşler etrafında yorumlanarak aralarında sadece "*Liberal - Komünist*" bloklar arasında süregelen bir çatışma olarak incelenmekle kalmamış, daha çok "*revizyonist*" ; yani devrimsel bir "*Yeni Dünya*" yaklaşımı olarak gören ülkelerin bu kutuplaşmayı çok daha farklı yorumlarına sahne olmuş , bununla beraber getirdiği siyasi cepheleşme süresinin içerisinde sadece "*ABD-SSCB*" ikilisinin olmadığı, bütün Avrupa-Asya coğrafyasının ister istemez bu bloklaşma evresine katıldığı öngörüsüne varılmıştır. Sovyetler'in Komünist idealizmi ile ABD ve beraberindeki müttefikler ,nitekim 1945 sonrasında mihver devletlere karşı verdiklerin mücadelelerde "*Nasyonal Sosyalizm*" yada diğer bir deyişle "*Militarist National*" zihniyetinin yol açtığı kısımları görmüş, bunun sonucunda kendi geliştirdikleri "*Liberal*" , "*Özgürlükçü*" deyimlerden yola çıkarak Başta İngiltere ve ABD'nin bu mücadele içerisinde en doğru adımlarda olduğuna karar vererek bilhassa Batı Avrupa ülkeleri içerisinde olmak üzere ABD'nin yanında olmalarına karar kılmışlardır.

Özellikle 2.Cihan Harbi neticesinde ABD' nin "*Özgürlükçü düşüncenin ve özgürlüğün temsilcisi*" olarak görülmesi savaşın bitişinden sonra "*Liberalizm*" in yükselişine neden olmuştur⁴². Kimi özgürlükçü düşüncelere sahip olanlar ise aslında "*ABD'nin kendi hegemonyası*" na almak istediği ülkeler olduğu sebebiyle iki cihan harbi sonrasında bu karşıtlığı yarattığını söylemektedir.⁴³

Nitekim Winston Churchill'in demir perde konuşması ve ardından gelen Sovyet yayılmacılığının idealizmini "*Onların istediği savaşın meyveleri ve güçleriyle doktrinlerinin sınırsız yayılımı*" olarak nitelediği 2.Dünya Harbi ötesindeki baskıcı politikaların , bu döneme bir perde görevi gördüğünü aktarmak da konunun anlaşılması esasında bu çalışmaya yardımcı olduğu görülmektedir.⁴⁴

⁴¹ Tevfik Rüştü Aras, **Atatürk'ün Dış Politikası**, Kaynak Yay.,Ankara,2010,s.19

⁴² Geleneksel Yaklaşım ve beraberindekiler için Bkz. George F.Kennan, **Memoirs**, London, 1968, s.10

⁴³ Mehmet Gönülöbol, **Olaylarla Türk Dış Politikası 1919-1965**, Sevinç Matbaası Yayınları, Ankara, 1969

⁴⁴ Steven W.Hook, John Spanier, **Amerikan Dış Politikası:İkinci Dünya Savaşından Günümüze**, İnkılap Yayınevi, İstanbul, s.35, 2013

Bu yaklaşımlar arasında Sovyet ve ABD bloğu arasında kalan Türkiye 1945-1949 arası belki de Sovyetler'in yoğun tehditkar taleplerden olsa gerek yüzünü "*Liberal Özgürlükçü*" ABD'ye çevirmiştir. Bilhassa savaş içerisinde alınan "*Tarafsızlık*" kararına rağmen doğu'da , özellikle İran'dan gelen Sovyet baskıları , Batı Bloğu içerisine katılma kararının alınmasında etkili olmuş ve Cumhuriyet Türkiye'sinin kendi safına katmak üzere "*Missouri Zırhlısı*" nı göndermek gibi birtakım ziyaret ve yardım girişimlerinde bulunmaktan da geri kalmamıştır. İkinci dünya savaşının sonlarına gelindiğinde kendi durumunun da bilincinde olması ve keza Sovyet'lerin Boğazlarda üs talep etmesi gibi endişe verici gidişatlardan dolayı ABD 'nin yanındaki yerini almayı daha uygun görmüştür. Nitekim tarihten beri süregelen "*Sıcak Deniz*" politikası ve Osmanlı-Rus ilişkilerinin 19.yy itibariyle büyük siyasi tedirginliklere yol açması da bu endişesinin içine girmesinde yer almıştır. Bu endişelerin canlı bir nişanesi olarak Eylül-Ekim 1939 'da , Dış İşleri Bakanlığında görev alan "*Şükrü Saraçoğlu*" bir ittifak yapmak düşüncesiyle Moskova'yı ziyaret ettiğinde , Sovyetler'in kendisine "*1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi*" nin maddelerini değiştirmek , boğazları ortak olarak savunmak, Karadeniz'e kıyısı olmayan ülkelerin savaş gemilerine boğazların kapatılması gibi birtakım önerileri de beraberinde getirerek Türkiye'nin endişesinin ne kadar yerinde olduğunu kanıtlamışlardı.⁴⁵

Bu isteklerin ve beraberinde Sovyet hükümetinin bitip tükenmek bilmeyen istekleri ve belki de boğaz hırsı ve "*Türkiye'de bir askeri üs edinme*" çabası güvensizliğin boyutlarını 1945 sonrasında iyice doruğa çıkarmıştır. Nitekim Türk Londra Basın Ataşesinin 7 Ocak tarihinde Muhabir Mavroudi'ye gönderdiği tercüme metni içerisinde de boğazlar haricinde Kars ve Ardahan gibi isteklerin de olduğu , bu isteklerin sadece Rus radyolarının değil Rus kamuoyunun da istekleri olduğu da ortaya çıkmıştır.⁴⁶

Sovyetler Birliği'nin 1940'ta ilk Almanlar'a , sonradan da Kasım-Aralık 1943 "*Tahran Konferansı*" nda ve yine İngiltere ile 1944 Ekim ayında yer "*Moskova Görüşmeleri*"ndeki Batı ülkelere karşı taviz isteyen tutumları , Türkiye'nin İngiltere ile beraber bir siyasi çizgide yer almasına neden oldu. Son süreçte konu Sovyetler için boğazlar meselesinin konuşulmasına da mutlaka gelecekti. Dolayısıyla tedirginlikler 1943 yılı

⁴⁵ Suat Bilge, *Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri 1920-1964 Güç Komşuluk*, s.127-149, Ankara, 1992

⁴⁶ B.C.A, *Londra Basın Ateşemizin*, Times gazetesinde okuyup Hulasasını 7.1.1946 tarih ve 21 numaralı açık telle gönderdiği yazının, muhabir Mavroudi tarafından adı geçen gazeteye gönderdiği tercüme olunan metni, 030.01/101.623.3

itibariyle artık boğaz meselesinde iki tarafın da huzursuz bir bekleyişine neden oldu.⁴⁷ Halbuki Türkiye 2.Cihan Harbi sonrasında ABD , İngiltere yada Sovyetler arasında bir paya sahip değildi.

Türkiye'nin esas amacı bu süreçte savaşın getirebileceği herhangi bir huzursuzluktan kaçınmak ve olabildiğine tarafsız bir politika geliştirmektir. Tabii bu politika beraberinde yalnızlık da getiriyordu. Fakat ilginç olan taraf şudur ki Sovyetlerin ilk talebi Türkiye'nin beklediği gibi tam olarak "*Boğazlar Meselesi*"nden gelmedi. Sovyet Dışişlerinde çalışan "*Vyacheslav Molotov*" , Türkiye'ye bir nota verip 1925'te yapılan "*Türk-Sovyet Dostluk Antlaşması*"nın yenilenmeyeceğini fakat bu savaşın sonunda koşulların gerektirdiği takdirde yeni bir antlaşma yapabilecekleri süreçte olabileceklerini 19 mart 1945 'te Moskova Büyükelçiliği görevini yürüten Selim Sarper'e bildirdi. Nitekim 1920 'de yeni bir doktrin yada diğer bir deyişle "*Kemalist Türkiye*" öncülüğünde gelişen Türkiye ve Bolşevik devriminin liderliğini üstlenen Sovyet Rusya arasındaki 1925 "*Türk-Sovyet Dostluk Antlaşması*"; iki ülke arasında dostluğun yürümesini sağlamıştı.⁴⁸ Ki antlaşma neticesinde birbirleri aleyhine herhangi bir siyasi-askeri girişimlerde bulunmayacaklarını kabul etmişler ve bu sistem içerisinde dış politikalarını oluşturmuşlardı.⁴⁹

Türkler , bu antlaşmanın savaş koşulları çerçevesi içinde değişebileceğini yada hükümlerinin sona erebileceği kanaatine varmıştı. Sovyetlerin Selim Sarper'e karşı bu beyanatta bulunmaları Sovyet çıkarlarının Boğazlar Meselesi içinde Türkiye'ye karşı agresif bir tavır benimseyebileceğinin ilk adımı olmuştu. İnönü Hükümetinin endişesi zaman içinde ortaya çıkmaktaydı. Bu talepler içerisinde İnönü Hükümeti bir akıl oyununa başvurarak bu taviz isteğine karşı herhangi bir düşmanlık yada agresif tavır içermeyen girişimlere başvurarak sert bir tepki göstermedi. Keza 4 Nisan 1945'de bu sürecin içinde Ankara'da Türkiye Cumhuriyeti'nin 7.Başbakanlığı görevini üstlenen "*Hasan Saka*" , eski dostluk antlaşmasının tekrar devam ettirebileceklerini bildirdi.

Bu süreç içerisinde Selim Sarper'in 7 Haziran'da Moskova'ya Türk Hükümeti'nin anlaşma girişiminde bulunmasına karşın Sovyet Hükümeti yeni bir antlaşma yapılabilmesi

⁴⁷ Doç.Dr.Hüner Tuncer, **Menderes'in Dış politikası-Batı Güdümündeki Türkiye**, Kaynak Yayınları, s.28

⁴⁸ "1925 Türk-Sovyet Dostluk Antlaşması: Bu antlaşma gereğince "İki ülke taraflardan hangisi saldırıya uğrarsa diğerinin tarafsız kalacağını ve birbirleri aleyhine hiçbir antlaşmaya girmeyecekleri konusunda uzlaşmaya vardıklarını göstermiştir.

⁴⁹ B.k.z.,Bruce R. Kuniholm, **Origins of The Cold War**, s.16, 1980

için birkaç yıl geçmesi gerektiğini Sarper'e açıkladı. Bu durumda Türkiye ileride Soğuk Savaş zamanı hangi blokta yer alması gerektiğini bu girişimlerle görmüş oldu. Sovyet Hükümeti'nin Türkler' den bir sonraki isteği "Kars" ve "Ardahan" gibi bazı doğu vilayetlerinin kendilerine teslimi idi. Keza bundan başka Türkiye'de kendilerine üs tahsis edilmesi ve 1936 tarihli "*Montrö Boğazlar Sözleşmesi*" 'nin bazı maddelerinin tekrar gözden geçirilmesi gibi birtakım girişimlerden oluşmaktaydı.⁵⁰Bu koşulları gözden geçiren Türk Hükümeti ve Moskova Büyükelçisi Selim Sarper , "*Türk Bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü ile bağdaşmayan bu maddelerin kendi ülkesinde kabul edilemeyeceğini*" bildirmesiyle sonuçlandı.⁵¹Bu süreçten sonra Ankara Hükümeti başta Amerika ve İngiltere olmak üzere diğer devletlerin de SSCB'nin bu isteklerine karşı geldiği zaman içerisinde batılı devletlerin de aynı tepkiyi vermesini bekledi. Türkiye'nin amacı Sovyetler'e karşı verilmek istenmeyen bu tavizlerin aynı şekilde İngiltere ve Amerika tarafından da önyargısız kabul edilemeyeceğini görmektir. Türkiye doğuda Sovyetler'le bu halve taviz savaşını verirken batıdaki ilk müttefiklik girişimini İngiltere ile bir antlaşma imzalamak suretiyle devam ettirmeye çalıştı ki 1939'da iki ülke arasında ve beraberinde Fransa ile imzaladıkları "*Türk-Fransız-İngiliz Antlaşması*" neticesinde ayrıca Türkiye , sonradan Sovyetler'le herhangi bir antlaşmazlığa düşmek istemediğini de belirtmişti.⁵²

Bu gelişmeler yaşanırken bir noktadan bahsetmek gerekmektedir ; Tarihten beridir ki süregelen Türk-İngiliz siyaseti neticesinde Rus'ların boğazlar' a girişimi konusu, iki taraf için de endişe verici gelişmelerden biri olmuştur. Türkler'in tarih içerisinde boğazların kaderi konusunda İngiltere'nin himayeciliği konusunda kendisine güvenmesiyle taviz vermeyen kararlar almasına neden olmuştur. Hindistan ticaret yolunun İngilizler tarafından idare edilişi ve Ruslar'ın tehditkar boğaz talepleri , İngiltere'nin Osmanlı İmparatorluğu'na destek vermesini beraberinde getirmişti. Nitekim 1925 'ten sonra Rus'ların dostluk antlaşmasını yenilenmesini zamana bırakmaları ve beraberindeki talepkar toprak istekleri İngiltere-Türkiye arasında tekrar bir ittifak konusunu beraberinde ortaya çıkardı. Türkler'in bu tarihsel noktada bazı güvenceler duymalarına rağmen yine de eskiden olduğu gibi İngiliz müttefikliği konusunda birtakım sıkıntıları halen devam etmekteydi. Bu huzursuzluk beraberinde 2.Cihan Harbi'nin başlangıç aşamasında Müttefiklerin kendi

⁵⁰ Doç.Dr.Hüner Tuncer, **İsmet İnönü'nün Dış Politikası**, Kaynak Yayınları , 2012, s.81

⁵¹ Feridun Cemal Erkin, **Türk-Sovyet İlişkileri**, s.255-266, 1968

⁵² Stanford Shaw, **History Of Ottoman Empire and Modern Turkey Vol.II** , s.396-397, 1977

saflarına katılmalarını beklediği halde Türkiye'nin "Tarafsız" kalacağı açıklamasını yapmasıyla sonuçlandı.

Bu ret cevabı , İngiltere ve Amerika'nın savaş sonrasında Rusya'ya karşı Türkiye'yi birtakım polemiklerin içinde bırakmasıyla devam etti. Nitekim buna bağlı olarak barışı koruma politikaları Türk basınına da yansdı.⁵³Rusya konusunda da bir hayli uyarıldı.⁵⁴İngiltere'nin ve sonradan ABD'nin Türkiye'ye karşı daha sonraki dönemlerde Orta Doğu'da Rus üstünlüğü veya yılmacılığı korkusuna bağlı olarak takındıkları girişimler sonradan rahat bir nefes almalarını sağlayacaktı. İnönü Hükümeti dönemi içerisinde İngiltere , aslında Türkiye'nin Sovyet uzlaşması içerisine girebileceği endişesine kapılmıştı. En nihayetinde Boğazlar ve ardından gelen doğu'daki toprak talepleri, konunun uluslararası bir bağlamda çözülmesi gerektiği savının ortaya çıkmasına sebep olmuştu. Keza Sovyet'lerin savaş sonrası antlaşmaların yeniden düzenlenmesi gerektiğini bildirmeleri , ardından Bulgaristan ve Romanya'da kendine bağlı uydu devletler yaratma girişimleri , Doğu Avrupa'da Sovyet idealizminin yayılma düşüncesi , İran'da Sovyet yayılmacılığı ve askeri girişimleri İngiltere'nin kuşkularının büyümesine haklı bir neden olmaktaydı.

İngiltere , bu süreçler içinden geçerken bir takım düşün buhranları da yaşamaktaydı. Takvimler 1944 'ü gösterdiğinde kendi dış politikasının uzun vadede zorlu bir aşamada yol aldığını görmekteydi. Fakat aynı şekilde Türkiye'nin toprak bütünlüğünün ve bağımsızlığının korunması da Orta Doğu'da üstünlüğün kendisinde kalmasının sağlayacaktı. Bu sebeple hemen ikinci dünya savaşı içerisinde bu düşüncelerinin bir uzantısı olarak İngiltere Dışişleri Bakanı "Anthony Eden" Nisan1944'te verdiği bir "Memorandum" ile Türkiye'ye karşı yardım edilmesi gerektiğinin İngiltere açısından önemini vurguladı.⁵⁵Bu memorandum'dan yola çıkarak Anthony Eden "İngiltere'nin uzun vadeli çıkarlarının Türkiye'nin İngiliz siyaseti içerisinde kalması gerektiği" ve bunun için de "Türklerin ikinci dünya savaşı içerisinde izledikleri tarafsızlık politikasının , savaş sonunda İngiliz - Türk ilişkilerini de etkilememesi gerektiğinin sonuncuna varması" hükmüne varmasıyla sonuçlanmıştı.⁵⁶Bu memorandumun ilanı ile beraber Eden , Türkiye'nin ileride savaşın bitişi

⁵³ Karikatür Dergisi, 2 Mayıs 1946, s.1

⁵⁴ Selim Deringil, **Turkish Foreign Policy During the Second World War**, s.154,Cambridge University Press, 1989

⁵⁵ Ayşegül Sever,**Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye,Batı ve OrtaDoğu 1945-1958**,s22,1997

⁵⁶ Lwelleyn Woodwar, **British Foreign Policy During The Second World War**, 201-202, 1973

akabinde oluşabilecek topraktaleplerinin Türklerin lehine çözülmesi gerektiği konusunu bildiriyordu. Kısaca şöyle denilmekteydi :

*"Ruslar' ın savaş zamanı boğazlar' ı Türk hükümetinden kapatma isteği ve Karadeniz'den çıkış hakkı talebi onların boğazlarda bir üstünlük elde etme göstergesidir. Bu istekler kabul edilirse Türk Hükümetinin boğazlardaki statüsü ve yeri tamamen tehlikeye girmiş olacaktır."*⁵⁷Dış işleri Bakanlığı ve Hükümet nezdinde bu sonuca varılması , aynı şekilde İngiliz Genelkurmay'ına da yansdı. Genelkurmayda yapılan açıklamada da aynı fikirler elde edilmişti ve İngiltere hükümeti bu memorandumu kendi otoritesine uygun olarak bulmuştu. Fakat dönemin İngiltere Başbakanı Churchill ileride boğazlar konusunda oluşabilecek bir talep konusunda hala Rusya'ya karşı ılımlı yaklaşmayı düşünmekteydi. Bu düşüncelere içersinde olmasına rağmen Churchill'in Rusya politikası İngiltere'nin diğer siyasi yetkililerince kayda değer olarak görülmedi. Çünkü İngiltere'nin Dışişleri bakanı Anthony Eden'in etkisi Churchill'i bu görüşünden vazgeçirmeye yetmişti. İngiltere; bu noktadan itibaren "*Tahran*" ve "*Moskova*" Konferansları neticesinde tutumunu 1945 Şubatı'nda yapılan "*Yalta Konferansı*" sonrasında değiştirdi. Artık Türklerin ve Türk Boğazlarının güvenliğinin öne geçtiği bir İngiliz dış politikası sergilenmeye başlanılmıştı.⁵⁸Bunun neticesinde Türkler ; SSCB'nin kendilerine boğazların statüsü hakkında başvurdukları sırada İngilizler ; durumun ve Orta Doğu coğrafyasındaki üstünlük konumunun ne kadar tehditkar bir süreç içine girdiğinin farkına varmıştı.

İngiltere konusunda Sovyetlere karşı yardım sözü alan Türkiye için durum hiç de iç açıcı değildi. Bu yardım ve ittifak sözü Türk hükümetini bir nebze olsun rahatlatırsa da durum dönemin mali ve siyasi konjonktürü açısından savaşa girmeme kararı alan İnönü Hükümeti için zor bir süreçti. Bu gidişatın içinde savaşın sonlarına doğru ABD'nin de ittifak cephesine girmesi ve savaşın bitirici kısmını oluşturması Türkiye'nin de bu blokta yer almasına sebep olan nedenlerden biri olacaktı. Fakat savaş sonundaki süreçte üç büyük gücün yeni dünya düzenini ayarlama konusunda özellikle ABD'nin Sovyet'lerin birtakım taleplerini kabul etme düşüncesine girmesi ve 1945 yılı sonlarında Sovyet Dış işleri Bakanı Molotov ve Selim Sarper görüşmesini ABD Büyükelçisi "*Edwin Wilson*" , "*Dostça bir şemsiye altında, Tetkik mahiyetinde*" diye nitelemek suretiyle demeçler vermesi Türkiye'nin

⁵⁷ A.g.e., s.210

⁵⁸ Selim Deringil, A.g.e, s.178

iyice endişelenip bu konuda ABD'nin nasıl bir düşünce ile "Sovyet Hareketleri"nden memnun" olduklarını anlayamadığını dönemin Türkiye Başbakanı Şükrü Saraçoğlu dile getirmişti.⁵⁹ Aynı şekilde İngiltere de bu noktadan hareketle Türkiye'nin bu kayıtsız tavır konusundaki tepkisini destekledi. İngiltere'nin bu bakımdan savaşın sonlarına doğru geldiğinde ABD'nin Sovyetler' e karşı olan yumuşak tutumunu sertleşmesine yardım ettiği de bugün varsayılan düşünceler arasındadır. Yani İngiltere'nin Orta Doğu politikası için ABD kendisinden sonra bayrağı ele alması gereken ülke olacaktır. Fakat ABD'nin tavır değişmesi içerisinde her ne kadar İngiliz payı olduysa da Türkiye'nin ve özellikle Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun çağrıları da asla göz ardı edilemeyecek kadar fazladır. Türkiye; 2.Dünya Savaşı sonrasında SSCB'nin isteklerini daha sonraki dönemlerde ABD'ye birtakım raporlar halinde de sunarak tutumunun değiştirmesi gerektiği yönündeki baskılarını da arttırmıştır.

Bu önergelere rağmen ABD'den beklenen sert tepkiler yine de gecikmiştir. İngiltere de bu tepkisizliğe belki de bir çözüm olarak 18 Haziran 1945 tarihinde ABD Müşaviri "*John Balfour*" aracılığı ile aynı yıl içerisinde bir araya gelerek "*Postdam Konferansı*"nı toplatmıştır. Konferans öncesinde ABD'ye Sovyetler' e karşı ortak bir dayanak noktası oluşturmak gerektiğini bildirdi. Bu girişim ABD Dış İşleri Bakan Vekili "*Joseph Crew*" a iletildi. Bakan da bu konuda son derece ABD'nin dikkatli olacağı imasını vermekle yetindi. İngiliz Hükümeti ABD'nin bu pasif tavrına sessiz kalmayarak Moskova Büyükelçisi "*Clark Kerr*" den 7 Temmuz 1945'te Sovyetler' e "*Montrö Konvansiyonu' nun sadece iki taraflı bir şekilde halledilemeyeceğini; bu isteklerin açıkça kurulacak güvenlik organizasyonu prensipleri ve çok taraflı boğazlar sözleşmesi neticesinde gözden geçirilmesi gerektiğini*" Rus Hükümetine bildirdi.⁶⁰

İngiltere'ye göre sorun aslında Postdam Konferansı'nda çözülebilecek bir mahiyette idi. Konu ve gidişat İnönü Hükümetince de iyi gidiyordu. Sonuç olarak ABD ve Sovyetler'in de yer almasıyla boğazlar meselesi 22-24 Temmuz 1945 tarihleri arasında başta

⁵⁹ Başbakan Şükrü Saraçoğlu Haziran 1945'te endişelerini; "*Dünyanın geleceğini ABD ve İngiltere ; hatta İngiltere'den çok Amerika belirleyecektir.Sovyetler Çıldırıyor;Dünyayı yönetme hayalleri kuruyorlar.Birçok noktada sizi ve İngiltere'yi yok sayıyorlar.Trieste,Arnavutluk,Yunanistan,Türkiye,İran,..Zayıf bir nokta bulduklarında hemen bundan fırsat bulup yararlanıyorlar.Kaybedecekleri hiç birşey yok.*" diyerek dile getirmiştir.

⁶⁰ Rohan Butler , M.A Pelly, **Documents on British Policy Overseas** , Vol.I, Issue I, s.29 - 30, 1990

İngiltere olmak üzere ABD-Sovyetler arasında görüşülmeye açılmıştı.⁶¹İngiltere bu kısa zaman dilimi içerisinde dış işleri bakanı Eden aracılığı ile Churchill'e Sovyetler konusunda bazı bilgiler vermek istiyordu. Bu bilgilerden yola çıkarak "*Türkiye'nin Rusya'nın kontrolüne girişinin ilk adımı*" şeklinde görüldüğü ve Sovyetler'in İngiltere'nin sıcak deniz politikası ve askeri üs konusuna sıcak baktıkları görüşünü doğrulacağı endişesi idi.⁶²Belki de bunun sonucunda İngiltere, Postdam' da Sovyetler'e yaklaşımında bir süre sonra daha sert bir tutum izlemeye başladı. ABD ise henüz İngiltere'nin aksine "*ISO*"⁶³ya bağdaşmayan uygulama ve davranışlara yer verilmediği sürece İngiltere - Türkiye ve Sovyet konusunda gözlemde tarafsız ama ihtiyatlı bir tutum sergilemişti.⁶⁴ Sovyetler eski kararlardan geri dönmeyerek 17 Temmuz 'da yine konuyu boğazlar meselesi nin gözden geçirilmesi gerektiğini ve , üs hakkı ile Doğu Anadolu'da toprak ilhakına ilişkin isteklerini tekrarladı. İngiltere ise Ruslar' ın sadece konuyu Türk-Rus çerçevesi içerisinde diğer ülkeleri içine katmadan bahsetmelerini bir kez daha eleştirdi. Boğazlar uluslararası bir nitelik taşımalıydı. Stalin bu konuda İngiliz Hükümetince Türkiye'ye karşı daha fazla herhangi bir endişe verecek tutum sergilememesi için uyardı. Truman ise bu konudaki yaklaşımı konusunda farklı bir izlenim tutarak boğazlar meselesini "*Avrupa'daki Tuna ve Ren gibi bir iç su yolu meselesi*" şeklinde ele alarak serbest seyir hakkı ve uluslararası kontrol önerisinde bulundu. Sovyetler'e karşı ABD ve İngiltere, üs isteklerini geri çevirmişti.

Daha sonraki dönemlerde "*Toprak Meselesi*" de ardından gelince Amerika bu girişimleri Türkiye'nin ve Sovyetler Birliği'nin kendi arasında çözmesi gereken bir mesele olarak görüp kayıtsızlığını sürdürmeye devam etti. ABD Hükümeti bu kayıtsızlık sürecine devam ederken Rusya'nın ileride Boğazlar konusunda daha da ciddi girişimlerde bulunacağını İngiltere'nin kendilerine olan uyarılarıyla sonradan görecekti. Washington içindeRusya'ya karşı ılımlı bir politika benimseyenlere karşı daha tedbirli davranılması

⁶¹ Berry Robin, **The Great Powers in the Middle East 1941-1947 : Road To Cold War**,s.194-195,1980

⁶² Anthony Eden Sovyetler konusundaki yaklaşımları şöyle açıklamıştı:"*Eğer bu kez Ruslar' a denize geçiş konusundaki taleplerine ilişkin olarak cömertçe konuşursak , korkarım ki bunu sadece Türkiye üzerindeki isteklerinin bizi şaşırtmadığının bir işareti olarak görecekler ve İran ve Orta Doğu'daki diğer ülkeler üzerinde de daha fazla talepte bulunacaklardır.*" Ayrıntılı bilgi için, Bruce R. Cuniholm, **Origins Of The Cold War**,s.28,1980

⁶³ ISO; International Security Organization;İkinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle beraber Akademik Alanda ortaya çıkan , Uluslararası ilişkilerde bir alt branş olarak serbest düzeyde çalışma yapılan Birleşmiş Milletler,Avrupa ve Asya Ulusları'nı kapsayan yeni bir çalışma alanı.

⁶⁴ **Cumhuriyet Gazetesi** , 1946
Cumhuriyet Gazetesi , 1946

gerektiği konusunu görüşenler ağırlık kazanınca 2 Kasım 1945'te ABD Türkiye'ye bir bildiri sundu. Bildiride yer alan maddelerin içeriğine göre " *Boğazların her zaman her şekilde Karadeniz Devletleri'nin savaş gemilerinin transit geçişine açık olması kısıtlı tonaj hakkına sahip olanlar dışında, Karadeniz ülkelerinin de beraberinde özel izni alınarak kısıtı olmayan ülkelerin savaş gemilerine kapalı olması gerektiği*" ni bildirdi.⁶⁵ Amerikan yönetimi bu bildirisiyle beraber , artık boğazlarda uluslararası kontrol ve serbest geçiş hakkı düşüncelerinin Rusya tarafından terk edilmeye zorlanacağını tahmin ediyordu. Bu gelişme ve bildirinin ardından 24 Kasım 1945'de İngilizler de prensip neticesinde ABD'nin bu önermesine katıldıklarının altını çizmiş oldular.

Sonunda 5 Aralık 1945 'e gelindiğinde ABD'nin Postdam sonrası bu bildiri ve önerileri , Dönemin Türk Hükümeti Başbakanı Şükrü Saraçoğlu tarafından "*Müzakere Temeli*" olarak değerlendirmesiyle son buldu. Her ne kadar Türk Hükümeti aslında bu önerilerin Sovyetler Birliği'ne daha da etkin olma gücünü verdiğini görse de, ve bu nedenle dahi tatmin olmasa da , Sovyetler'e karşı masaya oturduğunun farkına varacak ve Türkiye için bu süreçte en önemli ve en iyi yol "*Montreux Boğazlar Sözleşmesi*" nin korunma politikası olacaktır. Nihayetinde de Türkiye-Sovyet ilişkilerinin belki de bir revize edilmesi amacıyla Abd'nin Kasım 1945 tarihli bildirisi, diğer büyük ülkelerce kabul edildi. Sovyet Hükümeti bu bildiriden bir hayli rahatsızlık duyduysa da Türk Hükümeti 'nin bu siyasi koşullar içerisinde Boğazların kaderini şimdilik böyle tayinetmekten başka bir çaresi yoktu. Ve nitekim bildiri Türk-Sovyet ilişkilerinde pek de güzel bir iyileşmeye yol açmadı.ABD'nin bu girişimi sonuçsuz kaldı ve çözüm Postdam Süreci sonrası Tekrar Rus Hükümetiyle uzlaşma seçeneklerinin gündeme gelmesiyle devam etti.

Üç Büyük devletlerin dış işleri bakanları bir kez daha boğazlar meselesini gündeme getirdi. Amerika Sovyetler'e karşı olan tavırlarının hala pasifize olmasında devam edip , İran'da otoriteyi gittikçe baskı altına alan Rus askeri yerleşimlerini yine görmezden geldi. Elbette bu tavır İngiliz ve Türk Çevresini bir kez daha düş kırıklığına uğrattı.⁶⁶ İngilizler bu son Moskova Konferansından sonra Ruslar'ın toprak taleplerini her süreçte olduğu gibi engellemeye çalıştı ki bu dönemde İngiliz Hükümeti'nin başında yeni bir kabineye sahip İşçi Partisi kuruluşundan gelen ve Dış İşleri bakanı olarak görev yapan

⁶⁵ Ayşegül Sever, *Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye, Batı ve Ortadoğu 1945-1958*,1997,s.14

⁶⁶ Bruce R. Kuniholm, *The Origins of Cold War*, s.285-287,1980

Ernest Bevin Sovyetler'in "*Türkiye'ye karşı verdiği Sinir Harbi*" neticesinde rahatsız olduklarını dile getirerek durumu izah etmişti.⁶⁷ Ayrıca Türkler' in de bu durumdan giderek endişelendiğini ve bilhassa "*Türkiye sınırı asker konulmasını , basın ve radyodan yapılan düşmanca açıklamalar*" in *Türk Topraklarında endişe ile beklentilere yol açtığını*" bildirdi.⁶⁸

Moskova ise ; aynı tutumlardan vazgeçmeyip Rus hükümetinin "*Türkler'in bu endişelerinin boşuna olduğunu*" açıklamasıyla yetindi.⁶⁹ Böylece son konferans da sonuca ulaşmadan bitmiş oldu. Amerika Büyükelçisi Hüseyin Ragıp Baydur , Moskova Konferansı'dan sonra sonuçları öğrenmek ve ABD'den bu konuda izlenimler edinmek amacıyla 29 Aralık 1945'te ABD Dış işleri Bakan Vekili yetkilisi olan Dean Acheson'la görüştü. Görüşme her ne kadar büyükelçi'nin Moskova görüşmeleri hakkında bir bilgi sahibi olamadıysa da ABD bu konferanstan sonra yavaş yavaş sabrını kaybetmeye başladı. Diğer yandan Türk-İngiliz İlişkileri; İngilizler' in Moskova'da Sovyet yayılımına gösterdiği tepki Türkiye'yi; bilhassa Ankara'yı fazlasıyla memnun etmişti. Nitekim Türk Hükümetinin de yakından takip ettiği daha önceki sayfada değindiğimiz kabine değişimi Türkiye için bir tehdit değildi. İngiltere ; Doğu'da Akdeniz'deki siyasi güdümlerine aynı şekilde her dönemde olduğu gibi devam etmekteydi.⁷⁰ İngilizler zaten hükümetlerinin dışında deyim yerindeyse "*Partiler Üstü*" bir dış siyaset çizgisinde buldukları için herhangi bir değişime gitmedi.

Bu bakımdan Türkiye , Sovyetler'e karşı olan psikolojik harbinde sürekli İngiliz desteğini görecektir. Fakat 1945 sonlarına doğru İşçi Parti'li Başbakan "*Clement Atlee*", İngiltere'nin Orta Doğu ve Akdeniz siyasetinin mantık içermediğini savunarak Dış işleri Bakanlığı ve Genelkurmay yetkilileriyle bir takım anlaşmazlıklar yaşadı. Sonuçta Birleşmiş Milletler kurulmuş ; Sovyetler'le birtakım görüşmeler yapılmıştı.⁷¹ İngiltere bu süreç sonrasında Sovyetler'e karşı Orta Doğu üzerinde Hava Saldırıları planları dahil bir takım ciddi girişimlerde bulunmayı planladı. Nitekim Orta Doğu siyasetinde İngiltere'nin kendisini Sovyetler'e karşı savunabileceği uygun bir üs alanı vazifesi görmekte idi.⁷² İngiliz siyasetinin

⁶⁷ A.g.e.,s.101

⁶⁸ bkz. Terry H.Anderson, **United States, Great Britain And The Cold War 1944-1947**, 1981,s.127

⁶⁹ Anderson, A.g.e.,s.104

⁷⁰ John Robertson, **Turkey And Allied Strategy 1941-1945**, New York,s.260,1986

⁷¹ Bkz. İsmail Soysal, **Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları**, Cilt.1 1920-1945 ,2000,s.260

⁷² Raymond Smith, **A Climate Of Opinion, British Officials And The Development Of British Soviet Policy 1945-1947**, Vol.64, 1988, s.643

amacı Orta Doğu'da Yunanistan ve Türkiye gibi Süveyş Kanalı, İran Körfezleri'ne kıyısı olan ülkelerin Sovyetler'e karşı vazgeçilmez bir konumda olduğunu bilerek bunları elinde tutmaktı.

Bu düşünce ile hareket eden İngiliz Genelkurmay yetkilileri ve başkanlığı 1946 Kasım'ında verdiği kararlar neticesinde Yunanistan ve Ege Adaları Sovyetler birliği otoritesi altına girmesi gibi bir durum söz konusu olduğunda boğazları açacak ve Türkiye'nin Ruslar'a karşı gösterdiği direnç ciddi olarak zayıflayacak, Filistin ve Mısır da bunun neticesinde Rusya güdümüne girecekti. Dış İşleri Bakanlığı da İngiliz Genelkurmay kabini ile aynı kanıda idi.

Türkiye'de Sovyet yanlısı bir hükümet oluşumu Orta Doğu'daki İngiliz nüfuzunu baltalayacaktı. Orta Doğu İngilizler' in elinde 19.yy dan beri önemli bir pazar konumu görevini görüyordu. Halbuki "*Clement Atlee*" ise iki kurumun da görüşlerine katılmıyordu ki İngiltere Sovyet'lere karşı ne Yunanistan'a ne de Türkiye'ye ekonomik olarak yardım sağlayabilecek kapasitede değildi. Bu fikir ayrılıklarına rağmen Atlee, 1947 sonrasında Sovyetler'e karşı İngiliz pazarlarının yani Orta Doğu'daki hakimiyet bölgelerinin korunmasını gerektiği yönündeki kanıları yavaş yavaş kabullenmeye başladı. Konunun özüne bakılacak olduğunda İngiltere'nin burada tek bir bariyeri olan Türkler , İngiltere için Sovyet yayılmacılığına karşı yeri doldurulamayacak bir sınır vazifesi üstlenmekteydi. Bu nedenle Britanya'nın ana siyaseti ; Türkiye'nin Sovyetler'e karşı güçlenmesi olacaktır.⁷³ İngiltere için Sovyetler' i olabildiğince Türkiye'den uzak ve yalnız bırakmak ve beraberinde Türkiye'ye elden gelen imkanlar dahilinde destekçi bir yaklaşımla uzlaşmalar yaratmak ana hedeflerden biri olmuştu.

İngiltere 'de Temmuz 1945 seçimlerinden sonra başa gelen İşçi Partisi ve hemen ardından 15 Şubat 1946'da Türkiye'de Dışişleri Bakanı "*Hasan Saka*" 'nın İngiliz desteğinin bu süreç içerisinde arttırılması gerektiğini açıklamasıyla beraber ikili ilişkiler içerisinde birtakım gerilemelere yol açmıştı ; bu konuda açıklama yapmak gerekirse, 1935 sonrasında Türk-İngiliz Antlaşmaları restorasyon süreci içerisine girmişti. Süreç içerisinde Londra Büyükelçiliği yapan "*Cevat Açıkalın*" ' ın İngiliz Hükümeti'ne Türkiye'nin ittifak antlaşması

⁷³ Raymond Smith , John Zametica, **The Cold Warrior: Clement Attlee Reconsidered 1945-47**, Royal Institute Of International Affairs, Vol.61, No.2, s.250

önermiş ; fakat sonradan bu ittifak önerisi İngiltere tarafından reddedilmesiyle sonuçlanmıştı. Lakin bu ittifak girişimlerinin daha bu yıllardan itibaren İngiltere içinde birtakım kabul edilmeme sonuçlarına karşın daha sonradan oluşan Sovyet tehdidinin ortaya çıkışı İngiltere'nin 21 Şubat 1946 tarihinde Avam kamarası' nın Türk tarafının İngiltere için stratejik öneminin büyük olduğuna dair açıklamalarıyla beraber daha önceki gerilimler yerini sakinliğe bırakmış oldu.⁷⁴

Her ne kadar İngiltere Türkiye için Sovyetler'e karşı siyasi ve lojistik bir yardım çalışması düşünse de ; Türk Hükümetinin başta İsmet İnönü olmak üzere diğer kabine üyelerinin hala bu yardımların Rusya'ya karşı bir üstünlük sağlayacağı konusu hala şüphe çekmekteydi. Türkiye'nin böyle bir yardım politikasına karşı İngiltere'nin haricinde gözünü Dünya Savaşından üstün bir güç olarak çıkan ve ileriki dönemde Avrupa ve Asya politikası için büyük atılımlar başlatacak olan ABD'ye çevirmesine neden oldu. Ve Moskova konferansı sonrasında ABD , Türkiye için soğuk savaş öncesindeki pasif politikalarını bu konferans sonrasında tamamen değiştirecekti. Nitekim 2.Cihan Harbi sonrası Cumhuriyet Gazetesi içerisinde yer alan haberle bu gidişatın sinyalini vermekteydi.⁷⁵

1.4 ABD Politikası , Sovyet Baskıları Ve Türkiye

Amerika'nın 1945-1946 yılları içerisindeki Sovyetler' e karşı uzlaşmacı tavırları , İran ve Orta Doğu sınırları içerisinde artan Sovyet genişlemesine karşı bir süre sessiz kalmasına neden olmuştu.Nitekim daha önceki dönemlerde Sovyet Rusya,Montrö Sözleşmesi ile Türkiye ve onun komşusu olan İran'a karşı birtakım tehditkar girişimler sergilemiş, Moskova süreci sonrasında ise Amerikan Dış işleri Bakanı James H.Byrnes, her ne pahasına olursa olsun Orta Doğu'ya geçişe ve hatta Kuzey İran'da askeri üs düşüncesini gerçekleştiren Sovyet akınlarına rağmen pasif tutumunu değiştirmemişti.⁷⁶Ne var ki son Konferans Rus hükümeti tarafından boğazlar içinde üs taleplerinin devam etmesi ve Amerikan'ın uzlaşma isteğinin birtakım nedenlerle geri çevirilmesi Birleşik Devletleri

⁷⁴ İngiltere Dış işleri Bakanı Ernest Bevin bu tarihte yaptığı konuşmasında "*Türkiye'nin kendi ekseninde tam bağımsız ve asla uydu olmayan bir devlet olarak gördüklerini*" belirtmiştir."*Gerçekten isteğim Türkiye'nin tam bağımsızlığıdır.*" diyerek eklemelerde de bulunmuştur., Bkz. Mustafa Bilgin, **Britain and Turkey in The Middle East , Politics and Influence in the Early Cold War Era , Anglo-Turkish Relations in The Middle East ; The Historical Background To 1945**"s.80

⁷⁵ **Cumhuriyet Gazetesi** ,1946

Cumhuriyet gazetesi , 1946

⁷⁶ Brad Halvarson,"Turkish American Relations From 1923 To 1960",**Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler, Siyasi ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü**,Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, s.36

çerisinde artık anti-Komünist gelişmelerinin fitillenmesine neden oldu. Amerika Birleşik Devletleri'nin Franklin Roosevelt'ten sonra 33.başkanı olacak Missouri doğumlu Harry Truman bu değişimi şöyle özetlemişti:

*"Rusya'nın Türkiye'yi istila etmek ve Akdeniz'e açılan Boğazları'nı ele geçirmek gibi bir niyet taşıdığına hiç şüphem yoktur.Rusya demir bir yumruk ve sert bir dille karşılaşmadığı sürece bir başka savaş yaşanacaktır.Artık uzlaşma oyunu oynamaktan vazgeçmeliyiz.Sovyetleri şımartmaktan yoruludum."*⁷⁷

1946 ile beraber Amerikan siyasetinde artık SSCB tepkisi açıkça görülmeye başlanacak , İngiltere'nin 19.yy siyasetinde Orta Doğu'da ki etkisini bu döneme kadar hissetmeyen birleşik devletler, artık kendi politikalarının bekaası için Orta Doğu'da Türkiye'nin önde yer aldığı bir anti-SSCB seti niteliğini taşıyan siyasi politikalarını devreye sokacak girişimler içerisinde bulunacaklardır. ABD 'nin tutumunun değişmesinin nedeni; Hükümet içindeki Sovyet'lere karşı uzlaşma düşüncesi içerisinde bulunan şahısların görev değişikliği yapmalarıydı. Örneğin; Dış İşleri Bakanlığı 'nda "*Yakın Doğu*" ve "*Afrika*" Siyaseti Dairesi Başkanı "*Lay Handerson*" in geçişi gibi bazı kilit noktalardaki isimlerin değişmesi beraberinde uzlaşmacı tavrın yerine tepkisel yaklaşımların gelişini de getirdi. Lay Handerson'ın ABD üst yönetimlerindeki şahısları Türkiye lehine gelişen bir noktayı baz alarak ikna etme çalışmaları son derece önemli dış siyaset değişimlerini de beraberinde getirdi. Lay Handerson'dan başka ona bu konuda yardımcı olan birkaç şahıs daha bulunmakta idi. O da Amerika'dan Ankara Büyükelçiliği görevini yürüten "*Edwin Wilson*" , Dönemin donanma bakanı "*James V.Forrestal*" , ABD Moskova Büyükelçisi Avarell Harriman e Moskova Maslahatgüzarı George Kennan da bu politika değişikliğinde etkili olan isimler arasındaydı.

Özellikle "*George Kennan*" ın kendisi ; Sovyet Rusya'nın Doğu Akdeniz ve Orta Doğu 'daki yayılmacı politikalarını dış işleri Bakanlığı'na bildiren ilk görevlilerden biri olmuştu. Kennan'ın 27 Eylül 1945'te hazırladığı raporda "*Boğazlarda verilecek herhangi bir ödünün sonradan Batı dünyası için kaybetmek anlamına geldiğine*" dair bir açıklama yaparak oluşabilecek tehdidi ABD'ye haber vermişti.⁷⁸ Aynı şekilde Kennan'ın 1945'in 22

⁷⁷ Bkz. Harry S.Truman ,**Years Of Decisions 1945**, s.492-493

⁷⁸ B.k.z. Edwar Weisband,**Turkish Foreign Policy 1943-1945 : Small State Diplomacy and Great Power Politics**,, 1973, s.316

Şubat'ında Moskova'dan çektiği telgraf içinde de ABD-Moskova ilişkilerinin sonradan ilerleme süreci ve bu ilerlemenin nereye varabileceği konusunda artık birleşmiş milletlerin Sovyet Rusya'ya karşı izlediği , global anlamda daha sonra alacağı tavırların da belirlenmesinde çok keskin hatlar bu gidişatla da ortaya çıkmıştı. Türkiye'nin Sovyetler'e karşı verdiği "*Sinir Harbi*" diplomatik boğaz çekişmeleri sonucunda oluşabilecek tehditler hakkında uyarıda yapanlardan biri daha olan ABD Ankara Büyükelçisi "Edwin Wilson" da Rusya'nın taleplerini şu şekilde değerlendiriyordu:

*"Aslında sovyetler'in gerçek niyetlerinin kamufle edildiği bir paravan , Türkiye'ye yönelik gerçek amaçları Türkiye rejiminin de keskin bir şekilde değişmesine yol açmaktır.Bu da Türkiye'nin ve muhtemelen Orta Doğu'daki liberal batı nüfuzunun sonu demek olacaktır."*⁷⁹

Bu raporlar ve bildireler sonrasında ABD Genelkurmay Başkanlığının 26 Ekim 1945'teki kararıyla Rusya'nın ; temelde savunma değil saldırı amaçlı bir politika güttüğünü , Bağımlı ve güdümlü bir Türkiye'yi bir atlama taşı olarak kullanmasıyla daha geniş alanları ele geçirebileceği kanısını ortaya çıkarttı. 1946 yılı itibari ile Yunanistan'daki Komünist politikaların hükümet içinde baskısını arttırması , Sovyet askerlerinin İran içinden çekilmeme konusundaki ısrarları , Türkiye üzerindeki yükselen toprak talepleri ; İkinci Dünya Savaşı sonrası Mütteliklik Politikasının suya düşmesine sebep olmuştu.Aynı zamanda Doğu Avrupa'daki tekrar eden Komünist İdealizmi durumunun ortaya koymaktaydı. Yunanistan'daki ABD yanlıları ve beraberindeki Türkiye , İran gibi komşu ülkeler de Sovyet tehdidinin ne derecede olduğunu farkında idi. Bu sebeple Washington yönetimine gönderdikleri raporlar Amerikan Hükümeti'ni Sovyetler'e karşı daha sert bir tutum izlemeye ikna etmiş; Ayrıca bu hareketlerin kendilerine yapılan düşmanca hal ve hareketler dışında başka bir tutum olamayacağını ileri sürmüşlerdi.

2.Dünya Savaşı süreci sonrasında Amerika'yı artık mütteliklik değil , Orta Doğu içerisindeki gelişmeler neticesinde bir politika yapma güdüsü kaplamıştı. Artık Sovyetler her tedbir alınarak Türkiye'den ve Orta Doğu'dan uzak tutulmalıydı. Türkiye de artık durumun kendi lehine geliştiğini görerek Amerika'nın kendi siyasi cephelerinde yer aldığını görünce Türk siyasetleri biraz daha rahatlamış oldu. ABD'den ilk Sovyet tepkisi açık bir

⁷⁹ Barry Rubin, *The Great Powers In The Middle East : Road To Cold War*, 1981, s.205-206

biçimde Dış İşleri Bakanı Byrnes'in New York'ta 28 Şubat 1946 'da ki konuşması ile ABD'nin tüm dünya barışını korumak için büyük bir güç gibi davranacakları şeklindeki bildirisiyle esas politika belirlenmiş oldu.

ABD'nin tutumu değişimi içerisinde daha önce bahsettiğimiz kadro düzeyinde değişmelerin beraberinde İngiltere 'de Başbakanlık dönemi içerisindeki Rusya yayılcı karşıtlığı bir görüş izlemesi ve tarihi "*İron Curtain*" konuşmasında Türkiye'nin konumundan bahsetmesi de bir şekilde dış etken olarak siyasi politikanın değişmesine sebep olmuştu.⁸⁰Nitekim Churchill'in "*Müttefik kuvvetlerinin zaferinin gölgelendiren bir Rusya'ya karşı Amerika'yı uyarması*" nı konu alan "*Northern Whig*" adlı İngiliz gazetesi de Churchill'in "*Bir gölgenin Müttefikler üstlerine çöktüğünü,kimsenin Sovyet Rusya'nın ve onun komünist uluslararası organizasyonlarının neye niyetlendiğini bilmediğini ve Rusya'nın savaş istemediğine inandığını ama sınırsız bir şekilde gücü ve doktrinlerinin yayıldığını*" aktararak konu hakkında bir takım açıklamaları kamuoyu ile paylaşmıştır.⁸¹

Yalta Konferansı içerisinde 14.Maddede Montrö Sözleşmesi ve Boğazların Londra'da Sovyet'lerin Türkiye'ye karşı boğazlar konusundaki görüşlerini açıklama kararının alınması ve ardından gelen Doğu'daki toprak talepleri deyim yerindeyse İngiltere ve Amerika tarafından mimlenecekti.⁸²Churchill'in "*Demir Perde*" konuşmasından yaklaşık 1 yıl sonra Harry Truman'ın Türkiye Washington Büyükelçiliği görevini yürüten Münir Ertegün'ün vefatı ve beraberinde naaşının Türkiye'ye getirilmesi kararı , Soğuk Savaş öncesi Rusya'ya çekilen son restlerden biri olacaktı. ABD'nin belki de Orta Doğu siyasetinde en önemli hareket noktası Türkiye olmuştu. Her ne kadar dönemin Tek parti yönetimini elinde bulunduran İsmet İnönü'ye iyi bir gelişme gibi gözükse de zaman zaman ABD girişimleri ve Rusya'ya karşı tavırları da sorgulanmaktan geri kalmamıştı. Türk Hükümeti bu sıkıntısındaki haklılığını 17 Ağustos 1946'da Türkiye ve İngiltere'ye Sovyetler tarafından gönderilen bir nota ile gördü. Postdam süreci zarfından sonra Sovyetler'in boğazdaki üs talepleri ve beraberinde Türk-Sovyet uzlaşması ile Boğazlarda bir kabine kurularak yöneltmesi ABD nezdinde sıkıntının ne derecede olacağını göstermişti. Bu konuyla ilgili olarak ,dönem

⁸⁰ Elektronik kaynak için bkz. "<http://history1900s.about.com/od/churchillwinston/a/Iron-Curtain.htm>" (Erişim Tarihi 12 Eylül 2015)

⁸¹ **Northern Whig** ,"*Churchill warns against World War III*", 1946,s.1

⁸² Çiğdem Avcı,"*Türk-Amerikan İlişkileri ve Basındaki Yansımaları 1945-1952*",**İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, s.49

içerisinde Türk basınında bir karikatür dergisi olarak yayınlanan "Akbaba" serisinde Boğazlar kapsamında Rusya "*İlim ve tarih namına Karadeniz vilayetlerinin kendisine verilmesini istediği*" belirtilmiş ve "*Türkiye'ye kancayı takmayı çalışan bir devlet* " olarak resmedildiği de çalışmalar esnasında görülmüştür.⁸³

Franklin Roosevelt'in vefatından sonra 12 Nisan 1945'te Birleşik Devletler'in başkanlık koltuğuna oturan Harry Truman ; kendi döneminin Dış işleri Bakanı "*Dean Achison*" ın da çabalarıyla ABD Donanması ve Savaş bakanlığı arasında Türk-Sovyet ilişkilerini değerlendiren bir toplantı yaptı. Toplantının sonundaki görüş birliği Sovyetler'e karşı Türkiye'nin güveninin sağlanmasının ABD siyasi kazanımlarına karşı açıkça bir tehdit olacağı ve bununla beraber Orta Doğu kontrolü için yüksek derecede bir güvensizliğin başlangıcı olabileceği düşünceleri taraf buldu. Bu kanaatlerle beraber artık ABD ve İngiltere için karşı tarafta bulunan tek cephe Rusya ve yayılmacı politikası idi.

1.5 Truman Doktrini ve Marshall Planı

2.Dünya Savaşı sonra erdiği vakit , Türkiye her kadar batı bölgesinde komşusu olarak yer alan Yunanistan ve doğu cephesinde yer alan İran gibi ülkelere nazaran savaş içinde tarafsızlık kararı aldığı için daha iyi bir siyasi noktada bulunsa da sonuç itibariyle bu statüsünü koruyamamış , Sovyetler'in toprak ve üs talepleri yüzünden zor bir durumda kalmıştı.

Bu duruma ilaveten 2.Dünya Savaşı süresince kendi toprakları içerisinde hazır durumda bulunan 600.000 kadar bir ordu beslemek gibi bir zorlukla da karşı karşıya idi. Bu sayıda büyük bir ordunun lojistik ihtiyaçları 1946 dönemi bütçesinin doğal olarak zorlanmasına yol açarak İnönü Hükümeti'ni zor bir durumda bırakıyordu. Aynı şekilde bu bütçede zorlanmalar yada askeri ihtiyaçların ağırlığı , kendisini sanayi ve ekonomi politikalarındaki aksamalar şeklinde yansıtmıştı. Tam bu zamanlama içerisinde ABD Hükümetinden gelen "*Ödünç verme ve Kiralama*" yasası da Türkiye için artık son noktasına erişmişti.⁸⁴

⁸³ Akbaba Dergisi , Sayı:93, s.3

⁸⁴ Ödünç Verme Ve Kiralama Yasası (Lendlease): 1941 'den Ağustos 1945'e kadar ABD Devleti'nin Fransa,Birleşik Krallık,Çin Cumhuriyeti gibi müttefik ülkelere sağladığı erzak,yağ,silah ve savaş araçları gibi teminatları oluşturan bir yasaydı. 11 Mart 1941 'de imzalanmıştır. Eylül 1945'te, bu yardım programı sona

Türkiye haricinde aynı şekilde savaştan galip çıkan İngiltere hem kendi ülkesinin ekonomisi hem de kendi siyasi nüfuzlarının bulunduğu Orta Doğu'daki ülkelerin mali kayıplarıyla uğraşmaktaydı. Savaşın sonrasında İngiltere 'nin ekonomik zaafının giderek artması beraberinde Yunanistan içinde bulundurduğu birliklerini çekmeyi düşünmeye başlamıştı. Tabii bu çekilişin ardından ülkede kendi varlığını dolduracak bir ülke olarak 2.Dünya Savaşında kendisini teknolojik ve askeri başarılarıyla gösteren ABD durmakta idi. Keza bu zamanlama içerisinde İnönü Hükümeti de İngiltere'nin kendi askerlerini çekeceği düşüncesi içinde yer alarak ileride yer alacak yeni bir güç olan ABD yaklaşmasının önemini haliyle görmekte idi. 1946'dan sonra Sovyet isteklerinin artması , Rus ordularının Doğu sınırındaki askeri karargahlarını güçlendirmesi ve bölgeden B.M 'in kendi askerlerini çekme isteğini gittikçe inkar etmesi , Türkiye'nin bu konumda çok ciddi bir siyasi desteğe ihtiyacının olduğunu görmesine engel teşkil etmemişti. ABD de bu desteği kendi nüfuzunu güçlendirmek için elbette ki boş bırakmadı.

Türk Hükümeti'nin maddi destek beklentisi 1946 Eylül'ünde "*İhracat ve İthalat Bankası*" Sponsorluğu çerçevesinde 500.000.000 Dolarlık bir yardım isteği ABD tarafından 25.000.000 dolara karşılık bulunmuştu. Ekonomik yardımdaki hayal kırıklığı kendini aynı şekilde askeri süreçte de gösterdi. 23 Ağustos'ta aynı yıl içerisinde ABD Türkiye'yi "*Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'nun en önemli faktörü*" olarak değerlendirmeye almışsa da silahlı kuvvetlerinin kabiliyetini arttırmak için kendisinden silah , askeri uçak ve diğer askeri donanımlarını satın alma izni verilmesini öngörerek yardım konusunda bu şekilde gelişmeler kaydetmişti.

Ayrıca kredi konusundaki sorun daha sonradan ABD'nin harp akademilerine görevlendirmeye söz verdiği öğretmenleri de göndermemesi bu karışıklığa ayrı bir hayal kırıklığına sebep oldu. Ekim 1946 sonrasında ABD ve Birleşik Krallık arasında yeni bir karar alındı. İngilizler Türk Hükümeti'nin askeri ihtiyaçlarına cevap verirken ABD de mali konularda destek vereceğini taahhüt etti. Bu gelişme ve antlaşmalar bazında İngiltere Büyükelçisi "*Lord Inverchapel*" , askeri konuda İngiltere'nin daha fazla yük alamayacağını bildirerek 24 Şubat 1947 'de ABD 'ye bir bildiri vermek suretiyle ilan etmiş olur. ABD Hükümeti, artık İngiltere sonrasında hem Yunanistan 'ın hem de Türkiye'nin bu dönem

ermiştir. Program Başkan Roosevelt tarafından devreye sokulmuştur. Ayrıntılı bilgi için , Hüner Tuncer, **İsmet İnönü'nün Dış Politikası 1938-1950**, Kaynak Yayınları, Ankara, s.101

içerisinde açıklarını kapatmak için yapacağı çalışmalarda İngiltere'nin mirasçısı olmuştur. 31 Mart 1947 tarihinden sonra ise Türkiye sonrasında Yunanistan da artık ABD'nin desteğine ihtiyaç duyacaktı. İngiltere yönetimi , bu an itibariyle ABD'ye iki ülkede de koltuğu devredip Sovyet'lerin siyasi ve askeri girişimlerinin Amerikan Hükümeti tarafından durdurulacağını tahmin etmekteydi.

Bu dönem içerisinde ABD Dış İşleri Bakanlığı görevini üstlenen "*Dean Achison*" ın da aralarında bulunduğu bir komite Türkiye'nin Sovyet'lere karşı yardım alması gerektiği düşüncesini benimsedi. 26 Şubat 1947'de yapılan bir toplantıyla ABD Deniz Kuvvetleri Komutanlığı , Genelkurmay ve Dış İşleri Bakanlığı 'nın kendi aralarında yaptıkları görüşmeler neticesinde, yardım kararı resmen onaylanmış oldu. Karar onaya bağlanmış olsa da bu yasaya geçirilme süreci içerisinde bir takım sıkıntılar yaşandı. Çünkü birçok kongre üyesi ve Kamuoyu da beraber olmak üzere Sovyet Hükümeti'nin girişimlerinin ileride yaratacağı tehlikeler için henüz ciddi bir önlem alma hareketini düşünmüyordu. Ayrıca tarihsel süreç içerisinde "*Monrie Doktrini*" sonrasında 2.Dünya Savaşı için Avrupa'da hareket eden Amerikan hükümeti kadrosu Orta Doğu kesiminde yer almanın bir takım zorlukları da beraber getireceği kanısında idi. Yapılacak para ve askeri yardımlar ileride sorun oluşturabilirdi. ABD Hükümeti bu derecedeki girişimleri konusunda henüz kararlı değildi.

Yardım alma konusunda ise Türkiye'ye nazaran Yunanistan'ın içinde bulunduğu durum daha çetrefilli idi. Keza Türkiye bu yıllar içerisinde İnönü ile beraber, ekonomik gelişmeler bakımından daha dengeli bir yol haritası çizmekte ve Demokrat Parti yönetimi süresince de istikrarlı bir ekonomi politikası yürütmekteydi. Özellikle Mustafa Kemal Atatürk'ün Rusya komünist faaliyetlerini içeride kısıtlama altına alması liberal bir ekonomi zihniyetinin gelişmesini sağlamış , bunun tam aksine ise Yunanistan içerisindeki komünist düşüncede içerisinde yer alan siyasiler ekonomi ve askeri alanda ülkeyi bir takım sıkıntılarla baş başa bırakmıştı. Ayrıca bu sıkıntılar içerisinde Rusya'nın 19.yy 'dan beri Doğu Avrupa içerisinde yer alan Komünizm ideali de büyük ölçüde yer tutmaktaydı.Savaşın sonunda Müttefikler cephesi içinde yer alan Türkiye , müttefik devletlerden büyük miktarda altın ve döviz rezervi almış , bunun getirdiği kazanımlar yanında ihtiyaç duyduğu ithal edebilmiş ve mevcut endüstriyel varlığını muhafaza edebilmişti.

Ayrıca ekonomi alanında "*Liberal*" bir faaliyetin ve devlet yardımlarının da baş göstermesi bir bakıma da olsa Yunanistan'a göre daha rahat bir nefes almasını sağlamıştı. ABD'nin ise sonradan yapacağı yardımlar konusunda tek endişesi Doğu'daki Rus faaliyetleri idi. ABD Hükümeti'nin kendi içerisinde yardım konusunda en büyük değişmeyi sağlayan kişiler ; ABD Dış İşleri Bakanı Marshall , onun müsteşarı Dean Acheson, Senato Dış ilişkiler komitesi başkanı Arthur Vandenburg'tu. Bu şahısların kabine içerisinde yetkin bir yere sahip olmaları ve ana düşüncelerinin Soğuk Savaş öncesi siyasi gelişmelerin Rusya 'nın bir tehdit haline gelebileceği fikirleri Türkiye'nin ileriki dönemde yardım planları konusunda öncelikli bir yere sahip olmasını da beraberinde getirdi.⁸⁵ Amerikan yönetimi netice olarak Türkiye'deki sorunu kendi coğrafyasına göre biraz daha farklı olduğunu , Sovyetler'in Türkiye'ye karşı yürüttüğü sınır savaşıyla beraber Türk Hükümetinin tümüyle silah altında tuttuğu askeri gücün ülkenin ekonomisine ağır bir darbe indirdiğini ve Türkiye'nin iki temel desteğe ihtiyacı olduğu kararına varmıştı; Mali ve askeri personel desteği. Sonuç olarak bu düşünce etrafında toplanan Amerikan hükümeti görüş birliği içerisinde Türkiye için yardım planlarının karar aşamasından sonra ikinci bir basamak olan yasa tasarısı çalışmasına girerek işe koyulmuştu. 23 Ağustos 1946 tarihinde Amerikan Genelkurmay Başkanlığı etrafından toplanan kabine yapılacak yardımın amaçlarını iki madde altında topladı:

- *Türkler'in Sovyetler'e karşı bütün siyasi teşekküllere karşı direnmesine yardım etmek,*
- *İkinci olarak ise Türkiye'nin askeri kabiliyetini olası bir Sovyet saldırısı engelleyebilecek bir şekilde iyileştirmek.*⁸⁶

Sonuç itibariyle 12 Mart 1947' de Truman Doktrini ve 1948 yılı sonrasında yürürlüğe konan Marshall Planları'nda da görülebileceği gibi ABD , Sovyet genişlemesinin önünde bir bariyer niteliği sıfatını görebilecek güçte bir ülke olan Türkiye'ye bu gelişmeler itibariyle mali yardım ve askeri , teknik donanma ve araçları göndererek Orta Doğu bölgesi içindeki yerini alacağı sinyallerini verecekti. ABD'nin tutumu değişimi içerisinde daha önce bahsettiğimiz kadro düzeyinde değişmelerin beraberinde İngiltere 'de Başbakanlık dönemi içerisindeki Rusya yayılmacı karşıtlığı bir görüş izlemesi ve tarihi "*İron Curtain*"

⁸⁵ Ayşegül Sever, **Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye,Batı ve Orta Doğu**, s.47

⁸⁶ Dankward A.Rustow, **Turkey :America's Forgotten Ally**, 1989 , s.39

konuşmasında Türkiye'nin konumundan bahsetmesi de bir şekilde dış etken olarak siyasi politikanın değişmesine sebep olmuştu.⁸⁷

17 Mart 1946 tarihinde New York Times muhabiri Daniell'in açıkladığı üzere Türkiye Amerikan yardımlarını dönemi başbakanı Recep Peker'in açıklamalarıyla "Askeri ihtiyaçlara sarf edileceğini , yardım tutarının Amerika'da Türkiye lehine bir kredi şeklinde emre amade tutulacağını ve Türkiye'nin bu krediye dayanarak askeri teçhizat alacağını" bildirmesiyle ABD yardımları konusunda açıklamalar getirilmiş ve Türkiye,bu yardımla Batı hattında yer almaya başlamıştır.⁸⁸

Sovyet'lerin Türkiye'ye karşı boğazlar konusundaki tehditkar girişimleri ve Doğu'daki toprak talepleri deyim yerindeyse İngiltere ve Amerika tarafından mimlenecekti. Churchill'in demir perde konuşmasından yaklaşık 1 yıl sonra Harry Truman'ın Türkiye Washington Büyükelçiliği görevini yürüten Münir Ertegün'ün vefatı ve beraberinde naaşının Türkiye'ye getirilmesi kararı , Soğuk Savaş öncesi Rusya'ya çekilen son restlerden biri olacaktı. ABD'nin belki de Orta Doğu siyasetinde en önemli hareket noktası Türkiye olmuştu. Her ne kadar dönemin Tek parti yönetimini elinde bulunduran İsmet İnönü'ye iyi bir gelişme gibi gözükse de zaman zaman ABD girişimleri ve Rusya'ya karşı tavırları da sorgulanmaktan geri kalmamıştı.

Türk Hükümeti bu sıkıntısındaki haklılığını 17 Ağustos 1946'da Türkiye ve İngiltere'ye Sovyetler tarafından gönderilen bir nota ile gördü. Postdam süreci zarfından sonra Sovyetler'in boğazdaki üs talepleri ve beraberinde Türk-Sovyet uzlaşması ile Boğazlarda bir kabine kurularak yöneltmesi ABD nezdinde sıkıntının ne derecede olacağını göstermişti. Franklin Roosevelt'in vefatından sonra 12 Nisan 1945'te Birleşik Devletler'in başkanlık koltuğuna oturan Harry Truman ; kendi döneminin Dış işleri Bakanı "*Dean Achison*" ın da çabalarıyla ABD Donanması ve Savaş bakanlığı arasında Türk-Sovyet ilişkilerini değerlendiren bir toplantı yaptı. Toplantının sonundaki görüş birliği Sovyetler'e karşı Türkiye'nin güveninin sağlanmasının ABD siyasi kazanımlarına karşı açıkça bir tehdit olacağını ve bununla beraber Orta Doğu kontrolü için yüksek derecede bir güvensizliğin

⁸⁷ Elektronik kaynak için bkz. "<http://history1900s.about.com/od/churchillwinston/a/Iron-Curtain.htm>",Erişim Tarihi (12 Eylül 2015)

⁸⁸ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi,**New York Times gazetesi Daniell'in Amerikan yardımları hakkındaki metni,Başbakanın Onayladığı şekil üzere**, 030.01.12/70.15, Ankara, 2015

başlangıcı olabileceği düşünceleri taraf buldu. Bu kanaatlerle beraber artık ABD ve İngiltere için karşı tarafta bulunan tek cephe Rusya ve yayılmacı politikası idi.

2.BÖLÜM

II.DÜNYA SAVAŞINI SONA ERDİREN ANTLAŞMANIN YAPILDIĞI ZIRHLI MISSOURİ

3.3 Amerikan Donanmasının İlkleri - St.Louis, Mississippi ve Missouri

Missouri gemisinin Türkiye'ye olan ziyareti hakkında değerlendirme yapmadan önce bu geminin Amerikan askeri tarihinde nasıl bir yere sahip olduğu hakkında bilgi edinmek ve bu bilgiler ışığında bir değerlendirme yapmak da gerekmektedir. Geminin 19.yy ile 20.yy 'ın siyasi ve askeri politikalarında mühim bir rol oynaması , nitekim Soğuk Savaş dönemi öncesinde cephelerin belirlenmesi aşamasında Türkiye için bir taraf niteliği göstermesi, Ziyaret aşamasında bu ünlü zırhlıya gösterilen sempatiyi görmek ve 20.yy a'kadar geminin isminin son varisi olması açısından da zırhlıya dair ön bilgi edinmek aşamasında birtakım çalışmalar da yapılmıştır. Bu çalışmalar ışığında Missouri zırhlısının geçirdiği tarihsel süreç , bölüm içinde değerlendirilecektir.

1781 yılında General George Washington , Fransız Kontu arkadaşı La Fayette'ye şöyle demişti : "*Buradan da görüleceği üzere,kesinlikle bu geceden sonra ,önemli bir donanma kuvveti olmaksızın onur verici ve büyük işler yapamayız.*"⁸⁹ Birçok Amerikalı' nın ve Washington'un da dahil olmak üzere İngilizler' e karşı verdikleri topyekün savaşlarda deneyimli ve yetenekli askerlerle savaşılmıştı. Lakin devrim süreci içerisinde, Britanya'nın sahip olduğu bir nokta Amerikan kolonilerinin bağımsızlık savaşı içerisinde oldukça güç koşullar altında savaşmalarına sebep olmuştu. Bu nokta İngilizler' in bir ada devleti olması sebebiyle kaynaklanan donanma alanındaki gelişmeleriydi. Güçlü İngiliz donanmasının filoları ile beraber onların yanında daha küçük, hızlı firkateynler ve ona gözcü olarak hizmet eden "*şalopa*" 'lar , Kruvazörler 'in bulunuşu , İngilizler' in deniz gücü olarak oldukça yüksek

⁸⁹ Richar E.Shroedder , **Missouri At The Sea**, University Of Missouri Press, London, 2004, s.3

bir ateş gücüne sahip olmalarına sebep olmuştu.⁹⁰ Bağımsızlık savaşı aşamasında koloni güçlerinin İngiliz'lerle yarışacak güçte bir filosunun olmayışı dışarıdan gelen lojistik yardımların kesilmesine ve savaş içerisinde Amerikalı'ların zor dönemler geçirmesine neden olmuştu. Bu sebeple de Amerikan kolonileri İngiliz donanma güçlerine zaman zaman küçük tekneler aracılığıyla gerilla taktikleri uygulayarak kayıplar verdirmişti. İngilizlerin büyük savaş gemilerine karşı küçük , hızlı savaş tekneleri inşa ederek kayıplar verdiren Amerikan kuvvetleri bu saldırılarını "*John Poul Jones*" gibi yetenekli denizcilerini ekleyerek saldırgan ve atak bir kumanda eşliğinde kıtaya gelen İngiliz ticaret gemilerine de belirli sürelerde baskınlar düzenleyerek kuşatmalar süresince zaiyatlara sebep olmuşlardı.⁹¹

1778 yılında Amerikan Kolonileri, Ben Franklin'i İngilizler' in zaman içerisinde en büyük rakiplerinden olan Fransa'ya göndererek yardım konusunda destek almak için ayrıca bu gibi birtakım müdahalelerde bulunmuşlardı.⁹²Fransa Hükümeti de bu girişimlere karşı destek vererek olumlu bir tutum izlemiş , "*Yorktown*" daki İngiliz ordusunun ele geçirilmesine varacak kadar askeri ve lojistik destekler sunmuştu. 1781 içerisinde gelişen bu olaylar neticesiyle Fransa-Amerika arasındaki ittifak bir süre sonra Amerikan kolonilerinin bölgesel düzeyde , düzensiz kuvvetler ile İngilizler' e karşı koyamacağını anlamasına ve bu netice ile de ilk kez Thomas Jefferson'ın önderliğinde Amerikan Donanma Kuvvetini kurdurtmasına neden olmuştur. 1775' te John Adams'la başlayan ilk Donanma kuvveti Thomas Jefferson'un önderliğinde büyük aşamalar kaydetmişti fakat kurulma aşamasına başlamış olan Amerikan Donanması henüz Avrupa devletleri ile boy ölçüşebilecek düzeyde değildi. 20.yy 'a değin Amerikan Donanma gücü gelişme aşamasında kıtanın da coğrafi zenginliğinin verdiği olanaklar itibarinde gelişerek ancak 1900'ler sürecinde uluslararası alanda boy göstermeye başlayacaktır. Lakin Amerika'nın hızlı bir şekilde büyüyen bir ticari bölge'ye ev sahipliği yapması ; beraberinde limanlarının büyümesine olanak sağlayacak 1820' yıllarında Çin ile ticaret yapabilecek kapasitede olacaklardı.⁹³

⁹⁰ Şalopa:Eski dönemlerde kullanılan iki direkli küçük teknelerdir.

⁹¹ A.g.e.,s.3

⁹² Ben Franklin: 17 Ocak 1706 doğumlu olan Franklin,Philadelphia'lıydı.Amerika'lı yayımcı,yazar,mucit,bilim adamı,siyasetçi ve aynı zamanda bir diplomattı. 18 Ekim 1785'te 6.Pennsylvania yüksek yürütme konseyi başkanı, 26 Temmuz 1775'te de Amerika içerisinde Posta Bakanlığı görevlerini yürütmüştür.

⁹³ Navy Department, Office of CNO, Naval History Division, **Dictionary Of American Naval Fighting Ships**,Vol.4,Washington DC,1969,s.40

Amerikan Donanmasının tarihi ise 1827'de St.Louis'in inşası ile başlamıştı. Missouri'nin Birleşik Devletler'e katılmasından sonra donanma içerisinde birtakım gelişmeler sağlamış ; 20 toplu şalopalar Washington Donanma Bölümü içerisinde yapılmaya başlanmıştı. 127 fit uzunluğunda , 700 ton ağırlığında ve 125 kişi taşıma kapasiteli bu gemi Birleşik Devletler'e 125.000 \$'a mal olmuştu. Rüzgar gücü ile hareket eden, iase konusunda oldukça dönemin teknolojik imkanlarını içerisinde bulundurarak uzun seferler için tasarlanan bir gemiydi. 1829 yılında "Hampton" Yolundaki "Cheasapeake Körfezi"nden ayrılarak Kasım 1829'da Amerikan Filosu içerisinde Pasifik kuvvetlerine katılmıştı.⁹⁴Bu dönem içerisinde "Jonh Sloat" ın başında bulunduğu St.Louis gemisi ile beraber Güney Amerika'nın Pasifik kıyılarını İspanyol kolonilerinin herhangi bir girişimine karşı korudu. Bu dönem gelişmeleri içerisinde "Simon Bolivar" adlı güney Amerika'lı İspanyol bir devrimciyi destekleyerek de hem Amerikan Hükümeti hem de donanma kuvvetleri birtakım gelişmeler kaydetmiştir. Bu gibi ilerlemelerin kaydedilmesinden sonra St.Louis 'in kaptanı Sloat Güneyde gelişen devrim hareketleri içerisinde bir süre yer almamıştı. Fakat bir süre sonra meydana gelen olaylar Amerikan donanması ve siyasi politikası için çok daha farklı olacaktı.

1831 baharında Peru başkanı "Augustin Gamarra", yaygın bir şekilde başkan yardımcılığı içerisinde adı duyulan bir şahıs olan "General La Fuente"nin kendisini başkanlık sisteminden atacağını ve evine asker göndererek onu öldürteceğini düşünmüş , La Fuente'nin karısı da evlerine gelen askerleri gece vakti sahilde tutatarak kocasının kaçmasına yardım etmişti. St.Louis gemisine binen La Fuente'ye kaptan John Sloat da başkana karşı girişilen bu baskında kendisine yardım ederek Peru başkenti Lima içerisine göndermiş , Sloat'ın bu davranışı La Fuente tarafından "Onurlu ve sağduyulu bir adam" olarak kendisinden bahsetmesine de yol açmıştı.⁹⁵St.Louis'in yaşadığı bu gelişmeler sonrasında 1832 'ye gelindiğinde Pensacola , Florida gibi bölgelere yelken açmış 1838' lerde de Karayip Adaları civarında devriye görevlerine çıkmıştı. Aynı zamanda buradaki ticari gemilerikorsanlara karşı koruma gibi birtakım görevler de üstlenmişti.

Tarihler 1843'ü gösterdiğinde de Doğu kıyılarına dönerek Norfolk civarı üzerinden Doğu Hint Adalarına gitme kararına varılmıştı. Amerikan donanması bu yıllar içerisinde

⁹⁴ A.g.e,s.3

⁹⁵ Richard E.Shroedder, **Missouri At The Sea: Warships With Show-Me State Names**, University Of Missouri Press,London,2004,s.5

İngiliz baskınlığına karşı kendi ticari faaliyetlerini korumak için uğraş vermekteydi. Bu nedenle Doğu'da önemli bir liman olan Çin üzerine ticari bir sefer yürütmek kararı verildi ve "*Kaptan Lawrance Kearny*" bu vazifeyi üstüne aldı. Amaç ise İngilizlerle Amerika'lıların aynı ticari haklara sahip olması için Çin'lilerle bir anlaşma yapmaktı. Bu görevi idare edebilmek için de Çin'e bir elçi maiyetinde "*Caleb Cushing*" in gönderilmesi onaylandı. Missouri gemisinin , Amerikan tarihi ve dünya tarihi içerisinde belki de ilk önemli rolü burada devreye girmişti. Caleb Cushing 'in ulaştırılması için kendi döneminin ülke içerisinde en modern gemisi seçildi.⁹⁶Amerikan donanmasının kendi içerisindeki ilk iki buharlı firkateyni "*Mississippi*" ve "*Missouri*" oldu. Amerikalı ve Avrupa keşifçiler donanma gücü üzerinde gemilerde kullanılmak üzere buhar sistemini araştırmış ve bunun beraberinde pedal sisteminin hakim olduğu gemilerin savaş içerisinde yeterli derecede kapasiteyi sağlayamaması üzerine bu konu üzerinde yavaş yavaş yoğunlaşmıştı.

Büyük pedallı gemilerin eski yelkenli gemilerden daha dezavantajlı bir karmaşıklığa sahip olması buhar sisteminin modernize edilerek Amerikan donanmasına girme tartışmasına yol açmıştı. Buharlı gemilerin de pedal sisteminden farklı olarak tek avantajı ise su altı seviyesinde itici güce sahip motor düzeneğinin bulunmasıydı. Sonuç olarak Birleşik Devletler Kongresi 1839 yılında iki adet buharlı gemi üretme kararı aldı. İngiliz ve Fransız donanmalarının da bir düzine kadar buharlı gemilere sahip olması aslında bu kararın verilmesindeki acele tavrı aslında açıklıyordu. "*Missouri*" ve "*Mississippi*", Amerikan denizciliği tarihinde rüzgar ve yelken yerine , kömür ve makinalı bir sistem içeren ilk iki gemi olma ünvanını aldı.⁹⁷

Bu iki gemi donanmanın en üstün görevlilerinden biri olan "*Mathew Callbraith Perry*" tarafından gözetimi esnasında inşa edilmiş ve donanmaya aktarılmıştı. Mathew Perry Japonya'ya Amerikan ticaretinin ulaşmasını sağlayan önemli görevlilerden de biri olmuştu. İki gemi de "New York Donanma Üssü" nden 1841 yılında denize indi. 1842 yılında bu iki geminin de suya inmesi esnasında birtakım zorluklar da yaşandı. Washington Donanma Üssü'nden New York'a yapılan bir yarışma esnasında "*Mississippi*" 'nin motorlarından biri fazla ısınmış , bu probleme rağmen iki buharlı gemi de yarışlarını bitirebilecek kadar devam

⁹⁶ A.g.e.,s.10

⁹⁷ A.g.e.,s.8

etmişti.⁹⁸1842 yılının erken dönemleri içerisinde "*Missouri*"; Washington' nun bütün deneme süreçlerinden başarılı bir şekilde geçti. Meksika Körfezi'ne de bu tarih içerisinde bir yolculuk denemesi yapmış, daha sonra da Washington içerisinde Bakanlık görevi yürüten Caleb Cushing'i Çin üzerine götürme görevinin yüklenmişti.

Cushing , Çin ziyareti boyunca gemiye bindiği süreç içerisinde itibaren kendi yanına büyük ölçüde bir kütüphane dolusu kitabı da beraberinde götürmüştü.Ayrıca bu belgelerin ve kitapların arasında Dönemin Amerikan Başkanı John Tyler'ın Çin İmparatoru'na yazdığı mektuplar da yer almaktaydı. Ayrıca hükümet sözcüsü "Daniel Webster" in yazıya geçirdiği talimatlar olan "*Çin Limanları'na girecek olan Amerikan gemilerinin güvenliklerini güvence altına almak*" ibaresi de bulunmaktaydı. 6 Ağustos 1843'te başkan Tyler , Missouri'yi ve Mississippi'yi ziyaret ederek iki geminin de tayfalarının çalışmalarını gözlemleyerek gezisini tamamladı. Missouri Gemisi , Başkanın ziyareti sonrası aynı gün sessiz bir çıkış yaparak "*Norfolk*" yakınındaki "Hampton Limanı" ndan yola koyuldu. Seyahat sırasında kendisine "*Mississippi*" gemisi de eşlik etmekteydi. Missouri gemisi saatte 16 mil hıza gelecek kadar denizde kuvvetli bir şekilde süratle yol almaktaydı. Öyle ki bu motor gücü bir süre sonra Açık denizde üstün bir konuma gelebileceğinin de işareti olmuştu.

Missouri gemisi 25 ağustos 1842 'de İngiltere yakınlarına gelerek Cebelitarık yakınlarındaki İngiliz denizcilerini selamladı. Ertesi gün de geminin tayfası kömür yükleme ve su alma işlemlerini gerçekleştirdi. Kaptan John Newton ve Bakan Cushing ,gelen Amerikan elçisini konuk etmek için çağrıda bulunan İngiliz Valisi Sir Robert T.Wilson'a ziyarete gitmişti. Fakat bu ziyaret sonrası Missouri Gemisinin güvertesinde çıkan bir yangın faciası iki görevli arasındaki ziyaretin çok çabuk bir şekilde sona ermesine sebep oldu. Missouri' nin tayfalarının ve bir İngiliz gemisi "*Malabar*" 'ın çabalarına rağmen ,rüzgar gücünün yüksek oluşunun da yarattığı zorluklar ne yazık ki ateşi söndürmeye yetmedi. Kaptan John Newton bunun üzerine daha fazla tahribata yol açmaması için geminin barut malzemeleri bölümünü su altında bıraktı. Kendisi de gece yarısından önce gemiyi terk etti. Bir kayık vasıtasıyla gemiden ayrıldı. Missouri gemisi sabah üç civarında silahlarının ve cephanelik bölümlerinin de ateş almasıyla Cebelitarık bölgesinde denize

⁹⁸ A.g.e,s.9

batmıştı.⁹⁹Bundan yaklaşık bir yüzyıl sonrasında bir başka Missouri Gemisi Mart 1946'da Cebelitarık'a gelecek, Amerika Birleşik Devletleri Konsülü Paul Fletcher , Amerikan Hükümeti Sekreteri James Brynes'a bir mektup yollayacak , ve bu mektup içerisinde ilk geminin batışını illüstrize eden bir anlatımla "*Ana direğin düşüşü ve beraberinde cephanelik içerisinde son top mermilerinin patlayışının aynı süreçler içerisinde gerçekleşerek, ana yelkenin de ateş almasına sebep olarak geminin batmasına sebep olduğunu*" açıklayarak kendi tarihleri içerisindeki bu hazin başlangıca bir açıklama yapacaktı. Missouri tayfası bu batış ve yangın esnasında giyecek elbiselerini dahi almayı unutmuş ve sonunda John Newton bir hayli üzgün bir şekilde geminin kaybını Amerika'ya bildirmek zorunda kalmıştı. "*Asil gemimizin kaybı*" diyerek başladığı bildirisinde "*Bütün üzücü ve Melankolik tarafına rağmen ben , adamlarım en onurlu bir şekilde görevimizi yerine getirerek,ülkemize hizmet etmiş bulunmaktayız.*" şeklinde açıklamalarını ifade etmiştir.¹⁰⁰

Geminin ateşe bürünmesine neden olan etken , Kömür taşıcılığı yapan John Sutton'un belirli bir miktar kömür almak için depoya girdiği esnada raf bölmesinde duran bir İngiliz anahtarının yanıcı bir özellik taşıyan cam koruyucu üzerine düşerek koruyucu içindeki petrol yağının yerlere dökülmesine neden olmasıyla motor bölümünden çıkan kıvılcımlarla beraber ateş almasıydı. Motor bölümü içerisinde çalışan *William J. Williams* ve *Alfred Clam*'ın lambaların ateş almasını göremedikleri ve yangının büyümesi sonrasında da ateşi söndürememeleri rapor edilmişti.¹⁰¹Amerikan donanması bu olay sonrasında 60 yıl süreyle herhangi bir Missouri üretmedi.Bu zamanlama içerisinde sivil savaş dönemine kadar Missouri ismi sadece yelkenli yada yeni bir buharlı gemi değil , bir nehir ismi olarak kalmıştı. İlk Missouri Gemisi'nin en dramatik kaybı , geminin maskotu olan "*Bess*" isimli bir ayının ölümüydü. Kaptan Newton da bu olaydan sonra Donanmada hiçbir şekilde bir rütbe yada ünvan alamadı.¹⁰²

⁹⁹ A.g.e.,s.10

¹⁰⁰ Richard E.Shroedder, **Missouri At The Sea:Warships With Show-Me State Names**, University Of Missouri Press, London, 2004, s.10

¹⁰¹ A.g.e.,s.11

¹⁰² Gordon Newell , Vice Admiral Allan E.Smith,**The U.S.S Missouri The Biography Of The Last Battleship**, 1969, s.10

3.2 Sivil Savaş Dönemi ve İkinci Missouri Gemisi

12 Nisan 1861 - 9 Mayıs 1865 tarihleri arasında Amerika "*Sivil Savaş*" dönemini yaşıyordu. "*Müttefik*" ve "*Konfederasyon*" grubu arasında kölelik sürecinin kaldırılması konusunda anlaşmazlık yaşayan taraflar çözümü savaş içerisinde aradı. Haziran 1861 'de yedi güney köle taciri eyalet kendi nezdinde birleşik devletler'den ayrıldıklarını ve bu kopuş sonrasında "*Amerikan Konfederasyonu*"nu kurduklarını duyurmuştu. Konfederasyon kendine daha sonra "*Güneyliler*" sıfatını yerleştirerek Kuzey Amerika eyaletlerine karşı beraberinde 11 bölgeyi kendisine bağlayarak yerel bölgelerde bağımsızlık kurmayı başardı. Konfederasyon diplomatik anlamda bu süreç içinde yabancı bir ülke olarak asla tanınmamıştı. Sadık kalan devletler ve bağımsızlık ilan etmeyenler de bir süre sonra "*Kuzeyliler*" ismini alarak ittifak grubunu yani "*Union*" 'u oluşturdu.¹⁰³Savaşın başlama sebebi daha önce de bahsettiğimiz üzere "*Kölelik*" meselesinin plantasyonlar üzerindeki etkileri idi. Özellikle batı bölgelerinde yayılan köle tacirliğinin Güney Amerika pamuk ve şeker plantasyonlarında çok fazla bir şekilde kullanılması ve bağımsızlığını yeni ilan eden Amerika'nın nasıl bir yönetim rejimi içereceği belirsizliği konusu bir süre sonra iki kıta arasında anlaşmazlık doğurarak savaşa yol açmıştı. 4 yıllık bir savaş içerisinde 600.000'den fazla insan hayatını kaybetmişti.¹⁰⁴Konfederasyon sistemi bu çatışmalardan sonra kaldırıldı. "*Reconstruction*" ; yani tekrar kurulum aşaması devreye girdi.¹⁰⁵Kölelerin hakları bu savaş sonucunda ulusal bir sistem kurulma kararı ile güvence altına da alınmış oldu.1860 başkanlık seçimlerinde Abraham Lincoln tarafından yönetilen cumhuriyetçiler , birleşik devletlerde bütün kölelik işlemlerini de yasakladı. Lincoln bu dönem içerisinde ilk cumhuriyetçi başbakan olarak seçilmişti.¹⁰⁶

Sivil Savaş dönemi İkinci Missouri Gemisi 'nin ortaya çıktığı tarihlerden biriydi, fakat ilk Missouri kadar uzun bir görev süresi olmadı. Savaşın başlangıcından beri Konfederasyon ne İttifak grubunun nüfus, para ve endüstri alanındaki gelişmelerine sahip olabilmiş , ne de karşısındaki grubun donanma gücüne mutakabil bir güç üretebilmişti. Fakat Kuzey Amerika yani ; Müttefikler grubu da kendi içerisinde çok büyük donanmaya sahip olmamış, deniz savaşlarını "*Gunboat*" adını verdiği hem hızlı hem de etkin bir küçük savaş

¹⁰³ John Keegan, **American Civil War:A Military History**, Great Britain, 2010,s.18

¹⁰⁴ Ag.e.,s.18

¹⁰⁵ Richard Schroeder ,A.g.e, s.19

¹⁰⁶ David Herbert Donald, **Lincoln**, Touchstone Book Publishing, 1996 , s.295

gemileri aracılığı ile devam ettirebilmişti.¹⁰⁷Bu Gunboat'lar sayesinde Kuzeyliler Grubu , Güney'e karşı liman ve nehir bölgelerinde büyük üstünlükler sağlamıştı. Ekim 1862'de , İttifak grubu blokajları konfederasyona karşı oldukça işe yaramıştı. Shreveport, Louisiana'da ve "Red River" civarlarında yüzbaşı "Jonathan Carver", bu tarih içerisinde 2.Missouri Gemisi'nin inşaatına başlamak için Konfederasyondan 336.000 \$' a mal olacak bir kontrat olarak bu tarihi geminin yapımına adım atmıştı.¹⁰⁸Carter'ın gambotu bitirmek için verdiği yarış devam ederken İttifak grubu üyeleri hala Konfederasyon'a sivil savaş süreci içerisinde "Vicksburg" a saldırıya devam etmekte idi. Fakat Güney orduları ve sahip oldukları deneyimli kumandan ve subaylar Carter'a ikinci gemiyi inşa edebilmek için gerekli süreyi sağlayabilmişti. Güney bölgeleri içerisinde yelken yapımcıları bularak hatta zaman zaman esir düşenlerden seçerek geminin yapımının bitmesine yardımcı oldular. Gemiyi yeşil pamuklu odun desteklemelerle yaparak bitirmeye çalıştılar. Savaş içinde nadir olarak çivi, hamak, seramik gibi malzemeler bulunamaması, güney dökümhanelerinin yerine yeterince zırh plakaları üretememesi gibi sebeplerle Carter , demiryollarındaki çivilerin sökülmesi gibi radikal kararlara başvurdu. Louisiana , Shreveport'tan sökülen malzemeler Carter'a iletildi. Carter'ın hazırladığı yeni gambot savaşa artık girebilme yetkisini almıştı. Yeni gemiye isim verme fikrinde de Konfederasyon Donanma Sekreterinin önerisi olan "Missouri" geçerli oldu.¹⁰⁹

Konfederasyon'un yeni deniz gücü 14 Nisan 1863'te Red River'a indi. Bu süreç , tam da sivil savaş içerisinde Missouri' nin kardeş gemisi Mississippi' nin "Port Hudson" 'da kaybedilmesinden 1 ay sonraya rastlamaktaydı. Carter , Red River'ın henüz tam bitmemiş gambotunun blokaj nedeniyle limanda mahsur kalabileceğinden endişe etmekte idi. Alexandria üzerinden geçirmeyi düşünse de gambot yine de saldırıya açık bir halde gidecekti. Ayrıca süregelen "Vicksburg Savaşı" güney eyaletleri için umutsuz bir tavır almaktaydı.¹¹⁰Konfederasyondan "General Pemberton" , Missouri'nin silahlarını büyük

¹⁰⁷ Gunboat (Gambot) :1 veya daha fazla silah taşıyabilen,kıyı hedeflerini bombalamak için kullanılan ve gerektiği zaman asker ve erzak yardımı yapan hızlı küçük teknelerdir.Elektronik kaynak için Bkz. <https://en.wikipedia.org/wiki/Gunboat>

¹⁰⁸ Jonathan Carver : Kuzey Carolina doğumlu denizci,plantasyoncu ve Konfederasyon içinde yer alan gambot yapımcısıydı.Sivil Savaş dönemi sonrasında 1887 yılında hayata gözlerini yumdu.B.k.z ,Richard Schroedder, **Missouri At The Sea**, s.40

¹⁰⁹ Raimondo Luraghi , **A History Of The Confederate Navy**, Naval Institute Press, 1996, s.37

¹¹⁰ Vicksburg Kuşatması: 18Mayıs - 4 Temmuz arasında ,Vicksburg Mississippi 'de gerçekleşen Tüm general Joseph Hooker ile Güney birlikleri komutanı John Pemberton arasında gerçekleşen kuşatmadır.

körfezde kendi kalyonlarını güçlendirmek için sonradan kullandı. Bu silahlarla Mississippi Nehri'nde Kuzey'e karşı büyük bir avantaj elde etmişti. Missouri bu savaş sürecinde Konfederasyon'un zırhlılarda Mississippi Vadisi' ndeki tek zırhlısı idi. Jonathan Carter bu kuşatma içerisinde yakaladığı Müttefik gemilerinden iki büyük top alarak Missouri'ye nakletti. Bu şekilde gelişen silah nakilleri ile Missouri harp içindeki yerini almıştı. İkinci Missouri Gemisi , 183 fit uzunluğunda, 53 fit genişliğinde idi. Zırhlı kanatları , silahları e tayfalarını koruma görevi üstleniyor , iki fit kalınlığındaki kütük korumalı makineli sistemi beraberinde 4.5 inç'lik demiryolu rayları ile bezenmişti. Nehir buharlı botlarından alınmış iki motoru bulunmaktaydı. 22 ayak pedallı nehir botlarından tek eksiği , saatte 6 mil şeklinde olması idi. Ne yazık ki kötü bir şekilde zırhlanmış , silahlanmış , zayıf bir inşa süreci geçirmiş, yavaş ve zaman zaman da su sızıntıları yapan bir pruvaya sahipti.¹¹¹İkinci Missouri Gemisi'nin kaptanı Charles M.Faunteroy 'du.

Son olarak ikinci Missouri Gemisi Ocak 1865'te Carter'ın ordudan aldığı bazı askerlerle tayfalarını tekrar destekledi. 8 Nisan 'da Konfederasyon kalelerinden biri olan Alexandria civarına koğuşlandı. Ertesi gün artık sivil savaşın sonlarını işaret edecek birtakım gelişmelere yol açtı. Konfederasyon ordusu komutanı Robert Lee, Virjinya'da teslim olmuştu. Bunun ardından Konfederasyon donanma sekreteri de istifasını verdi. İkinci Missouri Gemisi'nin akıbeti de Konfederasyon kuvvetlerinin bu yenilgisinden hemen sonra belli olmuştu. Illinois Mound City'e getirildi. Burada ittifakların Mississippi Nehri tabyasından parçalanmak üzere diğer zırhlıların arasında katıldı. Kasım sonunda Missouri 2.100 \$'a hurda olarak satılmıştı.¹¹²

3.3 Üçüncü Missouri Gemisi

Sivil Savaşın sonunda birleşik devletler en deneyimli, en güçlü donanmasına sahip olmuştu. 1865' tedonanmada 7.000'e yakın subay ve 51.500 asker bulunmaktaydı. Ekim 1867'de ise ; sadece 2000subay , 12.000 asker ve bununla beraber 103 gemi yer almaktaydı. 1870 'lerde de donanmanın kumandanı olan "*David Fannagut*" un ölümü

savaşlarındandı.Savaşı İttifak kuvvetleri kazanmıştır. Elektronik kaynak için,Bkz., <https://tr.wikipedia.org/wiki/VicksburgKuşatması>, (Erişim Tarihi 12 Aralık 2015)

¹¹¹ Richard E. Schroeder, **Missouri At The Sea**, University Of Missouri Press, Columbia And London, 2004, s.38

¹¹² Gordon Newell , Vice Admiral Allan E.Smith,**The U.S.S Missouri : A Biography Of The Last Battleship**, New York, 1969, s.10

sonrası David Dixon Parter geldi. Kendisinin de 1890'lara kadar olan görev zamanında Birleşik Devletler Donanması Sivil Savaş'tan sonra gittikçe kendini geliştirmiş artık dünya üzerinde denizlerde askeri ve ticari hak , ayrıcalıklarını idame ettirebilecek seviyeye ulaşmıştı. Donanma birçok teknolojik ilerleme, buhar gücü katkısı, zırh ve silah malzemelerinin daha gelişmiş ve ateş gücü yüksek kapasitelere ulaşım gibi birtakım eklenmelerle kendinin daha da güçlendirdi. 4 yıllık bir sivil savaş içinde Avrupalı donanma uzmanları Amerikan gemicilik gelişmelerini yakın bir ilgi ile takip etti. Bu arada aynı şekilde Avrupa kıtası içindeki büyük devletler de Amerikan gemiciliğinde teknolojik hızlanmaya eşdeğer olarak gemi dizaynı, buhar gücü,çelik yapımı ve silah üretimi gibi savaş zırhlılarının çıkaracağı ortama da Amerikalılar'la beraber yeni bir ortam hazırlamaktaydılar. Birleşik Devletler Donanma Kumandanı Amiral Parker bu zaman sürecinde yeni filoların kömür kullanımına geçiş yapacağını , Amerikan savaş zırhlıları kaptanlarına 1875'te bir emir göndererek bildirdi.

Bu bildiri ile Üçüncü Missouri Gemisi de dahil olmak üzere 20.yy zırhlılarının kurulma aşaması başlamış oldu. Bir sonraki dönemde Avrupalı devletlere de aynı Amerikalı' lar gibi daha güçlü bir donanma yapmak ve yeni savaş filoları kurmak için aynı çizgide çalışmalara başlamıştı. Amerika'nın savaş filolarının güçlendirme ve yeni buharlı gemiler yapma dürtüsü içerisindeki temel etkeni bir bakıma Bağımsızlık savaşı içerisinde yaşadığı denizden gelen ambargo ve kuşatmalarla beraber uzak ticari merkezlere yapacağı seferlerde güvenli bir şekilde dolaşma arzusuuydu. Nitekim 1873'te İspanya ile savaşları sırasında Amiral Parker'ın sözü belki de bu gelişim yarışını gayet güzel açıklamaktadır :

*"Şu andaki gibi bir donanmaya sahip olmaktansa hiç donanmaya sahip olmamak daha iyidir."*¹¹³

3.Missouri Gemisi'nin hikayesi böyle bir aşamadan sonra gerçekleşecekti. 1823 "*Monrie Doktrini*" sonrası Amerika , Avrupa devletlerini kendi merkezi ve güney kıtasında iç işleri de dahil olmak üzere birçok konuda uyarılmıştı. Özellikle Küba konusunda İspanya'nın karışma girişimine büyük tepkiler göstermekteydi. İspanya ve Amerika arasındaki bu karışma meselesinden doğan kriz sonunda ortaya çıktı. Küba ve Filipinli gerilla kuvvetleri İspanyol koloni otoritelerine karşı savaş ilan etti. Haziran 1898'de Amerika

¹¹³ A.g.e.,s.48

küçük bir gemisi olan fakat 6.500 ton ağırlığında ikinci sınıf bir savaş zırhlısı olan "Maine" 'i kriz konusunda yardım için Güney'e gönderdi.İspanyollar' ın Anti-Amerikan isyanlarını önlemek amacıyla gemi ne yazık ki 15 Şubat'ta 1898'de İspanyolların yol açtığı bir ateş sonucu patlayarak 260 personeli ile beraber suya gömüldü.Amerikan basını içerisinde bu facianın gündeme gelmesi ile beraber Kongre toplandı ve donanmaya yeni bir kaynak olarak 50.000.000 \$ aktarma yapılma kararı alındı.¹¹⁴Birleşik Devletler Küba'nın bağımsızlığı için 125.000 gönüllü ABD vatandaşını askere çağırdı. Ve bununla beraber İspanyol'lara birtakım zorluklar çıkartmak için sıkı ambargolar da uygulanmaktaydı. Amerikan Donanmasını beslemek için filo, özel ticaret gemileri ve beraberinde 15.000 tonluk Atlantik yolcu gemisi olan "St.Louis" i de militarist politikalar içerisine almıştı. 1894' te Philedelphia 'da inşa edilen St. Louis aynı yıl Pennsylvania eğitim üssüne gönderildi. 30 Nisan 1898'de Kaptan Copper Goodrich ve 27 kişilik subay ve ekibi ile 350 kişilik asker takımı , New York'tan kalkarak Karayip donanmasına katıldı. St.Louis sonuç itibari ile İspanyol gemilerine karşı büyük başarılar gösterdi. "Santiago de Kuba" çatışması sonrası da 1.Cihan Harbi'ne kadar yolcu transfer görevine devam edecekti.¹¹⁵

Amerika Birleşik Devletleri , 1. Dünya Savaşı 'na doğru İspanyollar'a karşı kazandığı zaferlerin de etkisiyle olsa gerek 3 yeni savaş gemisi daha üretme kararı aldı. Bunlar Maine , 3.Missouri ve Ohio idi. Bu gemiler aynı zamanda ilk defa radyo iletişim cihazına sahip olan Amerikan gemileriydi. 16.000 Beygir gücü , kömür ateşine dayalı çalışan motorlarıyla saatte 20 mil yaparak 12 'inçlik zırhlarıyla Amerikan donanmasının yeni savaş gücünü bu gemiler oluşturmaktaydı. 3 gemi de farklı üretim merkezlerinde inşa edildi. Her birisi beş milyon dolara mal oldu. Bizim konumuzun da baş rolünü oynayan Missouri Gemisi Virginia'da "News Shipbuilding" tersanesinin yer aldığı "Newport" ta idi. Şubat 1900'lere gelindiğinde 500 asker taşıma kapasiteli bir gemi inşa olunmaktaydı. 1904 yılında 3.Missouri Gemisi bugün GüneyDoğu Virginia ve Kuzey Doğu Carolina "Hampton Yolu" 'ndan çıkararak Atlantik donanmasına aynı yıl 13 Nisan'da katıldı.Fakat katılışı esnasında ana bataryalarını Florida açıklarında test ederken talihsiz bir kazaya uğradı. Arka silah bölümünde sıcak gazların birikmesi ile beraber 340 pound'luk barutu ateş almıştı. Barut patlamadı lakin beraberinde çıkan duman ve ateş arka bölmesinde yer alan 30 kişinin

¹¹⁴ Richard E.Schroeder, A.g.e, s.49

¹¹⁵ Scot C.S.Stone, **The Last Battleship:History Of The U.S.S Missouri**, Walsworth Public Cooperation,1994,s.11

hayatını kaybetmesine neden oldu. Bu kaza sonrasında Birleşik Devletler donanması içerisinde silah , barut , cephane üretimi için çok daha fazla sıkı tedbirler alınmaya başlandı.¹¹⁶

Belirli bir süre geçirdiği tamiratlardan sonra 3.Missouri Gemisi , 1906 yılında Atlantik filosuna katıldı. Aynı tarihte İngiliz filosunun New York'a geçişi süresince de yabancı gemiyi koruma görevi üstlendi. 1907'de Jamaica'da ,Kingston'da depreme uğrayan sivil yerleşimcilere yardım amaçlı görevlere de gitmişti.20.yy'ın başında kendilerine donanma gücü içerisinde eşit bir kuvvete gelen Amerika'ya karşı İngilizler Missouri'nin bu yardım amaçlı ziyaretine pek sıcak bakmadı çünkü Amerikan donanmasının ve yerel donanmaların Almanya ve civarındaki askeri güçleri gün geçtikçe artmakta idi. Almanya'yı daha ciddi bir rakip olarak görüyordu. Aynı şekilde Amerikalılarda ; Britanya'ya nazaran batı bölgelerinde ikamet eden Asya'lılara güvenilmez olarak bakmaktaydı. Nisan 1906'da San Fransisco bir deprem felaketine uğradı. Öyle ki bu deprem sonrasında kayıplar 400.000' kişinin evsiz kalmasına neden olmuştu. 74 okul yıkıldı. Tam da bu dönem içinde basında Japonların California'ya saldırabileceği haberleri yayılmakta idi.¹¹⁷

Japon Hükümeti ve basını bu suçlamalara karşı kendi basınında "*Vatandaşlarının Hakkının çiğnendiğini, zavallı erkek ve kız çocuklarının Amerikan okullarında terbiyesizce muamele gördüğünü neden gemi göndermemekle ısrar edebileceklerini*" yazarak kendilerinin birtakım haksızlıklara uğradığını anlatır. Japon Hükümeti, dönemin Amerikan Başbakanı Teddy Roosevelt ile beraber ortaklaşa bir karar alarak Japonya'dan Amerika'ya daha fazla göç gelmemesi için bir karar alınır. İki ülke arasındaki kriz bir süreliğine de olsa bu şekilde sona ermiştir. Fakat Japon krizinde Amerika'nın Pasifik'te herhangi bir askeri güç bulundurmaması Roosevelt'in daha sonradan sadece Batı'dan gelebilecek tehlikelere karşı değil aynı zamanda Doğu yakasından da tehdit alabileceğinin bir göstergesi olmuştur. Amerikan halkı da aynı şekilde batı bölgelerinin korunmasız kaldığını düşünmekteydi.

Başkan Roosevelt ise Atlantik ve Pasifik okyanuslarındaki donanmalarını ayırmakta ve batıya savunma amaçlı bir birlik göndermekte tereddüt etmekteydi. Fakat bu tereddütünü farklı bir kanun çıkararak gidermeyi amaçladı. Bu kanun da Japon

¹¹⁶ A.g.e,s.54

¹¹⁷ **New York Times** , 1906, s.1

vatandaşlarının çocuklarının Amerikan okullarında eğitim faaliyetlerini bir takım kısıtlayıcı önlemler getirmekle ilgiliydi,ama aynı şekilde şartlar daha tehlikeli bir gidişata yol açarsa da son şekilde askeri kuvvetlerde devreye girecekti. Başkan Roosevelt ilk süreçlerinde planlarını basına açıklamadı. Eğitim konusu haricinde askeri kuvvetlerin batıya gidiş periyodunun sadece askeri bir tatbikat neticesinde gerçekleştiğini söylemekle yetindi. Aynı şekilde Amerikan donanmasındaki gemilerin batıya geçişlerinde bir takım teknik zorluklar da yaşayacağı düşünülmekteydi ki her gün 1500 ton kömürün bütün filoya yetip yetmeyeceği tam bir muamma idi.

3.3. 3. Missouri' nin Büyük Beyaz Filo'ya Katılışı

Sonuç olarak Aralık 1907 yılında Atlantik Filo Komutanı "*Amiral Robley Evans*" , 16 savaş gemisinin "*Hampton Yolu*" ndan başlayacak seferi için hazırlanma emri verildi.Geçiş yapacak zırhlılar arasında elbette 3.Missouri gemisi ve beraberinde kaptan "*Greenlief Merriam*" da bulunmaktaydı. Missouri Gemisi , Pasifik bölgesine geçişi esnasında filonun 4 grup olarak planlandığı sekmede 3.kısımda yer alıyordu. 3.Grubun amirali "*Charles Thomas*" ın gözetimi altında aralarında "*Maine , Ohio*" gibi diğer büyük zırhlıların yanında 3.Missouri Gemisi de pasifik Batı kıyılarını dolaşarak Pasifik Okyanusu'nda seyir etmekteydi. Uzun bir yolculuktan sonra Amerikalı' ların deyimiyle "*Büyük Beyaz Filo*" 1908 yılında Pasifik kıyıları' na ulaşmıştır. 14 Nisan 1908 günü "*San Diego*" ve "*Santa Monica*" ya gelen gemiler büyük bir kutlama gösterisi ile karşılaşmışlardır. Kıyıya yanaşan her gemiye küçük bir ayı yavrusu maskot olarak hediye edilir. Missouri Gemisinin de bu şekilde yeni bir evcil maskotu olacaktır.

3.Missouri Gemisi , bu kutlamalardan sonrasında büyük beyaz filo Temmuz sonlarında gelindiğinde San Fransisco'ya geri dönmüştür. Bu geri dönüş esnasında Kaptan Merriam Kumandan Robert Doyle tarafından Missouri' nin başına getirilen yeni kaptan olmuştu. 1914'e gelindiğinde Avrupa'da ilk Dünya Harbi'nin adımlarını duymaktadır. Avrupa kıtasında İngiltere , Fransa gibi ülkeler İtilaf cephelerini oluşturmuş ve Almanya-Türkiye olmak üzere diğer ittifak devletlerine karşı savaş açmışlardı. Amerika Birleşik Devletleri ise bu karışıklık içinde tarafsız kalma kararı alıp bütün savaşan devletler ile ticaret yapma politikasını güdecektir , ama Almanya'nın denizaltıları aracılığı ile Amerikan Ticari gemilerine büyük zararlar vermesi , hızlı bir şekilde Birleşik Devletler'in de muharebeye

girmesine sebep olacaktı. Savaş kararı alındığında ise 3.Missouri yeni askerler takviye eder. 1915 yılında da yeni gelen takviye kuvvetleri Karayip Açıkları'na götürür. Atlantik Filosu'na "Tatbikat Gemisi" olarak hizmet etmektedir. Savaş sürecinde "Chesapeake Sahili" aynı şekilde yeni mühendis ve silahlı subayları eğitimden geçirmeye devam etmektedir. Ve takvimler 1922 yılına geldiğinde 3.Missouri Gemisi 'nin teknik donanımları sebebiyle görevine devam edemeyeceği görüşüne varılıp Philedelphia'ya çekilerek kuşağının 3.gemisi bayrağı son varisine verecektir

3.3.3.e Son Missouri - BB 63

"Mighty Mo" , "BB-63" veya "U.S.S Missouri" gibi adlarla Anılan Missouri Gemisi ; Amerikan tarihinde 2.Dünya Savaşı'nın bitirilmesinde son sahneyi almak ve Soğuk Savaş öncesi Rusya'ya karşı Türkiye'ye ABD'nin destek vereceğinin bir imajını görmek gibi önemli bir misyona sahip olmuştu. Kendi döneminin en geliştirilmiş saldırı ve savunma sistemlerine sahip olan bu gemi vekendisiyle beraber "IOWA" sınıfı olan Wisconsin , New Jersey ve Iowa 'dan sonra jenerasyonun 4.en büyük inşa edilen gemisi idi. Bu zırhlıların inşa edilişi sürecinde geçen zaman zarfı aslında Amerika , Donanma alanında kısa bir sürede elde ettiği büyük teknolojik adımların nişanesini oluşturmakta ve 1.Dünya Savaşı sonu itibari ile silah sanayindeki büyümeyi ortaya koymaktaydı. 2.Dünya Savaşısonrasında ise Japonlar'a karşı Okinawa başta olmak üzere birçok cephede yararlılık gösteren 4.Missouri Gemisinin inşa dönemi bu anlamda eski rakibi İngiltere gibi deniz ülkelerine de bir bakıma ABD tarafından verilen bir gözdağıydı ki Amerikan basınında sonradan da değinileceği üzere "Yüzen Kale" yada "Dünyanın En Büyük Savaş Zırhlısı" gibi ünvanlarla anılarak komünist bloğa bir gözdağı verme çabalarına da sahne olmuştu.

Bu büyük geminin yapımı 6 Haziran 1941 tarihinde başladı.¹¹⁸Oldukça kısa süren seremonilerde ve sessiz bir yapım aşamasının geçirilmesinden sonra 3 yıllık bir zaman içinde Gemi 29 Haziran 1944'te New York - Brooklyn İskelesi' nde saat 1.05 'te suya indirilmişti.¹¹⁹ Missouri Eyaleti Temsilcisi olarak "Forrest Daniel" yerine Franklin Roosevelt geminin açılış törenini eyleme geçirmesi için Amerikan Savaş Sanayi Bakanlığı süresince önemli görevleri idame ettirmiş olan Harry Truman'ın Kızı televizyonlarda canlı

¹¹⁸ Richard E. Schroeder, **Missouri At The Sea**, University Of Missouri Press, Columbia And London,2004,s.96

¹¹⁹ **Decatur Daily Review** , 1944 ,s.24

yayınlanan bir gösterimle ve Harry Truman'ın "Missouri Eyaleti'nin kendi ismini taşıyan 4.gemisinin artık Tokyo Körfezi'ne gelişlerini izleme vakti geldiği" şeklindeki aktarımıyla,Büyük Zırhlı artık savaş için hazır bulunuyordu. Amiral Halsey radyo aracılığı ile "Tokyo'ya bir Ziyaretleri" nin olduğunu açıkça bir şekilde söyleyerek "Missouri" gibi "Dev Amerikan zırhlılarının Japon sularını" döveceği şeklindeki yorumlarıyla geminin törenine büyük iddialar getirecek açıklamalar yapmaktaydı.

Sonunda kuşağının 4.varisi ,Başbakan Harry Truman'ın kızı "Margaret Truman" ın da yaptığı sponsorluklarıyla Missouri Zırhlısı Brooklyn'de Doğu Körfezi'ne indi.

3.3.4 Son Missouri Zırhlısının Suya İnişi Öncesi ve İndirilmesi Esnasında Amerikan Basınındaki Yansımaları

Missouri Savaş Gemisi'nin 29 Haziran 1944'te saat 1:05 'te Brooklyn körfezi içerisinde suya inişi öncesinde Amerikan Basınındaki haberlere bakıldığında tarih sıralamasına göre şu şekilde gelişen haberlere ulaşılmıştır:

Brooklyn Daily Eagle Gazetesi , Missouri'nin inşasını ve bu tarihi günü kaydederek şu açıklamalarda bulunmuştur:

" Rekor sayıda bir rakam ile kuvvete sahip olan bir işçi kitlesi 3 savaş gemisinin yapımına başladı.20.000 kişilik bir mekanik tekniker bilgin ve işçisi ile beraber Brooklyn Navy limanından 140 yıllık bir tarih içinde en büyük işçi gücü ile çalışmalar başladı. 3 büyük savaş gemisinin yapım çalışmaları bir önceki dünya savaşının ateşli işçi kitlesi ile beraber hızlı dönme kapasitelerine sahip gemilerin yapım çalışmasına başladı. Yapımcı personel 36.000.000 Dolar'lık yıllık bir bütçeye tutunuyor.Donanmanın endüstriyel yardımcısı Kaptan Joseph J.Broshek 45.000 tonluk bir savaş gemisi olan Missouri'nin 6 Haziran itibari ile omurga yapım çalışmalarının başladığını açıkladı. Bunlara ek olarak hızlı giden bir çalışma ile genel bitiş döneminde önce 100.000.000 Dolar'lık Savaş Bakanı'nın 6 ay içerisinde biteceğini tahmin ediyor. Burada 1 yıl önce kardeş gemisi 35.000 tonluk Iowa'yı 1 ayda bitirmişti. "¹²⁰

Brooklyn Daily Eagle Gazetesinin açıklamaları devam etmiş ve yayınına şu şekilde yorumlar getirmiştir :

¹²⁰ Brooklyn Daily Eagle ,1941 , s.5

"Missouri'nin Omurgası Pazartesi Boro Atölyesi'ne yapılmaya başlandı."

"Takviminden 3 ay önce , 45.000 tonluk bir savaş gemisi olan Missouri Pazartesi 11.00 'da omurgasının yapımı ile başlanmış olacak. 3 donanma kıtası amirali Clark H.Woodward eşliğinde bir seremoni ile başladı.Bugün bir duyuru ile inşa inşa çalışmaları resmen başlamış oldu.Sabotaj ihmallerinin minimalize edilmesi için , Halk parmaklıkları bir alandan izleyebilecek.Yeni bir gemi olan Missouri 'nin omurga inşası için 300 fit uzunluğunda 1.500.000 Dolar'a mal olan bir inşa harekete geçti.¹²¹

Arizona Independent Republic Gazetesi'nin yorumlarında Missouri'ye özgü şu yorumlar görülmüştür :

"U.S.S Missouri'nin Omurgası inşa ediliyor.."

"45.000 Ton'luk Savaş gemisi Missouri'nin omurga inşası New York Brooklyn Atölyesi'nde devam ediyor.Iowa'nın kardeşi olan Missouri için şu an kendisine eşdeğerde bir dreadnot yok. 3 Şubat 1944'te bitirilmesi planlanıyor.Aynı şekilde 35.000 Ton ağırlığında North Carolina , ertesi Ağustos ayı içinde aileye girecek.Çeyrek yüzyıl içinde North Carolina donanmaya Brooklyn'den girecek bir başka savaş gemisi olacak."¹²²

The Brooklyn Daily Eagle Gazetesi de Suya iniş sürecini vermeye devam etmiş ve şu açıklamalarda bulunmuştur:

"Oramiral Clark H.Woodward (3.Filo Komutanı) , Brooklyn İskelesi'nde 45.000 Ton'luk süper savaş gemisi Missouri'nin çalışmalarını resmen ilan etti.İskele endüstri başkanı J.Broshek vinç eşliğinde ilk perçini omurga inşasına yerleştirmeye başladı.Okyanusun 6 yüzen kalesinden biri olan Missouri, Hükümetin dev silahlanma politikası eşliğinde inşa edilmeye başlandı.Brooklyn donanma iskelesi içinde seramoniler inşaatın başlamasının sinyalinin verdi.Süper savaş gemisinin daha önceki dönemler içerisinde tedbir olarak alınan uygulanan aynı şekilde kendisinde de başladı.Halk parmaklıklar arkasında inşaayı izliyor.100.000.000 Dolar'lık bir bütçe inşaatı,300 fit uzunluğunda bir deniz devi oluşturacak.Takviminden 6 ay önce başlanan zırhlı 4 yıllık bir zaman zarfı içinde bitecek."¹²³

¹²¹ Brooklyn Daily Eagle,3 Haziran 1941, s.2

¹²² Arizona Independent Republic, 1941, s.1

¹²³ The Brooklyn Daily Eagle , 1941, s.1

Amerikan gazetelerinden bir başkası olan Delaware County Daily Times ise yayınlarına şu şekilde açıklamalar getirmiştir:

"Dev Savaş Gemisinin Omurga inşaatına başlandı."

"Bitirildiğinde 100.000.000 Dolar'a mal olacak , 45.000 Ton'luk bir yüzen kale olan Missouri , Brooklyn iskelesi'nde başlangıç takviminden 3 ay önce harekete geçti.2 Okyanus filosunun en güçlü ünitelerinden biri olan Missouri'nin çalışmaları Nisan 'da başlatılmıştı fakat Ulusal Savunma Tedbirleri sebebiyle ile Haziran ayına aktarılmış oldu.Missouri yüzen en güçlü savaş gemilerinden biri olacak. Ana bataryaları 12 inç'lik 3 top içerecek,anti hava saldırısı sistemine sahip olacak ve aynı zamanda savaş uçaklarının da içlerinde yer alması mümkün olabilecek. Torpido ve Bombalara karşı en güçlü zırh teknikleri ile donanacak."¹²⁴

Jeferson City Past Tribune gazetesi de Missouri'ye özgü haberler yazarak ve şu yayını aktarmıştır:

"Sınıfındaki En Büyük Araç Missouri,45.000 Tonluk Savaş Gemisi 1944'te Hazır Olacak.."

"Eyaletin yeni simgesi 45.000 Ton'luk Missouri , Amerika Bayrağı altında yüzen en büyük gemilerden biri olacak Brooklyn İskelesi'nde 1944'ün herhangi bir döneminde suya inecek bir gemi olması planlanıyor.Dünya Savaşının ardından kısa bir süre sonra filo konusunda devlet herhangi bir adım atamamıştı. İlk U.S.S Missouri 16.000 Ton'luk kömür yakan bir gemi olup 1903'te suya inmişti.Hurda sıfatını alana kadar filo içinde görevini yapmıştı.Oramiral Kaptan Plunkett altında gemi Ağustos 1913'te vera cruz'da görev yaptı."¹²⁵

The San Bernardino County Sun da şu açıklamalarla kendine özgü bir yorum getirmiştir:

"Yüzen Kalenin Omurgasına başlandı.."

"6 Haziran'da 45.000 Ton'luk Savaş Gemisi Missouri ; 100.000.000 Dolar'a mal olmuştu.Bugün takviminin 3 ay öncesinden Brooklyn iskelesi'nde inşa edilmeye başlandı.Missouri denizde yüzen en güçlü savaş gemilerinden biri olacak.Ana Bataryaları

¹²⁴ Delaware County Daily Times, 1941, s.5

¹²⁵ Jeferson City Past Tribune, 1941, s.4

12 inç'lik top içerecek. Hava araçları taşıyacak , Anti Hava silahları ile donanacak. Bombalara, Torpido ve Mermilere dayanıklı olacak."¹²⁶

Geminin inşa sürecini yazan San Bernardino daha sonraki tarihlerde yayınına şöyle devam etmiştir:

"Yeni Savaş Gemisi Yapım aşamasında.Bir başka Dreadnot için omurga inşası:

Oramiral Clark H.Woodward (3.Kıta Komutanı) New York iskelesinde Missouri'nin ilk çivisini çaktı.¹²⁷

Bir başka gazete olan The Kingsport Times ise haberlerini şu şekilde düzenlemiştir:

"Diğer Gazetelerin söyledikleri.."

"Takvimler"

"Kongresindeki konuşmada Başkan , " Savaş uçakları yapımı için geç , Savaş gemileri için erken başladık." dedi.Daha sonraki Açıklamalarında belirttiği üzere , New York Brooklyn iskelesi'nde 45.000 Ton'luk savaş gemisinin ilk perçini atıldı. Fakat en kritik imza gerekliliği olan uçaklar olurken Missouri'nin başlangıcındaki takvimin öne alınışı konusunu başkan " Takvimin daha da ötesinde " olarak değerlendirdi.Temsilciler komitesi donanma vekili "Vinson" bütün filo inşa programlarında birtakım incelemeler başlattı.Açık bir şekilde filo bütçesine tek bir geminin bile kongre tarafından iki taraflı okyanus bütçesine katkıda bulunmadığını açıkladı.Fakat , takvimde göze alınarak bahar dönemi bütçesi , içerisinde Missouri' nin düzenli bir bütçe takip edilerek inşa edildiğini bildirdi."¹²⁸

The Qelwein Daily Register da haberlerinde şu şekilde gemiden söz etmiş ve zırhlının ticari değeri hakkında ilginç istatistikleri açıklamıştır:

"Savaş Gemisinin Değeri.."

"Iowa kadar uzak bir bölgede bile yaşayan bizler,en büyük savaş gemisinin bütçesi hakkında çok az bir bilgiye sahibiz.Birçok Iowa'lı kendi gemilerini birkez bile göremedi.Bu bağlamda Sioux Şehri haberci temsilciliği Brooklyn İskeleyi'nde iki devasa geminin omurga inşaatının başladığını açıkladı.Brooklyn iskeleyi içerisinde Missouri Savaş Gemisi'nin

¹²⁶ The San Bernardino County Sun, 1941, s.2

¹²⁷ The San Bernardino County Sun, 1941 ,s.4

¹²⁸ The KingsPort Times , 1941, s.4

omurgası inşaatına pazartesi günü başlandı.Iowa adlı kardeş gemisi yanında duran Missouri ile Iowa görsel olarak birbirlerine zırh ve ekipman açısından benzer olacak.Ayrıca ateş gücü ve Tonaj bakımından da eşitlikler söz konusu.45.000 Ton'luk savaş gemisi Missouri gibi Iowa da devasa bir büyüklüğe sahip olacak.Bu gemiler "Sam Amca" yı 100.000.000 Dolar'lık bir bütçe planlaması maliyetine sokuyor.Bu vasıta 850 fit uzunluğa erişecek."¹²⁹

Posttown Mercury basınında atılan manşet incelendiğinde Missouri'ye özgü şu yorumlar yapılmış ve gemi Amerikan halkının gözünde oldukça ihtişamlı bir şekilde verilmiştir :

"45.000 Ton'luk Savaş Gemisinin omurga İnşaatı.."

"Kaptan J.Broshek ve Oramiral Clark H. Woodward Brooklyn İskelesi'ndeki 45.000 Ton'luk savaş gemisi Missouri'nin Omurga inşaatının ilk aşamaları olan Mıhlama sistemini devreye soktu.Şubat 1944 'te Geminin hazır olması bekleniyor."¹³⁰

Jeferson City Post Gazetesi de zırhlının kendi sınıfındaki en büyük savaş gemisi olduğunu aktarmıştır:

"U.S.S Missouri Kendi Sınıfındaki En Büyük Savaş Gemisi "

"45.000 Ton'luk Savaş Gemisi 1944'te Harekat için Hazır olacak."

"1.Dünya Savaşı'ndan beri ilk İsim adaşı inşa ediliyor."

"Missouri'nin yeni adaşı Birleşik Devletler donamasında ; 45.000 Ton'luk savaş gemisinin omurga inşaatı bugün başladı. 1944'te Herhangi bir gün içerisinde Brooklyn'de suya inmesi planlanıyor. Dünya Savaşı'ndan kısa bir süre sonra savaş filosunda güçlü bir aday görülmedi.İlk Missouri 16.000 Ton'luk kömür yakan bir gemi idi.1903'te göreve getirilip ardından hurdalığa terk edilmişti. 1.Dünya Savaşı sırasında demiryolları için Fransa'da topçu bataryası görevlerini üstlenen Kaptan Plunkett'in görev başına getirilmesi ile Ağustos'ta 1913'te Vera Cruz'un alınmasında önemli bir rol almıştı."¹³¹

¹²⁹ The Qelwein Daily Register , 1941 , s.2

¹³⁰ PottsTown Mercury, 1941, s.10

¹³¹ Jeferson City Post Tribune, 1941,s.4

3.3. Missouri Savaş Gemisi'nin Denize İnişine Dair Basındaki Haberler

Dev Missouri zırhlısının suya iniş tarihinde ise Amerikan basını haberlerine devam etmiş , başta ünlü Times gazetesi olmak üzere birçok yayın kamuoyu ile sırasıyla incelendiğinde şu bilgileri paylaşmıştır:

Amerikan basının en eski ve önemli yayın organlarından biri olan "*The Times*" da büyük zırhlının suya inişini şu şekilde açıklamıştır:

"Dev Missouri Yola düşüyor.."

"45.000 Ton'luk dev savaş gemisi Missouri Brooklyn donanma iskelesinde "Saldırgan ulusların meydan okuyan seslerine karşılık dünyanın demokrasi içinde ilerleyeceğine cevap veren , en büyük savaş gemisi " nidaları eşliğinde suya indi. 10 inç'lik silahları ve diğer güçlü ekipmanları ile birlikte Harry Truman: "Donamanın denizlerin efendisi" yapacak diyerek açıkladığı gemi Missouri idi."132

Diğer Amerikan gazetelerine bakılmaya devam edildiğinde "*Council Bluffs Nonpareil*" basını da zırhlının haberini paylaşan yayın organlarından olmuştur:

"Dev Savaş Gemisi Suyu indi.."

"Brooklyn Donanma İskelesi'nde suya inen dünyanın en büyük savaş gemisi Missouri'nin hakkında ekipman ve sürat bilgileri sır gibi saklanıyor."133

The Brooklyn Daily Eagle Gazetesi de Missouri'nin suya inişi hakkında şu haberi paylaşmıştır :

"45.000 Ton'luk bir inşa olan Missouri,Cumartesi günü Brooklyn Donanma İskelesi'nde suya indi. Yüzen en büyük gemilerden biri olan Missouri dışında Iowa, Wisconsin ve New Jersey bulunmaktadır."134

2.6 Missouri' Zırhlısı'nın Japonya'ya Gidişi ve 2.Dünya Savaşının Sona ermesi

45.000 ton ağırlığında , 16 inç'lik toplara ve beraberinde 6 'inçlik 10 küçük top bataryasına sahip olan Missouri saatte 18 Knot hız yapabilen bir savaş gemisi idi. 274 m.

¹³² **The Times**, 1944 , s.7

¹³³ **Council Bluffs Nonpareil**, 1944 ,s.1

¹³⁴ **The Brooklyn Daily Eagle**, 1944,s.2

uzunluğunda , 108 ayak genişliğinde , 212.000 beygir gücüne sahip Amerikan Basınının da aktaracağı üzere "*Yüzen bir Kale*" idi.Missouri'nin son jenerasyonu , 29 Haziran 1944'te resmi olarak Amerikan donanmasındaki yerini almıştı. Müttefik kuvvetleri tam bu sırada 5 gün önce Normandiya Çıkartması'na başlamış , General Dwight Eisonhower'ın birlikleri alman cephelerini hava ve kara harekatı ile zorlamaya çalışmaktaydı. 18 Kasım 1944'te Büyük Beyaz Filo'ya katılarak ilk seferine çıkan Missouri'nin hedefinde "*Ulithi*" de Filipinler'in doğusunda yer alan "*Caroline adaları*" ndaki Amerikan Donanma üssü vardı.16 Şubat 1945'te yardımcı amiral "*Marc Mitcher*" in savaş uçağı taşıyan "Carrier" larına katılarak burada Japonya üzerine ilk saldırısını düzenledi. Aynı gün "*İwo Jiwa*" yı da bombardımana tuttu. Bu bombardıman içerisinde Missouri kıydan uzakta kalarak radar sistemi ile kontrol ettiği silahlarını aynı zamanda havadan gelen japon savaş uçaklarına karşı da kullanmaktaydı. Mart ayının sonlarına gelindiğinde de 16'inçlik bataryalar bu kez "*Okinawa*" yı hedef almıştı.

Nisan aylarının başında bir Japon Kamikaze uçağı beraberinde taşıdığı 500 pound'luk zırh delici bombası ile Missouri nin savunma hattını geçmeyi başardı. Uçak , zırhlının yan tarafındaki alt bölümlerden birine girdi.Missouri'de büyük bir patlamaya sebep oldu.¹³⁵Fakat şansın belki de bir etkisi olsa gerek bomba patlamadan okyanusa düştü.Gemiye uçağın bir kanadı ve 19 yaşında Japon hava pilotu "*Setsua İshino*" adlı askerin cesedi ile beraber güverteye düşen parçalarla Missouri ölümcül bir saldırıdan kurtulmuş oldu.¹³⁶

Missouri yardımcı kaptanı William M.Callaghan düşen savaş pilotu için gemide uygun bir cenaze töreni yapılmasını istedi.Kamikaze saldırısı sonrasında Missouri Japonya'da bu saldırı düzenini üstlenirken Amerika'da siyasi bir değişim meydana geldi. Birleşik Devletler 32.Başkanı Franklin Roosevelt vefat etmiş yerine 33.başkan olarak "*Harry Truman*" geçmişti¹³⁷. Bu siyasi değişim sonrasında saldırı politikaları aynen devam etmiş ve tarihler 15 Ağustos 1945 'i gösterdiğinde yeni başkan Japonya'nın teslim olduğunu bildiren bir belgeyi Amerikan Basınına okuyarak 2.Dünya Savaşı evresinin bitişini ilan etmişti.¹³⁸Teslimiyet görüşmeleri bizzat Missouri Zırhlısı'nda yapılacak, uzlaşmaların

¹³⁵ Richard E.Schroeder,a.g.e.,s.97

¹³⁶ Gordon Newell vs Vice Admiral Ellen A.Smith, **Mighty Mo:A Biography Of The Last Battleship**, New York,1969,s.33

¹³⁷ **The New York Times**, 1945

¹³⁸ **The New York Times**, 1945

sağlanması konusunda Amerikan tarafından General Douglas Mc Arthur ve Birleşik Kuvvetler Filosu Amiral Chester Nimitz ile Japon Hükümeti tarafından da Dönemin Dış İşleri Bakanı "*Mamoru Shigemitsu*" ünlü geminin güvertesine gelerek barış anlaşmasını imzalamıştır.¹³⁹

¹³⁹ Gordon Newell vs Vice Admiral Ellen A.Smith, **Mighty Mo : A Biography Of The Last Battleship**, New York,1969,s.65

3.BÖLÜM

MISSOURİ'NİN TÜRKİYE'YE GÖNDERİLMESİ VE YABANCI BASINDAKİ YANKILAR

3.1 2.Dünya Savaşı sonrası Diplomatik bir Misyon Üstlenen Missouri Gemisi

Missouri Gemisi'nin 2.Dünya Savaşı çerçevesinde oldukça ünlü olmasını sağlayan bölüm Japonya'nın teslim anlaşmasını imzalamaya geldiği zırhlı olmasından kaynaklanmaktadır. 2 Eylül 1945 'teki teslim antlaşmasının imzalanmasından sonra mart ve nisan ayları boyunca Missouri Gemisi Avrupa'ya uzun seyahatler gerçekleştirerek uzun süreli bir seferler dizisi takip etti. Akdeniz'de Amerika Birleşik Devletler'inin uluslararası siyasi politikasının yavaş yavaş gerginleşmeye başlayan Sovyet ilişkilerine karşı bir perde görevi görmesi amacıyla da daha sonradan 6.Filo'ya katılarak coğrafyadaki birtakım deniz kıyısı ülkelerine de siyasi güdümlü yaklaşımlarda bulundu. Savaş sonrası bir süreçte Missouri'nin oldukça politikaları yürütmek için bir araç olarak kullanılması ve bununla beraber oldukça ses getiren bir sefer ziyareti izlemesinin sebebi , 2.Dünya Savaşı'nı bitiren antlaşmanın bu savaş gemisinde imzaya koyularak geniş yankılar getirmesidir.

2.Dünya Savaşı'nın bitişinin hemen sonrasında , Amerika Birleşik Devletleri donanması Missouri için Türkiye bazında yeni ve pratik bir görev arama misyonuna girişti.¹⁴⁰Nitekim Missouri'nin denizdeki ateş gücünü ve yeteneğini ispat etmesi ile beraber Amerikan Hükümeti siyasi olarak da bu geminin ülke çıkarlarına hizmet edeceği kanısında idi. 2.Dünya Savaşının bitışı akabinde Japonya'nın da denizde Amerikan kuvvetlerine karşı koyamayacak bir savaş ekipmanlarına sahip olmayışı da Pasifik Okyanusu civarında da Amerika'nın işini oldukça kolaylaştırmıştı. Japonya'nın savaşı kaybeden taraf olması haricinde denizde rüştünü ispatlayan Amerika'ya karşı bir süre sonra karada oldukça büyük sıkıntılar yaşatacak olan Rusya ortaya çıkacaktı. Amerika Birleşik Devletleri başkanı Harry

¹⁴⁰ Coşkun Topal,"Soğuk Savaşın İlk yıllarında Türkiye-ABD ilişkilerinde Ekonomik Yardımların Etkisi",Cilt.I,Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası Ticaret ve İlişkiler Bölümü,.s.115

Truman'ın danışmanları ve dış ilişkiler departmanı da Sovyet'lerin yürüteceği faaliyetlere göre birtakım siyasi hazırlıklar yapmalarıydı.

1946 yılında San Diego Üniversitesi'nde "*Robert Fisher*" adlı bir yüksek lisans öğrencisinin aldığı tez konusu Amerika-Sovyet Rusya ilişkileri nezdinde gündeme oturacak konulardan birini ortaya çıkardı.¹⁴¹Fisher tezinde , donanma ve diplomatik kuvvetlerinin Amerika Birleşik Devletlerinde gittikçe zayıfladığı şeklinde yorumlamalar yaparak Dış politika karşısında askeri bakımdan güçsüz düşecek bir vaziyet aldığını aktardı.

Donanma kuvvetleri komutanları başta olmak üzere , birleşik devletler donanma sekreteri "*James Forrestal*" da , bu ileri sürülen düşüncenin önemini kavrayarak bu noktadan hareketle Akdeniz içerisinde Türkiye , İtalya , ve Yunanistan'ın yer aldığı çizgiler içerisinde İran ve Körfezi civarında Doğu Avrupa ve Orta Doğu'da ciddi bir yayılma girişiminde olan Sovyet Rusya'ya karşı teknolojik ve siyasi kulvarlarda bir güç gösterimi fikrini uygun buldu. Bu bölgelere yapılacak seferlerin ve ziyaretlerin temel sebebi ise konuda daha önce bahsedildiği üzere Doğu Avrupa ve Orta Şark'ta gelişen Komünist propagandaların hızlı bir şekilde yayılmasıydı. Donanmanın bu bölgelere gelişi Anti-Komünist coğrafyaların Birleşik Devletler tarafından destek alarak Rusya'ya karşı bir duvar oluşturma güdüsünü taşıyordu. Bu noktadan harekete çıkılarak Missouri Gemisinin Akdeniz'e gönderilmesindeki temel teşkil eden nokta Sovyet idealizminin yayılmacılığına karşı demir duvar örmektir.Amerika Birleşik Devletleri' nin özellikle Türkiye'ye gönderilecek olan geminin Missouri olmasındaki seçimi , aslında bu zırhlının siyasi çıkarların yanında askeri teknolojinin Rusya'ya karşı bir demonstrasyonu olması istenmesi idi.

Sonuç bakımından Missouri Savaş Gemisi'nin Türkiye'ye gönderilmesi Amerikan Basınında 10 Kasım 1944'te ölen Mehmet Münir Ertegün'ün Arlington Ulusal Mezarlığında bulunan naaşının Türk-Amerikan diplomasisine yakışır bir şekilde iade edilmesi olarak gösterilmişti.¹⁴²

¹⁴¹ Paul Stillwell,*Battleship Missouri: Illustrated History*, Naval Institute Press, 2004,s.99

¹⁴² Yavuz Güler,"*İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türk-Amerikan İlişkileri 1945-1950*",Cilt.V,Sayı.II,Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, 2004, s.211

3.2 Washington Büyükelçisi Mehmet Münir Erteğün ve Hayatı

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman, Missouri Zırhlısı'nın Türkiye'ye ziyaretinin sebebini , eski Washington Büyükelçisi Mehmet Münir Erteğün'ün naaşının iki ülke arasındaki dış ilişkilerin korunması bakımından bir "*saygı göstergesi*" olarak geri gönderilmesi şeklinde yorumluyordu.¹⁴³Bu nedenle 1946 dönemini Türk-Amerikan İlişkileri açısından diplomatik olarak bir köprü görevi gören Eski Büyükelçiden de kısaca bahsetmemiz gerekir.

Cumhuriyet dönemi ve sonrasında büyükelçilerin Osmanlı hariciyecileri kökenli olduğunu aktaran Bilal Şimşir'in açıklamaları nitekim Amerika Büyükelçisi Mehmet Münir Erteğün için de geçerli olmuş , Erteğün Soğuk Savaş öncesi Türk Hükümeti ve Amerika arasında büyük yararlılıklar göstermiş bir devlet adamı vasfını almıştır.¹⁴⁴

1883 yılında İstanbul'da doğan Mehmet Münir Erteğün'ün babası Evkaf Nazırlarından "Mehmet Cemil Bey" idi.¹⁴⁵Annesi ise İstanbul'da Sultantepe'de Özbekler tekkesi şeyhi olan "*İbrahim Ethem Efendi*" nin kızı olan "*Ayşe Hamide Hanım*"dır.Mehmet Münir Erteğün , Şirket-i Hayriye'nin yönetici bölümünden olan Rüstem Bey'in kız çocuğu olan "*Hayrinüssa Hanım*" ile evlenerek , beraberinde Selma, Nasuhi ve Ahmet olmak üzere 3 çocuk sahibi oldular. Çocuklarından Ahmet ve Nasuhi Beyler , dünyanın en büyük plak firmalarından biri olan "Atlantik Plak" grubunun kurucuları arasında yer alan kişiler olmuşlardır.¹⁴⁶

Eğitim hayatı üzerinden bahsetmek gerekirse Mehmet Münir Erteğün,1908 yılında İstanbul Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş,bu mezuniyet aşamasından kısa bir süreç sonrasında "*Dış İşleri Bakanlığı*" nda görev almış , sonrasında da Bab-ı Ali hukuk danışmanlığına atanmıştır. 1.Dünya Savaşı zamanından da "*Brest-Litovsk*" antlaşmasına Osmanlılardan oluşturulan delegasyonun içinde yer alan önemli şahıslardan biri olmuştur. Aynı şekilde Brest-Litovsk 'tan sonra Milli Mücadele Dönemi sırasında İstanbul Hükümeti tarafından Ankara'ya Mustafa Kemal Paşa ile görüşmeye giden "*Ahmet İzzet Paşa*" kabinesinde de yer almıştır. Bu kabinenin gerçekleştirdiği görüşmelerden sonra Kurtuluş

¹⁴³ **The Post Standart**, 1946

¹⁴⁴ Bilal Şimşir,"**Bizim Diplomatlar**",Bilgi Yayınevi,Ankara,s.24,1996

¹⁴⁵ Evkaf Nazırlığı: Osmanlı Hükümetinin son dönemlerinde "Vakıf" kurumlarından sorumlu olan nazırlıktı.

¹⁴⁶ **Milliyet**, 1968

Savaşı safhasında Milli Mücadele hattına dahil olarak konumunu değiştirmiştir.Savaşın bitişi sonrasında Dış İşleri Bakanlığında baş hukuk danışmanlığına yukselmiş , Lozan Antlaşması'na katılan Türk tarafında hukuk danışmanı görevini idame ettirmiştir. 1923 Cumhuriyet ilanı ile beraber Mustafa Kemal Atatürk tarafından Milletler Cemiyeti'ne Türk gözlemci ve aynı zamanda "Bern" elçisi olarak İsviçre'ye de gönderilmiş , ardından da Paris ve Londra bykelçiliklerine atanmıştır. 1934 yılına gelindiğinde de Amerika Birleşik Devletleri'ne Washington Büyükelçisi olarak vazifeye atanmıştır.

10 Kasım 1944 yılında vefatına değin bu görevini yürüten Münir Erteğün bu siyasi faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu faaliyetleri esnasında Türkiye ve Amerika arasındaki siyasi ilişkilerin güzel bir zemin üzerinde yürümesini sağlamış , oldukça saygın bir kişilik kazanmıştır.Dönemin başkanı Franklin Roosevelt ile sağlam temaslar kurarak Türkiye için oldukça sağlam bir siyasi zemin oluşturmuştur. 10 Kasımdaki vefatı üzerine kendisine bir "Saygı nişanesi" olarak naaşı kendi anayurduna geri gönderilmiştir. Bu görevi daha önceden power gibi küçük destroyer 'lerin alması gerektiği konusunda Amerikan Genelkurmay'ında birtakım tartışmalar yaşansa da bahsettiğimiz üzere Missouri Zırhlısı'nın devralmasına sonuç olarak karar verilmiştir. Zırhlı İstanbul'a geldiğinde 19 parça top atışı ile Erteğün Bey'in vefatına saygı duruşunda bulunarak konumuz üzerinde de bahsedeeğimiz gibi 5 Nisan 1946'da Türk tarafına teslim edecektir.

3.3 Amerikan Basını'nda Missouri'nin Akdeniz Ziyaretine Dair ıkan Haberler

Missouri Savaş Zırhlısının İstanbul'a olan ziyaretinin gerçekleşmesi öncesinde Amerika Basını genel olarak bu gelişmenin perde arkasında diplomatik bir ilişkilendirme olduğu kanaatinde idi. Nitekim konumuzun kapsamında gazetelerden bahsederken birtakım köşe yazarlarının da bu ifadeyi kuvvetlendirecek açıklamalar yaptığı görülmektedir. Amerikan Basınında ziyaret öncesi duruma hakim olan genel hava başlıklar ve içerikleri kısmından şu Şekilde yer bulmaktadır.

Ziyaret öncesi haberlerine göz atıldığında, bu konuda ilk olarak "Statsville Record And Landmark" adlı Amerikan gazetesinin haberleri ön plana çıktığı görülmüş ve gazete ziyareti için şu yorumlarda bulunmuştur:

"4 Amerikan Gemisi Türkiye'nin Yakınlaşma Çağrısı Üzerine Ziyarete çıkıyor.."

İzmir , Türkiye'de 25 Kasım'da Birleşik Devletlerin 4 savaş gemisi, limana demir attı. Birleşik Devletler Akdeniz Kuvvetleri Or Amiral Bernard Bieri Türkiye'nin yakınlaşma çağrısı üzerine takriben cevap verdi.

Amerikan kuvvetlerinin ziyaretiyle beraber, Sovyet-Türkiye ilişkilerinin Çanakkale üzerindeki kontrol istekleri gittikçe gerginleşti. Bu olaydan tam 7 ay önce de Amerikan Yönetimi Rusya'nın Türkiye üzerindeki birtakım isteklerinin açığa çıkması , Amerikan Savaş Gemisi Missouri'nin ve beraberinde bir destroyer'in İstanbul'a ziyarete bulunmasında karar verdi.¹⁴⁷

Bir diğer Amerikan basını olan "The Rhinelander Daily News" gazetesi de ziyaret öncesi şu haberleriyle ön plana çıkmıştır:

"Bir ayda ikiden az olmamak üzere Birleşik Devletler, Savaş sonrası dönemde Akdeniz'deki yerleşimlerine bir şekil daha verdi. Paris Barış Konferansı'na Elçi Caffery tarafından sunulan, Bulgaristan'ın askerden arındırılması; Washington'un Türkiye üzerindeki Sovyet baskısını arttırmasına yönelik bir tepki olarak ortaya çıktı. Caffery'nin önerisi kesinlikle Çanakkale'deki önerilerden daha az bir öneme sahip değil. Amerikan tepkisini ve bununla beraber Ortadoğu'da Sovyetler'in yayılma stratejisi, iki ulusun yarı izole edilmiş bir bariyerle Türkiye-Yunanistan arasında çekişmesine yol açtı.

İki Ulus da Akdeniz'de farklı yaklaşımlarla karşı duruyor. Son aylarda Missouri savaş gemisinin Türkiye'ye ziyareti ve Yunanistan'daki savaş uçağı taşıyıcısı bir savaş gemisi olan "Franklin Roosevelt" in bulunuşu bu iki yaklaşımın Amerikan tarafınca bir göstergesi.."

¹⁴⁷ Statsville Record And Landmark , 1946

Rhinelanddaily News Gazetesi köşe yazarı olan Glen Bobb konunun kapsamında yazısına devam ederek 12 Eylül 1946 tarihli yazısına şu şekilde bir başlık atarak açıklamalarını sürdürmeye devam etmiştir.

"Israrcı Tutumlar"

*"Yunanistan üzerinde Bulgaristan'ın bölgesel iddiaları oldukça ısrarlı ve en tehlikeli yaklaşımları olarak Sovyetler bu iki uydu devleti içinde Batılı Müttefiklere zorluklar çıkarttı. Bulgarlar , Rusya'nın eski yüzyıl içinde iddialarını ve Batı Trakya'daki isteklerinin artışı ile Sovyet baskısının bloğunda bulundu.Stratejik ve politik olarak Türk sınırlarını kontrol altına almak için Sovyet tarafınca en iyi ilerlemelerden biri olabilir."*¹⁴⁸

Marryville Gazetesi'nde köşe yazarı olarak yer alan John M.Hightower da Ziyaret ile ilgili olarak , Rusya'nın komünizm idealinin yoğun bir etkisi altında olduğuna dem vurup şu açıklamaları yapmıştır;

"Kremlin'in Komünistlerle bağlantısı olduğuna inanın."

*"Rusya'nın savaş zamanı komünistlerle olan çözünmesine rağmen Birleşik Devletler hala , Kremlin ve Komünistler arasında bir bağlantı olduğuna inanıyor. Diplomatik otoritelerin söylediği Sovyetler'in güçlü bir komünizm arayışı başlattığını Moskova ve Washington arasında tansiyonun da bu nedenle gerginleştiği görülüyor. Amerikan dış politikasının bu hipotezi ; Dmitri Manulsky'nin Salı günü Birleşik Devletler güvenlik konsülüne yaptığı konuşmada geçiyor. Sovyet Dış İlişkileri Bakanı Manulsky ve tek başlı "Komünistler" in etkisinin artık dünya üzerinde etki edemediğini açıklıyor. Kendisi "Bütün ülke uluslarının gördüğü gibi şimdi ve savaş sonrasında Sovyetler'e kendi problemlerini açıklayabildiğini belirtti."*¹⁴⁹

Corvallis Gazette Times da aynı şekilde Amerika Zırhlısı Missouri'nin ziyaretinin Akdeniz üzerinde Birleşik Devletlerin çıkarlarına hizmet ettiğini aktararak şu açıklamalarda bulunmuştur:

"Akdeniz'deki Donanma Birleşik Devletlerin dış politikasını taşıyor."

¹⁴⁸ Glen Bobb ,**The Rhineland Daily News**, 1946, "**Dış İlişkiler Analizi** ",s.1

¹⁴⁹ **The Marryville Daily Forum** , 1946

"Donanma sekreteri James Forrestal , Birleşik devletlerin bugün Akdeniz'deki donaması aracılığı ile dış politikalarını da taşıdığını belirtti. Belli bir zaman içerisinde, kabine yetkililerinin olağanüstü siyasi kararların alınacağını da bildirdi. Aynı zamanda , savaş uçağı taşıyan "Franklin Roosevelt" savaş gemisinin bu sorunlu noktadan çekilmek yerine bir başka zırhlının gelebileceğini belirtti. Forrestal'ın siyasi deklarasyonu Amerikan Hükümeti tarafından da desteklendi. Bu Türkiye'nin Çanakkale üzerindeki baskısının , ülke direnişine de yardım edeceğinin bir göstergesi , ayrıca Yunanistan kabinesinin Rus kökenli komşularının yaptığı tehditlere de bir tepki olacak."¹⁵⁰

Dönemin İngiliz basınında çıkan "Evening Standart" gazetesi,"Ölen diplomatların cenazelerinin harp gemileri ile memleketlerine iadelerinin hiç şüphesiz diplomatik normal bir nezaket eseri olduğunu fakat dünyanın en büyük zırhlısının bu iş için seçilmesinin Washington yöneticilerini hayretler içerisinde bıraktığını" yazarak Missouri'nin ziyareti ile ilgili bu açıklamalarda bulunduğu görülmüştür.¹⁵¹

Beatrice Daily Sun gazetesinin , Birleşik Devletler Donanma Sekreteri Forrestal'ın politikaları üzerinden yola çıkarak şu yaklaşımlarda bulunduğu görülmektedir:

" Filo için Sebepler.."

Forrestal "Bugün" diyerek başladığı konuşmasında "Birleşik Devletler Kuvvetlerinin Atlantik'te ve Akdeniz'de spesifik amaçlarını taşıdığını" açıkladı."İlk amaç,Müttefik Birlikleri ve Müttefiklerce kurulan askeri hükümetlerin Avrupa'daki yerleşimlerine ve çıkışlarına yardımcı olmak,İkinci amaç ise; Birleşik Devletler çıkarlarını korumak ve bölgedeki politikaları desteklemek."

"Geçen yıllarda yada resmi açıklamalarda,Akdeniz'deki Amerikan Savaş gemilerinin varlığı iyi niyetli yaklaşımlar sebebiyle sınırlandırılmıştı. Yerleşim ve sınır problemlerinin ortadan kalkmasını önermek için bölgede Amerika Birleşik Devletleri'nin varlığı bulunmakta idi." Gazete , Forrestal'ın bu açıklamalarına "Stratejik Bölge" başlığı adı altında devam etmektedir.

¹⁵⁰ Corvallis Gazette Times, 1946

¹⁵¹ Evennig Standart Gazetesi, 1946

"Stratejik Bölge"

Bu açıklamalara rağmen Akdeniz'in , dünyanın en önemli bölgelerinden biri olması,Rusya ve İngiltere'nin keskin genişleme politikaları,Petrol ve global stratejik yaklaşımlar nedeniyle hala askıda kalmıştı.¹⁵²

The Gettysburg gazetesi de 12 Eylül 1946 tarihli sayısında Glen Bobb'un yazısını yayınlarak "Yankiler Bulgaristan'da kızıl yayımlıcılığına karşı" diyerek manşet atmış ve yazarın bu açıklamalarına herhangi bir ekleme yapmadan yayınlamıştır.¹⁵³

Michigan'da basılıp yayınlanan Ironwood Gazetesi de 30 Eylül 1946 tarihli yazı dizisinde Birleşik Devletler'in varlığının açıklanması diyerek Forrestal ve onun politik düşüncelerine ilişkin şöyle bir yazı yayımladığını görüyoruz:

"Donanma Dış Politikayı Taşıyacak.."

"Akdeniz'deki mevcudiyetin açıklanması.."

"Amerika'nın Akdeniz üzerindeki varlığının açıklanması uzun bir dönem içerisinde kararlanmış olup , sanılanın aksine Rusya'nın Çanakkale'deki baskısından kaynaklanmadığını" öne süren Forrestal konuşmalarına "Ama Bugün Akdeniz'de Birleşik Devletler'in donanmasının bulunması ve halkın dış politika konusundaki düşüncelerinin savaşın sonuna dek tek bir çağrışım uyandırdığını biliyoruz." diyerek konuşmasına birtakım açıklamalar getirdiği görülmektedir.¹⁵⁴

8 Kasım 1946 yazısında Harrisburg Gazetesi de "Donanma Yunanistan ve Türk Limanlarını ziyaret edecek Filo planlarını ortaya çıkardı.." diyerek şöyle açıklamalar yapmıştır:

"Birleşik Devletler savaş gemileri , politik açıdan tehlikeli olan Doğu Akdeniz sularına gezi düzenliyor. Ertesi haftalarda hem Türk hem de Yunan Limanları ziyaret edilecek.Donanma gezi planlamalarının filo departmanı tarafından ayarlandığını açıkladı. Bu bölgedeki çeşitli limanları ziyaret ederek, Aralık ve Kasım ayında tatbikatlar

¹⁵² **Beatrice Daily Sun** , 1946

¹⁵³ **The Gettysburg Times**, 1946

¹⁵⁴ **Ironwood Daily Globe** , 1946

düzenlenerek liman bölgeleri de ziyaret edilecek. Hem Hükümet Sekreteri James Brynes ve vekil sekreter Dean Achison ziyareti yapacak gemileri onayladı. Fakat Hükümet yetkilileri Sovyet'lere karşı neden bu gemilere yeşil ışık yakıldığını açıklamadı." diyerek Harrisburg Times Gazetesi'nin Birleşik Devletler Hükümeti'nin gezi planlarına dair açıklamalar yapmıştır.¹⁵⁵

The Decatur Gazetesi Missouri'nin ziyareti öncesinde geminin Akdeniz üzerine iyi niyetli bir ziyaret düzenleme girişiminde bulunulduğunu açıklayarak yazısına şu şekilde devam ettiği görülmektedir:

"Birleşik Devletler Gemileri Diplomatları Akdeniz'e götürüyor."

*"Donanma iyi niyet hareketli bir adım olarak Akdeniz'deki Amerikan güçlerinin Rusya ve Batı ülkelerine karşı dostça bir adım atıyor. Sekreter Forrestal sıradışı bir siyaset ilanı yaparak , Akdeniz'deki Amerikan güçlerinin varlığına dair bir ilerleme işareti verdi."*¹⁵⁶

The News Reviews gazetesinde ise "Günün Haberleri" kısmında bir köşe açan Frank Jenkins donanma sekreteri James Forrestal'ın sözlerinden yola çıkan bir açıklamaya yer verdiği görülmektedir:

"Günün Haberleri"

"Donanma sekreteri Forrestal Washington'da ABD siyaseti çıkarlarını korumak için filo kuvvetlerini Akdeniz'e gönderebileceği iddiasını açıkladı. Ayrıca şu kısımları da ekledi."Bugün Birleşik Devletler Filosu doğu Atlantik'teki gücünü korumaya devam ediyor ve Akdeniz'de de bunun için belirli sebeplerle yola çıkmaktadır. Bu sebepler:

- *İttifak kuvvetlerinin ve askeri hükümetlerin Doğu Avrupa'da hükümet olarak çekilişi sonrasında destek kuvvet olarak bulunmak.*
- *Bölge'de ABD çıkarlarını ve siyasetini idame ettirmek" şeklinde yorumlamalar yaptığı görülmüştür.*¹⁵⁷

¹⁵⁵ Harrisburg Telegraph , 1946

¹⁵⁶ The Decatur Herald , 1946

¹⁵⁷ The News Reviews , 1946

Missouri 'nin Akdeniz ziyaretine dair Amerikan Basınında bu gelişmeler devam ederken Council Bluffs gazetesi 6 Mart'ta yayınladığı gazetesinde Winston Churchill'in "Demir Perde" konuşmasını aktararak Komünist bloğa dair eski İngiltere Başbakanının görüşlerini dile getirdiği görülmektedir. Churchill'in açıklamaları gazete içerisinde aynen şu şekilde yer almıştır:

"Churchill'in Tehlike Uyarısı"

Winston Churchill'in tehlike uyarısı bir kez daha dünyada yankılandı.Eski Başbakan kelimelerden kaçınmadı:

"Bir gölge , ittifak zaferinin üstüne çöktü.Kimse Sovyetler'in ve onun komünist uluslararası organizasyonunun neye niyetlendiğini bilmiyor... Adriatik'ten Trieste'ye kadar ,bir demir perde kıtalar arasına indi,çizginin arkasında bütün kapitalistlerin ve eski devletlerin doğu Avrupa bulunuyor..

Polis hükümetler şu ana kadar egemenliğini Çekoslovakya dışında gerçekleştirdi.Orada gerçek bir demokrasi var..Moskova Hükümeti'nin yaptığı baskılara karşı Türkiye ve İran derin bir alarmda.." yorumlarıyla Churchill'in Sovyet tehdidine gazetede oldukça fazla bir kısım ayrılmıştır.¹⁵⁸

San Bernardino County Sun gazetesi "Savaş Gemisi Missouri Türkiye'ye gidecek." başlığı altında Mehmet Münir Ertegün'ün naaşını Türkiye'ye teslim edileceği hakkında bir yazı yayınlarak konudan şu şekilde bahsetmiştir:

"Savaş Gemisi Missouri Türkiye'ye gidecek.."

"Japonya'da zaferin 45.000 tonluk simgesi olan Missouri savaş gemisinin ,bugün Türkiye'ye ve birkaç Akdeniz Limanı'na ziyaret için gönderilmesine karar verildi.Görevin Doğu Akdeniz'de Rusya'nın önemli hareketlerine karşı nazik bir diplomatik atama olduğu düşünülüyor ama devlet departmanı "Gönderim kararında herhangi bir diplomatik karar yoktur." dedi.Kudretli savaş gemisi Japonya'nın teslimatı ardından Mart'ın 21'inde İstanbul'a, Kasım 1944' te vefat eden Mehmet Münir Ertegün'ün cenazesini taşımak için gelecek , İstanbul dönüşü sonrası "Power" destroyer'inin gözcülüğünde Yunanistan' limanı

¹⁵⁸ Council Bluffs Nonpareil , 1946

"Pire" ye , Mısır'da İskenderiye'ye , İtalya'da Napoli'ye de ziyarette bulunacak. Devlet departmanı basın sözcüsü Michael J.McDermott naaşın Türkiye'ye "Büyük bir onurla" geri götürüleceğini aktardı".¹⁵⁹

Albuquerque Journal Gazetesi de Missouri Savaş Gemisi'nin Amerikan Hükümeti tarafından diplomatik bir misyonla gönderileceğini açıklayan bir yazı ile 7 Mart'taki köşesine şu yorumları getirdiği görülmektedir:

"Birleşik Devletler Savaş Gemisi Missouri'yi Türkiye'ye diplomatik göreve gönderecek."

"Japonya'nın teslim oluşunun 45.000 tonluk nişanesi olan Missouri Türkiye'ye ve birkaç Akdeniz Limanı'na tayin edildi.Bu gelişme yaşanırken Ruslar 12 ada içerisinde birtakım zorluklar çıkartmıştı.12 ada İtalya teslim olana kadar elinde idi,Fakat sonradan Yunanistan'a söz verildi.12 ada problemi Sovyet çabalarının bir kalıbı olarak Karadeniz'den Akdeniz'e geçişin bir eşiği idi.¹⁶⁰"

The Gazette and Daily basını , Missouri Zırhlısının ziyareti için 7 Mart'ta yayınladığı açıklamalarında ziyaretin "Denizdeki gücü göstermek" iddiası olduğuna dair bir yazı yayınlayarak şu şekilde çıkış yapmıştır:

" Missouri Türkiye'yi ve Akdeniz limanlarını ziyarete gidiyor.."

"Diplomatik otoriteler Türkiye ve Yunanistan'a olacak ziyaretin,birleşik devletlerin denizdeki gücünü göstermekle bir ilgisi olmadığı kanısında hemfikirler."¹⁶¹

Montreal basınının "Akdeniz Limanlarını ziyaret edecek Amerikan Missouri Savaş Gemisi" manşeti altında geminin ziyaretine ilişkin şu açıklamalarda bulunduğu saptanmıştır:

"Japonya'daki zaferin 45.000 tonluk simgesi olan savaş gemisi Missouri bugün Türkiye ve birkaç Akdeniz Limanını ziyaret edecek.Bu ışıktan bile görüleceği üzere Rus hareketlerinin Doğu Akdeniz'deki çabaları üzerine olacağı anlaşılabilir fakat devlet

¹⁵⁹ Albuquerque Journal , 1946

¹⁶⁰ Albuquerque Journal, 1946,

¹⁶¹ The Gazette And Daily, 1946

departmanları "Politik bir etki olmadığı" konusunda açıklamalar yapıyor. Güçlü Savaş gemisi 21 Mart'ta New York'tan ayrılarak Kasım 1944'te ölen Türk elçi Mehmet Münir Ertegün'ün İstanbul'a getirecek. İstanbul'dan dönüşte Power destroyeri tarafından eşlik edilen Missouri ardından Pire limanına ve Tanca'ya gidecek. Bazı diplomatik otoriteler böyle bir açıklama yapsalar da Birleşik Devletlerin deniz üzerindeki askeri gücünü gösterdiği tartışılmaz bir nokta olarak görülüyor. Rusya birkaç gün önce 12 ada üzerinde bir üs talebini yenilemişti."¹⁶²

The Santa Cruz Sentinel gazetesi de Missouri'nin Türkiye ve Akdeniz Limanları'na gerçekleştireceği ziyaretten bahsederken "Politik bir etki olmadığı" konusunu vurgulayarak kısaca şu şekilde izah etmiştir:

"Birleşik Devletler Gemisi Türkiye'yi ziyarete gönderilecek.."

"Japonya'da 45.000 tonluk bir zafer işaretinin göstergesi olan Missouri ,Türkiye'yi ve birkaç Akdeniz Limanı'nı ziyarete çıkacak. Güçlü savaş gemisi 21 Mart'ta New York'tan hareket ederek İstanbul'a Mehmet Münir Ertegün'ün cenazesini getirecek. Ertegün diplomatik naaşların ve devlet departmanının bir nişanesi olarak "Tam bir onurla" geri gönderileceğini bildirdi. "Politik bir etkinin olmadığını" vurgulayan Michael Mc Dermatt " Çok saygın bir adam , çok saygın bir ülkeden geldiği" ni açıklaması ile Missouri'nin Doğu Akdeniz'deki gücün bir gösterimi olduğu konusunda Washington hemfikir."¹⁶³

Avustralya , Brisbane'de çıkarılan "The Telegraph" gazetesi Missouri'nin Türkiye ziyareti öncesi "Amerikan savaş gemisi Yunanistan'ı ziyaret edecek." adlı bir manşet yayınlamış ve konuya dair şu açıklamalarda bulunmuştur:

"Savaş gemisi Missouri New York'tan 21 Mart itibari ile çıkararak Türkiye ve birkaç Akdeniz limanını ziyaret edecek. Eski Türk elçisi Mehmet Ertegün'ün naaşını taşıyacak olan Missouri için Amerikan otoriteleri herhangi bir politik etkinin olmadığını aktardı. İstanbul dönüşü sonrası Missouri Pire'ye , İskenderiye'ye , Napoli ve Tunus'a uğrayacak."¹⁶⁴

¹⁶² The Montreal, 1946

¹⁶³ Santa Cruz Sentinel , 1946

¹⁶⁴ The Telegraph, 1946

The Marion Star Gazetesi'nin haberine göre ise Missouri Zırhlısı 21 Mart tarihinde yola çıkarak Türkiye'yi ve beraberinde birkaç Akdeniz Limanı'nı ziyaret ederek gezisini tamamlayacaktır. Gazetede haberde ziyaretin "Politik bir niyet" taşımadığı mesajı verilmekte ve haber gazetede köşe yazarı olan Walter Lipman tarafından geçirilmektedir:

"Missouri Savaş Gemisi'nin Gezisi.."

"Tek seferde Diplomatik Sözleşmelerden Daha Fazlası.."

"Missouri'nin güvertesine alınacak olan Ertegün'ün naaşının ilanı ile , devlet departmanı diplomatik bir anlam olacağı konusunda feragat etmeye çalıştı. Diplomatik antlaşmalar bunu gerektirebilir. Ama aslında , herkesin bildiği gibi bu geminin seçimi ve seferin zamanlanması Orta Doğu'da büyüyen bir krizin politik göstergesidir. Bizim niyetimiz de ve bununla beraber bu vaka üzerinde yorumlama yapmak. Yoksa Moskova, Londra'ya ve İstanbul'la olan problemler de yorumcu olmamak. Eğer Missouri barışı sağlamak olan asıl amacını gerçekleştirebilecekse , Orta Doğu'da neden krizin tırmandığını bulmak zorundayız. Düşündük ki Amerikan kudretinin bir gösterimi olabilsin. Bu her olayda geçerlidir. Bay Churchill'in konuşması sonrasında bunun önemi özellikle artmıştır. Hareket amacımız açık, Tabi ki , Birleşik Devletlerin Orta Doğu ve Akdeniz'de gerçek çıkarlarını koruyabilmek. Bu kadarı her dış politika siyasetinde anlaşılacaktır. Büyük bir güç , karışıklık çıkan bir bölgeye bir savaş gemisi gönderiyorsa , diplomasideki anlamı bölgede yerleşim konusunda bir niyeti olduğunu göstermektedir."¹⁶⁵

Bir Avustralya gazetesi olan ve Hobart bölgesinde çıkarılan "The Mercury Gazetesi" de Missouri'nin Türkiye ziyaretini "Türkiye'yi ziyaret edecek olan Amerikan Savaş gemisi" manşeti ile yorumlayarak şu açıklamalarda bulunmuştur:

" 1944 'te Washington'da vefat eden Eski Türk elçisinin naaşını İstanbul'a getirmek için Amerikan savaş gemisi Missouri 21 Mart'ta New York'tan çıkarak Türkiye'yi ve beraberinde birkaç Akdeniz Limanı'nı ziyaret edecek. Amerikan devlet görevlilerinin söylediklerine göre bu gezide herhangi bir diplomatik etki yok. Missouri İstanbul'dan dönüşte Pire'ye , İskenderiye'ye , Napoli ve Tunus'a gidecek. Bazı diplomatik çevreler Türk ve Yunan ziyaretinin gayet açık bir şekilde Amerikan deniz gücünün bir gösterimi olacağını

¹⁶⁵ The Marion Star , 1946

aktardı. *New York postası Missouri'nin bir süre sonra Cebelitarık'ta İngiliz donanması ile buluşacağını aktarıyor.*"¹⁶⁶

Avustralya'da basımı yapılan ve 8 Mart tarihinde "*Türkiye'yi ziyaret edecek olan Amerikan Gemisi*" başlığı ile Missouri'nin İstanbul gezisinden bahseden "*Newcastle Herald and Miner's Advocate*" gazetesinin şu açıklamalarına ulaşılmıştır:

"Savaş gemisi Missouri 21 Mart'ta Türkiye'yi ve beraberinde birkaç Akdeniz Limanını ziyarete çıkacak. Türkiye'ye eski Washington büyükelçisi Mehmet Münir Erteğün'ün naaşını getiren Missouri'nin ziyareti hakkında Amerikan devlet görevlileri herhangi bir politik amaç taşınmadığına dikkat çekti. Diplomatik bazı yetkililer ise Türkiye ve Yunanistan ziyaretinin Amerikan deniz ve askeri gücünü göstermek olduğu kanısında. Associated Press muhabiri John Hightower, Rusya'nın on iki adalar üzerinde eski istekleri ile ve Yunanistan Rus ticari gemilerine ait bir üsle Karadeniz'den Akdeniz'e açılmak olduğunu aktardı."¹⁶⁷

Avustralya basınında yayıncılığı yapılan ve Missouri savaş gemisinin Türkiye ziyaretine dair açıklamalarda bulunan "*Kalgoorlie Miner*" gazetesi 11 Mart'ta manşetine "*Yeni Savaş gemisi Türkiye ve Yunanistan'ı ziyaret edecek.*" başlığını atmış ve şu yorumlarda bulunmuştur.

"45.000 tonluk savaş gemisi Missouri , 21 Mart'ta New York'tan ayrılarak Türkiye'yi ve birkaç Akdeniz limanını ziyaret edecek. Eski Washington büyük elçisi Mehmet Münir Erteğün'ün naaşını taşıyan Missouri, İstanbul dönüşünde İskenderiye , Pire, Tunus ve Napoli'ye de ziyaretler tertip edecek. Diplomatik çevreler bu ziyaretlerin hiç kuşkusuz Amerikan deniz ve askeri gücünün bir göstergesi olarak niyetlendirildiğini dile getiriyor."¹⁶⁸

Tuscon Daily Citizen Gazetesi'nde de Mehmet Münir Erteğün'ün naaşının geri gönderilmesi konusuna hitaben Drew Pearson'ın yazdığı köşe yazısında Eski elçinin Arlington Ulusal Mezarlığı'nda daha fazla tutulmasına gerek kalmadığı hakkında bir takım fikirleri öne sürdüğünü görmekteyiz. Pearson , Tuscon' daki yazısında kısaca şu hatlara değinerek düşüncelerini açıklamıştır:

¹⁶⁶ **The Mercury** , 1946

¹⁶⁷ **The Newcastle Morning Herald and Miner's Advocate**, 1946

¹⁶⁸ **Kalgoorlie Miner**, 1946

"Birleşik Devletler Filosu Türkiye'den uzakta"

"İyi niyetli bir amaç için Filo'nun gönderilmesi iptal edildi."

"Çok Büyük bir önem taşıyan , Washington'un arka planlarında eski Türk elçisinin naaşının Türkiye geri gönderilmesi üzerine birtakım tartışmalar var. Gerçek sebep ise ; Türk elçisinin geri gönderilmesi konusundaki kanı sadece basit bir tesadüf olduğu.İki yıldır cenazesi Arlington Ulusal Müzesi 'ne gönderilmişti. Kendisinden kalanların daha fazla orada tutulması üzerine bir gerekçe yoktu. Kendisinden kalanların Truman'ın yakın diplomatik danışmanları tarafından önerilen bir savaş gemisi ile gönderilme nedeni , sadece iyi niyetli bir amaç olarak gözüküyor."¹⁶⁹

Avustralya'da , "Launceston" bölgesinde basımı yapılan "The Examiner Gazetesi", "Türkiye'yi ziyaret edecek olan savaş gemisi" şeklinde bir başlık atarak Amerikan zırhlısını Türkiye ziyaretini şöyle değerlendirmiştir:

"Savaş gemisi Missouri 21 Mart'ta New York'tan çıkarak Türkiye'yi ve birkaç Akdeniz limanını ziyaret edecek. İstanbul eski büyükelçi Mehmet Münir Erteğün'ün naaşını getirecek olan Missouri içi devlet görevlileri "Bu konuda herhangi bir politik etkinin olmadığını" aktardı. Missouri savaş gemisinin Pire'ye , İskenderiye'ye , Napoli'ye ve Tunus'a olan ziyaretlerinde göz ardı edilmez bir şekilde Amerikan deniz ve askeri gücünün gösterilmesi yattıyor. Rusya'nın on iki adalar üzerinde bir üs edinme isteği İngiltere'nin yüzyıllarca kontrol ettiği alanlarda ters etki yaratabilir. Amerikan siyaseti de Türkiye'nin bu konuda cesaretlendirilerek kendi çıkarlarını koruması çıkabilecek bir Rus karmaşasının önüne geçmek olacak."¹⁷⁰

El-Paso Herald gazetesinde göze çarpan önemli başlıklara bakılacak olduğunda gazetenin "Kızıl Ordu Türkiye'ye doğru .., İran'a yerleşiyor." manşetleri attığı görülmektedir. Gazete Ziyaret hakkında kısaca şu yazıları ele almıştır:

"Kızıl Ordu Türkiye'ye Doğru.., İran'a yerleşiyor."

"Bevin Sovyet Liderlerinin İran'a saygılarını dile getirmeleri gerektiğini hatırlattı."

¹⁶⁹ Tuscon Daily Citizen, 1946

¹⁷⁰ The Examiner, 1946

"İngiltere Dış işleri bakanı Ernest Bevin, bugün Britanya'nın Sovyet akını altındaki İran'a yerleşebileceğini aktararak pişman olabileceklerini belirtti. Fakat Sovyetler'in İran'a yerleşmesi tesadüfünün ve İran'a karşı teminatının bedelini saldırgan tutumları dolayısıyla yine kendisine dönebileceği konusunu gündeme aldı."¹⁷¹

Freeport Journal gazetesi de Missouri'nin ziyaretinin gerekçesi olarak Amerika'nın Rusya ile Orta Doğu üzerinde giriştiği bir yarışma olarak ele almış ve Rusya'nın Çanakkale'deki hak iddiaları üzerinden konuyu , "Marquis Childs" şöyle aktarmıştır:

"Rusya ile Türkiye üzerinde gelen gerçek bir yarışma"

"İran Sovyet Rusya'ya karşı acil bir tutuma geliştirme amacıyla iken, gerçek yarış hala devam geliyor , Yarış mevcut problem üzerinde çok daha fazla bir şekilde devlet departmanları içerisinde. Rusya'nın Türkiye'den Ardahan ve Kars bölgelerini istediği konusu doğrulanmış iken , Bu istek bu konularda Kremlin'in çok daha önceki dönemlerden fazla bir şekilde yer alıyor. Fakat korkulan bunun sadece tek bir istek mi olacağı , ki Çanakkale 'deki iddialar da bunu izliyor. Eğer Türkiye kabul edecekse(ederse), hükümet çok zayıflayacak ve sonunda komünist yayılmacılığı da başlamış olacaktır."¹⁷²

Amarilla Daily News gazetesinde köşe yazarı olarak çalışan "Ernest Kindley" "Diplomatik Jestler" başlığı altında Missouri'nin Amerika Birleşik Devletleri için Akdeniz üzerindeki niyetlerinin bir göstergesi olduğuna dair bir yazı yayımlayarak , Truman'ın da yaptığı konuşmalardan feyz alarak ziyaret hakkında şu düşüncelerini belirtmiştir:

"Devlet departmanlarının aksini söylemesine rağmen Missouri savaş gemisinin Türk elçisinin naaşının evine götürmesindeki gerekçeyi Akdeniz'deki niyetlerimizin bir göstergesi olarak açıklandığı her yerde tahmin ediliyor. En azından 2 jest bu düşünce altında uyumlu.Birincisi , Akdeniz üssü temelli Napoli'de küçük bir görev grubu oluşturmak, diğeri de Akdeniz gezisinin , Kızıldeniz ve İran Körfezi civarında daha büyük filo grupları oluşturmak. Missouri için oluşturulan görev , Akdeniz'deki çıkarlarımızın belirlenmesi için hayati belirleyici bir seviyeye sahip. Başbakan yaptığı açıklamada

¹⁷¹ El-Paso Herald , 1946

¹⁷² Freeport Journal Standart , 1946

*"Dünyadaki bölgelerde çıkarlarımızın bir göstergesi olarak , Orta Doğu'da ve Kahire'deki Hava Ulaşım servislerimizin Kuzey Afrika'da Hindistan'a ulaşım yollarının gecikmesi düşündürücü.Hem üslerimiz hem de hava servislerimiz neredeyse bir iskelet halinde.. "*¹⁷³

"La Grande" gazetesinin Missouri ziyareti için , Washington Merry Go Round postasından Drew Pearson'ın köşesini alarak yazarın düşüncelerini açıklamaya devam ettiği görülmektedir.Yazar ziyaretin gerçek sebebini kendi düşüncesine göre aynen şöyle aktarmıştır:

*"Elçinin geri gönderilmesinin gerçek sebebi neredeyse tesadüfi.2 yıldır naaşı Arlington Ulusal Mezarlığı'nda kapalı tutuluyor ve naaşının burada kalmasının daha fazla geçerli bir sebebi yok. Tam da bu dönemde kendisinden kalanların geri gönderilmesinin sebebi ; Başkan Truman'ın danışmanlarının bir savaş gemisi ile gönderilmesini tavsiye etmeleri ve iyi niyetli bir sefer düzenlemesi,asıl sebep ise Rusya'nın Türkiye içerisinde birtakım çatlaklar yaratma hevesi. "*¹⁷⁴

15 Mart 1946 tarihinde yayınlanan Salt Lake Tribune gazetesi, Missouri'nin ziyareti için İngiltere'nin gemiye eşlik etmesi amacıyla görevlendirdiği gemileri seçiminden bahsederek konuya açıklık getirmektedir:

"İngilizler eşlik edecek gemileri seçiyor."

"Otoriter İngiliz kadroları Perşembe akşamı,İngiliz Akdeniz filolarının Amerikan Savaş gemisi Missouri ile buluşacağını aktardı. Ziyaret , Büyük Britanya ve Amerika 'nın Türkiye'ye olan dostluk niyetlerinin belirtilmesi açısından bir gösterge olacak.

*Devlet departmanı , Japonya'nın teslim olduğu Missouri gemisi'nin tek bir destroyer olan "Power" ile beraber gideceğini bildirdi. Aynı şekilde İngiliz kaynakları da ,"Missouri" ve "Power" ile beraber gideceğini açıkladı. İngiliz Hükümeti , Missouri ve "Power" 'ın Akdeniz'de İngiliz gemileri ile buluşacağını da belirtiyor. Eskort edecek olan gemiler de Muhtemelen uçak taşıyıcı Carrier'lar olacak. "*¹⁷⁵

¹⁷³ ,Amarilla Daily News, 1946

¹⁷⁴ La Grande Observer , 1946

¹⁷⁵ The Salt Lake Tribune , 1946

İskoçya'da , Midlothian'da çıkarılan "*The Scotsman*" gazetesi 16 Mart tarihinde Missouri'nin ziyaretine ilişkin bir yazı düzenlemiş ve bu yazısını "*Türkiye Tehlikede*" manşeti ile okuyucularına sunmuştur. Bu manşet altında The Scotsman gazetesi şu cümleleri kullanarak ziyaret öncesi Amerikan-Türk siyaseti çerçevesinde izlenimlerini paylaşmıştır:

*"Hem İngiliz hem de Amerika Birleşik devletleri donanma yetkilileri , Birleşik devletlerin güçlü askeri ünitelerinin savaş gemisi Missouri'ye eşlik edip etmeyeceği konusunda kabul yada ret taraflarında bilgi vermiyor. Missouri 21 Mart'ta Birleşik devletlerde vefat eden Türk elçisi Münir Ertegün' ün cenazesini getirmek üzere yola çıkıyor.Devlet görevlilerinin söylediklerine rağmen savaş gemisinin Türkiye'yi ziyareti büyük bir önem taşıyor. Ankara radyosu da geçen akşam Ulus gazetesi içerisinde çıkarılan başlıklardan yola çıkarak Amerikan ve İngiliz yetkililerine Türkiye'nin büyük bir tehlike içerisinde olduğunu gösterdi."*¹⁷⁶

İskoçya'da , Angus bölgesinde çıkarılan bir başka gazete olan "*Dundee Courier*" gazetesi de "*İngiliz ve Amerikan savaş gemilerini göreceğ olan Türkler*" manşeti altında 16 Mart tarihinde ziyaretle ilgili şu yorumlarda bulunmuştur:

*"Hem İngiliz hem de Birleşik Devletler donanma yetkilileri Akdeniz'de güçlü Amerikan ve İngiliz gemilerinin Missouri'ye eşlik edeceği konusunda bilgi vermiyorlar.Missouri şu an sadece kağıt üzerinde resmi bir şekilde gösterilen tek bir destroyer tarafından eşlik edilerek Türkiye'yi ziyarete gidecek."*¹⁷⁷

İngiltere'de , Devon'da çıkarılan "*Western Morning News Gazetesi*" manşetine attığı "*Amerikan savaş gemilerine İngiliz eskortu mu?*" adlı attığı başlıkla 16 Mart tarihinde ziyaret öncesinde şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

*"Missouri 21 Mart'ta Türk elçisi Münir Ertegün'ün naaşı ile denize açılacak. Türkiye'ye ziyarete gelen bu zırhlının gelişi diplomatik olarak büyük önem taşıyor. Missouri'ye tek eskort olarak da yine Amerika'nın Akdeniz'deki bir destroyerinden olacak."*¹⁷⁸

¹⁷⁶ **The Scotsman** , 1946

¹⁷⁷ **Dundee Courier** , 1946

¹⁷⁸ **Western Morning News**, 1946

Harrisburg Telegraph gazetesi Missouri'nin ziyareti sırasında hangi Akdeniz Ülkelerine ziyaretini gerçekleştireceğine dair açıklamalar yaparak kendi manşetinde aktardığı görülmektedir:

"Türkiye , Missouri'nin güzergahında"

"Amerikan donanmasına ait Missouri savaş gemisinin Nisan boyunca Türkiye'yi, Yunanistan'ı , İtalya'yı Cebelitarığı ve Kuzey Afrika'yı ziyaret edeceği bir Amerikan deniz piyadesi tarafından rapor edildi.Power destroyer'i savaş gemisine eşlik edecek ve aynı zamanda Napoli'de "Providence" da filoya katılacak. General Douglas McArthur'un Japonya ile imzaladığı barış antlaşmasının vasıtası olan Missouri , İstanbul'a eski Türk elçisinin de naaşını taşıyacak. Avrupa'daki Amerika Birleşik Devletleri Filosu Komutanı Amiral K.H.Hewitt , Londra'dan ayrılarak 31 Mart'ta Missouri'nin kaptanlığına geçecek.Missouri 5-9 Nisan'da İstanbul'da olacak. 11-14 Nisan'da Yunanistan'a,15-22 Nisan'da Napoli'ye , 23-26 Nisan'da Cezayir'e,27-30 Nisan'da Tunus'a varacak.Mayıs'ta da Atlantik Filosu'na katılacak."¹⁷⁹

Kingsport Times gazetesi , Missouri'nin ziyaret sürecinin nisan ayı boyunca devam edeceğini bildirerek kısa bir açıklama yaptığı görülmektedir:

"U.S.S Missouri Uzun bir Tur Planlıyor."

"Akdeniz Kuvvetlerine ait Missouri savaş gemisi nisan boyunca Türkiye , Yunanistan , İtalya , Cebelitarık ve Fransız Kuzey Afrikası'nı ziyaret edecek."¹⁸⁰

Chilicothe Constitution gazetesi de Missouri'nin ziyaret dönemini bir Amerikan deniz piyadesinin ifadelerinden kendi yayınına aktardığı görülmektedir:

"Bir Amerikan deniz askerinin aktardığına göre Türkiye'yi , Yunanistan'ı , İtalya'yı, Cebelitarığı ve Kuzey Afrika'yı ziyaret edecek olan gemi , Amerika Birleşik Devletleri Filosundan Missouri olacak."¹⁸¹

¹⁷⁹ Harrisburg Telegraph , 1946

¹⁸⁰ Kingsport Times, 1946

¹⁸¹ The Chilicothe Constitution, 1946,

19 Mart tarihinde yayınlanan Lubbock Evening gazetesi'nde kısa bir şekilde "*Missouri'nin görevi, Türkiye ile olan ilişkilerde önemli olabilir.*" denilerek Amerika-Türkiye arasındaki siyasi gelişmelere dikkat çekilmiş ve Marquis Childs'ın yazısı aynen gazeteye aktarıldığı görülmektedir.¹⁸²

Statesville gazetesi ise 21 Mart tarihli ekinde "*Savaş gemisi Missouri görüldü, görülecek*" manşetiyle başlık atarak Münir Ertegün ve Missouri'nin Türkiye'ye olan ziyaretinden şöyle bahsetmektedir:

"Savaş gemisi Missouri görüldü, görülecek.."

*"Japonya'nın teslim şartlarını General Douglas McArthur'un kabul ettiği Missouri savaş gemisi nisan boyunca Akdeniz'de seyahat edecek. "Büyük Mo" bir Amerikan denizcinin aktardığına göre Türkiye'yi, İtalya'yı, Cebelitarığı ve Kuzey Afrika'yı gezecek. "Power" destroyeri de gemiye eşlik edecek. "Providence" kruvazörü de 15 Nisan'da "Napoli" de Missouri'ye katılacak. Missouri İstanbul'a eski Türk Büyükelçisinin naaşını taşıyacak."*¹⁸³

John M. Hightower 'ın kaleminden aktarımıyla Sikeston Standart gazetesi ise Missouri'nin resmi görevinden ziyade ziyaretinin diplomatik bir görevle ilişkili olduğuna işaret eden açıklamalar kullanmıştır:

"Savaş Gemisi Missouri Birleşik Devletler için Diplomatik bir Görevle Hedeflendirildi."

*"Japonya'daki zaferin sembolü olan 45.000 tonluk Missouri son dönem içerisinde Türkiye'yi ve birkaç Akdeniz Limanı'nı ziyaretle görevlendirildi. Görevi , Rusya'nın hareketlerinin ışığını gören her kişi gibi diplomatik bir vazife ile donandı. Fakat devlet departmanları "Herhangi bir politik amaç yoktur." açıklamasını yaptı. Japonya'nın teslim olduğu güçlü savaş gemisi , 21 Mart'ta New York'tan çıkarak Kasım 1944'te ölen Türk elçisi Münir Ertegün'ün naaşını taşımak için vazifelenen gemiyle İstanbul'a götürecektir."*¹⁸⁴

¹⁸² Lubbock Evening Journal , 19 Mart 1946

¹⁸³ Statesville Record and Landmark , 1946

¹⁸⁴ Sikeston Standart, 1946,

İskoçya , Angus'ta çıkan ve Missouri'nin ziyaret öncesi haberlerini veren "*Dundee Evening Telegraph*" gazetesi de yorumlarını "*Amerikan Amiral Akdeniz'de daha fazla gemi istiyor.*" diyerek yayınlamış ve şu cümleleri kullandığı görülmüştür:

"Avrupa'da Amerika Birleşik Devletleri Amiral, Henry.K. Hewitt,45.000 tonluk savaş gemisinin Amerikan çıkarlarını etkileyebilecek her limanda durabileceğini söyledi.Akdeniz'de daha fazla savaş gemisi görmeyi istiyorum.Fakat Atlantik'te de hızlıca bize ihtiyaç olabilir." Missouri savaş gemisi Türkiye'ye Mehmet Münir Ertegün'ün naaşını götürüyor."¹⁸⁵

İngiltere'de , Lincolnshire'da basımı yapılan bu gazetede manşetine attığı "*Amerikan savaş gemisi Akdeniz'de hazır*" başlığı kısa bir şekilde , Amiral Hewitt'in cümleleri ile şu yorumlarda bulunmuştur:

*"Amerika Birleşik Devletleri savaş gemisi Missouri,şimdi Akdeniz'de Amerikan çıkarlarının tehlikeye girdiği herhangi bir limana gitmeye hazırdır." diyen 12 .Filo komutanı Amiral Henry K.Hewitt "Akdeniz'de daha çok Amerikan gemisi görmeyi istediğini fakat Atlantik'te kendilerine ihtiyaç olabileceğini" de ifade etti. Amerika'nın Türkiye'ye olan gezisi 11 Kasım 1944'te ölen Türk elçisi Mehmet Münir Ertegün'ün naaşını devretme amacı taşıyor."*¹⁸⁶

İskoçya , Angus'ta basımı yapılan "*Dundee Courier*" gazetesi 1 Nisan tarihinde Missouri'nin Cebelitarık bölgesine gelişini "*Son Haber*" başlığı altında yayınlayarak zırhlının Türkiye'ye gelişini şu şekilde yorumlamıştır:

*"Amerika Birleşik Devletlerinin 45.000 tonluk savaş gemisi missouri , dün Cebelitarığa geldi. Birleşik Devletler'in "Helena" adlı kruvazörü ile eşlik edilen missouri İstanbul'a eski Amerika Birleşik Devletleri elçisi Mehmet Ertegün'ün naaşını taşıyor."*¹⁸⁷

3.3 Türk Basınında Missouri' nin Ziyareti Öncesi Çıkan Haberler

Türk Basınında Amerika'nın , Rusya'nın Mançurya ve Batı İran içerisindeki Rus işgalini protesto eden haberlerinin ön planda olduğu ve bu gelişmeler itibari ile Amerika'nın kendi elini kuvvetlendirmek için Orta Şark Buhranı üzerine Japonya'nın teslim

¹⁸⁵ *Dundee Evening Telegraph*, 1946

¹⁸⁶ *Lincolnshire Echo* , 1946

¹⁸⁷ *Dundee Courier* , 1946

anlaşmasını imzaladığı Missouri'yi Akdeniz ziyareti için görevlendireceği bilgileri 7 Mart 1946 tarihli yayımlarından itibaren görülmektedir. Türk basını Akşam gazetesinden başlamak üzere tarih sırasına göre ziyarete ilişkin birtakım başlıklar ve köşe yazıları altında kamuoyundaki gelişmeleri aktarmıştır.

7 mart 1946 Tarihli sayısından itibaren Akşam gazetesi "Minür Ertegün'ün cenazesini Missouri Zırhlısı getirecek." adıyla bir manşet atarak Missouri'nin ziyaretine dair şu haberleri yayınlamaya başlamıştır:

"Dış İşleri Bakanlığı , bugün 1945 kasım ayında Washington'da ölen Türkiye'nin Birleşik Amerika büyük elçisi Mehmet Münir Ertegün'ün naaşının "Missouri" Amerikan zırhlısı ile Türkiye'ye götürüleceğini bildirmiştir. Büyük elçi Ertegün'ün ölümü arasında henüz harb devam etmekte olduğundan , naaşın Türkiye'ye nakline imkan bulunamamıştı. Missouri içinde , Tokyo koyunda Japonya teslim vesikasının imzalanmış olduğu 45 bin tonilatoluk meşhur Amerikan zırhlısıdır. Adı geçen zırhlıya Türkiye'ye kadar bir destroyer refakat edecektir. İstanbul'dan hareket ettikten sonra "Missouri" zırhlısının Akdeniz'de bazı limanlara uğraması muhtemeldir."¹⁸⁸

Akşam Gazetesi'nin bu manşeti ve ziyaretiyle ilgili açıklamalarından sonra 11 Mart'ta çıkan ekinde de "Missouri'nin İstanbul'a Gelişi" adı ile açtığı başlıkta Herald Tribune Gazetesi'nde yazan Waiter Lippman'ın açıklamalarını aldığı görülmektedir:

"Amerika'nın Akdeniz'de yardımcı değil , Müstakil bir devlet olarak tanınmasındaki ısrarı gösterir."

Waiter Lippman Herald Tribüne'de yazdığı yazıda diyor ki:

"Missouri Zırhlısı , barışa yardım etmek olan hakiki ödevini ifa etmektedir. Amerikan kuvvet ve kudretini belirtmek için Orta Şark Buhranı'nın en son haddine vardığı bu anı seçmesinin nedenini açıkça anlatmak isteriz. Missouri'nin Akdeniz'e seyahati, Amerika'nın bu çevredeki menfaatleri yalnız bir prensip meselesi ve bir nazariye olmadığını gösterir. Bu gemi , siyasi tartışmaların nazari bir görüşme ve münhasıran bir fikir teatisi değil , fakat ciddi bir müzakere konusu olduğuna delildir. Ancak şu ciheti gözünüzde tutmak lazımdır ki bu , bir ödünç verme ve kiralama hareketi değildir.

¹⁸⁸ Akşam , 1946

Missouri'nin seyahati Amerika'nın Akdeniz'de yardımcı bir devlet değil,müstakil bir devlet olarak tanınmamız konusunda tarafımızdan bir nevi ısrarı tazammun eder."¹⁸⁹

Gazetenin 15 Mart 1946 tarihli yayınına bakıldığında 2.sahifede "*Missouri Zırhlısı*" başlığı adı altında küçük bir bölüm açılarak geminin İstanbul'da 4 gün kalacağı ve halk tarafından gezilebileceği" aktardığı görülmektedir.Gazete o günkü yazı dizisinde şu cümleleri kullanmaktadır:

*"Merhum Vaşington büyük elçimiz Münir Ertegün'ün cenazesini getirmekte olan Missouri zırhlısı 5 Nisan'da İstanbul limanına gelmiş olacaktır.Öğrendiğimize göre zırhlı,9 Nisan'a kadar İstanbul limanında kalacaktır.Gemi,ilk geldiği gün ile ertesi günü,iki gün öğleden sonra halkın ziyaretine açık bulundurulacaktır.8 Nisan'da gemide Amerikalı'lar şerefine büyük bir ziyafet verilecektir.Gerek o gün,gerekse ertesi günü de gemide resmi kabuller tertip olunacaktır."*¹⁹⁰

21 Mart 1946 tarihinde 2.sayfa haberlerinde "*Missouri zırhlısına bir kruvazör bir destroyer eşlik edecek*" manşeti ile gazetenin ziyarete dair şu yorumları yaptığı görülmektedir:

*"Bahriye Bakanı Forrestal , dün yaptığı beyanatta , Avrupa'daki Amerikan Filosu Komutanı Amiral K.H. Hewitt'in nisan ayında birçok Akdeniz Limanlarına nezaket ziyaretleri yapacaklarını bildirmiştir. Missouri zırhlısına Power destroyeri ve seyahatinin bir kısmında Amerikan Akdeniz Filosu kumandanı Jules James'in Amiral gemisi "Providence" kruvazörü refakat edecektir."*¹⁹¹

Gazete 24 Mart 1946 basımında da Missouri'nin ziyareti hakkındaki manşetlerine devam etmekte ve "*Missouri , Harb filomuz tarafından parlak törenle karşılanacak.*" adı altında küçük bir köşe açarak şu yazıları aktarmıştır:

"Missouri Amerikan zırhlısının İstanbul'a gelişi münasebetiyle büyük spor şenlikleri yapılacaktır. İlgili daireler bu hususta geniş bir program hazırlamaktadır. Zırhlıda bulunan sporcu Amerikan bahriyelileri ile sporcularımız arasında futbol , atletizm ,

¹⁸⁹ **Akşam** , 1946

¹⁹⁰ **Akşam** , 1946

¹⁹¹ **Akşam** , 1946

voleybol ve daha birçok maçlar yapılacaktır. Amerikan zırhlısı , Türk harp gemilerinden müteşekkil bir filo tarafından parlak bir törenle karşılanacaktır. Amerikan zırhlısında bulunan amiraller , geminin İstanbul'da kaldığı günler içinde Ankara'ya gelerek şehri gezeceklerdir."¹⁹²

26 Mart 1946 'ya gelindiğinde 1.sayfada Waiter Lippman'ın "*Missouri Amerikan menfaat kudretinin remzidir.*" yazısıyla haberlerine devam ettiği görülmekte ve şöyle bahsedilmektedir:

"Walter Lippman diyor ki:

*Missouri Amerikan menfaat ve kudretinin remzidir.Amerikalılar,barışın kaybedilmiş olduğunu gördükleri taktirde bugün yüz çevirdikleri Churchill'e pekala dönebilirler. Le Figaro gazetesi , Türkiye'nin Washington büyük elçisinin cenazesini Missouri zırhlısı ile getirilmesi münasebetiyle , Walter Lippman tarafından yazılan bir makaleyi yayınlamakta ve bu makalenin Rus'ların İrani tahliye kararından evvel yazılmış olduğunu kaydetmektedir.Amerika' lı muharrir , Stalin'in anlaması icap ettiği şeyler , başlığı altında Rus meşru genişlemesinin hududu meselesini ele almakta ve Amerika'nın buralarda olan menfaatleri dolayısıyla kendisine Akdeniz'de düşen ehemmiyetli durumu belirtmektedir."*¹⁹³

31 mart 1946 'da da Akşam gazetesi "*Missouri geliyor.*" başlığı altında manşet atarak, Cebelitarık'tan ayrılan zırhlının cuma sabahı limanda olacağını bildirmiş ve şu ifadelerle açıklamaya koyulmuştur:

"Telsizle haber verildiğine göre Missouri Amerikan zırhlısı,dün saat 12'de Cebelüttarık'a gelmiş ve bu sabah oradan hareketle yoluna devam etmiştir. Gemi cuma sabahı limanımızda bulunacaktır. Gerek bu zırhlıyı , gerekse buna refakat eden diğer Amerikan gemilerini halkın nasıl ziyaret edeceklerine dair bir program tespit edilmiştir. Diğer taraftan da Amerikan gemilerini karşılamak için hazırlıklar yapılmaktadır. İstanbul Belediyesi , Missouri'nin İstanbul'u ziyaret hatırası olarak gümüş bir levha hazırlamaktadır. Bu levha , Yenicami cephesinden İstanbul'un manzarasını taşıyacak ve ebedi bir hatıra

¹⁹² Akşam, 1946

¹⁹³ Akşam ,1946

*olması için geminin güvertesinde göze görünür bir mahalle konacaktır. Üzerine İngilizce , Türkçe bu hatıranın tarihi ve dostane cümleler yazılacaktır."*¹⁹⁴

Zırhlının Türkiye'ye yaklaşmasına günler kala 2 Nisan 1946 'da Gazetede karşılama hazırlıklarına dair bilgiler veren basın organı "*Missouri Zırhlısının Karşılama Hazırlıkları*" başlığı ile kısaca "*İstanbul'da gelen subaylara refakat edecek olan 5 deniz subayının tespitini ve Gemilerin kalış süresi boyunca Vilayetin, İrtibat kurulu başkanlığına 15 otomobil tahsis edeceğini bildirmekte, buna ilaveten Dolmabahçe, Beşiktaş ve Ortaköy önlerinde misafir gemilerin demir atacakları yerlerin tespit edildiğini*" aktarmaktadır.¹⁹⁵

3 Nisan 1946 tarihinde Missouri'nin gittikçe Türkiye'ye yaklaştığına dair haberleri yayınlayan Akşam gazetesi aynı tarihte 1. sayfada "*Missouri ile gelen Amiral Hewitt'in demeci*" kısmında "*Bu zırhlı Amerikan menfaatlerinin karışıklık tehlikesinde bulunduğu her limana gitmeye hazırdır.*" alt başlığı atarak kısaca şöyle ifadeler kullanmıştır:

*"Avrupa sularındaki 12. Amerikan donanmasının komutanı olan ve halen, Türkiye'ye gitmekte bulunan Missouri zırhlısında seyahat eden Amiral Hewitt'in bildirdiğine göre, bu birlik Amerikan menfaatlerinin karışıklık tehlikesi altında bulunduğu her hangi bir limana gitmeye hazırdır."*¹⁹⁶

Missouri'nin ziyareti öncesinden çıkan 4 Nisan 1946 tarihli Akşam gazetesi ise manşetine "*Missouri yarın sabah geliyor. Truman'ın şahsi mümessili Cumhurbaşkanımıza bir mesaj getiriyor."*¹⁹⁷ adlı bir demeç atarak geminin boğaza girişinden 1 gün önce, Akşam gazetesi kendi basınına ziyaret öncesi süreci bu şekilde aktarmıştır.

Akşam gazetesinin Missouri'nin ziyaretine dair verdiği bilgiler dışında bu önemli süreçten bahseden diğer bir gazete "*Anadolu*" basını olmuş, gazete 9 Mart'tan itibaren verdiği manşette "*Amerikan Hamlesi*" başlığı altında "*Rus genişleme siyasetinin tek tek taraflı hareketine son vereceği*" açıklamasıyla Missouri'nin gönderiliş öncesi Birleşik Devletler Hükümetinin izleyeceği blokaj tutumunun sinyallerini vermeye başlamıştır.¹⁹⁸

¹⁹⁴ Akşam , 1946

¹⁹⁵ Akşam , 1946

¹⁹⁶ Akşam , 1946

¹⁹⁷ Akşam , 1946

¹⁹⁸ Anadolu , 1946

Nitekim bir gün sonrasında çıkan açıklamalarda da "Amerika Akdeniz'de de Kendini Gösteriyor." adlı manşetle haberine devam eden Anadolu Basını,"Büyük Bir Amerikan Deniz Filosunun Türkiye Gelişini , Rus-Türk Münasebetlerinin nazik bir sırasına tesadüf ettiğini" aktarmış,ve beraberinde de Rusya'nın Türkiye Cumhuriyeti'nden "Sözde Kars ve Ardahan meselelerinin Halli ile beraber ülkenin Rusya'dan ittifak talep ettiğini" bildiren açıklamalarını da ekleyerek ziyaret öncesi konuyu devam ettirmiştir.¹⁹⁹

Zırhlının Türkiye'ye doğru yola çıkışından 3 gün önce ise 18 Mart tarihinde Anadolu gazetesi,"Missouri Zırhlısı Geliyor." manşetini atmış,Zırhlının "Cebelitarık'ta İngiliz Filosu ile buluşacağını,Gidiş esnasında da Avrupa'daki Amerikan deniz kuvvetleri komutanı Amiral Hewitt'in Cebelütarik'ta Missouri'ye bineceğini" , "İstanbul'a kadar da Zırhlıya torpedo muhriplerinin refakat edeceğini" aktarmakla ziyaret öncesi haberlerine devam etmiştir.²⁰⁰

21 Mart tarihinde de bu basın organı,"Amerikan Filosunun Ziyaret Planı" şeklinde çıkardığı manşetle , "Missouri'nin İstanbul'da 4 gün kalacağını ve 4 gün Türk halkı tarafından ziyaret edilebileceğini" aktarmış , "Power destroyerinin ve Providence kruvazörlerinin de Missouri'ye gezisinde refakat edeceğini" bildirmiştir.²⁰¹

Gazetenin ziyaret haberlerine ilişkin manşetler incelenmeye devam edildiğinde ,29 Mart tarihinde tekrar "Missouri için Hazırlık" manşetinin atıldığı , "Münir Erteğün'ün naaşını getirmekte olan Missouri Zırhlısının Türkiye'yi ziyareti sebebiyle bir program hazırlandığı", "Amerikan gemilerinin Türk donanması tarafından komutanlığı tarafından 4 Nisan'da Sakız adası açıklarında zırhlıyı karşılayacaklarını" , "Saat 8'de 21 pare top atışı işe Missouri'nin İstanbul'u selamlayacağı , Saat 9'da bir yüksek subayın Missouri amiralini ziyaret edeceği , Saat 10.30'da Türk bayrağı ile örtülü büyük elçinin cenazesinin bir motorla karaya çıkartılacağı , 10.40'da cenaze alayının hareket edeceği , 11.45'te Beşiktaş'ta Sinan Paşa Camii önüne gelineceği,Burada namazının kılınarak , Üsküdar'a geçilip aile kabristanına defnedileceği" gibi bilgilerin paylaşıldığı göze çarpmaktadır.²⁰²

¹⁹⁹ Anadolu, 1946

²⁰⁰ Anadolu, 1946

²⁰¹ Anadolu , 1946

²⁰² Anadolu , 1946

Ziyaretin gerçekleşmesine 1 gün kala 4 Nisan'da gazete incelenmeye devam edildiğinde "*Missouri Amiralinin Söyledikleri*" manşetini atan *Anadolu* gazetesi "*Missouri Amiralinin bildirdiğine göre 21.Filo ve beraberindeki donanmanın Amerikan menfaatlerinin karışıklık tehlikesi altında bulunduğu her hangi bir limana gitmeye hazır olduklarını*" bildirmiş,"*Akdeniz'de daha fazla birliklerin mevcut olduğunu görmek istediğini ve Atlantik'te bulunan donanmadan da süratle takviye alabileceklerini*" de eklediği gazetede ki açıklamalardan anlaşılmaktadır.²⁰³

Gazete 5 Nisan'da da Missouri'ye dair açıklamalara devam etmiş ve bu tarihte "*Missouri Çanakale'den geçiyor.*" başlığını atarak "*Dost memleket gemilerinin İstanbul'da büyük şenliklerle karşılanıp kendilerine ziyafetler verileceğini*" eklemiştir."*Zırhlının Dolmabahçe'ye demirledikten sonra Cumhurbaşkanı adına Vali Dr.Lütfü Kırdar'ın temsilcileri ile Birleşik Amerika Büyük elçisinin Missouri'ye giderek koramirali ziyaret edeceklerini*" de haberlerine eklediği görülmektedir ve Ziyaretin hazırlık ve gelişme süreci içerisinde bu haberleri Türk kamuoyu ile paylaştığı görülmektedir.²⁰⁴

Cumhuriyet gazetesi de 8 Mart 1946'dan itibaren Missouri zırhlısının ziyaretine yer vermeye başlayarak merhum Washington elçisinin naaşının Türkiye'ye getirilişinden söz etmekte ve şu cümleleri kullanmaktadır:

"Dünyanın en büyük zırhlılarından biri olan Missouri'nin İstanbul'a gelişi bütün dünyada alaka uyandırdı.Kordiplomatığın en kıdemlisi olduğu sırada Birleşik Amerika başkentinde vefat eden Türkiye Washington büyük elçisi Mehmet Münir Ertegün cesedini İstanbul'a götürecek olan Missouri zırhlısının 21 martta New York'tan ayrılacağı Dış İşleri Bakanlığınca teyit edilmektedir.45 bin tonluk Missouri zırhlısına Power torpidosu refakat edecek ve dönüş yolculuğunda Amerikan harp gemileri Pire , İskenderiye , Napoli ve Tanca'ya uğrayacaktır. Her ne kadar bu rütbedeki bir diplomata normal olarak bu gibi hürmet ve tazimler yapılırsa da Missouri'nin İstanbul'a gönderileceği haberi,içinde bulunduğumuz hadiseler dolayısıyla birçok tahminlere sebebiyet vermiştir.Filhakika

²⁰³ **Anadolu**, 1946

²⁰⁴ **Anadolu**, 1946

refakatinde bir destroyer bulunan bu zırhlının Rus topraklarıyla çevrili bulunan Karadeniz'in hemen yakınlarına gittiği belirtilmektedir."²⁰⁵

9 Mart 1946 tarihine bakıldığında gazetenin "*Missouri Zırhlısının İstanbul seyahati*" başlığı ile ziyaret hakkındaki haberlerine devam ederek şu açıklamaları ortaya koyduğu görülmektedir:

*"İngiltere'de , Amerika'nın Akdeniz'de de muazzam bir kuvvet olduğunu göstermek istediği mütalaası ileri sürülüyor. Manchester Guardian gazetesinin New-York muhabiri, Türkiye'yi ziyarete gitmekte olan Amerikan harb gemileri hakkında gazetesine gönderdiği bir telgrafta,dünyanın en büyük harb gemilerinden biri olan Missouri zırhlısının kuvvetli bir himaye filosu refakatinde olarak büyük elçi Münir Ertegün'ün cesedini İstanbul'a götürmek üzere yola çıkmasına Amerika'daki müşahidlerin hususi bir ilgi gösterdiklerini bildirmektedir."*²⁰⁶10 mart 1946 tarihine gelindiğinde de Cumhuriyet gazetesi 1.sayfasında "*Amerika , denizlerdeki savvetini göstermek istiyor.*" başlığını atarak şu açıklamaları yaptığı görülmektedir:

*"Siyasi yazılar ile tanınmış bir İngiliz gazetesi olan Manchester Guardian'ın New-York muhbiri "Dünyanın en büyük harp gemilerinden biri olan Missouri zırhlısının kuvvetli bir himaye filosu refakatinde merhum Büyük Elçi Münir Ertegün'ün cesedini İstanbul'a götürmek üzere çıkmasına Amerika'daki müşahidlerin hususi bir ilgi gösterdiklerini kaydetmiştir. Akdeniz'de bir İngiliz-Amerikan filosunun bulunuşu,Rusların Akdeniz'deki emelleri üzerine Türk ve Sovyet hükümetleri arasındaki münasebetlerin nezaket kesbettiği bir zamana tesadüf etmektedir."*²⁰⁷

Cumhuriyet gazetesi de aynı şekilde Akşam gazetesinin verdiği demeçlerle benzer olacak şekilde 11 mart 1946 tarihli başlıklarında ziyarete ilişkin şu şekilde devam etmekte ve Waiter Lippman'ın fikirlerini okuyucularına aktarmaktadır:

²⁰⁵ Cumhuriyet, 1946

²⁰⁶ Cumhuriyet , 1946

²⁰⁷ Cumhuriyet , 1946

*"Amerikan Basını diyor ki:Bu anda Stalin için bundan daha ehemmiyetli birşey olamaz.Lipmann'ın fikri:Missouri'nin seyahati,Amerika'nın Akdeniz'de yardımcı değil,fakat müstakil bir devlet olarak tanınması hususunda tarafımızdan ısrarı tazammun eder."*²⁰⁸

Bu açıklamalarına ilaveten Missouri gemisinin tayfası ile Fenerbahçe-Galatasaray muhtelliti arasında bir futbol maçı yapılacağı , bundan sonra da tayfanın kendi aralarında bir "Amerikan Futbolu" olarak tabir edilen "Rugby" maçı düzenleyeceğini Cumhuriyet gazetesi halka bildirmektedir.²⁰⁹Gazetenin 13 Mart 1946 sayısına gelindiğinde ziyaretle ilgili "Missouri 5 Nisanda şehrimizde olacak." şeklinde bir başlık daha atarak bir köşeye daha yer verdiği görülmekte ve şu açıklamalar dikkat çekmektedir:

*"Amerika Bahriye Bakanlığı , dün bir tebliğ ile geminin seyahati hakkında izahat verdi. Amerikan Bahriye Bakanlığı,bugün eski Türkiye büyük elçisi Mehmed Münir Ertegün'ün cenazesini nakledecek olan "Missouri" zırhlısının,New-York'tan 21 mart tarihinde hareket edeceğini ve zırhlının İstanbul'a 5 nisan tarihinde varması lazım geldiğini bildirmiştir."*²¹⁰

Geminin seyahati hakkında "Yeni Tefsirler" başlığı adı altında yapılan açıklamalar içerisinde Amerika'da bir sendika gazetesinde ziyaretle ilgili bir makale kaleme alan M.David Lawrence'ın "Bundan 20-30 sene evveline kadar Amerikan bahriyesinin uğrayamadığı bir bölgeye , Birleşik Amerika tarafından bir harb gemisi gönderilmesinden dolayı bir çok kimseler bu harekette bir hususi mana görmeye çalışıyorlar. Halbuki Amerikan donanmasına mensub gemilerin dünya denizlerindeki bütün hareketlerinde hususi bir mana aramak doğru değildir." şeklinde açıklamaları da Cumhuriyet gazetesinde yer edinmektedir. ²¹¹15 Mart tarihi itibariyle gazete "Missouri Zırhlısının Seyahati" manşetiyle yine ziyaret haberlerine ilişkin yayımlarına devam etmektedir:

"Amerikan donanmasının en kuvvetli gemisi ola 45.000 tonluk Missouri zırhlısı Bayonne tezgahında boyanmaktadır.Gereken muayeneler tamamlanmakta ve zırhlı Türkiye

²⁰⁸ Cumhuriyet , 1946

²⁰⁹ Cumhuriyet, 1946

²¹⁰ Cumhuriyet, 1946

²¹¹ Cumhuriyet , 1946

*büyük elçisi Münir Erteğün'ün cenazesini taşıyacağından,gemiye göreceği bu matem hizmetine uygun bir şekil verilmektedir."*²¹²

Gazete aynı günkü sayısında 3.sayfasında da kısa bir şekilde Münir Erteğün'ün cenazesine , Amerikan Dış İşleri namına , eski Buenos Aires ve sonra da Madrid elçisi olan Alexander Weddell'in refakat ettiğini aktarmaktadır.²¹³ 16 Mart'ta da Missouri gemisine eşlik edecek olan İngiliz gemilerinden söz eden Cumhuriyet gazetesi bu konu üzerine açıklamalar yaparken Refakat edecek gemilerin "*Türkiye'ye karşı İngiliz-Amerikan dostluğunu ispat etmeğe matuf yeni bir teşebbüs olduğu'nu*" da yazarak ,Zırhlının 5 Nisan'da İstanbul'a gelerek ,9 Nisan'a kadar Türk limanlarında kalacağından da ayrı bir şekilde yorumladığı görülmektedir.²¹⁴ 18 Mart'a gelindiğinde de Missouri'nin ziyaretine dair haberlerini 1.sayfada geçirmeye devam eden Cumhuriyet gazetesi "*Merhum Münir Erteğün'ün naaşı büyük törenle zırhlıya irkab edilecek.*" başlığını atarak "Amiral Hewitt" in de zırhlı ile limana geleceğini,21 Mart itibariyle New-Jersey'den Merhum elçinin naaşını alarak Cebelitarık istikametinde Pire'ye,oradan da 5 Nisan'da İstanbul'a varacağını bildirmeye devam etmektedir.Zırhlıya Büyük elçi Ragıp Baydur ve müsteşar Memnan Tebelan'ın Bayonne'ye kadar,Türkiye Dış İşleri Bakanlığı protokol umum müdürünün de İstanbul'a kadar refakat edeceği ,gazetede verilen bilgiler arasındadır.²¹⁵

19 Mart tarihinde de gazetenin manşetlerine bakıldığında 1.sayfada "*Missouri'nin Seyahati*" başlığı altında Türk destroyerleri'nin zırhlıyı açık denizde karşılayacaklarını aktararak,Missouri savaş gemisinin yalnız olarak seyahate çıkacağı ,gazetede aktarılan bilgiler arasındadır.İki Türk destroyerinin de Çanakkale'den geçtiği sırada kendisine refakat etmek üzere 4 Nisan tarihinde büyük zırhlıyı açık denizde karşılayacakları da okuyuculara aktarılmaktadır.²¹⁶

21 Mart tarihine bakıldığında ise, Gazetede merhum elçi Münir Erteğün'ün naaşının bugün itibariyle zırhlıya konulacağını , 31 mart tarihi ile Cebelitarığa geleceğini,orada kendisine Power destroyerinin iltihak edeceğini bildirmeye devam ettiği görülmektedir.3.sayfadan bu haberlerine devam eden Cumhuriyet gazetesi 4 Nisan günü

²¹² Cumhuriyet, 1946

²¹³ Cumhuriyet, 1946

²¹⁴ Cumhuriyet, 1946

²¹⁵ Cumhuriyet, 1946

²¹⁶ Cumhuriyet, 1946

öğleden sonra 3 Türk destroyeri Amerikan filosunu açık denizde karşılayarak Boğazlardan geçireceğini, Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nın Missouri harp gemisinin Türkiye'ye gelişine hitaben bu isimle bir sigara hazırlayarak , Amerikalı misafirlere takdim edileceği görülmektedir.²¹⁷23 Mart itibariyle aynı şekilde gazete 3.sayfada yer verdiği haberinde "Missouri hareket etti." başlığıyla zırhlının yola çıktığını haber vererek geminin "müteveffa Mehmet Münir Erteğün'ün" cenazesini nakledeceğini bildirdiği görülmektedir.²¹⁸27 Mart'a gelindiğinde bir önceki Akşam gazetesi içinde bahsedildiği üzere artık geminin karşılama hazırlıkları Cumhuriyet gazetesi'nde de yoğun bir şekilde yer aldığı görülmekte ve gazete "Missouri zırhlısı nasıl karşılanacak?" demeciyle hazırlık aşamasından bahsetmektedir.²¹⁹

*"Vazifesi başında ölen Washington Büyük Elçimiz Mehmet Münir Erteğün'ün cenazesini getirmekte olan Missouri'nin ziyareti dolayısıyla geniş bir karşılama programı hazırlanmaktadır. Resmi program bugünlerde kat'i şeklini alacaktır. Missouri harb gemisiyle refakatindeki Providence kruvazörü ve Power muhribinin , donanmamızdan bir birlik tarafından Çanakkale Boğazı dışında selamlanacakları anlaşılmaktadır."*²²⁰

Cumhuriyet gazetesi bu habere ilaveten aynı şekilde farklı bir karşılama programının daha hazırlanacağını , bunun için İstanbul Vali muavini İsmail Hakkı Baykal'ın başkanlığında , Belediye muavini , Emniyet Müdürü , Üsküdar kaymakamı ve diğer ilgililerden oluşan gruplarla bir toplantı yaparak , Dış İşleri Bakanlığı tarafından gönderilen emirler sayesinde bir program hazırlandığını da aktarmaktadır.²²¹Gemi 5 Nisan'da Selimiye önünden geçerek şehri selamlayacak ve Dolmabahçe önüne demirleyecektir. Burada resmi ziyaretler uygulamaya geçirildikten sonra da naaş Dolmabahçe rıhtımına çıkarılacak ve orada askeri merasim yapılacağı bilgisi de gazete de yer almaktadır.²²²29 Mart'ta da gazete Missouri'nin ziyaret programının tamamlandığını aktarmış ve Türk tarafından başta Yavuz olmak üzere 3 torpidonun Amerikan zırhlısını Sakız Adası'nda karşılayacaklarını açıklamaktadır.²²³Programa göre cenaze saat 10:40'ta harp filosu bandosunun çalacağı matem havası ile Dolmabahçe'den hareket edecek , Cenaze alayının önünde Cumhur

²¹⁷ Cumhuriyet, 1946

²¹⁸ Cumhuriyet, 1946

²¹⁹ Cumhuriyet, 1946

²²⁰ Cumhuriyet, 1946

²²¹ Cumhuriyet, 1946

²²² Cumhuriyet, 1946

²²³ Cumhuriyet, 1946

Başkanı , Başbakan , Dış İşleri Bakanı ve top arabalarının arkasında elçinin ailesi , Cumhur Başkanı adına Vali ve Belediye Reisi , Amerikan hükümetinin mümessili , Amerika elçisi, Misafir Amiraller , Başbakanın mümessili , Dış İşleri Bakanını , Halk Partisi mümessili , Üniversite ve Hukuk Kurumu mümessilleri de bulunan kafileler arasından olduğu görülmektedir.²²⁴

31 Mart'ta verilen habere göre de Missouri'nin Cebelitarık'a geldiği ve geminin Aşçıbaşı olarak çalışan personelinin apandisit ameliyatı geçirdiği bilgisine ulaşılmaktadır. Geminin cuma günü Türk limanında olacağı,İstanbul belediyesi'nin de zırhlıya konulmak üzere gümüş bir levha hazırlattığı görülmektedir. Aynı şekilde "*Şehrimizdeki Hazırlık*" manşeti altında Tekel İdaresi tarafından piyasaya çıkarılacak "*Missouri Sigaraları*" ile elli adetlik bir kutu içinde beyaz renkli ,üstünde Amerika Birleşik Devletlerinin sembolü olan 48 yıldızlı bir mavi çerçeve yer alacaktır.²²⁵Bu bilgilere ek olarak da Cumhuriyet gazetesi Missouri'nin ziyaretlere için saat 13 ile 16:30 arasında açık olacağını,hususı bazı gezilerin tertipleneceğini , ziyaretçiler için ayrı bölgelerden kalkan 3 vapurun tahsis edileceğini , Her biletin bir şahsa,yalnız bir güne ve bir geminin gezilmesine müsaade edileceğine , bu büyük harp gemilerini gezerken de bazı davranışlara dikkat edilmesi gerektiğine yer veren gazete örneğin: "*Gemilerin içerisinde daima işaretilenmiş yollardan gidileceğini,gemide iken hiçbir gelişigüzel harekete yer verilmemesi*" zorunluluğunu da ciddiyetle okuyuculara hatırlatmaktadır.²²⁶

Cumhuriyet gazetesi ziyaretin yaklaşmasına 4 gün kala çıkarttığı ekinde de Missouri zırhlısını Cebelitarığa girdiğini , Cuma sabahı da yabancı gemilerin Türk limanlarında demirleyeceğini aktarmaktadır. Buna bilgilere ek olarak da Amerikan askerlerinin şehirde yapacakları alışverişlerde zarara uğramamaları için gayet ciddi tedbirler alındığını , Emniyet Müdürlüğünü bu konu üzerinde kendi teşkilatına sıkı emirler verdiğini,mal satmak isteyen olursa kıymetinden fazla bir bedelle satış yapanların en şiddetli cezalara çarpılacağını da bildirmektedir. Ayrıca bu misafirlere Tramvay idaresi tarafından otobüsler verileceği görülmekte ve Fenerbahçe Stadında başta Boks olmak üzere misafirlerin kendi aralarında bir Amerikan Futbolu da oynayacağı bilgisi yer

²²⁴ Cumhuriyet, 1946

²²⁵ Cumhuriyet, 1946

²²⁶ Cumhuriyet, 1946

almaktadır.²²⁷Gazetenin 3 Nisan ekine bakıldığında aynı şekilde "Missouri'nin Seyahati" başlığı altında kısaca Amerika Birleşik Devletleri Avrupa filosu komutanı Amiral Hewitt'ın Akdeniz'e olan seyahatlerinin manası ve ehemmiyeti hakkında bir demeç verdiği görülmektedir.²²⁸

3.sayfada devam eden haber ziyaretin diplomatik sebeplerine de birtakım açıklamalar getirmektedir.Bu habere göre Amiral Hewitt *"Missouri zırhlısının Türkiye'ye yaptığı seyahatin Amerika'nın Rusya ile olan ihtilaflarında Türkiye'yi desteklemek niyetinde olduğunu gösteren bir hareket olarak telakki edilmemesi lazım geldiğini"* aktarmaktadır.²²⁹

4 Nisan tarihine gelindiğinde de gazete ilk sayfa haberi olarak *"Missouri'nin yarın sabah geliyor."* şeklinde bir başlık attığı,habere göre ise Vali ve Belediye Başkanı Lütfi Kırdar 'ın beraber Dış İşleri Bakanlığı ile birlikte bütün karşılama hazırlıklarını gözden geçirdiği , başta *"Yavuz"* olmak üzere 3 Türk torpidosunun Çanakkale Boğazı'na doğru hareket ettiği aktarılmaktadır.Torpidolar , Sakız Adası açıklarında Amerikan gemilerini selamlayacaklar ve onlarla birlikte Türk limanlarına geleceklerdir. Bu habere ilaveten gazetenin 3.sayfasında Missouri'nin İstanbul'a gelişini film e fotoğraflarla tespit etmek üzere dün sabah İtalya'dan uçaklarla Amerikalı *"Dewey Wrigley"* ve *"Amos W.Jackson"* adlı operatörlerin zırhlı İstanbul'dan gidene kadar şehirde kalacakları bilgisi verilmektedir.²³⁰

Akşam ve Cumhuriyet gazetelerinin Missouri'nin ziyaretine kadar olan sürecinde verdiği bu bilgilerden sonra bir sonraki gazete olan Son Posta da aynı şekilde ziyaret süreci ile ilgili mühim bilgileri aktardığı görülmektedir.Zırhlının ziyaretine ilişkin bilgiler,8 Mart tarihinden itibaren yayınlanmaya başlamıştır.

Bu tarihten itibaren verilen ilk haberler arasında *"Merhum Washington Büyük Elçimizin cenazesini Missouri zırhlısı getirecek."* adlı bir başlığın atıldığını , *"Bu iş için Dünyanın en büyük harp gemisinin seçilmesinin bütün Washington mahfillerini hayrette"*

²²⁷ Cumhuriyet, 1946

²²⁸ Cumhuriyet, 1946

²²⁹ Cumhuriyet, 1946

²³⁰ Cumhuriyet, 1946

bıraktığını fakat Dış İşleri sözcüsünün buna siyasi bir mana verilmeyeceğini söylediği" açıklamasına gazeteden ulaşılmaktadır.²³¹

9 Mart tarihinde gazetenin verdiği haberler arasında yine Missouri Zırhlısına ilişkin bahsedilmekte ; *"Amerika bir kuvvet gösterisi yapmaktadır."* manşeti yerleştirilerek, *"Akdeniz'de İngiliz-Amerikan filosunun bulunuşunun Türk-Sovyet münasebetlerinin nezaket kesbettiği bir döneme tesadüf ettiği işaret edilmektedir."* söylemine rastlanılmaktadır.²³² Gazetenin ziyaretle ilgili haberlerine devam edildiği takdirde 11 Mart'ta yine *"Missouri Zırhlısının Akdeniz seferine büyük ehemmiyet veriliyor."* başlığı verilerek; Walter Lippman'ın *"Stalin için cihanda bundan daha ehemmiyetli bir şey olmadığı, yine aynı şekilde Amerika birleşik devletlerinin Akdeniz'de yardımcı değil , müstakil bir devlet olarak yer aldığı "* söylemi aktarılmaktadır.²³³

16 Mart tarihine gelindiğinde *"Missouri zırhlısına uçak taşıt gemileri de refakat ediyor."* adlı başlığı atan Son posta gazetesi, *"Akdeniz'de bulunan İngiliz donamasına mensup kuvvetli birliklerin refakat etmeğe hazır bulunduğu ; bu haberi yorumlayan diplomatik mahfillerin , bu girişimi İngiltere ve Amerika tarafından Türkiye'ye karşı yeni bir dostluk tezahürü olarak vasıflandırdığı"*nı aktarmaktadır.²³⁴ 18 Mart'ta da , gazetenin manşetlerine bakıldığında yine ziyaretle ilgili bir habere değindiği görülmekte ; *"Missouri Zırhlısının Akdeniz seyahati"* açıklamasıyla beraber Missouri zırhlısının *"21 Mart'ta naaşı New Jersey'den alarak , 5 Nisan'da İstanbul'a varacağı"* gazetede aktarılan cümleler arasındadır.²³⁵

Son Posta gazetesi 18 Mart tarihinde de aynı şekilde Missouri haberlerini vermeye devam etmektedir. Gazete *"Merhum Münir Erteğün'ün cenazesini getirecek olan geminin 5 Nisan'da İstanbul'da bulunacağını"*, Zırhlının New Jersey'de Bayonne'den naaşı 21 mart'ta alarak , o gün Cebelüttarik güzergahı doğrultusunda hareket edeceğini bildiren bir yazı yayımlamakta ve buna ilaveten *"Arlington'da bulunan mezarlığın zırhlıya aktarılması sırasında merhum büyük elçinin karısının ve Türk büyükelçiliği memurlarının*

²³¹ Son Posta, 1946

²³² Son Posta, 1946

²³³ Son Posta, 1946

²³⁴ Son Posta, 1946

²³⁵ Son Posta, 1946

mezarlıkta yapılacak törende hazır bulunacakları" da gazete verilen açıklamalar arasındadır.²³⁶

Gazete 19 Mart'ta ziyarete ilişkin haberlerinde yine Missouri ile ilgili haberlerine devam etmiş "Amerikan filosunun Akdeniz seyahatine Sovyetlerle olan münasebetleri bakımından yalnızca Missouri'nin gönderilmesini kararlaştırdığını" açıklamıştır.²³⁷

21 Mart' tarihinde "Missouri zırhlısının seyahat programı" manşetini atan Son Posta gazetesi , "İki Türk Destroyerinin zırhlıyı Boğaz dışında karşılayarak birlikte İstanbul'a gideceklerini" belirtmiş , Missouri'de Türkiye Dış İşleri Bakanlığı Protokol umum müdürü Kadri Rezan ve Amerikan Dış İşleri Bakanlığı mümessili Alexander Waddel'in da bulunacağını bildirmiştir. 31 Mart'ta Cebelüttarık açıklarında kendisini Power destroyerinin iltihak edeceğini aktardığı gazetede verilen bilgiler arasındadır. 28 Mart tarihli ekinde ziyaret haberlerini aktaran Son Posta Gazetesi , "Missouri Zırhlısını Çanakkale'de Yavuz'un karşılayacağını , Türk halkının dünyanın en büyük harp gemisini gezebileceğini ve Amerikan misafirlerin bütün nakil vasıtalarından ücretsiz bir şekilde istifade edebileceğini bildirerek, Missouri'nin amirali Hewitt ile Amerikan Akdeniz kuvvetleri komutanı Amiral James'in 5 Nisan akşamı Ankara'ya gideceklerini" de bildirmiştir.²³⁸

Gazetenin 29 Mart sayısına göz atıldığında da ziyarete ilişkin ilk haberin "Missouri Zırhlısı için büyük bir tören karşılanacağı" , "Cenaze merasimi için de ayrıca bir program hazırlanacağı" bölümleri ile karşılaşılmaktadır. Habere göre 5 Nisan Cuma sabahı Türk limanlarına gelecek olan 3 gemi Sakız adası civarında aynı gün sabah 6'da Yeşilköy açıklarında mihmandarlar tarafından karşılanacak , Missouri zırhlısı da Selimiye açıklarına gelinceye kadar 21 topla şehri selamlayacak , buna da Selimiye'den mukabele edilecektir. Gazete ayrıca, "Saat 9'da da gemiler Dolmabahçe önlerine demirleyecekleri" kısmından da bahsetmektedir.²³⁹Ziyaretin yaklaşmasına ilişkin 31 Mart tarihinde Son Posta gazetesi, "Amerikan harp gemilerini Türk halkının ziyaret edebileceği" 'ni, bu ziyaretçileri gemilere götürmek için de 3 hususi vapur tahsis edileceği bilgisine ulaşılmaktadır. Ziyaret saatleri ise

²³⁶ Son Posta, 1946

²³⁷ Son Posta, 1946

²³⁸ Son Posta, 1946

²³⁹ Son Posta, 1946

gazetenin verdiği bilgilere ek olarak 13:00 ile 16:00 arasındadır. Gemilere ziyaret için ise her şahıs adına bir bilet tahsis edileceği de o günün verilen haberleri arasındadır.²⁴⁰

1 Nisan itibariyle Son Posta gazetesinde verilen haberlerde Zırhlının Malta'ya vardığı kısa bir şekilde okuyuculara bildirilmiştir.²⁴¹ Ayrıca bu bilgilere ilaveten gazete önemli bir habere yermiş ; bu habere göre 3 Nisan tarihinde Missouri Gemisini kumandanı olan Amiral Hewitt'in "*Akdeniz'deki Amerikan Donanması'nın Amerikan menfaatlerinin tehlikeye düşeceği yer gitmeye hazır olduklarını*" bildiren bir demeç verdiği yazılmıştır.²⁴²

Ulus gazetesinin Missouri ile ilgili haberlerine bakıldığında 8 Mart tarihinden itibaren gazetenin bu konuya dair birtakım haberler vermeye başladığı görülmektedir. Gazete 8 Mart'ta "*Missouri zırhlısının 21 Mart'ta yola çıkacağını*", "*Amerikan zırhlısının bazı Akdeniz Limanları'nı da ziyaret edeceğini*" açıklanmakta , *45 bin tonluk Missouri zırhlısına refakatçi olarak Power torpidosunun eşlik edeceği*" yazılarına rastlanılmaktadır. Bu yazıya ilaveten de bir İngiliz gazetesi olan Evening Standart'ın "*Ölen bir diplomatın cenazesinin getirilmesinin elbette nezaket eseri olduğu fakat bu iş için dünyanın en büyük zırhlısının seçilmesinin Washington yetkililerini hayrette bıraktığı*" açıklaması da gazete de yer alan bilgiler arasındadır. ²⁴³Gazete 15 Mart tarihine devam edildiğinde Missouri ile ilgili göze çarpan haberlerden biri "*Missouri'nin yolda manevralar yapacağı, Büyükelçinin tabutunu bekleyeceği*" öne çıkan haberler olarak görülmektedir.²⁴⁴ 18 Mart'ta da gazete ziyaretle ilgili haberlerine "*Missouri 5 Nisan'da İstanbul'da bulunacak , 21 Mart'ta Bayonne'den Mehmet Münir Ertegün'ün naaşını alarak Cebelüttarik istikametinde hareket edeceğini*" bildirerek devam etmekte , "*5 Nisan'da İstanbul'a vardktan sonra dönüşte Cezayir'e , Napoli'ye ve Tanca'ya uğrayarak İngiliz filosu ile buluşacağını , gidişi esnasında da Avrupa'daki Amerikan deniz kuvvetleri komutanı Amiral Hewitt'in zırhlıya katılacağını*" aktardığı anlaşılmaktadır.

Bu açıklamalara ilişkin devam edilecek olursa gazeteye 19 Mart tarihinden devam edildiğinde ilk sayfada yapılan açıklamalarda "*Missouri'nin yalnız seyahat edeceğini*" bildirmekte fakat Amerikan donanmasının Akdeniz'deki seyahatinin Dış İşleri Bakanlığının talebi üzerine iptal edildiğini" açıklanmakta, bunun nedeni olarak ise bilhassa Sovyetler

²⁴⁰ Son Posta, 1946

²⁴¹ Son Posta, 1946

²⁴² Son Posta, 1946

²⁴³ Ulus Gazetesi, 1946

²⁴⁴ Ulus Gazetesi, 1946

Birliği ile olan münasebetleri öne çıkarılmaktadır. Gazete bu nedenle Missouri'nin yalnız olarak seyahate çıkacağını okuyucularına aktardığı açıkça gözlenmektedir.²⁴⁵21 Mart tarihinde de gazete ziyaret sürecini aktarmaya devam etmiş , ilk sayfasında "*Missouri Amerika'dan yola çıkıyor.*" manşeti ile açıklamalarını sürdürerek,Amerikan Bahriye bakanı James Forrestal'ın verdiği demeçlere hitaben Avrupa'daki Amerikan filo kuvvetleri komutanı Amiral H.K.Hewitt'in nisan ayında , Missouri zırhlısına iştirak edeceğini yayınlamış , Missouri'nin 9 Nisan'da İstanbul'dan ayrılarak Pire'ye geçileceği haberi de aktarılan demeçler arasında olmuştur.²⁴⁶24 Mart ekinde Ulus gazetesinde verilen birinci sayfa haberlerinde biri yine Missouri zırhlısına ilişkin olmuş , gazetede "*Missouri zırhlısının Amerika'dan ayrıldığı*" bilgisine ilaveten eski Türk büyükelçisi Mehmet Münir Erteğün'ün naaşının zırhlıya büyük bir törenle nakledildiği bilgisi verilmiştir.

"Yapılan Tören" başlığı ile geçen alt manşet ile Bayonne limanında bulunan Missouri'ye muazzam bir törenle götürülmüş , tabutun etrafında eski büyükelçinin ailesinin de bulunduğu özel bir protokolle Türk milli marşının çalınarak zırhlıya nakledildiği" ne gazeteden ulaşılmıştır.²⁴⁷Missouri'nin haberlerine devam edildiğinde aynı şekilde 27 Mart tarihinde Ulus gazetesinin bu konu üzerine eğilimi görülmektedir.Bu tarihte neşredilen habere göre "*Washington Büyükelçisi Münir Erteğün'ün naaşını İstanbul'a getirmekte olan Missouri'nin 4 Nisan tarihinde Türk limanlarına varacağı*" şeklinde aktardığı bilgisine ulaşılmaktadır.²⁴⁸28 Mart tarihinde gazete manşetlerinde yine Missouri'den bahsetmekte ve "*Missouri için Hazırlanan Program*" başlığı altında "*Amerikan Amirallerinin Ankara'ya geleceklerini , Boğaz civarına geldiğinde Yavuz zırhlısı tarafından karşılanacağını , Cenazenin törenle Dolmabahçe'ye çıkartılarak burada askeri bir törenle Üsküdar'daki aile mezarlığına defnedileceğini*" yazarak Türk kamuoyuna bilgiler vermeye devam ettiği tespit edilmiştir.²⁴⁹

Gazetenin 2.sayfa haberlerinde devam eden Missouri programına ilişkin yapılan izahatlarda , Amerikan kuvvetleri komutanı Amiral Jules Janef'in 5 Nisanda Ankara'ya hareket edeceğini ve 7 Nisan'da tekrar İstanbul şehrine döneceği aktarılmış , 5 Nisan günü

²⁴⁵ **Ulus**, 1946

²⁴⁶ **Ulus**, 1946

²⁴⁷ **Ulus**, 1946

²⁴⁸ **Ulus**, 1946

²⁴⁹ **Ulus**, 1946

akşamı İstanbul basın mensupları gemiye davet edilerek , gemide Amerikan Basın Ataşeliği tarafından bir kokteyl parti verileceği bilgileri de yer almıştır.Buna ilaveten ziyaretine özel olarak "*P.T.T tarafından hatıra pulları hazırlatıldığı,İnhisarlar İdaresinin de Missouri adı ile sigaralar hazırlattığı*" kayıtlarına Ulus gazetesinden ulaşılmaktadır.²⁵⁰

Ulus gazetesinin 29 Mart ekine gelindiğine bu haberlerin devamı olarak "*Zırhlının Perşembe sabahı 8'de İstanbul'da olacağı*" manşeti görülmekte,"*Ziyaret programının esasları*" başlığı altında devam eden habere göre "*4 Nisan günü Sakız adası civarında 3 Türk muhribi tarafından karşılanacak olan Missouri 5 Nisan sabahı saat 8:05' te İstanbul limanına giriş yapacağı*" açıklanarak , "*21 topla zırhlının şehri selamlayacağı*" ile beraber "*Selimiye'den de bu sayıda top atılarak selama karşılık verileceği*" bilgisi verilmektedir.Devam eden bu habere göre "*Naaş saat 9:00'da Dolmabahçe'den karaya çıkarılacak, defne dalları ile süslü bir top arabasına konarak oradan da Üsküdar'daki aile mezarlığına götürülecektir.*"²⁵¹Ziyarete 2 gün kala Ulus gazetesi , "*Missouri'nin Cebelitarık'tan hareket ettiği*" haberi ile "*Zırhlıya bir kruvazör refakatinde Amiral Hewitt'in gemiye katıldığını*" da zikretmektedir.²⁵²3 Nisan tarihinde Ulus gazetesini incelemeye devam edildiğinde Avrupa'da 12.Amerikan donanmasının kumandanı "*Amiral Hewitt'in sözleri*" hakkında yeni bir demeç verdiği görülmektedir.

Gazeteye göre amiral "*Bu birliğin Amerikan menfaatlerinin karışıklık tehlikesi altında bulunduğu herhangi bir limana gitmeğe hazır olduğu,Akdeniz'de daha fazla birliklerin mevcut olduğunu görmek istediğini , Bununla beraber,Atlantik donanmasından süratle takviyeler alabileceklerini*" bildirdiği neşredilmektedir.²⁵³4 Nisan gününe gelindiğinde gazetenin ön sayfa haberlerini incelendiğinde bu konu ile ilgili göze çarpan ilk haberin "*Amerikan zırhlısının yarın İstanbul'da olacağı, Karşılama hazırlıklarının bittiği*" bilgisine ilaveten bu haberi yayımlayan kişinin Ankara'dan İstanbul'a olan tren içerisinde Amerika'nın Ankara büyükelçisi Wilson ile karşılaştığı anekdotuna ulaşılmaktadır. Ulus gazetesinde görevli olarak bu yazıyı yayımlayan kişi "*Mr.Wilson'a Münir Erteğün'ü tanıyıp tanımadığını*" sorduğunu , elçinin "*Maalesef kendisi ile tanışmak fırsatını yakalayamadığını ve vefatı*

²⁵⁰ **Ulus**, 1946

²⁵¹ **Ulus**, 1946

²⁵² **Ulus**, 1946

²⁵³ **Ulus**, 1946

sırasında Amerika'da bulunmadığını" da bu yayım vasıtası ile açığa çıktığı , gazetenin 5 Nisan itibari ile ziyaret haberlerini vermeye başladığı görülmektedir.

Missouri'nin ziyaretine ilişkin Türk basınında kamuoyuna daha önce bahsedilen gazetelere ek olarak Vatan gazetesinin de manşetleriyle bilgi veren basımlardan biri olduğu görülmektedir. Diğer Türk gazetelerinin 7 Mart tarihine paralel olarak ziyaret sürecinin başlangıcından ele alarak 4 Nisan tarihine kadar gazetede kronolojik sırası ile şu haberlere rastlanılmaktadır:

7 Mart tarihinde "*Amerika'nın yüksek nezaketi*" adı ile ziyaret programına başlayan Vatan Gazetesi, "*Münir Ertegün'ün naaşının Japonya'nın teslim vesikasını imzaladığı meşhur Missouri zırhlısı ile gönderdiği*" n'den bahsederek , Naaşın içinde bulunulan harp nedeni ile Türkiye'ye getirilmesine imkan bulunamadığında bahsetmiş , Missouri'ye Türkiye'ye kadar bir destroyerin refakat edeceğini aktarmıştır.²⁵⁴

Bu bilgilere ilişkin neşriyatına devam eden Vatan gazetesi, 8 Mart 'ta yayınladığı bir köşede ise "*Missouri'nin İstanbul'a gelişinin manalı olduğu görülüyor.*" adlı ile bir başlık açarak "*Münir Ertegün'ün cenazesinin Missouri ile gönderilmesinin Rusların takındığı hareket tarzı ile Akdeniz'deki siyasi durumun şiddetlendiği bir zamana tesadüf etmesinin birçok tahminlere yol açtığı*" ²⁵⁵nı yazarak , "*Her ne kadar bu rütbedeki bir diplomata normal olarak gösterilen hürmet ve tazimler yapılsa da ,Missouri'nin İstanbul'a gönderileceği bilgisinin birçok tahminlere yol açtığını, Nitekim bu zırhlının Rusya'nın bilfiil bloke edilmiş bulunduğu Karadeniz'in hemen yakınlarına gittiği*" açıklamalarını yaparak ziyaretin neden gerçekleştirilmiş olabileceğine dair yorumları da zikretmiştir.²⁵⁶ 9 Mart tarihine gelindiğinde gazetenin baş muharrirlerinden Ahmet Emin Yalman'ın "*Rus Nüfuz Siyaseti*" adlı yazısı incelediğinde "*Avrupa'nın her tarafında huzur noksanı , bezginlik ve ümitsizlik hüküm sürdüğünü*", "*Rus nüfuz siyasetinin Avrupa'da bu tür bozukluklara yol açarken Türk siyasetinin ise vekarı ve dürüstlüğüne gösterilen anlayışın ise gün geçtikçe genişlediği*" yazmış ve "*Merhum Elçi Münir Ertegün'ün Naaşının Missouri ile Türkiye'ye getirilmesini*" ise

²⁵⁴ **Vatan**, 1946

²⁵⁵ **Vatan**, 1946

²⁵⁶ **Vatan**, 1946

"Türk davasının kavrandığına dair bir alamet olarak karşılandığını " yazdığı ortaya çıkmaktadır.²⁵⁷

Missouri ile ilgili haberlere nazaran 17 Mart'a kadar Amerika-Rus gerginleşmelerine değinen Vatan gazetesi incelendiğinde 18 Mart 'tan itibaren tekrar "Missouri zırhlısının seyir programı" adı altında bir manşet atarak , "Zırhlının Bayonne'den merhum elçi Münir Erteğün'ün naaşını 21 Mart tarihinde New Jersey-Bayonne'den alacağını ve aynı gün Cebelitarık istikametinde hareket edeceğini " bildirerek, önce Pire'ye , ardından da 5 Nisan 'da İstanbul'a varacağını yazdığı bilgisine ulaşılmaktadır.²⁵⁸

Bu haberlere hitaben aynı şekilde 19 Mart tarihinde de ziyaret programına ilişkin basımlar yapan Vatan gazetesi , "Missouri Zırhlısı" manşeti altında , "Zırhlıyı Çanakkale'de iki Destroyerin karşılayacağını" , "Arlington Mezarlığı'nda şimendiferle New Jersey'e getirilerek oradan da Bayonne' den Missouri'ye aktarılacağını" bildirmiş , naaşa "Türkiye Büyük elçisi Hüseyin Baydur ve diğer Türk temsilcileri ile Dış İşleri, Harbiye ve Bahriye Bakanlıklarının resim Amerikan delegelerinin otomobillerle Washington'dan Missouri'nin bulunduğu alana kadar refakat edeceklerini" bildirmiştir. Bu haberler ek olarak "İki Türk destroyerinin Çanakkale'den geçtiği müddet esnasında 4 Nisan'da bu büyük zırhlıyı karşılayacakları " na ilişkin de Vatan gazetesinin bazı açıklamaları görülmektedir.²⁵⁹

21 Mart'ta devam eden haberlerinde Vatan gazetesi , "Missouri" başlığı ile ziyaret programına ilişkin haberlerine devam ederek , "Zırhlının Türk Limanlarına gelmek üzere bugün harekete geçtiğini" , "Naaşın Arlington Milli Mezarlığından götürülmek üzere lahit odasından kaldırılacağını" bildirmiş , "Bir şeref katasının da hazır bulunacağı cenazenin kaldırılması merasiminde merhum Büyük Elçi Erteğün'ün eşi, Türkiye'nin şimdiki Washington Büyükelçisi Hüseyin Ragıp Baydur ve Dış İşleri Bakanlığının temsilcisi M. Alexander Weddel" in de bulunacağını aktardığı gözlenmiştir.²⁶⁰ 24 Mart yayınında gazete yine önemli bir başlıkla haberlerine devam etmiş, manşetini "Münir Erteğün'ün Cenazesi" şeklinde atmıştır. Verilen habere göre " Arlington Ulusal Mezarlığında büyük piyanist ve eski Polonya Cumhurbaşkanı İğnae Paderevski ile eski Filipin Cumhurbaşkanı Manuel Queson'un yanında bulunan Tabut ,

²⁵⁷ Vatan, 1946

²⁵⁸ Vatan, 1946

²⁵⁹ Vatan, 1946

²⁶⁰ Vatan, 1946

Missouri zırhlısına muazzam bir merasimle konulmuş , Tabutun etrafında ailesi efradı ve dostları toplanmış bulunmuş , Polis memurlarından mürekkep bir ihtiram kıtası tabuta Washington sokaklarında refakat etmiştir."Bahsi geçen tarihten 2 gün sonra aynı şekilde 1.sayfa haberlerinde Vatan gazetesi,"Missouri" adı ile bir köşe açmış , "Zırhlıya Cebelitarık'ta birkaç muhrib'in katılacağını" , "Atlantik'te yarım süratle ilerlediğini" , "31 Mart'ta galip bir ihtimalle varacağını" yazdığı gözlenmiş,ayrıca "Avrupa'da bulunan Amerikan deniz kuvvetleri Başkumandanı Amiral Henri Hevit'in Cebelitarık'ta gemiye bineceği" de aktarılan haberler arasında olmuştur²⁶¹.

Bu bilgilere ek olarak Vatan gazetesi 28 Mart tarihinde "The Marion Star" gazetesinin köşe yazarlarından olan Walter Lipmann'ın yayınladığı bir makaleyi aktararak "Ruslar'ın müttefiklerle barış halinde yaşamak istiyorlarsa Rus meşru genişlemesinin hududunu düşünmelerini ve Amerika'nın bu bölgede olan menfaatleri dolayısıyla kendisine Akdeniz'de düşen ehemmiyetli durumunu , Amerika Birleşik devletlerinin menfaat ve kudretlerini teşkil eden Missouri ve refakatinde bulunan filo ile Rus genişlemesinin en son haddinin nerede bulunduğunu nasıl takdir ettiklerini pek sarih olarak anlatabileceklerini" şeklinde düşündüğünü yazarak makalesini devam ettirmiş , "Eğere Ruslar , Müttefiklerle aynı dünya içinde barış halinde yaşamak istiyorlarsa,bu meşru menfaatlerini inhisar altına alınmış menfaatler haline sokmağa çalışmamalıdır. Aksi takdirde neticeler , bizim için olduğu kadar Ruslar için de , uzağı göremeyenlerin tasavvur ettiklerinden beter olacaktır." yorumunu yaparak yazısını sonlandırmıştır.²⁶²

31 Mart tarihinde gazete müteveffa elçi Münir Ertegün'ün naaşının Missouri'ye aktarılışını gösteren bir resim ile devam etmekte , gazeteye göre "Zırhlının 5 Nisan'da İstanbul'da olacağı bilgisini aktarmakta olduğu" bilgisine ulaşılmaktadır.²⁶³Zırhlının yaklaşmasına 4 gün kala gazete 1 Nisan'da açtığı yeni bir başlıkta "Misafirimiz olacak harp gemileri" nden bahsetmiş , "Türk halkının da muayen günlerde gemiye ziyaret edebileceğinin" bilgisini vermiştir. "Ziyaretlerde intizam dairesinde cereyan etmesi ve misafir Amerikan denizcilerinin işlerini kolaylaştırmak maksadıyla da ziyaretçilere davetiye verileceği" bilgisi de paylaşılmıştır. Bu bilgiler dahilinde ayrıca "Gemilerin bir harp gemisi olduğu göz önüne

²⁶¹ Vatan, 1946

²⁶² Vatan, 1946

²⁶³ Vatan, 1946

alınarak bunlar gezilirken ciddiyete önem verilmesi" gerektiği uyarısında bulunan gazete, "Gezmenin tamamlandığı vakitte daime mihmandarların gönderecekleri yerlerde toplanmaları ve burada sükunetle kendilerini sahile getirecek olan vasıtayı beklemelerinin sayın halktan bilhassa rica olunduğu" nu da aktardığı gözlenilmektedir. ²⁶⁴

2 Nisan'da çıkarılan bir haberde ise Vatan gazetesi, "*Missouri geliyor*" manşetini atarak, "*Zırhlının Cebelitarık'tan sonra İstanbul'a hareket ettiğini*" yazmış, Zırhlının refakatinde bir kruvazör ve iki muhrip bulunduğu halde müstahkem mevki ile karşılıklı top salyosu teati ederek limana girdiği" ni okuyucular ile paylaşmıştır. ²⁶⁵ 3 Nisan tarihinde de yine "*Missouri'nin ziyareti*" adıyla çıkarılan bir başlıkta "*Amiral Hewitt'in beyanati hakkında bir rivayetin çıkarıldığını, Bu rivayetin göre Amiral Hewitt'in bildirdiğine göre "Amerikan deniz filosunun ulusal menfaatlerin karşılıklı tehlike altında bulunduğu her limana gitmeğe hazır bulunduğu"* nu ifade ettiği ve bu bilginin gazete içerisinde neşredildiği gözlenmektedir. ²⁶⁶

4 Nisan tarihinde yine aynı şekilde ziyaret konusu değerlendirilmiş , Vatan gazetesi yazarlarından Ahmet Emin Yalman "*Çelikten bir barış elçisi*" adı ile açtığı manşette kısaca "*Missouri'nin seyyar bir kale olduğu , Fakat Türk sularının ziyaretinin saikinin dövüş değil, her manasıyla barış olduğu , Missouri , Amerikan kudret ve satvetini denizlerde dolaştırırken ve dünyanın bu dakikadaki en tehlikeli ve buhranlı sahaları civarında bu satvetin varlığını belirtirken, ancak dünya ölçüsünde dostluk duygularının , iyi komşuluğun , ahengin, kısaca tesanütin elçiliğini yaptığı*" görüşlerini aktardığı alan , gazetede dikkat çeken bir bölüm olmaktadır. Kendisine göre, "*Zırhlının belli başlı vazifesi ; Amerika'da ölen büyük elçimiz Münir Erteğün'ün naaşını , kendi yurdunun topraklarına ulaştırma.*" zırhlının belli başlı görevlerinden olmaktadır. Yine kendisinin açıklamalarından "*Amerikalılar , bu çok mütevazı insanın silik görünmeğe çalışan zahiri halinin arkasındaki derin ruhu, dürüst vicdanı, sarsılmaz hak duygusunu Amerikalı'lar keşfetmişler ve sevmişlerdir. Münir Erteğün yalnız büyük Türk milletinin en iyi hasletlerini nefsinde toplayan bir insan sıfatıyla da Amerika'luların kalbini kazanmıştır. Onun Washington'da elde ettiği mevki ; bu güne kadar pek az ecnebi sefirlerine nasip olmuştur.*" Bu sözleri ile devam eden Yalman "*Missouri'nin*

²⁶⁴ **Vatan**, 1946

²⁶⁵ **Vatan**, 1946

²⁶⁶ **Vatan**, 1946

gönderilmesinin bir saiki'nin de Amerika ile Türkiye'nin aynı insanca yolun yolcusu olmaları ve aradaki mesafeye rağmen birbirlerine çok yakınlık duymalarıdır." diyerek zırhlının gönderilişi hakkındaki kendi yorumunu da dile getirdiği gözlenilmiştir.²⁶⁷ Aynı şekilde "Kısa Haberler" bölümü altında verilen bilgilere göre ABD-Sovyet arasındaki bir çekişmezlik noktası ele alınmış, "Amerikan Askeri Heyeti Başkanı Budapeşte'de yer alan Macar-Amerikan petrol arazisine koğuşlanan Sovyetler'in bu alandan çekilmesine dair bir notayı Sovyet kumandanı Vorolişof'a göndererek Avrupa kıtasındaki siyasi gerginlere dem vuran bir başka nokta olmuştur.²⁶⁸

Bu bilgilere ilaveten gazetede bir başka göze çarpan bilgi ise "Üsküdar Halkevi'nde Münir Ertegün günü" düzenlenmesidir. Habere göre, "Saat 17'de Reşat Kaynar'ın önderliğini yaptığı bu alanda muharrir olarak görev yapan Ercüment Ekrem , merhumun hayatını, tercümesi halini , Atatürk'le olan münasebetlerini anlattıktan sonra kendisine yolladığı bazı mektupları okumuş, son olarak ise "Nasip değilmiş , Zaten nasip olmayacağını bir hissi kablelvuku kendisine de belli ediyordu. Ölümünden üç, dört ay evvelki mektubunda doktorların kalbinde bozukluk bulduklarını , çalışmaktan menettiklerini bildiriyordu." diyerek müteveffa hakkındaki son cümlelerini sarf ettiğine gazeteden ulaşılmaktadır.²⁶⁹

3.4 Missouri Zırhlısının 'nin Akdeniz'e Gönderiliş Sebebi ve Robert Fisher'ın Tezi

Missouri'nin 2 Eylül 1945'te Tokyo'da Japonlar'ın teslim oluş belgesinin imzalandığı gemi olması , beraberinde büyük bir ünü de getirmiştir. Bir sonraki yıl Akdeniz'e yapılacak olan seyahat programında oldukça önemli ve uzun süreli bir etki yaratacak politikalara etki edecek misyonları üstlenmesi , 6. Filo'nun ziyaret programında ön ayak niteliğinde bir liderlik edişi , 2.Dünya Savaşı evresinden sonra Sovyet tehditlerinin gittikçe artmasıyla beraber artık öne çıkmıştır. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman 'ın danışmanları ve nitekim devlet kademelerinde görevli olan James Forrestal gibi önemli şahıslar Doğu Avrupa'da Sovyet'lerin yarattığı sallantılara ve tehditlere ses çıkarma girişimi olarak Missouri'yi seçmişti. 1946 yılı başlarında San Diego Üniversitesi'nde Robert Fisher adlı bir Yüksek Lisans öğrencisi'nin tez konusu Missouri'nin neden gönderildiği konusunda

²⁶⁷ **Vatan**, 4 1946

²⁶⁸ **Vatan**, 4 1946,

²⁶⁹ **Vatan**, 4 1946

öncelikli olarak birtakım ipuçları sunmaktadır. Tezinde donanma ve diplomatik kuvvetlerin gittikçe "*yakınsanacak*" bir hal aldığını ileri sürmüştür.²⁷⁰

Daha önce deniz kuvvetlerinin 2.Dünya Savaşı sonrası Pasifik kıyılarında kuvvetlendirilmesi gerektiği görüşünde olan donanma kuvvetleri başta olmak üzere donanma sekreteri James Forrestal da ; bu ileri sürülen düşüncenin de etkisi ile Akdeniz içerisinde Türkiye,İtalya ve Yunanistan'ın yer aldığı coğrafyada İran ve körfezi çevresinde bir "Güç Gösterimi" yapma stratejisini oldukça uygun buldu. Bu bölgelere yapılacak seferlerin ve ziyaretlerin temel sebebi Komünist rejimin Doğu Avrupa'da alabileceği taviz ve avantajlar idi. Donanmanın bu bölgelere ziyareti anti-komünist hükümetlerin başta birleşik devletler ve diğer liberal yönetim anlayışı içeren hükümetlere sağlayabilecekleri bir kuvvet noktası oluşturmaktı. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman da bir bakıma Missouri Gemisinin bir an önce inşa edilerek kendi döneminin "*En güçlü*" savaş gemisi olarak İstanbul'a gönderilişi konusunda Donanma Sekreteri James Forrestal ile aynı düşünceye sahip olmuş, Hava saldırısı yapacak uçaklar üretmek yerine denizde Amerika'nın büyük bir kozu haline gelecek Missouri'yi göndermeyi bu nedenle de bir öncelik olarak görmüştür.

Missouri'den önce , donanma departmanlığından sorumlu olan "*John Mcree*" ya naaşın gönderilmesi işlemi için "Providence" zırhlısının işleme sokulması önerilmişti.²⁷¹ Providence Akdeniz'den geçerek birleşik devletlere; Oradan da Münir Ertegün'ün cenazesini alarak Türkiye'ye gönderilmesi planlamıştır.²⁷² 2 gün sonra Donanma departmanı bir savaş zırhlısının providence'in yerine bir gezi düzenlemesinin daha uygun olduğu görüşü ortaya atılmış , Bu sefer de Missouri'nin kardeşi "Wisconsin" zırhlısı düşünülmüştür. Son dönemece gelindiğinde bütün düşünceler 14 Şubat tarihi itibari ile bakıma gönderilmiş olan Missouri gemisinin görevi alması hususunda birleşmiştir. Nitekim daha önce konuda bahsedildiği üzere "*Forrestal*" ve "*Harry Truman*" da Akdeniz'e gönderilecek olan geminin Missouri olması yönünde son bir karar almıştır.²⁷³ Şubat ayının sonlarında donanma sekreteri Forrestal,Devlet departmanı sekreteri olarak görev yürüten "James Brynes" ile görüşmüş,Bu görevin asli olarak Sovyet'lere karşı bir güç gösterimi çizgisi dahilince izlenen politika gereği Missouri Zırhlısının en uygun olduğu kanısına varılmıştır.

²⁷⁰ Paul Stillwell,"*Battleship Missouri:An Illustrated History*",Naval İnstitutue Press,s.99,1995

²⁷¹ Bkz.,*Battleship Missouri:An Illustrated History*,s.100

²⁷² John Mcree,"*Letter To State Department*",7 Şubat 1946

²⁷³ Paul Stillwell,*Battleship Missouri:An Illustrated History*,Naval İnstitute Press",s.101

18 Mart'ta askeri muhabir olarak görev yapan "W.Baldwin", "New York Times" gazetesinde "Missouri'nin yalnız gidebileceği"ni aktarmıştır. Görevinden dolayı normal bir sefer gemisinden çok fazla büyük olması sebebiyle , Carrier tarzı savaş gemilerinin ve destroyer'lerin Sovyetler'e karşı provakatif bir düzen içerebileceğini de düşünmüştür. Robert Fisher'ın tezi bir bakıma bu gelişmelere karşın başka bir yol izlese de nihayetinde 8.Filo komutanı "Amiral Marc Mitscher" de bu dönem zamanlama içerisinde Atlantik'teki personelin bu sefer için hazır olmadığı kanısında olmuş ve bu nedenle kendisi de Missouri'nin bu iş için en uygun gemi olduğu fikrine varmıştır. Aylar sonra; Missouri'nin tarihsel ziyaretinin yaklaştığı dönemlerde Birleşik Devletler filo gücünün Akdeniz içinde büyüme evresi geçirdiği de göze çarpmaktadır. Nitekim Akdeniz'deki donanma kuvvetleri yetkilileri "Tuğamiral" rütbesinden "Koramiral" rütbesine çıkartılacaktır. İki yeni kruvazörün de katılımı ile içlerinde "Franklin Roosevelt" in bulunduğu filo Akdeniz seferi için uygun bir durumda bulunmaktadır. Birleşik Devletler donanması Doğu Akdeniz ziyareti için devamlı bir hareket süreci içeren bir program hazırlamıştı. En nihayetinde Missouri gemisi bu programın içerisinde en önemli konumda bulunan diplomatik bir misyon üstlenen gemi konumuna gelmişti.²⁷⁴

3.5 Türk Gazetelerinde Missouri'yi Karşılama Hazırlıkları

Missouri'ye karşı Türk tarafından yapılan karşılama süreci hazırlıkları için ulaşılan kaynaklardan birisi "Battleship Missouri: An Illustrated History" adlı eser olmuştur. Eserinde Paul Stillwell'e göre , Geminin Dolmabahçe Sarayı önüne yanaşmasından itibaren Türk tarafı oldukça coşkulu bir karşılama programı hazırladığı bilgilerine ulaşılmaktadır. Öncelikle Liman içerisinde Kız kulesi üzerine "Welcome Missouri" şeklinde bir levha asılmakla beraber aynı zamanda Missouri'nin ziyaretine yadigar olacak şekilde çeşitli sigaralar , eşarp ve Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatı tarafından basılan özel Missouri Pulları da basılmaktaydı. Dönemin İstanbul Valisi Lütfü Kırdar şehir içinde bir takım düzenlemelere girişmiş , Şehri iki blok halinde tasarlayıp boğaz kıyısındaki evler beyaza boyanmış , bazı Amerikan askerlerinin geleceği alanlar ise sivil halktan uzak tutulmuştu.²⁷⁵ Örneğin birtakım belediye çalışanları bazı hayat evlerini temizleyip , boyanmış

²⁷⁴ Şuhnaz Yılmaz, **Turkish-American Relations 1800-1952 :Between the Stars, Stripes And Crescent**, Routhledge Publishing, Third Avenue, New York, 2015, s.118

²⁷⁵ Bkz. Paul Stillwell, **Battleship Missouri: An Illustrated History**, s.105

ve bu bölgelerin ziyaret boyunca sürekli temiz kalması ile görevlendirilmiştir. Ayrıca bazı hayat evlerinde çalışan kadınların doktorlar tarafından kontrollerden geçirilerek bu evlerde çalışan kadınların hastalıklardan uzak ve yeni dekore edilmiş evlere taşınmaları da , hazırlık aşamasında hayata geçirilen uygulamalardan olmuştur. Bunun da ötesinde bu evlere sadece İstanbul'dan değil , Türkiye'nin diğer bölgelerinden de çalışan kadınlar getirilmiştir. Missouri zırhlısının askerleri herhangi bir ücret ödemedi bu hizmet alanlarından yararlanabilmekteydi. Ayrıca , daha sonraki bölümlerde Türkçe gazeteler kısmında değineceğimiz üzere İstanbul Belediyesi tarafından Amerikan askerleri şehir içerisinde Taksimde gece 1.00'e kadar ücretsiz olarak taşıtlardan yararlanabilme hakkını da alacaktı.²⁷⁶

Amerikan kıyı devriye askerleri ile Türk askeri personeli bu ziyaret içerisinde beraber seyahat edecek , yabancı askerlerin yararlanabildiği yada konu üzerinde daha önce bahsettiğimiz gibi bir takım hizmet bölgelerinde Türk sivillerini aksine serbestçe dolaşım hakkını elde etmişti. Hatta o gün zırhlı ile beraber gelen Amerikan gazeteci kafilesinden olan William Hartson hayat evlerinin kalabalık ziyaretleri konusunda , "*O gün baktığınızda bu bölgelerde deniz gibi bir beyaz şapka topluluğu görülmekteydi , Amerikan deniz piyadeleri için herşey oradaydı.*" şeklinde açıklayarak ziyaretin nasıl bir yoğunluğa sahip olduğuna dair önemli bir bilgi de vermektedir. Türk tarafında Akşam , Son Posta , Vatan ve Cumhuriyet gibi gazetelere bakıldığında zırhlının ziyaretine ilişkin yapılan şu hazırlıklar öne çıkmaktadır:

Öncelikle Akşam Gazetesi'nin yapılan hazırlıklarla ilgili haberlerine bakıldığında 31 Mart tarihinde verilen haberler doğrultusunda programa ilişkin bilgiler edinilmektedir. Bu tarih doğrultusunda gazetede "*İstanbul Belediyesi'nin ziyaret hatırası olarak gümüş bir levha hazırlattığı , Bu levhanın Yeni Cami cephesinden İstanbul'un manzarasını taşıyacak ve ebedi bir hatıra olması vesilesiyle geminin güvertesinde göze görünür bir alana konacağı*" bilgisinin verildiği görülmektedir. Ayrıca "*5,6 ve 7 Nisan günlerinde saat 13.00 ile 16.30 arasında geminin halkın ziyaretine açık olacağı*" haberi de paylaşılmaktadır.²⁷⁷ 2 Nisan tarihine bakıldığında da hazırlık aşamaları ile ilgili bilgilerin verilmeye devam ettiği görülmektedir. İlk sayfada yer alan habere göre "*Amiral Henry K. Hewitt ve Providence*

²⁷⁶ İbrahim Bozkurt, "İkinci Dünya Savaşı Sonrası Amerikan Missouri Zırhlısının İstanbul Limanı'nı Ziyareti Üzerine Değerlendirmeler", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, s.VI, s.251, 2007

²⁷⁷ Akşam , 1946

kaptanı Jules James'e İstanbul'da refakatçi olarak 5 Deniz Subayı Donanma Komutanlığı tarafından tahsis edilecek, Gemilerin İstanbul'da kalış süresince Vilayet, İrtibat Kurulu başkanlığına 15 otomobil verilecektir." şeklinde verilen manşetlerle Akşam Gazetesi'nin hazırlık aşamalarıyla ilgili olarak bu konulara değindiği görülmektedir.²⁷⁸

Ziyaretle ilgili yapılan hazırlıkların ne olduğuna dair Cumhuriyet Gazetesi'nde verilen haberlere bakıldığında , 21 Mart tarihinde "*Missouri'nin Türkiye Seyahati*" adlı başlığı altında "*Missouri Sigarası*" bölümü ile başlandığı görülmektedir. Habere göre Gümrük ve Tekel Bakanlığı , Missouri harp gemisinin Türkiye'ye geliş hatırası olmak üzere bu isim ile lüks bir sigara hazırlamaya karar vermiş , Bu sigaraların Amerika'lı misafirlere takdim edileceği ve bu hatıranın devamlı olması için de bilahare bu sigaranın devamlı piyasaya çıkarılacağı yazıları göze çarpmıştır.²⁷⁹

Bununla beraber hazırlık süreçlerinin gazetede 27 mart tarihli basımı ile devam ettiği görülmektedir. Nitekim bu tarihli yayında "*Missouri zırhlısı nasıl karşılanacak?*" manşetiyle atılan başlıkta "*Washington Büyükelçisi Münir Ertegün'ün naaşını getiren Missouri için geniş bir karşılama programı hazırlandığı, Çanakkale dolaylarında Providence kruvazörü ile Power destroyerinin refakat ettiği Missouri'yi Türk tarafından bir birliğin karşılayacağı, buna ilave olarak 6 Nisan günü Missouri kumandanı Amiral Hewitt'in ve Providence kruvazörü kaptanı Jules James'in Ankara'ya giderek burada Cumhurbaşkanı ile buluşarak kendileri onuruna bir akşam yemeği verileceğinden*" bahsedilmekte, Missouri'nin ziyaretine vesile olarak posta pullarının basımı yapılacağı" haberlerine ulaşılmaktadır. Gazetede bu başlıklara ek olarak "*Şehrimizde yapılacak merasim programı*" ismi altında hazırlıklara ilişkin ayrıca Münir Ertegün'ün cenazesini karşılamak üzere yapılacak tören için İstanbul'da Vali muavini İsmail Hakkı Baykal'ın başkanlığında , Belediye muavini , Emniyet Müdürü , Elektrik Müdürü , Üsküdar kaymakamı ve diğer ilgililerden oluşan bir toplantı yapılmış ve Dış İşleri Bakanlığı tarafından gönderilen direktif dairesinde program hazırlandığına , Buna istinaden bugünkü tarih itibari ile Dış İşleri Bakanlığı protokol genel müdürlüğünün bir memurunun şehre gelerek bu hazırlıklarla meşgul olacağına ulaşılmakta , ayrıca zırhlının şehirde bulunduğu müddetçe Amerika'nın Akdeniz filosu komutanı şerefine balo ve suvareler verileceği haberlerine de rastlanılmıştır.

²⁷⁸ Akşam , 1946

²⁷⁹ Cumhuriyet , 1946

Hazırlık aşamaları aynı şekilde Missouri spor takımını Türk tarafı ile yapacağı spor karşılaşmalarına ilişkin müsabakaları düzenlemek üzere İstanbul'a gelmiş, Beden Terbiyesi Umum Müdürü Vildan Aşirin başkanlığında da çalışmaların başlatıldığına gazeteden ulaşılmıştır.²⁸⁰

29 Mart tarihinde hazırlık programına ilişkin olarak Missouri'nin ziyaret programının tamamlandığına , bu programa göre Türk tarafından başta Yavuz olmak üzere 3 torpidonun da misafir gemileri Marmara'da karşılayarak selamlayıp , Dolmabahçe açıklarında demirleyerek oradan da cenazenin nakil aşamasına başlanacağına ulaşılmaktadır.²⁸¹ 31 Mart itibari ile de zırhlının Cebelitarık açıklarında olduğuna bilgisine ilave olarak dikkati çeken bilgilerden birisi de İstanbul Belediyesi'nin Missouri'ye konulmak üzere gümüş bir levha hazırladığı olarak öne çıkmaktadır.²⁸² 1 Nisan itibari ile de çıkan Cumhuriyet gazetesinde Naaşın defnedileceği yer olan Üsküdar'daki Özbekler tekkesi kabristanının da nizama sokularak hazırlandığı , şehirde Amerikan askerlerine ziyadesinde fazla değerde mal satan esnaf için de ayrıca Emniyet Müdürlüğünün kat'i önlemler aldığı haberleri de ziyaret öncesi ulaşılan son haberler arasındadır.²⁸³

2 Nisan'da çıkan habere göre Cumhuriyet gazetesi ziyaret programında birtakım değişiklikler olduğuna dikkat çekmiş , "*Missouri'yi karşılama programında tadilat*" manşeti ile "*Üsküdar'da Özbekler tekkesine nakli ile buradaki aile kabristanına defni mukarrer iken şimdilik bundan sarfinazar edilmiş , Beşiktaş'taki merasimin hitamını müteakib cenazenin oradan Asri mezarlığa naklinde karar kılındığı*" bilgisine ulaşılmakla beraber, "*Pazar akşamı Vali ve Belediye Reisi Lütfi Kırdar tarafından misafirler şerefine Taksim gazinosunda verilecek balonun Dolmabahçe sarayında verilmesine müsaade edildiği*" haberi de hazırlık programında yapılan birtakım değişiklikler olarak ortaya çıkmıştır.²⁸⁴ Cumhuriyet gazetesinin verdiği bu karşılama programına ilişkin çalışmalardan sonra Son Posta gazetesinin verdiği manşetlere de bakmak hazırlık aşamasının farklılık taşıyıp taşımadığına ilişkin bilgi edinmek için oldukça büyük bir önem taşımaktadır.

²⁸⁰ Cumhuriyet , 1946

²⁸¹ Cumhuriyet , 1946

²⁸² Cumhuriyet , 1946

²⁸³ Cumhuriyet , 1946

²⁸⁴ Cumhuriyet , 1946

Son Posta gazetesinin 21 Mart tarihli ekin incelendiğinde Missouri ziyaretine ilişkin ilk haberlerin verilmeye başlandığı gözlenmiştir. 1.sayfada yer alan "*Missouri Zırhlısını Seyahat Programı*" manşeti altında verilen bilgilere göre "*4 Nisan günü öğleden sonra 2 Türk destroyeri ,Amerikan filosunu açık denizde karşılayacak,Boğazlardan geçireceklerdir.5 Nisan'da da Dolmabahçe'ye demirleyecek zırhlıları halk 4 günlük ziyaret zarfı içerisinde hususi biletler temin ederek gezmeye gidebilecektir.*"²⁸⁵ Yine aynı şekilde 28 Mart tarihli yayınında konuya ilişkin haberler devam etmiş , "*Missouri'yi Çanakkale'de Yavuz karşılayacak.*" yazısı ile atılan manşette "*Türk halkının ,Dünyanın en büyük harp gemisini gezebileceği,Amerikan misafirlerin bütün nakil araçlarından da ücretsiz yararlanabileceği "* başlıklarının açıldığı , ayrıca "*İstanbul vilayetinde cenaze programı teşkilen bir komisyonun çalışmalarına başladığı , Cenaze merasimi esnasında 3 askeri bando ile polis müfrezelerinin görev alacağı*" noktalarına da değinilerek ziyaretle ilgili ön bilgilerin de verilmeye devam edildiği gözlenmiştir.²⁸⁶Ziyaret haberlerine devam edildiğine 29 Mart tarihinde yine aynı şekilde bu hususla ilgili bir yazının daha yayınlandığı görülmüştür.

"*Missouri Zırhlısı Büyük Törenle Karşılancak*" adlı başlık altında kısaca "*Münir Erteğün için kısa bir tören hazırlandığı*" , "*Gemilerin 5 Nisan sabahı Yeşilköy açıklarında mihmandarlar tarafından karşılanarak Selimiye önlerinde Missouri'yi selamlama atışları yapılarak , saat 15.00 'de tören merasiminin başlatılıp , bu merasim için bir alayın,merasim komutanı başta olmak üzere bir süvari bölüğü , 2 deniz bölüğü ve bir bando , Bir Amerikan deniz silahendaz bölüğü , Top arabası , Cumhurbaşkanı adına Vali ve Belediye Başkanı ile Başbakan , İç İşleri Mümessilleri gibi zevatların da tören esnasında bu programa eşlik edeceği*" bilgilerinin verildiği gözlenmiştir.²⁸⁷Bu haberlere ilaveten 6 Nisan günü de gazete "*Saat 10.00'da Amerikan denizcileri tarafından Taksim'de bulunan Cumhuriyet abidesine bir çelenk koyacakları , Saat 13.00'de de Deniz Komutanlığı tarafından kendileri adına bir öğle yemeği verileceği , Saat 14.00'de bir vapurun Amerikan elçiliği ve Amerikan kolonisinden gelecek zevat ile bayanları alarak Yavuz , Missouri ve Providence'e uğrayacak ve bu gemilerdeki subayları da kendine katarak Boğaz turuna çıkacakları*" aktarılmaktadır.Buna ilaveten "*Amerikan Amirali Cumartesi Ankara'da kalacağı,Cumhurbaşkanı ve diğer zevatlar tarafından kabul edilerek,şerefine de*

²⁸⁵ Son Posta, 1946

²⁸⁶ Son Posta, 1946

²⁸⁷ Son Posta, 1946

Genelkurmay Başkanı tarafından bir ziyafet verileceği",Son Posta gazetesinde verilen bilgilerden arasındadır. ²⁸⁸Ziyaretin yaklaşmasına 1 gün kala gazete 3 Nisan içerisinde "Amerika'nın Akdeniz Donanması" çıkardığı yayınında hazırlık aşamasına ilişkin " Misafirlerin şehirde kaldığı müddetçe kuleler , Topkapı Sarayı , Kız Lisesi ve Taksim Meydanı 'nın aydınlatılacağı , ayrıca Taksim meydanında projeksiyon ışığı ile Missouri'nin resmi ve Hoş Geldiniz İbareleri'nin aksettirileceğinin" de bildirildiği gözlenmiştir.²⁸⁹

Ulus gazetesinin hazırlık aşaması ile ilgili haberlerine göz atıldığında,bu konuya hitaben 28 Mart'ta "*Missouri İçin Hazırlanan Program*" manşetinde bir başlık ile değinildiği göze çarpmaktadır.Bu haber içersinde yer alan bilgilere göre "*Missouri zırhlısını Çanakkale Boğazı dışında Türk deniz birliklerinden başta "Yavuz" olmak üzere 2 destroyer karşılayacak,Cenaze,törenle Dolmabahçe'ye çıkarılacak ve burada Amerikan askerlerinin de iştirak edeceği bir törenle Üsküdar'daki aile mezarlığına gömülecektir.*"Bu törenden sonra 5 Nisan'da Missouri'nin kumandanı Amiral Hewitt ve Providence destroyerinin kaptanı olan "*Jules James*" Ankara'ya hareket edecek,7 Nisan'da da tekrar İstanbul'a geleceklerdir.²⁹⁰Ulus gazetesinin Missouri'ye ilişkin hazırlık programları 29 Mart tarihli sayısında da devam etmiş,"Ziyaret programının esasları" manşeti adı altında yayınlanan habere aynen şöyle geçmektedir:

"4 Nisan günü Sakız civarında üç Türk muhribi tarafından karşılanacak" olan Missouri,"5 Nisan 'da saat 8.05 civarından İstanbul Limanı'na girmiş bulunacaktır."Saat 9.00'da ise gemiler kendilerine ayrılan yerlerde demir atmuş olarak bekleyecek" , Türk tarafından da Donanma komutanı adına Vizite subayı Amerikan zırhlısına giderek Amiral Hewitt'i ziyaret edecektir. Saat 10.30 civarında rahmetli büyükelçinin tabutu Dolmabahçe'de karaya çıkartılarak oradan da defne yaprakları ile süslü bir top arabası ile Üsküdar'daki aile mezarlığına defnedilecektir."²⁹¹

2 Nisan'da ziyarete ile ilgili son gelişmelere değinen Ulus gazetesi "*Missouri Cebellüarıktan hareket etti.*" adlı yazısında "*Karşılama ve tören Hazırlıklarının sona erdiği*" yönünde bir açıklama yapmış, "*Missouri'yi Yeşilköy açıklarında karşılayacak olan*

²⁸⁸ Son Posta , 1946

²⁸⁹ Son Posta , 1946

²⁹⁰ Ulus , 1946

²⁹¹ Ulus, 1946

*mihmandar ve gazeteciler perşembe akşamı hareket için hazırlanmış,Münir Erteğün'ün cenazesinin defni sırasında hava lodos olduğu takdirde Dolmabahçe'ye yanaşmak güç olacağından,Tophaneye çıkarılarak buradan bir otomobil vasıtası ile Dolmabahçe'ye götürülme kararı alınmış ve askeri törenin Dolmabahçe'den itibaren başlayacağı" konusuna değindiği görülmüştür.*²⁹²

Vatan Gazetesi'nin 19 Mart tarihi itibari ile karşılama programlarına ilişkin bilgiler vermeye başladığı görülmüş , bu sayısında "Missouri zırhlısını Çanakkale'de iki destroyer'in karşılayacağını bildirmekle bu konudaki haberlerinin ilk bölümüne değinmiştir.²⁹³ Hemen ardından 10 gün süre sonrasında 29 Mart itibari ile Vatan basınında verilen "*Missouri Zırhlısı*" manşeti adı altında verilen haberde "*Vazifesi sırasında ölen merhum büyük elçinin cenazesini getirmekte olan Missouri için büyük bir program hazırlandığı*" safhasına değinen vatan gazetesi,bu haberini "*Merhum büyük elçiye yapılacak cenaze merasimi,misafirlerin kabul merasimi teşkil edilen bir komisyon tarafından en ufak noktalarına kadar tesbit edilmiştir.*" sözleri ile büyük zırhlı için nasıl bir merasim hazırlandığına dair ipuçları vermektedir.Aynı şekilde devam eden haberde "*Galatasaray*" klübü'nde yapılacak olan "*Altın Kemer*" maçlarının Türk spor alanında büyük bir önem kazandığına dair verilen haberler de görülmektedir.²⁹⁴

1 Nisan'da yayınlanan haberlerinde Missouri'ye tekrar değinen Vatan gazetesi "*Misafirimiz olacak Harp gemileri*" başlığı altında 5,6,7 Nisan tarihleri arasında saat 13.00 ile 15.30 arasında geminin ziyarete açık olduğuna işaret ederek , zırhlının halk tarafından gezileceği esnada dikkat edilmesi gereken kurallara değinmiş,Yabancı gemilere ziyaret için ayrıca 3 Vapurun tahsis edildiğini , "*Mümkün olduğu neticede intizama uygun olarak gezilmesi*" hususlarında Türk vatandaşlarına birtakım açıklamalar yapıldığına da gazetede aktarılan haberler arasında ulaşılmıştır.

2.sayfada devam eden haberde ise oldukça dikkat çekici bir noktaya değinilmiş, Ziyaretçilerin Missouri ve Providence zırhlılarına çıktığı müddet dikkat edecekleri ilk husus olarak "*Amerikan bayrağının selamlanması*" konusunu önemle vurgulamıştır.²⁹⁵Son olarak

²⁹² **Ulus**, 1946

²⁹³ **Vatan**, 1946

²⁹⁴ **Vatan**, 1946

²⁹⁵ **Vatan**, 1946

ziyaret günü olan 5 Nisan'da verdiği büyük bir manşetle Vatan gazetesi "*Missouri,Power ve Providence zırhlılarının Türk tarafınca Marmara açıklarında bir uçak filosu karşılanacağına*", "*Yeşilköy açıklarına gelindiğinde bir motörün, Amerikan sefaretinden gemiye gideceklerle Oramiralin mihmandarlığına tayin edilen subaylara ve diğer vazifedar kimseleri de Missouri zırhlısına çıkaracağına*" değinmiş,böylece ziyaret programını kendi yayımları içinde bu şekilde ele almıştır.²⁹⁶

Vakit gazetesinde Missouri'ye dair neşredilen haberler 8 Mart tarihi itibari ile başlamış,"*21 Mart'ta geminin New York'tan ayrılacağı Dış İşleri Bakanlığınca teyit edilmiştir.*" manşeti ile beraber "*45 bin tonluk zırhlıya Power torpidosunun refakat edeceği ve dönüş yolunda Pire , İskenderiye , Napoli ve Tanca'ya da uğrayacağı*" bildirilmiştir.²⁹⁷Yine aynı şekilde 9 Mart tarihinde gazetenin ön yüzüne atılan büyük "*Amerikan Filosunun İstanbul'u ziyareti*" ile Missouri'ye değinen Vakit gazetesi bu başlık altında "*Dünyanın en büyük gemilerinden biri olan Missouri zırhlısının kuvvetli bir himaye filosu refakatında müteveffa Türkiye büyük elçisi Münir Erteğün'ün cenazesini İstanbul'a getirmek üzere yola çıkacağını*" bildirdiği haberlerine de gazeteden rastlanılmıştır.

Bu habere ilaveten de ziyaretin "*Türk-Rus münasebetlerinin çok nezaket kesbettiği bir döneme tesadüf ettiği yazılarına gazeteden ulaşılmıştır.*"²⁹⁸Nitekim bir sonraki gün de de "*Amerikan Donanmasının Akdeniz seyahati*" başlığında verilen bilgilere göre "*Missouri'nin Akdeniz seyahati Amerikan menfaatlerinin yalnız bir prensip ve bir nazariye olmadığına da göstergesi olmuştur.*" şeklinde verilen beyanatlar ve gazetenin köşe yazarı olan Asım Us'un o gün kaleme aldığı köşe yazısı altında yazdığı "*Missouri ziyaretinin Akdeniz istikameti üzerinde hareketi bugünün halleri içinde yeni dünyadan eski dünyaya atılmış bir atom bombası tesirini yaptı.*" doğrultusundaki açıklamaları da hazırlıklar öncesi Vakit gazetesinde yer alan haberler arasında olmuştur.²⁹⁹

Vakit gazetesinin Missouri hazırlık programına dair hazırlık sürecine dair yayınlar yapmaya başlaması öncelikle 15 Mart tarihinde zırhlının yapacağı manevralara dair başlayan haberi ile olmaktadır. Bu yayına göre Missouri'nin yol üzerinde yapacağı

²⁹⁶ **Vatan**, 1946

²⁹⁷ **Vakit**, 1946

²⁹⁸ **Vakit**, 1946

²⁹⁹ **Vakit**, 1946

ilerlemelerden bahsedilmiş ve aynen şöyle aktarılmıştır: *"Tam teçhizat ve mühimmatı havi olacak ve yolda manevra yapacaktır.Kumandanın işaret ettiğine göre bu manevralar fevkalade hiçbir mahiyet taşımamakta , fakat hareket halinde olan harp gemilerinin yapması mutad olan tecrübeleri teşkil etmektedir."*³⁰⁰

Bu haberlerin ardından yine 18 mart tarihinde neşredilen bir yazı ile Vakit gazetesi ziyaret programına dair açıklanan bilgilere okuyucularına vermeye devam etmektedir , Nitekim *"Missouri zırhlısının seyahati"* adlı başlık altında verilen bilgilere göre *"Müteveffa elçinin naaşına Arlington'dan Bayonne'ye kadar Büyükelçi Hüseyin Ragıp Baydır ve müsteşar , İstanbul'a kadar da Türkiye Dış İşleri Bakanlığı protokol umum müdürü refakat edecektir."*³⁰¹Birgün ara ile çıkarılan yayınlarında gazete tekrar Missouri'ye dair ziyaret programında *"Missouri yalnız gelecek"* manşetiyle *"Dış İşleri Bakanlığının talebiyle Akdeniz'i ziyaret edecek olan 8.Filonun yerine yalnızca Missouri'nin bu seyahate çıkacağı"* bilgisine gazeteden ulaşılmıştır.³⁰²

21 Mart tarihinde New York'un *"Bayonne"* limanından çıkış haberi verilen Missouri zırhlısına dair yayın neşreden Vakit gazetesinin açıklamalarına göre asıl vazifenin Amerikan Bahriye Bakanı Jules James'in deyimi ile *"Münir Erteğün'ün naaşın memleketine geri götürmek olduğu"* saptamaları da göze çarpan açıklamalar arasındadır.³⁰³Devam eden bu habere göre zırhlı *"Dört Nisan günü öğleden sonra 2 Türk destroyeri Amerikan filosunu karşılayarak Boğazlardan geçeceklerdir."*³⁰⁴. Bunun devamında da *"5 Nisan günü İstanbul açıklarında demirleyecek ve naaş karaya çıkartılacaktır."*³⁰⁵ 23 Mart itibariyle *"Missouri yola çıktı."* manşetini okuyucularına aktaran gazete *"Arlington mezarlığında büyük piyanist ve eski polonya cumhurbaşkanı İgnacepaderevski ile eski Filipin Cumhurbaşkanı Manuel Quez'in yanında bulunan tabutu polis kıtalarından mürekkep bir tabur ile Missouri'ye nakledildiğini"* aktaran vakit gazetesi Missouri zırhlısının ve müteveffa elçinin seyahat programına içeriğine dair de yazı dizisine devam etmektedir.³⁰⁶

³⁰⁰ **Vakit**, 1946

³⁰¹ **Vakit**, 1946

³⁰² **Vakit**, 1946

³⁰³ **Vakit**, 1946

³⁰⁴**Vakit**, 1946

³⁰⁵ **Vakit**, 1946

³⁰⁶ **Vakit**, 1946

Ziyaretin günden güne yaklaşması ile beraber 27 Mart tarihi süreciyle ziyaret programlarını açıklamaya başlayan Vakit gazetesi manşetine "*Münir Ertegün'ün cenaze töreni.*" başlığını atmış,hemen ardından da "*ziyaret programını hazırlamak üzere İstanbul vilayetinde vali muavini İsmail Hakkı'nın başkanlığında ilgililerden müteşekkil bir heyet toplandığını*" , "*Toplantıda Ankara'dan verilen ana program dahilinde İstanbul'da yapılacak cenaze programı hazırlandığını ve programın kesin şekli ile bugün belli olacağını*" yazmış,ve buna ilaveten naaşın "*Aile kabristanına gömüleceğini*" bildirmiştir.³⁰⁷Nitekim 29 Mart'a gelindiğinde de 1.sayfasına "*Dost Amerikan gemicilerinin Ziyareti*" başlığını atan gazete,bu manşet altında "*Missouri zırhlısının geleceği gün üç muhribin,üç denizaltının Dolmabahçe önüne demirlemiş bulunacağını , karşılamanın Sakız adası civarında yapılarak,Cenaze töreni sırasında da bir tabur er,bir süvari bölüğü,deniz ve kara bandoları,Amerikan deniz silahendaz bölüğünün de hazır vaziyette bekleyeceğini*" atmış,devam eden 3.sayfa haberinde de aynı şekilde "*cenazenin Dolmabahçe sarayına saat 10.00 itibari ile çıkartılarak burada top arabasına nakledileceğini*" yazarak ziyaret programının tam sürecini kamuoyun ulaştırmaya başlamıştır.

Cenaze ve ziyaret programının içeriğine devam eden gazete ,"*10.40'ta matem havası eşliğinde alay harekete geçecek,Beşiktaş Sinan Paşa camiine gelinerek,cenaze namazı kılınacak ve her dakikada bir top atılacaktır.*" , "*Bunda sonra motorlarla karşıya geçilerek cenaze Üsküdar'daki Özbekler tekkesi aile mezarlığına defnedilecektir.*", "*Saat 13.5 'da Yavuz Missouri amiralini selamlayacak,saat 14 de Türk filosu Missouri amiralini, 14.45 te de Missouri amirali Türk donanmasına iadei ziyarette bulunacaktır.*" şeklindeki yazısı ile ziyaretin programının içeriklerini geniş bir şekilde diğer gazeteler gibi açıklamalarda sunmuştur.³⁰⁸Ziyaret tarihine 6 gün kala aynı şekilde 31 Mart tarihinde "*Limanımıza gelecek Amerikan Gemileri*" başlığı ile haber veren yayın organı programa ilişkin kesitler hakkında aynen şu açıklamaları yapmıştır:

"5 Nisanda limanımıza gelecek olan Amerikan gemileri 5,6,7 nisan günleri saat 13 ile 16.30 arasında halkımızın ziyaretine açık bulundurulacaktır.Ziyaretin intizam dairesinde cereyan etmesini sağlamak,halkımızı gezdirecek olan sayın misafirlerimizin işlerini kolaylaştırmak gayesiyle bu geziler hususi şekilde tertiplenmiş davetiye biletleriyle

³⁰⁷ Vakit, 1946

³⁰⁸ Vakit, 1946

yapılacaktır.Bu biletlerin tevzi olunacakları mahaller ayrıca ilan olunacaktır.Gemileri ziyaret edecekler için ayrı ayrı yerlerden hareket edecek olan 3 vapur tahsis edilmiştir. Bu vapurlar ayrıca gemiler arasında taksim edilmişlerdir. Ziyaretçiler ancak ellerindeki biletlerin üzerinde yazılı olan gemileri , o gemiye giden vapurlara binmek suretiyle ziyaret edebileceklerdir. Her bilet bir şahsa,yalnız bir güne ve bir geminin gezilmesine münhasırdır."³⁰⁹

Bunlara ilaveten gemilerin gezimi sırasında dikkat edilecek hususlara değinen vakit gazetesi ziyaretçilerin gezi esnasında bazı hareketlere de dikkat etmesi gerektiğini açıklamış ve şöyle aktarmıştır, "*Harp gemilerini gezmek manevi esaslara dayanır.bunlara riayet etmek hem bir nezaket ve hem de bir misafirperverlik borcudur. Gemilere ilk ayak basıldığı zaman ilk iş geminin kıç tarafına dönerek geminin kıçındaki bayrağa selam vermektir.*" şeklindeki açıklamalarıyla Türk halkının ziyaret programında önemle üzerinde duracağı noktaları aktarmıştır.³¹⁰ Nisan itibariyle karşılaştırılan diğer gazeteler gibi Vakit gazetesi de ziyaret programında birtakım değişiklikler olduğunu neşretmiş ,"*Defin töreninin Zincirlikuyu Mezarlığında yapılması kararlaştırıldı.*" manşeti altında "*Vatandaşlara Missouri gemisini gezmeleri için Emniyet Müdürlüğü tarafından adlarına davetiyeler gönderildiğini , davetiyelerin fotoğraflı ve şahsa mahsus olduğu,Gezecek vatandaş sayısının ise 4000 kişiden fazla olmadığını*" açıklamış ilaveten de "*5 Nisanda hava lodos olduğu takdirde cenaze tophane'ye çıkarılacağını , Missouri şerefine Tekel tarafından bir sigara hazırlandığı*","*3 Nisanda müteveffa elçinin anısına saat 17'de Üsküdar halk evi'nde bir toplantı düzenleneceği*" de yapılan gözlemler sonucu gazetede karşılaşılan bir diğer neşriyat olmuştur.

Vakit gazetesinde ve diğer gazetelerde özellikle dikkat edilen hassas noktalardan birinin de 3 Nisan tarihinde verilen haberler arasında Amerika-Sovyet Rusya arasındaki "*İran meselesinin*" büyük boyutta yer almasıdır , nitekim bu tarihte Rusya'nın İran'ı tahliye konusundaki kararlarının ve "*Sovyet temsilcisi Gromiko'nun bu meselede nasıl bir hat izleyeceği hakkında bir bilgiye sahip olunmadığı*" Zırhlının Türkiye'ye gönderilmesi aşamasında önem arz eden bir nokta olmaktadır.Ziyareten son bir gün önce ;yani 4 Nisan tarihinde "*Missouri yarın limanımıza geliyor.*" başlığı ile programa dair son haberini

³⁰⁹ **Vakit**, 1946

³¹⁰ **Vakit**, 1946

yayımlayan Vakit gazetesi, "Amerikan Amiralinin Cumhurbaşkanımız tarafından kabul edileceği , Cumartesi günü Hewitt ve Missouri Zırhlısı ile gelecek Amerikalı gazeteciler günü buraya geleceklerdir. Gazeteciler şerefine Basın ve yayın genel müdürü Velsel İlkin bir öğle ziyafeti verecektir." diyen gazete aynı gün amiral Cumhurbaşkanı tarafından kabul edileceğini Aynı akşam da cumartesi günü "Kahire'den uçakla Amerikalı bir gazeteci kafilesinin daha geleceğini,Aynı gün amiral ve gazeteciler , hava müsait olursa uçakla olmazsa ekspresle İstanbul'u hareket edeceklerini" , "Basın ve yayın genel müdürü ile basın birliği merkez idare heyeti üyeleri aynı trenle İstanbul'a gideceklerini , karşılama programının da kesin şeklini aldığını , Missouri komutanı amirale hatıra olarak hediye edilecek gümüş bir tabaka ve halı verileceği" gazetede bu tarihte verilen haberler arasında yer almış ve "Misafirler için İstanbul'da gezdirmek üzere ayrılan otobüslerde ikişer tercüman da bulundurulacağı" konusu dikkati çeken bir diğer önemli husustan ibaret olmuştur.³¹¹

Missouri ve beraberinde Power , Providence zırhlılarının seyahat programı ve ziyaret hazırlıklarına dair Türk gazetelerinde verilen bu belgeler ışığında yine basın menşei olarak bir sonraki başlık altında da 4 günlük seyahat programı hakkında da Türk ve Yabancı basın değerlendirilecektir.

3.6 Missouri'nin Türkiye'ye Gelişi , Amerikan Askerlerinin İlk İzlenimleri ve Bu İzlenimlere dair Anılar

Virginia'da Arlington Ulusal Mezarlığı'nda naaşı korumaya alınan Münir Ertegün'ün Türkiye'ye getirilişi , 1946 yılının erken dönemlerine rastlamıştır.Missouri zırhlısının gönderilişi de daha önce bahsedildiği gibi oldukça manidar bir döneme rastlamaktadır ki Sovyetler gerek Boğazlar'daki üs talepleri,gerekse de Kars , Ardahan gibi bölgelerin kendilerine verilmesi gerektiğini ileri sürmeleri, Amerikan Yönetiminde İngilizler'in de etkisi ile bir baskı unsuru haline gelmiş , 14 Şubat Tarihinde de gönderilme işlemleri için hazırlıklar başlatılmış , "Missouri" zırhlısı ile "Power" destroyeri bu görev için seçilmiştir.³¹²21 Mart 1946 tarihinde Missouri Zırhlısı Bayonne yarımadasında demir almış,Aynı gün New Jersey bölgesinden gelen bir tren New York'a eski elçinin naaşını

³¹¹ Vakit, 1946

³¹² Akşam, 1946

getirmiş,Pensilvanya İstasyonun'dan Manhattan'a geçerek burada donanmaya ait bir tören arabası tarafından naaş,nakil alınmış , polis arabaları eşliğinde Lincoln Tüneli'nden Bayonne'ye , getirilmiştir.Bir protokol ve seremoni ile devam eden törende,deniz askerlerinin oluşturduğu bir grup tabutu alarak zırhlının 2.Bölümüne yerleştirdi.Gemi aynı gün New York'tan demir alarak körfezden çıkmış, Cebelitarık tarafına doğru yol almaya başlamıştı.Cebelitarık Yarımadası'na varıldığında gemiye birtakım yeni misafirler geldi.Bunlar arasında 2.Dünya Savaşı süresinde başarılı bir amfibi komutanlığı yapan Amiral H.Kent Hewitt de bulunmaktaydı ki kendisi Avrupa'da 12.Filo Komutanı olarak Birleşik Devletler donanmasında görev yapmaktaydı. Kendisi ile beraber , Birleşik Devletler Türkiye elçisi Alexander Weddell ve Türkiye Protokol bakanlığından Kadri Rezan da gemiye katılan şahıslar arasında idi.³¹³Gemiye bu önemli şahısların katılımı sonrasında yoluna devam eden Missouri zırhlısında vuku bulan oldukça nüktedan bir olay vardır ki o da şudur:

Türkiye Protokol bakanlığından Kadri Rezan'ın İslam inancı içerisinde yer alması ve diyetlerine bağlı tutumundan dolayı , Kaptan Hillenkoetler yemek servis eden kişilere özellikle Türk bakanın yemek yediği vakitlerde kendisine içerisinde domuz ikram edilmemesi gerektiği konusunda öğüt vermişti. Fakat bir öğle yemeğinden kısa bir süre sonra yardımcı kaptan köprüden dönerken yemek kabiniinde domuz yemeklerine ilişkin bir aroma duymuş ; aşçılara bu konu hakkında birtakım eleştirilere başlamıştı.Bu ani çıkışından hemen sonra ,Kadri Rezan oturduğu sandalyeden kalkarak Kaptan Hillenkoetler'e durumu kendisi açıklamış,kendi deyimi ile "*Domuz pişirmesini istediğini,bunun kendisinin sevdiğini ama evde yiyemediğini*" belirtmişti.³¹⁴

Bu nüktedan olaydan sonra gemi 4 Nisan'da öğleninde İngiliz Providence ve Amerikan Power destroyerlerinin eşliğinde sabahın erken saatlerinde 3 Türk destroyeri tarafından Sakız Adası civarında karşılanmıştır.Ziyaretten önce Amiral Hewitt'in demeci ile "*Amerikan Menfaatlerinin karışıklık tehlikesi bulunduğu her limana gitmeğe hazır olan* " Missouri 5 nisan tarihinde İstanbul boğazlarına saat 8.05 itibari ile giriş yapmıştır.³¹⁵Sabahın erken saatlerinde , zırhlı İstanbul'a geldiğinde kıyıda binlerce kişi ve beraberinde 21 pare top

³¹³ Albert Miller,"Notes on Iowa and Missouri",s.19,1993

³¹⁴ Bkz.Paul Stillwell,"Battleship Missouri:An Illustrated History",s.103

³¹⁵ Akşam, 1946

atışı ile ulusal bir selamlama gösterisi ile karşılanan Missouri buna karşılık olarak 19 pare top atışı yapmış ve Boğaziçi'ne geldiğinde Dolmabahçe sarayı yanına demir alarak yanaşmıştı.³¹⁶Yaklaşık 1 saat sonra saatler 10.30'u gösterdiğinde Missouri zırhlısının İstanbul ziyareti cenaze töreni ile resmen başlamış bulunmakta idi.³¹⁷ Bu süreçte 1.Dünya Harbi içerisinde Osmanlı Devleti'nin önemli bir kruvazörü olan "Yavuz" ise 1971'de hurda olarak parçalanana kadar Türk karşılama protokollerinde önemli bir rol daha almıştı.Elçinin naaşı kıyıya Amerika'dan beri süregelen büyük bir seremoni ile devam ettirilmiş, 7 atın çektiği 4 tekerlekli olan bir top arabası taşıyıcısı ile şehrin caddelerinde dolaştırılmaya başlanmıştı.Cenaze ağır ve desenli bir şekilde döşenmiş halılarla,Amerikan yetkililerinin ayakkabılarını çıkartarak girişi ile devam etmiştir.³¹⁸Cenaze merasimi içerisinde Müteveffa elçinin naaşı Özbekler tekkesine götürülerek burada eşi Hayriye Erteğün ve Başta Kadri Rezan'ın ile beraber,Büyük elçi Hüseyin Ragup Baydur ve Müsteşar olarak görevini idame ettiren Memnan Tebelen'in de bulunduğu bir protokolle ile defnedilmiş,ardından da dönemin Tek parti yönetimi Başkanı İsmet İnönü ve başbakan Şükrü Saraçoğlu tarafından Ankara'ya davet edilen Amiral Hewitt ve Alexander Weddel ve Harry Truman'ın şahsi Mümessili 6 Nisan günü yola çıkmışlardır.³¹⁹Missouri denizcileri için ise siyasi münasebetler haricinde 4 günlük İstanbul ziyareti de bu gelişmelerle başlamış bulunmaktadır.

Türk tarafının Amerikan zırhlısı Missouri'ye karşı gösterdiği ilgi ,büyük bir coşku ve heyecan olarak kendini göstermiştir. Liman içerisinde bir deniz fenerine üzerine "Welcome Missouri" ile beraber isim ve zırhlının imajına benzer olacak şekillerde eşarplar, hatıra sigaraları ve posta pulları dahi basılmıştır.³²⁰Amerikan askerleri için hazırlanan bu girişimlerden başka ; Türk hükümeti kırmızı bir bölge dahilinde İstanbul'u 2 şehir bloğu haline getirmişti. Bu bloklardan bir kısmı Amerikan askerlerinin gidebileceği eğlence evleri olarak tasarlanmıştı. Bu evler temizlenmiş ve boyanmış , ihtiyaçlar doğrultusunda yabancı askerlerin en memnun kalacağı şekilde düzenlenmişti. Ayrıca bu bölge için yapılan çalışmalardan biri de bu bölge içinde çalışacak kadınların doktorlar tarafından belirli kontrollerden geçirilerek hastalıktan arındırılmış olanların bu evlere yerleştirilmeleri gibi

³¹⁶ **The Decatur Herald**, 1946,

³¹⁷ **Akşam**, 1946

³¹⁸ **San Louis Dispatch**, 1946,

³¹⁹ **Cumhuriyet**, 1946

³²⁰ bkz.Stillwell,Paul, **Battleship Missouri:An Illustrated History**, s.103

uygulamalar da dahil edilmişti. Buna ilaveten bu eğlence evlerine giden Amerikan askerleri herhangi bir ücret ödemedi. Amerikan kıyı devriyeleri ve Türk Askeri personeli bu eğlence evlerinin bulunduğu bölgelerde gezerek sadece birleşik devletler ve deniz askeri personelinin bulunmasına izin vermektedir. İzlenimlerinin sonucunda bu bölgeye gelen Amerikan gazetecilerinden biri olan Hartson alanda bir gözlem yapmış "*Baktığınızda , bu bölgelerde deniz gibi bir beyaz şapka görülmekteydi,Amerikan askerleri için herşey oradaydı.*" dediği kendi açıklamalarından saptanmıştır.³²¹Birçok eğlence formunun yanı sıra ; Türk tarafında misafirlik derecesinin en üst derecelerine kadar geldiği Amerikan askerlerinin edindiği izlenimlerden görülmüştür.

Bu safhaya ilişkin bir özellikle Dolmabahçe taraflarında Türk kamuoyunun Amerikan askerleri için coşkulu kutlayış gösterileri de yer almaktadır.Nitekim daha sonra değinileceği üzere basında birtakım girişimlerde bulunarak "Welcome Missouri" şeklinde başlıklar ile karşılama düzeyini gösteren ipuçları sunmaktadır.³²²Bunlardan bir diğer hizmet ise İstanbul Oteli'nde Missouri'nin subayları için yapılan düzenlemelerdir.Amerikan askerlerinin iyi bir zaman geçirmesini temin etmek amacıyla,Türk donanması onlara kendi subaylarından bireysel rehberler vermişti. Çeşitli gazinolarda Türk dansözlerinin de yer aldığı eğlenceler düzenlenmekteydi ki nitekim o günü yaşayan gazetecilerden olan Hartson yine bu düzenlemeleri kendi ağzından şöyle aktarmıştır:

*"Hepimiz orada gülmekten kendimizi alamamıştık, fakat Hiçbirşey söyleyemiyorduk,hepimizin yanında bir Türk subayı bulunmaktaydı."*³²³Nitekim "*Battleship Missouri:An Illustrated History*" kitabının yazarı olan Paul Stillwell , eserinde "Türk tarafının misafirperverlik derecesinde en üst noktaya geldiğini aktarmış , Amerikan askerlerinin de ev sahiplerini herhangi bir hayal kırıklığına uğratmamak için ellerinden geleni yaptıklarını aktarmıştır.³²⁴Missouri'nin denizcileri İstanbul kıyısına çıktıkları vakitten itibaren Türk halkının büyük ilgisi ile karşılaşmıştı. O dönemin fotoğrafçılarından biri olan "*Mate Len Schmitt*" , "Boğazdan girdiklerinden itibaren Türk tarafınca kendilerine sanki Mars'tan gelmiş gibi bir ilgi uyandırıldığı , yerel insanlardan oldukça farklı bir deneyim geçirdiklerinden" bahsetmektedir. Örneğin ; "*Bir Amerikan deniz piyadesi durup*

³²¹ Stillwell,Paul,*İnterview with the Author,Battleship Missouri And İllustrated History*,17 June 1995

³²² *Vakit*, 1946 ,s.50

³²³ A.g.e Hartson, s.195

³²⁴ Stillwell,Paul,*Battleship Missouri:An İllustrated History*,Naval Institute Press,s.103,2004

ayakkabılarını bağladığında, etrafında kalabalık bir kitle toplanarak onun ne yaptığını izlemeye koyulduğu" gibi çeşitli izlenimler olduğu görülmüştür.³²⁵Bu hadiselerden ayrı olarak Tony Alessandra , bir Amerikan deniz piyadesi olarak anılarında "İstanbul'daki ziyareti sırasında İngilizceyi çok iyi konuşan bir Türk ailesi tarafından evlerine davet edildiğini,kendisinden Amerika'daki yenilikler hakkında bilgi almak için sohbet etmek istediklerini ve böylece kendisini gözlemleyerek Amerikan askerleri hakkında bilgi almak istediklerini,Özellikle yemek konusunda kendisine gösterilen ilgiye karşı oldukça memnun kaldığını "şişmiş" olduğu halde yemek yeme konusunda ısrar ettiklerini" anılarında aktarmıştır.³²⁶Bu anıların haricinde Alessandra ve 3 arkadaşı pazarda alışveriş yapmaya başlamış,gördükleri kılıçlardan çok etkilenmişlerdir.Kendisini deyimi ile "Özellikle eğimli uçlu uzanan palalardan etkilenen Alessandra ve grubu 2 yada 3 fit uzunluğunda olan,bu kılıçları aldıktan sonra da bir film salonunda Amerikan romantik filmi izlemeye gittiklerini" de anlatmıştır.³²⁷

Missouri zırhlısının piyadeleri bu romantik Amerikan filminin diyalog kısmının İngilizce olup , altyazı olarak Türkçe verileceğini düşündüyse de bir süre sonra yanılmış, uzun bir süre sonra filmin Türkçe olarak seslendirildiğini öğrenince filmde kısa bir süre sonra sıkılmış , denizcilerden 4'ü ellerine Türk pazarlarından aldıkları kılıçlarla balkonda oynamaya başlamışlardı. Türkler sinemaya ilgilerini kaybedip kılıçlarla oynayan bu askerlere karşı ilgiyle bakmışlardı.³²⁸Bu hareketlenme bittikten sonra,denizciler sinemadan çıkmış , izleyici kitle dikkatini tamamen ekrana vermişti.Zırhlının iletişim kabininde görev alan Amerikan askerlerinden biri olan "Moose Conner", Amerikan denizcilerinin 3 gün sonrasında oldukça sıradanlaşmış rutinlerine alıştıklarını , kimi zaman Amerikan askerlerinin Türk erkeklerinin kız arkadaşlarına sarkıntılık ettiklerini ve bunun sonucunda toplum içinde bazı kavga ve tartışmalara yol açtığını belirtmiş , ciddi olmasa da iki grup arasında birtakım didişmelerin yaşandığını aktardığı görülmüştür.³²⁹Amerikan askerlerinin gözünden ziyaretin seyri bu şekilde gelişirken Yabancı basında da ziyaret bir sonraki bölümde kronolojik sıralama esasına göre değerlendirilecektir.

³²⁵A.g.e,s.102

³²⁶A.g.e,s.102

³²⁷A.g.e,s.103

³²⁸Bonner,Carolyn,USS Missouri At War,s.91,2008

³²⁹A.g.e,s.94

3.6.1 Yabancı Basında Ziyarete Günlerine İlişkin Değerlendirmeler

Özellikle Amerikan basınında Missouri Zırhlısının İstanbul'a gelişi müteveffa elçinin kendi anayurduna geri döndüğü yada İki dost ülkenin aralarındaki diplomatik nezaketin öne çıktığı bir gelişme gibi aktarılmışsa da Sovyet Basınından İzvestia gibi bazı yayım yapan neşriyatların Türkiye'nin karşılama süreci içerisinde birtakım abartı hareketlerine girdiğini düşündüren yazıları kaleme aldığı görülmüştür.³³⁰ Amerikan basınında ise ziyaret günlerinin başlangıcından itibaren 10 Nisan'a kadar olan süreçte gazetelerde başlıklar itibariyle şu haberlere yer verildiği görülmüştür:

The Ottawa Journal Gazetesi Missouri'nin Türkiye ziyaretine ilişkin "*Missouri Türkiye'ye ulaşıyor.*" adlı bir manşet atarak aynen şu cümleleri kullanmıştır: "*2.Dünya Savaşı sırasında vefat eden eski Türkiye Washington Büyükelçisi Münir Ertegün'ün cenazesini taşıyan Missouri,bugün İstanbul'a ulaştı.İstanbul Boğazlar'ına 16 yıllık aradan sonra giren ilk Amerikan savaş gemisi oldu.*"³³¹

The Post Standart gazetesi de "*Missouri Türk limanlarında*" başlığı ile ziyaret sürecini değerlendiren bir yazı aktararak şu cümleleri kayda geçirdiğine ulaşılmıştır:

*"Japonların teslimatına sahne olan , Amerika Birleşik Devletleri zırhlısı Missouri boğazlarda Türk bataryalarının kendisini selamlamasından soran kıyıya yanaştı. Türkiye , Washington elçisi Münir Ertegün'e bir "Kahramana yakışacak nitelikte" cenaze töreni düzenlendi. Birleşik Devletler yönetimi,Amiral Henry Kewitt'in kumanda ettiği Missouri'den naaş Türk yetkililerine taziyelerini belirterek devretti."*³³²

The Zanesville Gazetesinin Missouri ziyareti yorumlarına Amiral Hewitt'in Missouri'ye geçtiğine dair izlenimlerini aktararak verdiği görülmüştür. Sefer esnasında Türkiye gelen Amiral Hewitt'in Missouri'ye geçişini de gazete aynen şöyle aktarmıştır:

"Maysville'lı Charles A.Buchette 12.Filo'ya dahil olmuştur. Kendisi de U.S.S Helena'ya katılmıştır. U.S.S Helena'nın eskortlarından biri olan Glennon Türkiye'ye gidecek olan

³³⁰ The News-Herald, 1946,

³³¹ The Ottawa Journal, 1946

³³² The Post Standart, 1946

Amiral Henry Kewitt'i Cebellütariğa getiren gemilerden biri idi.Bu liman içerisinde Amiral Hewitt Birleşik Devletler'in "Missouri" zırhlısına dahil olmuştur."

6 Nisan da diğer yabancı gazeteler gibi Missouri ziyaretine ilişkin değerlendirmeler yapan The Wilkes-Bonne Record Gazetesinin manşetinde "*Missouri Türk Yetkilisinin Naaşını indiriyor.*" başlığı yer almış ve ziyarete ilişkinde şu değerlendirmeleri yapmıştır:

*"Japon teslimiyetinin sahne olduğu Amerika Birleşik Devletleri savaş gemisi Missouri,Haliç'te Türk bataryalarının 19 parça selamlama atışı içerisinde kıyıdaki yüzlerce tezahüratlar eşliğinde demir attı.Muhteşem bir eski doğu ve yeni batı törenleri karışımında Türkiye;Washington eski elçisi Mehmet Erteğün'e bir kahraman edasıyla tören düzenledi."*³³³

Missouri , Neosho'da basımı yapılan "*Neosho Daily News*" gazetesi , "*Türkiye Missouri'yi selamlıyor.*" manşeti ile attığı başlıkta ziyaret hakkındaki Türk izlenimlerini aynen şöyle aktarmıştır:

*"Güçlü Mo" ve onun patlayan büyük topları Türkiye cephesinde,Türk basını missouri savaş gemisinin ziyaretine ait ve son Washington büyükelçisi Mehmet Münir Erteğün'ün naaşının Türkiye'ye geri getirilmesinin bu yüzyıl içinde gelişen en önemli vakalardan olduğunu aktardı.Türk tarafından gemiyi ziyaret edenler ,onun dünya üzerindeki en büyük vasitalardan biri olduğunu söyledi.Özel Türk sigaraları,pullar ve eşarplar bu ziyaret esnasında bir misafirperverlik göstergesi oldu."Welcome Missouri" yazan çok büyük bir deniz feneri de göze çarpmakta idi.Yeni Sabah gazetesi "Topraklarımıza hoşgeldin Missouri" başlığı ile bir manşet attı.Yazarların yorumları da genellikle "dünyanın en güçlü gemisinin gönderilmesinin bir sebebi vardır ama bu Rusya'ya karşı yada farklı bir ülkeye karşı değildir denilerek açıklamalarda bulunuldu."*³³⁴

³³³ The Wilkes,Barre Record, 1946

³³⁴ The Neosho Daily News, 1946

Pennsylvania'da basımı yapılan "The News Herald Gazetesi" de Missouri'nin Türkiye ziyareti için zırhlıya dair "*Türkler Güçlü Mo'nun gelişi ile heyecanlandı.*" diyerek bir manşet atmış ve bu başlık altında şu cümleleri kullanmıştır:

*"Güçlü Mo ve onun büyük topları Türk cephesine geçti. Türk Basını Missouri savaş gemisini ziyaretini ve beraberinde Türk elçisi Mehmet Münir Erteğün'ün naaşının getirilişini, yüzyılın en önemli olarak görüyor. Türkler geminin pruvasına çıkararak bu zırhlının dünyanın en büyük vasıtası olduğunu aktarıyor."*³³⁵

İllinois , Mattoon'da çıkan "*The Courier Gazette*" de "*Elçinin Naaşı Türk Topraklarında*" adlı başlıkla bir basım yapmış ve ardından da şu noktalara değinerek kamuoyunda kendini göstermiştir:

*"Son Washington Türk elçisi Mehmet Münir Erteğün'ün naaşı Missouri savaş gemisinin nakliyatı aracılığı ile bugün Türk topraklarında. Bu hareket Uluslararası ilişkilerde iki ülke arasında bir jest hareketi niteliği aldı. Eski elçinin naaşını getiren dev savaş gemisi ve onun eskortlarının ziyareti yüzyıl içinde en büyük gelişme olarak ilişkilendirildi."*³³⁶

Nevada , Reno'da çıkan bu gazete de Missouri'nin Türkiye topraklarına olan ziyaretini "*Savaş gemisi Türkiye'de demir atıyor , Misafirperverlik hareketi olarak bir selamlama*" manşeti ile açıklamıştır. Nitekim bu manşetten sonra da aynı şekilde aşağıdaki cümleleri kullandığı görülmüştür:

"Yüzyılın en önemli olaylarından biri olarak gösterilen Missouri savaş gemisini Türkiye ziyareti; geminin Dolmabahçe sarayı önüne demir atması ile başladı. Missouri gemisinde Türkiye Washington Büyükelçisi Mehmet Münir Erteğün'ün naaşı bulunmaktaydı. Missouri ve onun eskortları olan "Providence" ve "Power" destroyerine üç Türk kruvazörü eşlik etti. Şafakta gemiler İstanbul'a geldi. Saat 8.40 'ta Missouri'nin büyük silahları 21 pare top atışıyla ulusal selamlamasını gerçekleştirdi. Top atışları esnasında Eski İstanbul Minareleri ve çatıları yankılandı. Tören seremonileri Missouri'nin ana güvertesinde yapıldı. Aynı güvertede Japon barış antlaşması imzalanmıştı. Binlerce personel

³³⁵ **The News Herald**, 1946

³³⁶ **The Daily Journal**, 1946

*yoğun heyecan esnasında kıyıda toplandı.Türk basınından da 60 gazeteci savaş gemisine ziyarete geldi."*³³⁷

Utah , Salt Lake'de basımı yapılan "*The Salt Lake Tribunal*" gazetesi de manşetine "*Amerikan Savaş Gemisinin Onuru*" başlığını atmış ve Zırhlının Türkiye ziyaretini şu şekilde değerlendirmiştir:

*"Akdeniz'de donanma kuvvetleri komutanı Amiral H.Hewitt ve onun beraberinde tayfası Ankara'ya cumartesi günü geldiler.Türk posta ofisleri Missouri'nin ziyareti üzerine yeni bir pul basımı yaptı."*³³⁸

Avustralya'da Adelaide'de basımı yapılan "*The News*" gazetesi 6 Nisan günü manşetine "*Amerikan Savaş Gemisi İstanbul'da*" başlığı ile bir manşet atarak kısa bir şekilde şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

*"Japonya'nın teslim olduğu Amerikan Savaş gemisi dün Türkiye'ye ulaştı.Zırhlı bu ülkeye iyi niyet amaçlı bir ziyaret programı düzenliyor."*³³⁹

Bonham , Texas'ta basımı yapılan bu gazete de 7 Nisan'da attığı "*U.S.S Missouri Boğaza demir atıyor.*" manşetiyle yabancı basında yer almış ve şu cümleler aracılığı ile ziyaret hakkındaki fikirleri beyan etmiştir:

*"Missouri savaş gemisinin Türkiye ziyareti yüzyılın en önemli gelişmelerinden biri oldu.Dolmabahçe Sarayı önüne demir atan zırhlı ve onun eskortları olan "Power" destroyeri,"Providence" kruvazörünü Ege denizi üstünde 3 Türk destroyeri karşıladı.Şafakta bu üç gemi İstanbul'a ulaştı."*³⁴⁰

Missouri , St.Louis'de neşredilen St.Louis Dispatch gazetesi "*Güçlü Mo İstanbul Boğazlarında Türkler tarafından karşılandı.*" manşetini atarak şu cümleleri kullanmıştır:

"Güçlü Mo ve onun patlayan topları Türk topraklarında.Basın Washington elçisi Mehmet Münir Erteğün'ün naaşını taşıyan savaş gemisi Missouri'nin nezaket ziyaretini yüzyılın en önemli olayı olarak açıkladı.Binlerce Türk Boğazlara akın ederek Dolmabahçe

³³⁷ Nevada State Journal, 1946

³³⁸ The Salt Lake Tribunal, 1946

³³⁹ The News, 1946

³⁴⁰ The Bonham Daily News , 1946

sarayında dün toplandı. Özel Türk sigaraları,pullar,eşarplar bir misafirperverlik göstergesi olarak üretildi.Liman ışıklandırmalarından "Hoşgeldin Missouri" işaretleri göze çarptı."Topraklarımıza hoşgeldin Missouri" diyen Yeni Sabah gazetesi "Amerikalılar'ın dünyanın en büyük savaş gemisini göndermelerinde bir sebep vardır fakat bu Rusya yada herhangi bir ülkeye karşı yapılmış değildir." yorumları yapıldı. Gelişinde Missouri ve onun eskortu olan Providence ve Power destroyeri Türk bataryalarını top atışları ile selamladı.Amiral Hewitt,Elçi Edwin C.Wilson ve Alexander Weddel cenaze töreni delegasyonu olarak bir araya getirildi."³⁴¹

Iowa , Des Moines'ta çıkan bu gazete Missouri'nin İstanbul ziyareti hakkında küçük bir bölüm aktararak manşetine "Türkler Missouri'yi selamlıyor." cümlesini aktarmış ve şu cümlelerle zırhlının karşılanış safhasından bahsetmiştir:

"Amerikan Savaş gemisi Missouri Dolmabahçe Sarayı'nda cuma günü Türkiye'ye karşı bir dostane bir jest eşliğinde demir attı.Missouri'de 11 Kasım 1944'te vefat eden Türk elçisi Mehmet Münir Erteğün'ün naaşı bulunmaktaydı. Büyük zırhlının 21 inç'lik topları Türk minareleri üzerinde yankılandı. Bütün sabah gazeteleri , köşe yazarları bu zırhlının gelişini yüzyılın en önemli olayı olarak değerlendirdi."³⁴²

Louisville Kentucky'de basılan "The Courier Journal" gazetesi, 6 Nisan'daki ziyaret için "Birleşik Devletlerin zırhlısı Missouri'nin boğazlara demir atma jestini Türkiye selamlıyor." başlığı ile belirterek şu açıklamalarda bulunmuştur:

"Bugün Dolmabahçe Sarayı'na savaş gemisi Missouri demir attı.Missouri'de son Birleşik Devletler Türk elçisi 11 kasım 1944'te ölen Mehmet Münir Erteğün'ün naaşı bulunmakta idi. Missouri ve onun eskort gemileri olan Providence ve Power destroyerleri , Ege Denizi'nden şafakta İstanbul'a geldi. 8.40'te 21 inç'lik top atışları ile Missouri'nin büyük silahları İstanbul'u selamladı. Cenaze töreni Missouri'nin ana güvertesinde düzenlendi.Binlerce kişi toplandı. Türk basınından 60 kişi zırhlıya geçti. Devlet departmanı temsilcisi olan Alexander Weddell , Türk gazetecilerine "Naaşı geri getirerek yüksek

³⁴¹ St.Louis Dispatch, 1946

³⁴² Des Moines Register, 1946

düzye uulslararası bir arkadaşlık ve nezaket jesti yaptığımızı hissediyoruz." diyerek açıklamalarda bulundu."³⁴³

Nashville , Tennesse'da çıkan bu gazete de manşetine köşe yazarı Jennings Perry'in attığı "*Türk destroyerleri Missouri zırhlısını Çanakkale'de karşılıyor.*" cümlesiyle devam etmiş ve şu aktarımları yapmıştır:

*"Missouri Zırhlısında , Bu Amerikan savaş gemisi eski Türk elçisi Münir Ertegün'ün naaşını taşımaktadır ve ege açıklarında 3 Türk destroyeri tarafından karşılanmıştır.Çanakkale açıklarından "Power" ve "Providence" destroyerleri ile eskort edilen Missouri Mora sahillerinden doğruca boğaza girmiştir.Afrodit adası üzerinden Girit'ten girerek ege açıklarına yerleşmiştir.Seferi sırasında bir yıldız ve hilal sembollü Türk uçağı tarafından kendisine eşlik edilmiştir."*³⁴⁴

Roshester , New York'ta çıkarılan Democrat And Chronicle gazetesi de 6 Nisan tarihinde attığı "*U.S.S Big Mo Türk Cenazesinde rol alıyor.*" ön manşetini atarak başlıca şu cümleleri kullanmıştır:

*"Japonya'nın teslim olduğu Amerikan Savaş gemisi Missouri,dün boğaza demir atarak Türk bataryalarını selamladı.Kıyıda binlerce kişi zırhlıya tezahürat etti.Eski Doğu ve Yeni Batı'nın birbirine karışan üzüntülü seramonileri eşliğinde Türkiye,eski büyükelçiye kendi yurdunda kahramana yaraşır bir tören düzenledi.Amerikan Birleşik Devletleri ileri gelenleri Amiral H.Kent Hewitt'in öncülüğünde Türk yetkililerinin önünde gölgeli caddeler arkasında bulunan ve Ertegün'ün cenazesini taşıyan top arabasının önüne yavaşça geldi.Büyük Mo,Boğazlara demirledi ve büyük topları Amerikan denizcilerinin de eşliğinde selamlama safhasına girdi. Missouri zırhlısı 16 yıldır Boğaza giren ilk Amerikan Savaş gemisi oldu."Bu ziyaret arkadaşlık ve iyi niyet göstergesidir." diyen Amiral Hewitt'in cümleleri ile beraber Büyük beyaz bir fener evi zırhlıyı karşılayan yazılarla süslendi."*³⁴⁵

Bonham , Texas'ta çıkan bu yayım da 7 Nisan tarihinde 1.sayfasına attığı "*U.S.S Missouri Boğaza demir atıyor.*" manşetini kullanmış ve ziyaret hakkında şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

³⁴³ **The Courier Journal**, 1946

³⁴⁴ **The Tennesan**, 1946

³⁴⁵ **Democrat And Chronicle**, 1946

*"Amerikan Savaş gemisi Missouri Boğazlarda bulunan Dolmabahçe Sarayı'na bugün demir attı. Burada yüzyılın en önemli olayı olarak gösterilen bu ziyaret esnasında Türkiye'ye karşı dostane bir jest olarak gösterilen bu zırhlının ziyareti ile 11 Kasım 1944'te vefat eden eski Türk Washington Büyükelçisi Münir Ertegün'ün naaşı devredildi. Missouri ve onun eskort vasıtaları olan Providence ve Power destroyerlerine Ege Denizi'nde Türk destroyerleri tarafından eşlik edilmişti. Bu üç yabancı zırhlı İstanbul'a şafak vakti ulaştı."*³⁴⁶

8 Nisan'da basımı çıkarılan "The Tennessean Gazetesi" nde ulaşılan bilgilere göre "Missouri'nin en yeni en güçlü savaş gemisi" manşeti atılmış ve yüzyılın ziyareti olarak değerlendirilen bu safhada gazetede başlıca şu cümleler aktarılmıştır:

*"Bu ziyaret diplomatik bir anlam taşıyıp taşımasa da "Orta Doğu'da Bayrak göstermenin" devlet departmanları tarafından aceleye getirildiğine inanılıyor. Amerika Birleşik Devletlerinin ve Missouri eyaletinin ismini taşıyan bu gemi Japonya'da son saldırının liderliğini yapmıştı. Washington'da ölen eski Türk büyükelçisi Münir Ertegün'ün naaşını Türkiye'ye getiren bu gemiyle beraber ilk kez savaş gemisinin diplomatik unsur olarak kullanıldığı görüldü. Missouri Cuma günü İstanbul'a ulaştı ve büyük bir törenle Eski büyükelçinin küllerini Türk tarafına devretti. Gazete muhabiri Perry Nashville Tennessean'da zırhlının gelişi hikayesini , Ankara'daki konferansı ve muhabirler ile Türk Başbakanı İsmet İnönü arasındaki konuşmaları aktardı. Bu aktarıma göre Türk lider "Amerikan donanmasının bayrağı ne kadar yakın olursa Türkiye için o kadar iyi olacağını aktardı. Birleşik Devletleri departmanından Alexander Weddel ve Türk Hükümeti tarafından Kadri Rızan eşliği ile beraber eski elçinin naaşı ziyaret ile onurlandırıldı. Hem Weddell hem de Rızan görevlerinin özel doğası gereği hükümetler arası otoriden ayrı bir şekilde bu törene özen gösterdi. Bu törenler esnasında 12 muhabir Missouri'nin İstanbul'a ziyareti ile gelmiş bulunmaktaydı. Böyle bir zamanda Missouri'nin nezaket ziyaretinden ziyade bazı gelişmelere bağladığı görülmekte."*³⁴⁷

"The Tennessean" gazetesi ziyaretin 4.gününe gelindiğinde "Ziyaret teşviki ile hırslanan Türkler Kartalın Kanatları altında" manşetiyle aynen şunları aktarmıştır:

³⁴⁶ Bonham Daily Favorite, 1946

³⁴⁷ The Tennessean, 1946

"Amerikan savaş gemisi Missouri'nin liderliği altında yapılan ziyaretler Türk yurdunda devam ediyor. Türk basını ve hükümeti üzerinde Çanakkale ve Doğu-Batı arasındaki siyasi tahminleri tartışılmaz bir önem taşımakta. Örneğin, La Republique gazetesi "2000 Amerikan denizcisi İstanbul'u keşfediyor." başlığı ile öne çıktı."Amerika diğer uluslardan daha güçlü,Özellikle Rusya'dan" ve "Amerika Yakın ve Orta Doğu'nun savuncusu" gibi başlıklarla ziyaret aktarıldı.Başbakan İnönü'nün açıklamasıyla "Amerikan filosu Türkiye için daha iyi,Amerika'nın güvenilir korumacılığı altında bu ziyaret çok daha kendini açık bir biçimde göstermiştir." diyerek birtakım konuşmalara da bu gazetelerde yer verildi.La Rebuqliqe gazetesi neredeyse 12 milyon Amerikan askeri,33.500 geminin ve 80.000 savaş uçağının oluşturduğu bu kuvveti ,Kars ve Ardahan'da Rus'ların iddia ettiği isteklere karşı destekleyici bir biçimde işaret etti.Başkan Truman'ın "Ordu Günü" konuşmasında Amerikan deniz gücünün açık bir ibaresi olarak sembolize ettiği bu güçler,özellikle Türkiye olmak üzere birçok Yakın Doğu ülkesinde memnuniyetle karşılandı.Belki de bu noktada Türk basını fazladan bir güvenilirlik ile Amerikan kartalının güvencesini aldığını düşünüyor.Bir savaş gemisi Askeri bir ittifak olarak kabul edilmez.Yine de İstanbul caddelerinde ve bütün İstanbul'da ve Boğazlarda olabildiğince görüldüğü üzere zırhlıyı ziyarete gitmekten oldukça mutlu.

Gazete açıklamalarına şu şekilde devam etmiştir:

"Amerika'nın İstanbul'da istediği kendilerine aittir. Üniformaları her yerde pasaport olarak geçiyor.İstanbul Belediyesi Amerikan askerlerinin gidebilecekleri her yere tramvaylar yetiştiriyor. Dün gece de Dolma Bahçe Sarayı'nda İstanbul valisi Türk şaraplarıyla büyük arkadaşlıklarını kutladı. Missouri kumandanı Amiral Hewitt de öğleden sonra Missouri güvertesinde Türk askeri kuvvetler komutanı Orbay ile oldukça eğlendi.Rus basını ise Türk'lerin ziyareti karşılama hırsları karşısında oldukça rahatsız oldu.Sovyetler Birliği'ne göre Kars ve Ardahan meselesi hala önem taşımakta ve kendilerini bu konuda acele etmeyeceklerini bildirmeleri,Ermeni ve Kürtler'i çeşitli zulümlerle eski dönemde çıkarıldıkları topraklara tekrar getirme umudu taşıdıkları aktarıldı.Rusların karartıcı bir görüşleri var. İstanbul halkı ise sınırlı bir enflasyon ve iyi depolanmış mağazalarla Birleşik Devletler'le iyi bir hava yolu bağlantısı kurmayı düşünüyor. Sonuç olarak kavisli bir burun

olan Osmanlı dikkatli yada dikkatsiz bir şekilde Kızıl ulus'la Karadeniz kıyılarında geçmiştekine nazaran çok daha rahat bir siyaset izleyeceği pek sürpriz gibi gözüküyor."³⁴⁸

9 Nisan'da Michigan'da yayınlanan "*Detroit Free Press Gazetesi*" nde Missouri zırhlısına dair "*Türkler Amerika'ya bu ziyaret için teşekkür ediyor.*" manşetini atmış ve İsmet İnönü'nün deyimlerine dair şu cümleleri aktarmıştır:

*"Cumhurbaşkanı İsmet İnönü "Dostluk ve Memnuniyet" göstergesi olarak açıkladığı bu ziyarete ve Eski Türkiye Washington Büyükelçisi Mehmet Münir Erteğün'ün naaşı geri getirmesi sebebiyle bu ziyaretin verdiği memnuniyeti aktardı."*³⁴⁹

3.6.2 Türk Basınında Ziyarete İlişkin Değerlendirmeler

Amerikan basınında ziyaret gününe dair olan gelişmeler genelde görüldüğü üzere anti Rus destekli bir politika izlerken Türk basınında da aynı şekilde Birleşik Devletlerin Akdeniz ziyaretini destekleyici birtakım manşetler kullanıldığı ortaya çıkmış ve Amerikan Hükümetinin bu gezi planlarını destekleyici bir çizgi izlendiği ortaya çıkmıştır. Missouri zırhlısının gelişine dair Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün imzaladığı bir kararname ile bu Amerikan büyük zırhlısı İstanbul'a girişini yapmıştır.³⁵⁰ Türk Kamuoyunda da sırasıyla Akşam , Anadolu , Cumhuriyet , Son Posta gibi yayımlarda da şu izlenimler edinilmiştir:

Ziyaret gününün gerçekleştiği 5 Nisan tarihinde Akşam gazetesi "*Aziz Dostlarımız Hoş geldiniz*" manşeti atılmış ve "*Binlerce halk dost gemiler,sahillerden dost gemileri seyretti.*" şeklinde bir takım açıklamalar yapılmıştır.Sabah 8.50 itibariyle boğazlara gelen üç zırhlı 10.30 itibariyle müteveffa elçinin naaşını Dolmabahçe'ye çıkartmış,10.40'ta da Harp filosu komutanlığının çaldığı matem havasıyla cenaze alayı harekete geçmiştir.Bunlara istinaden ayrıca Birleşik Devletler 12.filo ve Missouri kumandanı Amiral Hewitt bir beyanat vererek"*Bu ziyaretimiz,Amerika'nın memleketinize karşı bir iyi niyet tezahürüdür.*" diyerek eklemiş "*Memleketinize çoktan beri gelmek istiyordum.Bu fırsatı elde ettiğim için çok memnunum.Bu ziyaretimiz Amerika'nın memleketinize karşı bir iyi niyet tezahürüdür.*" diyerek gazetenin yaptığı bu açıklamalara hitaben ziyarete dair görüşlerini bildirdiği görülmüştür.Ayrıca Amerika Başbakanı Harry Truman'ın şahsi mümessili olan Alexander

³⁴⁸ *The Tennessean* , 1946

³⁴⁹ *Detroit Free Press*, 1946

³⁵⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi,"**Karar**", 1946 , 030.18.01.02.110.18.8

Weddell da sabah 8.00 itibariyle gazetecileri toplayarak "*Amerika'nın eski Türkiye büyükelçisi amiral Bristol, benim büyük dostumdu. Şimdi naaşını Missouri ile Türkiye'ye naklettiğim merhum Münir Ertegün'le onun vasıtasıyla tanışmıştım. Bu suretle büyük elçinizle aramızda sıkı bir aile dostluk münasebeti teessüs etmişti.*" gibi birtakım cümleler sarf ettiği de gazetenin bu tarihinde görülmektedir. Bu haberler haricinde Missouri ile beraber Türkiye'ye bir Amerikan filmcisini olan Iwojima gibi deniz harplerini filme alan Mr. Wrigley'nin da geldiği, Tekel idaresi tarafından "*Hatıra pulları*" adı altında 9,10 ve 27 kuruşluk pulların basımının yapıldığına dair eklemeler de göze çarpmıştır.³⁵¹ 6 Nisan tarihi itibariyle de gazetede "*Amerikan askerlerinin Taksim Anıtına saat 10'da çelenk koyduğu, yollarda biriken halkın bu dost, büyük millet bahriyelilerini alkışladığı , Oramiral Hewitt'in Ankara'da merasim ile karşılandığı*" bildirilmekte, ayrıca Amerikan er ve subaylarına tahsis edilen otobüslerle saat 10'da hareket ederek şehir içinde bir gezinti yaptıkları da açıklanmaktadır, yine bu haberlere istinaden saat 13'de İstanbul deniz komutanlığı tarafından da Amerikan denizcileri şerefine bir öğle yemeği verileceği haberi bu tarihe ilişkin ulaşılan bir diğer yorumlamalardan biri olmuştur. "*Türk halkının da Amerikan denizcilerine karşı büyük bir sempati gösterdiği, saat 13'de de Yavuz'un Oramiral Hewitt'i selamlamak amacıyla 17 top attığı*" gibi birtakım bilgilere de ulaşılmıştır.

Bu gelişmelere ek olarak Akşam gazetesini 2. sayfasında yer alan Missouri zırhlısına dair bir köşe açılmış ve geminin "*Missouri'nin bugünkü dünyanın en kuvvetli, en büyük harp gemisi olduğu, Amerikan donanmasında daha bu tipte 5 tane 35.000 tonluk geminin bulunduğu 12 büyük zırhlının da yer aldığı*" gibi birtakım teknik bilgilerin de verildiği dikkati çeken noktalardan biri olmuştur.³⁵² 7 Nisan itibari ile de Akşam gazetesine atılan ön başlıklardan biri "*Misafirlerimiz Ankara'dan geldiler.*" olmuş, verilen habere göre Amerikan heyeti Ankara hükümetinin karşılamasından oldukça memnun kalmıştır. Nitekim İstanbul'a dönen heyeti istasyonda Vali, Komutan, Emniyet müdürü ve birçok yetkili tarafından karşılanmıştır.³⁵³ Bunlara ilaveten de gazetede Taksim Anıtı'na çelenk koyan Amerikalı askerlerden bir enstantane de manşetlerde yer alan resim olarak kamuoyunda neşredilmiştir. Bu haber yayınlarına ilaveten Başbakan Şükrü Saraçoğlu Amerikan

³⁵¹ Akşam, 1946

³⁵² Akşam, 1946

³⁵³ Akşam, 1946

gazetecilerini karşılayarak onlara demeç vermiştir.³⁵⁴ Aynı tarihte gazetenin devam eden 2.sayfa haberlerine göz atıldığında "*Amerikan askerleri Ankara'dan İstanbul'a döndüğü, Amerikan erlerinin İstanbul'un umumi manzarasını seyrettiği , Şehrin birçok bölgesinde Türk ve Amerikan bahriyelilerinin kol kola girip dolaştığı*" gibi birtakım manşetler atıldığına da ulaşılmış , bunlara ilave olarak İstanbul deniz komutanlığı'nın Amerikan bahriyelileri şerefine saat 13'de Tarabya'da öğle yemeği vererek , Vali ve Belediye reisi Dr.Lütfi Kırdar'ın içlerinde bulunduğu bir ziyafet verildiği gibi eklemeler de göze çarpmıştır. Missouri'nin ziyareti şerefine yabancı zırhlılardan her birine Hereke fabrikasından bir halı ve Galata Köprüsü'nün de içinde yer aldığı 3 kabartma plakasının hazırlandığına Akşam gazetesinden ulaşılmaktadır. Yine bu bilgiler haricinde gazete içerisinde Amerikan askerlerinin sık sık antika eşyalarının satıldığı kısımlarda alışveriş ettikleri bilgilerine de ulaşılmıştır.³⁵⁵ Zırhlının Türkiye'den ayrılacağı gün olan 9 Nisan tarihinde ise Akşam gazetesi Manşet olarak "*Yolunuz Açık Olsun.*" başlığını atmış, "*Uğurlama çok parlak oldu , sahillerde biriken,vapurlara binen binlerce halk Amerikan denizcilerini hararetle uğurladı.*" diyerek son safhaya ilişkin kısa bir açıklama yapmıştır. Aynı şekilde gazete içinde yer alan bir köşe yazısında ziyaret ayrıntılı bir biçimde değerlendirilmiş ve aynen şu cümleler aktarılmıştır:

*"Amerikan misafirlerimiz,bu sabah İstanbul'dan ayrıldılar.Burada geçirdikleri üç gün,bir memleketi ve bir milleti görüp tanımak için çok kısa zaman olmakla beraber,Türkiye hakkında çoğu hemen hemen hiç bilgi edinmemiş binlerce Amerikan denizcisinin,bilhassa yüksek subayların ve gazetecilerin,bu müddet içinde bile yeni Türkiye hakkında,kendilerini yanılmaktan koruyacak başlangıç fikirlere sahip olduklarına güvenebiliriz.Bu,bizim için büyük kazançtır."*³⁵⁶ Bunu haricinde Cemal Refik'in kaleme aldığı "*Missouri'ye seyahat*" adlı köşede ziyaret sonrası zırhlıya dair izlenimlerini aktardığı bölümünde anılarından bahsetmiş ve kurduğu şu cümlelerle ilginç noktalara değinmiştir:

"Bahar gezintisine çıkan ilkokul çocukları sevinciyle öğle vakti Köprü'nün Haydarpaşa İskelesine toplandık. Ak saçlı bebeklerin ellerinde poğaçalar , sandviçler, kurabiyeler. Çeneler oynuyor , avurtlar şişip iniyor.Herkes merakla birbirine soruyor "Hangi vapurla gideceğiz?, Vapura ne zaman,nereden bineceğiz?" Missouri'ye ayak basar

³⁵⁴ B.C.A,"Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun Missouri ile gelen Amerikan gazetecilerine Ankara'da verdiği demeç",6 Nisan 1946,030.01/11.65.2,s.3

³⁵⁵ Akşam, 1946

³⁵⁶ Akşam, 1946

*basmaz insan samimi bir dostluk havası içine dalıyor.En yakın dostların toplandığı büyük bir salonda,daha doğrusu büyük bir şehirdeyiz. Mert edalı Amerikan denizcileri arasında dolaşmak ne büyük bahtiyarlık... Hepsinin yüzünden neşe saçılıyor,göz bebeklerinde coşkun dostluk kıvılcımları pırılđaşıyor.Dillerini anlamıyorum,dilimden anlamıyorlar ; fakat göz göze bakışlarımızla,karşılıklı tebessümlerimizle o kadar mükemmel anlaşıyoruz ki,gönüllerimizden coşan duyguları birbirimize anlatmak için dile,hatta işarete bile lüzum kalmıyor,samimi bir bakışma elveriyor."*³⁵⁷

Missouri'nin İstanbul ziyaretine dair kamuoyunda birtakım yazılar hazırlayan diğer neşriyatın da Anadolu Gazetesi olduğu görülmüştür.Nitekim 5 Nisan'da "*Missouri Zırlısı Dün Sabah İstanbul'a geldi.*" manşetini atan Anadolu gazetesi ziyaretin ilk anlarını şöyle aktarmıştır:

*"Truman'dan Milli Şefimize bir mektup getiren Weddell,Türkiye-Amerikan büyük dostluğunu açıkça belirtti. Oramiral Hewitt , Türk gazetecilerini Japonya teslim muahedesinin imzalandığı tarihi noktada kabul etti ve Missouri ve Yavuz'dan selam topları atıldı.İstanbul büyük şenlik sevinci içinde çalkalanıyor. Filo komutanı on üç kişilik maiyetiyle Ankara'ya gitti."*³⁵⁸Yine bu bilgilere ek olarak gazetenin verdiği bir açıklama yazısında "*Türk-Amerikan Dostluğunda çok mesut bir hadise*" olduğu "*İstanbul ve Türkiye'de,Amerika'nın en büyük harp gemisinin yaptığı ziyaretin samimi,nazikane ve manalı ziyaretinin sevinç ve heyecanı içinde bulunduğu , Bu hadisenin,esasen var olan Türk-Amerikan dostluk ve karşılıklı sevgisinin büsbütün tazelenip kuvvetlenmesi gibi mesut bir inkişaf safhasının bütün sebeplerini taşıdığı , Amerika'nın bir tarafta zikzaklar münasebetsizlikler içinde devam eden hadiseler içinde vefat eden Türkiye büyükelçisine karşı hürmet lazimesine müvazi olarak Türk milletine karşı duyduğu yakınlığı ve bu millete verdiği mevkii göstermek için , kendi büyüklüğü ve centilmenliği ile mütenasip bir jest yapmış , Missouri'yi Türkiye'ye gönderdiği"* gibi birtakım köşede birtakım açıklamalarda bulunulduğu görülmüştür.Bu açıklama yazısında bir başka dikkati çeken nokta ise Amerika'nın Türk insanı nazarında "*Hür , ileri, demokrat , insanlık tarafı kuvvetli ve insanlığın daima güvenebileceği bir medeniyet..*" olarak açıklandığı olmuştur.³⁵⁹

³⁵⁷ Akşam, 1946

³⁵⁸ Anadolu, 1946

³⁵⁹ Anadolu, 1946

Gazete , 7 Nisan'da yine ziyaret safhası ile ilgili gelişmelere devam etmiş,"*Milli Şef,Amerikan Heyetini kabul ettiler.Başbakanımız da Misafir Amerikan Gazetecilerine,Türkiye'nin Bu harp içindeki Durumunu izah etti.*" cümleleriyle manşet atarak haberlerini sürdürmüştür.Bu bilgiler haricinde Amerikan Amiralı Hewitt,Türk GenelKurmay Başkanı Kazım Orbay'ın kendisine verdiği ziyafette "*Kendisinin Amerika'da sevilen eski müteveffa elçi Münir Erteğün'ün naaşını getirmekle Türkiye'ye gelmesinin büyük bir fırsat ve şeref olduğunu*" bildirmişti.³⁶⁰Gazete,Amerikan "*Misafirlerimiz Ankara'da*" manşeti ile cümlelerle açıklamalarına devam etmiş , "*Truman'ın şahsi mümessili Alexander Weddell,Avrupa deniz kuvvetleri baş komutanı Amiral Hewitt ve Akdeniz'deki Amerikan kuvvetleri komutanı tümamiral Janer ile Amiral Hewitt'in kurmaybaşkanı tuğamiral Cherley ile albay Hill ve maiyetleri Amerika Birleşik Devletleri Ankara büyükelçisi Ovin Wilson ile birlikte tekrar İstanbul'a döndüklerini,Büyük üst misafirlerin baştan başa Amerikan ve Türk bayraklarıyla süslenmiş olan Ankara garında dış işleri Bakanı Hasan Saka,genel kurmay ikinci başkanı Orgeneral Omurtak , Ankara garnizon kumandan vekili Tümgeneral Beşe,Dış İşleri Bakanlığı genel sekreter vekili orta elçi Fuat Casım gibi şahıslarca karşılandıklarını,Basın ve yayın Genel Müdürü Nedim Veysel'in Amerikan gazetecileri şerefine bir öğle yemeği verdiğini,Ankara'da buldukları esnada saat on üçte Amerikan büyükelçisi ile birlikte Atatürk'ün muvakkat kabrini ziyaret ederek ebedi şefin huzurunda bir tazim vakfesinde bulduklarını*" da Anadolu gazetesi okuyucularına aktarmıştır.³⁶¹

Bu ayrıntılar haricinde gazetenin Amerika Birleşik Devletleri 12.Filo komutanı olan Amiral Hewitt'e ait "*Günün Adamı : Amiral Hewitt*" başlığı altında kendisinin askeri kariyerini aktardığı da göze çarpan bir diğer sonuç olmuştur.8 Nisan haberlerine göz atıldığında da Anadolu gazetesinin ilk manşeti "*Değerli Misafirlerimiz yarın sabah Ankara'dan gidiyorlar.*" başlığı olmuş , bu başlık altında "*Amiral Hewitt'in demeci ile Türkiye'de tahmin ettiklerinden daha samimi bir kabulle karşılaştıklarını , İstanbul Halkı ve hükümet erkanının kendilerine çok iyi bir kabul gösterdiklerini , aynı şekilde Ankara'da da gördükleri kabulün de İstanbul'dan aşağı olmadığını bildirdiğine*"³⁶² ulaşılmıştır. 9 Nisan haberlerine bakıldığında ise Missouri'ye dair 1.sayfa manşetinin "*Truman'ın İnönü'den ve Türklerden İsteği : Daha yakın , Daha sıkı bir dostluk*" olduğu görülmüş ve bu manşet

³⁶⁰ Anadolu, 1946

³⁶¹ Anadolu, 1946

³⁶² Anadolu, 1946

altında Amiral Hewitt ve Truman'ın şahsi mümessili olan Alexander Weddell'in Türk muhabirlerine beyanatlarında "*Aramızdaki dostluk bağlarının daha sağlam daha kopmaz bir hale geldiğine inanmakta kesinlikle haklısınız.*" dediklerine ulaşılmış ve bu beyanatlar içerisinde de iki Amerikan yüksek görevlisinin İnönü'ye de ziyaretten memnun kaldıklarına dair açıklamalarda bulduklarına ulaşılmıştır.³⁶³

Missouri'nin Türkiye ziyaretine ilişkin bir diğer yayın yapan gazetenin de Cumhuriyet olduğu gözlenilmiş , ve gazetenin 4 Nisan itibari ile Missouri'nin İstanbul'a gelişine dair verdiği "*Missouri zırhlısı yarın sabah geliyor.*" adlı manşetle kamu oyunu Amerikan ziyareti ile ilgili bilgilendirmeye başladığı görülmüştür.Habere göre Yavuz zırhlısı Missouri'yi Çanakkale'de karşılamak için beraberinde 3 zırhlıyı da alarak karşılamaya gitmiştir.Vali ve Belediye reisi Lütfi Kırdar beraberinde Dış İşleri Bakanlığı Protokol Daire Müdürleri ile beraber hazırlık aşamalarının son bölümünü tamamlamıştır. Aynı şekilde missouri zırhlısı ile beraber Türkiye'ye uçak vasıtası ile gelen Amerikan gazeteci ve sinemacı olan Dewey Wrigley ve Amos W.Jackson'ın da zırhlı İstanbul'dan gidinceye kadar Türkiye'de kalacakları da belirtilmiştir.³⁶⁴

Cumhuriyet gazetesi ziyaret haberlerine,5 Nisan sabahı Türkiye'ye sabah 8'de geleceklerini , zırhlıya ve refakatindeki gemilere 4 Nisan gecesi Çanakkale'den geçtiklerini aktarmakla başlamıştır.Gazetenin verdiği bilgilere hitaben Missouri'nin geçişi esnasında bütün Çanakkale halkı kıyılarına dökülmüş,ayrıca bu yabancı zırhlıları alkışlamıştır.Yine ziyaret programında bir takım çalışmalar yapan İstanbul Vali ve Belediye Reisi Lütfi Kırdar ve İstanbul komutanı Asım Tınaztepe , İstanbul Emniyet Müdürü Demir ile misafirlere dair karşılama programına son kez göz atmışlardır.³⁶⁵

Aynı şekilde gazetenin köşe yazarlarından olan Nadir Nadi'nin "*Dost Amerikan Denizcilerini Karşılarken*" adlı bölümünde aktardığı ,"*10 yıl boyunca Amerikan halkını kalbinde çalışmalarıyla derin sevgiler uyandıran ve rahmetli Amerikan başkanı Roosevelt'in ,Erteğün hakkında söylediği güzel sözler her Türk vatandaşının kalbinde derin izler bırakmış,hakiki ve insanca kıymetlere Amerika'da gösterilen yakın alaka bu vesile ile memleketimizde yenedünyaya karşı her zaman beslediğimiz hayranlık duygularının bir daha*

³⁶³ Anadolu, 1946

³⁶⁴ Cumhuriyet, 1946

³⁶⁵ Cumhuriyet, 1946

tazelenmesine vesile olmuştur.Amerika,bugün yeryüzüniün en kuvvetli bir milletidir.Fakat bu kuvvet,saldırganlığın,istila ve tahakküm hırsının değil;barışın,adaletin ve milletler arasında eşitlik hakkını kurup yaşatmak isteyen temiz bir idealin emrindedir." gibi cümleler de Missouri'ye karşı gösterilen sempatinin sadece Türk halkı ile kalmadığının bir göstergesi olduğuna ulaşılmıştır.³⁶⁶ "Missouri İstanbul'da" manşeti ile 2.sayfada devam eden Cumhuriyet gazetesi "Bugüne ait program" alt başlığında "Missouri'ye Amerikan sefareti erkani ile irtibat subaylarının ve bazı zevatların bineceğini,Geminin Selimiye önlerinde 21 pare top atışı ile şehri selamlayacağını , Selimiye'deki bataryaların da buna mukabele edeceklerini,Yavuz zırhlısı ile diğer gemilerin daha evvelden Amerikan gemisini Marmara açıklarında karşılayacaklarını , saat 10.30 itibari ile Missouri'nin Dolmabahçe'ye demirleyeceklerini ve müteveffa elçinin naaşını Dolmabahçe önünde duracak olan top arabasına konularak 10.40'ta harp filosunun çalacağı matem havası ile Zincirlikuyu'daki asri mezarlığa devredileceği , saat 13'de Yavuz'un 13 pare topla Missouri'yi selamlayacağı,Missouri' nin de atacağı toplarla bu selamı iade edeceği , saat 14'de Türk donanma komutanı,harp filosu ve muhribler filosu komutanlarının Missouri'ye giderek gemi komutanı tarafından karşılanacakları ve Amerikan amirallerinin Türk koramiral Mehmet Ali'ye iadei ziyarette bulunacakları " gibi bilgileri Türk halkına aktardığı görülmüştür.Bu tarihe ilişkin bir başka haberin de Missouri ile gelen Providence ve Power gibi zırhlılara ziyarete gidecek olan Türklerle ilgili olduğu göze çarpmış "Providence zırhlısına gidecek olan vatandaşların Kabataş İskeleyi'nden,Power gemisine gidecek olanların ise Beşiktaş iskelesinden hareket edecekleri,davetiyelerinin de keza aynı şekilde kontrol edileceği" bilgileri olmuştur.³⁶⁷

Ziyaretin ikinci günü olan 6 Nisan'da ilk verilen manşetlerden biri "Missouri Büyük İlgi ve Sevgiyle Karşılandı." olmuş , "Filonun gelişi Türk-Amerikan dostluğunun parlak bir ifadesi oldu , Başkan Truman'ın şahsi mümessili Mr.Weddel "Missouri ile Türkiye'ye memleketlerimiz arasındaki büyük dostluğu sembolize etmek üzere geldik" gibi cümlelerle birtakım açıklamalar yapıldığı görülmüş , Bu bilgiler haricinde müteveffa elçi Münir Ertegün'ün cenaze törenin de 5 nisan tarihinde yapıldığını aktaran Cumhuriyet gazetesi "Rahmetli büyükelçinin Missouri'den alınarak ebedi istirahatgahına bırakıldığını

³⁶⁶ Cumhuriyet, 1946

³⁶⁷ Cumhuriyet, 1946

cenaze arabasını merhum büyük elçinin ailesi efradından üç kişi,onları takip eden Cumhurbaşkanına adına İstanbul Valisi Lütfi Kırdar , Amerika Birleşik Devletleri büyük elçisi,Amerika Cumhurbaşkanı şahsi mümessili Alexander Weddel,Amerika Dış İşleri Bakanlığı mümessili George Allen,Ağrı milletvekili Halit Bayrak,Başbakan mümessili Cemal Yeşil,Dış İşleri Bakanlığı mümessili büyük elçi Şevki Berke,Orgeneral Cemil Cahid Toydemir,Örft İdare komutanı Korgeneral Asım Tinaztepe,donanma komutanı Koramiral Mehmet Ali,Üniversitesi Rektörü Dr.Tevfik Sağlam,Hukuk Fakültesi Dekanı Sıddık Sami Onar gibi Türk ve Amerikan maiyetlerinden yer alan görevliler eşliğinde cenazeye iştirak edildiği,Amiral Hewitt'in dün sabah 7.30'da Yeşilköy açıklarından gemiyi karşılayan gazetecileri Japonya'nın teslim anlaşmasını imzaladığı noktada kabul ettiği" gibi haberlere de ulaşılmıştır.³⁶⁸Bu bilgiler haricinde gözlenilen bir başka ziyaret yazısı ise Cumhuriyet Gazetesi'nde köşe yazarı olarak görev yapan Burhan Felek'e aittir.Nitekim kendi köşesinde yazdığı "Hoş Geldin Sam Amca!" adlı metinle ziyaret programını oldukça nüktedan bir şekilde değerlendirmiş ve aynen şu cümleleri aktarmıştır:

"Aman ne kadar iyi ettin de geldin! Vallahi ne kadar özlemiştik. Her gün Amerika ordusu , Amerika uçağı, Amerika denizaltısı der işitilir , ekranlarda Amerikalı artistleri, Amerika fen harikalarını görür dünya haberlerinde bir teviye sizinkilerin adını işitir durur,"Ah şunu bir görsek! diye özlerdik. Tam zamanında geldiniz vallahi! Aşkolsun size!. Yani söz aramızda kalsın aşk oluyor da zaten.. Hani çoluk çocuk seni kucaklayıp öpeceğimiz geldi. Lakin yer uzaktı,Ah ne iyi ettin de geldin! Harpte olsun , ilimde olsun hulasa hayatın her safhasında biz size ne kadar imreniriz , Hele en çok imrendiğimiz tarafınız açık yürekli ve yiğit huylu oluşunuzdur. Ne yapalım! Her şeyi apaçık konuşan , mertçe dövüşen dostuna dost düşmanına bela kesilen adamları pek severiz , Ah ne iyi ettin de geldin Sam Amca!"³⁶⁹

7 Nisan tarihinde ziyaret haberlerine devam eden gazete "Milli şefin Ankara'ya gelen Amerikan Misafirleri kabul ettiği , kendisinin Truman'ın mümessili ve amirallere birtakım iltifatlarda bulunduğu,Ebedi şefin muvakkat kabrini ziyaret ettikleri ve Türk Genelkurmay başkanının verdiği ziyafette dostane nutuklar söylendiği" gibi bilgileri de aktarmıştır.Anadolu Ekspresi ile Ankara'ya gelen Amerikan maiyeti sonra Çankaya'da kabul

³⁶⁸ Cumhuriyet, 1946

³⁶⁹ Cumhuriyet, 1946

resmine gitmiş , saat 16'da Çankaya Köşkü'nde Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Truman'ın şahsi mümessili Alexander Weddell ile Oramiral Hewitt,Tümamiral James, Tuğamiral Shelley , Tuğamiral Mc.Candlish , Missouri zırhlısı komutanı Albay Hillen Kooter , Providence kruvazörü albay Ryan ve Power muhribi komutanı yarbay Steinbeck kabul edilmiş,bu gelişmeler seyrederken de Dış İşleri Bakanı Hasan Saka da kabul töreninde hazır bulunmuştur.Ayrıca İstanbul'a dönüş sonrasında da Amerikan deniz piyadeleri bu tarihi gün içerisinde Taksim Anıtı'nı ziyaret ederek buraya çelenk bırakmışlardır.³⁷⁰Gazetede verilen "*Missouri'den aklımda kalanlar*" adlı bölümün geminin teknolojik özelliğine vurgu yapılarak İstanbul halkının ziyareti ve Amerikan askerlerinin dostane tavırlarını içeren görsel öge çalışma esnasında dikkati oldukça çekmiştir.³⁷¹Gazetenin diğer yazar ekibinden biri olan Abidin Dav'er'in de "*Missouri'de neler gördüm?*" adlı başlık altında ziyaret anılarını şu şekilde değerlendirdiği görülmektedir:

"Missouri'yi geziyorum ; hem kendim , yani denizcilik merakım için ,hem İstanbul halkından bu çelik yüzer kaleyi ziyaret etmek imkanını bulamayan büyük ekseriyet içi,hem de Cumhuriyet'in İstanbul'da oturmayan aziz okuyucuları için. İki günde iki defa gezdim.Birincisi bir vapur dolusu halkla beraber umumi bir geziş , ikincisi de 15-16 kadar gazeteci ile beraber hususi ve çok enteresan bir ziyaret.Birinciden başlıyorum:En az 1500 kişi varız. Koca zırhlı Boğaz akıntısının gözünde demirlemiştir. Kimseyi Missouri'ye çıkarmıyorlar. Sebep? Bilen yok! Biraz sonra Missouri'de borular çalıyor,toplar atılıyor. Davetiyelerini bilmem kaçını fakat artık sonuncu defa , bir daha gösteren ziyaretçiler, birbirini takiben geminin iskelesinden yukarı çıkıyorlar. Bazıları gazetelerdeki ihtarlara uyararak geminin kıçına doğru dönüp Amerikan bayrağını selamlıyor. Geminin köşesindeki mavi zeminin üstüne bir askeri kıta intizamı ile dizilmiş olan 48 beyaz yıldızlı ve kırmızı - beyaz ufki çizgili Amerikan bayrağı , geminin ikinci bacasının arkasındaki eskiden grandi denilen incecik direğe çekilmiştir. Bunun farkına varan pek az kimse , yüzlerini kıça doğru dönerek değil , başlarını yukarıya doğru kaldırarak Sam amcanın bayrağını selamlıyorlar."³⁷²

³⁷⁰ Cumhuriyet, 1946

³⁷¹ Cumhuriyet, 1946

³⁷² Cumhuriyet, 1946

Gazetenin köşe yazarlarının bu açıklamalarından sonra Amerikan denizcilerinin Taksim abidesine çelen koyduklarından bahsettiği , öğle zamanı Deniz Komutanlığı tarafından Tarabyadaki Tokatlıyan otelinde bir öğle ziyafeti düzenlendiği , ziyafete misafir üstsubaylarla Vali Dr. Lütfi Kırdar , Komutanlar, parti reisi ve Emniyet müdürünün hazır bulunduğu , saat 18'de Amerikan kolonisi tarafından,erlere bir kokteyl partisi verildiğine , Gece saat 21.30'da Türk subayları , Amerikalı subaylar şerefine Taksim gazinosunda bir eğlence tertip edildiğine de ulaşılmış ve ziyaretin geçiş süreci 7 Nisan itibari ile manşetlerde bu şekilde değerlendirilmiştir. 8 Nisan haberlerine bakıldığında Cumhuriyet gazetesinin "*Ankara'ya giden misafirlerin geri geldiği*" başlığının atıldığı görülmekte,"*6 Nisan günü İstanbul'dan Ankara'ya hareket eden Amerikan amirallerinin 8 Nisan'da da kendilerine şehrin görülmeye değer yerlerinin gezdirildiği ve Dolmabahçe Sarayı'nda kendilerine parlak bir balo verildiği* " gibi bilgilerin paylaşıldığı görülmüştür. Nitekim Abidin Dav'er'in de bu paylaşımlar haricinde 8 Nisan'da yazıya geçirdiği köşe yazısı bilgileri de Amerikan siyaseti ve ziyaret hakkında niteleyici bilgiler vermeye devam etmektedir:

"Amerika Cumhur Başkanı Mr.Truman , Amerika'da ordu günü münasebetiyle yeni bir nutuk söyledi. Mr.Truman, Cumhur Başkanlık makamında eskidikçe manen kuvvetleniyor ve nutukları da eskidikçe kıymetli ve sertliği artan şaraplar gibi , daha kuvvetli ve daha tesirli oluyor.Amerikan milletinin gene ordusunu pek yerinde olarak övdükten sonra ilave ediyor "Bugün Amerika,kuvvetli bir millettir. Amerika'dan daha kuvvetli bir millet yoktur. Amerika Cumhur Başkanının hakkı vardır. Hakikaten bugün Amerika dünyanın en kuvvetli milletidir. Ordu, donanma , havacılık , teknik,sanayi , ziraat ve demokrasi bakımlarından hiç bir millet,ruhen ve bedenen genç ve zinde Amerikan milleti ile boy ölçüşemez. Amerika, bütün kudret ve satvetini , dünyayı barışa , sükuna , nizama ve refaha kavuşturmak gibi,kutsal bir ideal ile kurulmasına ön ayak olduğu Birleşmiş Milletler camiasının emrine vermiştir.Büyük demokrasinin muhterem başkanı diyor ki "Yakın ve Orta Doğunun bu bölge dışı devletler hakkında kuvvetli bir rekabet sahnesi teşkil ettiği ve bu rekabetin birdenbire bir çatışma doğurabileceğini kestirmek kolaydır."³⁷³Yazar köşesinin son bölümünde Truman'ın politikalarına dair kendi izlenimini şu şekilde bitirmektedir.

³⁷³ Cumhuriyet, 1946

"Artık bütün Ortadoğu milletleri emin ve müsterihtirler.Bu milletler Amerika'ya sevgi ve saygı ile selamlarlar,Yaşasın Amerika!"³⁷⁴

Ziyaret bu şekilde ilerleme gösterirken , Missouri ile İstanbul'a aynı zamanda bir sporcu kafilesi de gelmiş, *"Amerikalı sporcularla ve İzmir takımlarıyla dün yapılan maçlar"* başlığı altında Missouri zırhlısındaki tenisçilerle Türk sporcuları arasında müsabakalar yapıldığı,İzmir takımlarıyla Fenerbahçe ve Beşiktaş takımları karşılaşma gerçekleştirdiklerine de gazeteden ulaşılmıştır.³⁷⁵ Zırhlının İstanbul'dan ayrılış aşaması da Cumhuriyet gazetesinde diğer yayımı yapılan gazetelerle aynı içeriklere sahip olmuş ve gazetenin açıklamalarıyla ziyaretin son günü öncesinde *"Misafirlerimiz bu sabah itibari teşyi merasimine halkın da iştirak edebileceği,isteyenlere 10 gemi tahsis edilerek Dost Amerikan askerlerini Yeşilköy açıklarına kadar götürebileceği"* bilgilerine ulaşılmıştır.Bununla beraber *"8 nisan günü Missouri'li sporculara Taksim Belediye gazinosunda bir öğle yemeği ziyafeti verildiği,Saat 19'da da Parkoteli'nde Basın ve Yayın Genel Müdürü Nedim Veysel İlkin tarafından misafir gazeteciler şerefine bir kokteyl partisinin düzenlendiği ve geç vakte kadar partinin devam ettiği"* gibi bilgilere ulaşılmıştır.³⁷⁶

Missouri'nin İstanbul ziyaretinin aşamaları diğer Türk gazetelerinde olduğu gibi Son Posta Gazetesi'nde de değerlendirilmiş , ziyaretin başlangıç aşaması olan 5 Nisan tarihinde gazetenin birinci sayfasına *"Welcome Missouri"* başlığının atıldığı görülmüştür.*"Büyük elçimizin naaşını yurdumuza getiren aziz misafirlerimiz hoşgeldiniz."* manşetini atan Son posta *"Mr.Truman'ın şahsi mümessili ile Amerikan harp filosu komutanı Cumhurbaşkanımız ziyaret için Ankara'da bulunacaklar"* diyerek devam etmiş, gazete, *"Misafir gemilerin 4 Nisan'da Sakız adası yakınlarında Türk donanmasına ait gemilerce karşılandığını , Missouri ile beraber Amerikan deniz kuvvetleri komutanı Oramiral Henry K.Hewitt ile Amerikan Akdeniz filosu komutanı Tümamiral Jules James ve Merhum Münir Erteğün'ün ailesinin de gelmekte olduğunu , sabah saat 9'da zırhlının Dolmabahçe açıklarında demirleyerek , müteveffa elçinin naaşını Missouri'den karaya çıkartacağını "* bildirmiştir.2.sayfa haberlerinde de *"Amerikan Filosu Limanımıza geldi."* başlığı ile ziyareti

³⁷⁴ Cumhuriyet, 1946

³⁷⁵ Cumhuriyet, 1946

³⁷⁶ Cumhuriyet, 1946

aktaran Son Posta "Tekel idaresi'nin , Missouri zırhlısının Türk limanını ziyareti sebebiyle , Amerikan bahriyelilerine hediye edilmek üzere ellişer sigaralık,kapağının üstünde Türk-Amerikan bayrakları ve Missouri'nin bir silüeti,içinde de Welcome Missouri ibaresi yazılı olan paketler dağıtacağını,Posta İdaresinin de 9,10 ve 27,50 kuruşluk olmak üzere üç puldan mürekkep bir Missouri serisi piyasaya çıkartacağını" bildirerek haberlerini yayınlamaya devam etmiştir.³⁷⁷ 6 Nisan tarihinde "Milletlerarası nezaket sahasında yapılan en yüksek jest" manşetini atan gazete Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman'ın şahsi mümessilinin açıklamaları ile "Missouri ile Türkiye'ye iki millet arasındaki büyük dostluğu belirtmek için geldiklerini" belirtmiş , "Birleşik Amerika'nın karalarda ve havalarda olduğu kadar , denizlerde de muazzam üstünlük ve satvetinin bir ifadesi olan , Missouri zırhlısı, beraberinde Providence kruvazörü ve Power muhribi olduğu halde Washington Büyük elçisi müteveffa Münir Erteğün'ün tabutunu hamilen limana getirdiğini ve günlerden beri yüzen adayı karşılamak ve getirdiği muhterem ölüye son ihtiramı yapmak üzere hummalı bir faaliyetin göze çarptığını da bildirmiş , Ayrıca diğer bir köşesinde de Truman'ın şahsi mümessili ve Missouri Amiralisi Henry Hewitt'in bu tarih itibari ile Ankara'ya gittiklerini Cumhurbaşkanının yabancı misafirleri bugün kabul edeceklerini" de beraberinde eklemiştir.³⁷⁸ Gazetenin 8.sayfasında Merhum elçinin cenazesi ile ilgili bilgiler veren ve ilk sayfa manşetinden devam eden Son Posta'nın yer verdiği cenaze töreni , Amerikan'ların İstanbul tutumları ile ilgili Missouri Amiralisi Hewitt'in kullandığı cümleler aynen şöyledir:

"Biz , Missouri ile Türkiye'ye iki milletimiz arasındaki büyük dostluğu sembolize etmek için geldik. Missouri'yi getirmekle milletlerarası nezaket sahasında en yüksek bir jest yapmak istedik. 1920'de memleketinize iâşe yardımları yaptığımız zaman gelmiştim. O zaman harp ticaret konseyi mümessili bulunuyordum. Bu teşekkül,şimdi Unrra'nın yapmakta olduğu işlerle uğraşıyordu. O vakitten beri memleketinize bir daha gelmek arzusunu duymakta idim. Bu ziyaretimle emelim tahakkuk etmiş bulunuyor."³⁷⁹

Son Posta 'da yazar olarak görev yapan "Nusret Safa Coşkun" un aktarımları ile de Merhum elçinin naaşı ve defnedilişi hakkında da şu gözlemlere ulaşılmaktadır:

³⁷⁷ Son Posta, 1946

³⁷⁸ Son Posta, 1946

³⁷⁹ Son Posta, 1946

"Saat 9.40...Büyük diplomat , merhum Münir Ertegün'ün naaşını taşıyan motor Missouri'den hareket etmiştir. Cenaze top ateşi ile bir kere daha selamlanıyor. Karada ihtiramla defne dallarıyla süslenmiş olan top arabasına konulurken,diğer taraftan da törene iştirak edecek olan Amerikan silahendaz birlikleri ve bando sahile çıkıyor , yerlerini alıyorlar. Saat 10.30...Harp filosu bandosu cenaze marşını çalıyor. Karşılıklı yer almış bulunan Amerikan ve Türk mülki ve askeri erkan ihtiram vaziyeti alıyorlar. Cenaze alayı harekete geçiyor.En önde merasim komutanı ve emir subayı. Arkasında Amerikan ve Türk kıtaları. Harp filosu bandosu,Cumhurbaşkanının,Büyük Millet Meclisinin , Başbakanın , Dış İşleri Bakanının , Bakanların , Genel Kurmayın , Dış İşleri Bakanlığı memurlarının vesair teşekkül ve müesseselerin gönderdikleri çelenkler... İki tarafından erler yürüyen,cenazeyi taşıyan top arabasının arkasında büyük elçinin ailesi efradı,bunları takiben cumhurbaşkanı adına Vali ve Belediye Başkanı Dr. Lütfi Kırdar , Amerika büyük elçisi,Truman'ın şahsi mümessili,Oramiral Hewitt , diğer amiraller..Beşiktaş, Sinanağa caminin önüne gelince,merasime iştirak edenler kapalı tramway durağında yer alıyorlar.Burada Amerikan ve Türk kıtaları merhum elçimizin tabutu önünde bir ihtiram geçidi yapıyorlar.Bilhassa kıtalarımızın geçişini derin bir dikkatle takip eden sayın misafirimiz Hewitt,komutanlarımıza dönerek "Askerleriniz çok güzel yürüyorlar." cümlesi ile takdirlerini izhar ediyor.Cuma namazını müteakip cenaze namazı kılınıyor. Buradan rahmetli Münir Ertegün'ün sandukası cenaze otomobiline konularak asri mezarlığa doğru yola çıkarılıyor.Asri mezarlıkta bir piyade bir polis kıtası elçimizin cenazesini selamlıyor. Hazin bir merasimle bu kıymetli memleket evladı ebedi metfenine bırakılıyor. Münir Ertegün,artık vatan topraklarında ebedi uykusuna devam edecek. Eşsiz hasletleri , yüksek meziyetleri ve hizmetlerini,mümtaz şahsiyetini bir kere daha belirterek,onu yalnız bırakıyorum."³⁸⁰

7 Nisan tarihinde çıkan gazetenin haberlerine göz atıldığında ise "İstanbullular Missouri Zirhlısını geziyorlar." manşeti olmuş,"Missouri'ye ayak bastığımız zaman bir gemiye değil,büyük bir kara parçasına girdiğimizi zannediyor gibiyiz.İlk yabancılik duyguları birkaç dakika içinde dost Amerikalıların sıcak misafirperverlik havası içinde hemen kayboluyor,yıllarca sevişen dostlar gibi hep birlikte gemiyi geziyoruz.İlk gördüğümüz yer Japonların teslim muahedelerini imzaladıkları tarihi demir masa oluyor.Burada güverteye rapte edilmiş bir madalyon içinde "Birleşik Amerika'nın Missouri zirhlısı 2 Eylül 1945

³⁸⁰ Son Posta , 1946

tarikhinde,burada Japonya'nun müttefik devletlerce teslim olduğunu tevsik eden vesika imzalanmıştır." yazıları oldu." gibi zırlıya ziyarete gelen gazete köşe yazarı Mustafa Yücel'in de izlenimlerini Son Posta'da kamuoyu ile paylaşmıştır.³⁸¹ 7 Nisana bakıldığında gazete, "Ziyaret programı çerçevesinde Ankara'ya giderek İnönü'nün huzuruna çıkan Oramiral Hewitt ve Truman'ın şahsi mümessili Alexander Weddell'in getirdiği dostluk mektubuna da İnönü'nün samimi bir dille cevap verdiği , saat 16'da Çankaya'daki köşkerinde , Amerika Birleşik devletleri başkanı Truman'ın şahsi temsilcisi ile beraber, Tuğamiral Shelley , tuğamiral Mc.Candlish , Missouri zırlısı komutanı albay Hillen Koetter , Providence kruvazörü komutanı albay Ryan ve Power muhribi komutanı yarbay Steinbeck'i kabul ettiğini,bu kabul esnasında da Dışişleri Bakanı Hasan Saka'nun hazır bulunduğunu,saat 13 itibari ile Atatürk'ün muvakkat kabrini ziyaret ederek bir çelenk koyduklarını,Ebedi Şefin manevi huzurunda bir tazim devresinde bulduklarını" bildirmiştir.³⁸²

Son Posta Gazetesi'nde bir başka köşe yazarı olan "Ercüment Ekrem Talu" ise ; Missouri'nin gelişine ilişkin farklı bir yazı kaleme alarak "Missouri'den 82 yıl önce" adlı manşeti ile neşrettiği açıklamalarında , "Dost Amerikan milletinin Türk halkına selam ve sevgilerini getiren ilk Amerikan gemisi Missouri'nin olmadığını,bundan tam 82 yıl önce ,1867 yılında Osmanlı Padişahı Abdülaziz'in , Fransa ve İngiltere devletlerinin davetlerini kabul ettiğini, bir seyahat programı hazırladığını,bu sırada Sadrazam Ali Paşa'nın da seyahat-i Hümayun'un arifesinde,Amerikalı Amiral Ferragut'un,Amerika İstiklal harbinin başarı ile sona erdiğini bildirmek üzere Benjamin Franklin ile İstanbul'a gelmek üzere olduğunu da haber verdiğini" yazmış; ayrıca bu bilgilere ilaveten "Tıpkı bugünkü gibi bir kabul programı hazırlandığını , yine bugünkü gibi Amiral ve maiyeti dostluk tezahürleriyle karşılandığını" da kendi köşe yazısında kamuoyu ile paylaştığına ulaşılmıştır.³⁸³Nitekim Ercüment Ekrem Talu gibi yazarlar dışında gazetede paylaşılan yazılar arasında göze çarpan bir ilginç anekdot; "Ben Missouri'liyim!" adıyla oluşturulan bir bölüm olmuş,bu bölümde Vatan gazetesinin Çala Kalem muharririnin aktarımı ile "Bizde Kayseri'lilere külah giydirmek pek kolay değildir.Meğer Amerika'da da Missouri'liler bizim Kayseri'liler gibi yaş tahtaya basmamalarıyla meşhurmüş.Hatta kendisine oyun edilmek istenen Kayserilinin "Ben

³⁸¹ Son Posta , 1946

³⁸² Son Posta,1946

³⁸³ Son Posta, 1946

Gayseriliyng,bunu yutmang oğul" dediği gibi bir Missouri'li de böyle bir durumda "I am from Missouri,Ben Missouri'liyim." dermiş" gibi açıklamalarla beraber Cumhuriyet gazetesinde Burhan Felek'in "Hoş geldin Sam Amca!" adlı yazısında da gönderme yapıldığı görülmüştür.³⁸⁴Son Posta gazetesinin köşe yazarlarının aktarımı Missouri ziyaretine ilişkin hangi açıklamaları yaptıklarına dair incelenmeye devam edildiğinde bir diğer yazar olan "Ziya Şakir" in de bu misafirlik sürecinde Türk-Amerikan ilişkilerinde ilk temaslara değinmiştir.Nitekim "Tarihi Mushahabe" adlı bölüm altında açtığı "Dost Amerika ile eski münasebetlerimiz" yazısında kısaca "İlk Amerika tüccar gemilerinin hangi tarihlerde Türk limanlarına geldiği kati olarak belli olmadığını,Fakat ilk harp gemilerinin Türk hakimiyeti altındaki bir limana gelişlerinin 1803 tarihinde olduğunu , Garp Ocakları'nı teşkil eden Türk korsanlarının,Atlas Okyanusu haraca kestiklerini ve Amerika Cumhuriyeti'nin de bu korsanlara ,iki milyon dolar verdiğini" aktararak tarihi hadiseler hakkında çeşitli bilgiler verdiği görülmüştür.³⁸⁵

Gazetenin ziyaret haberleri köşe yazarlarının verdiği bilgiler haricinde yine Türk ve Amerikan askeri,siyasi programların bildirilişi halinde devam etmiştir."*Amerikan denizcileri Cumhuriyet abidesine törenle çelenk koydular.*" manşeti altında kısaca "*Şehirde bulunan misafir Amerikan denizcilerinin dün saat 10'da Taksim Cumhuriyet abidesine törenle çelenk koydukları , Missouri'den Dolmabahçe'ye çıkan Amerikan silahendazlarının bandolarla Dolmabahçe-Gümüşsuyu yolu ile Taksime geldikleri,Misafir denizcilerin Taksim Anıtı'na çelen koyduktan sonra halkın bahriyelileri şiddetle alkışladığını,saat 13'te İstanbul deniz komutanlığı tarafından misafir Amerikan denizcileri şerefine Tarabya'da bir öğle yemeği verildiğine,Saat 14'te köprüden hareket eden bir vapurla Türk subaylarının Amerikalı denizcileri alarak boğazda bir gezinti yaptıklarına,Saat 18'de Amerikan kolonisi tarafından erlere danslı bir parti verildiğine ve saat 20'de Yavuz gemisi komutanı Yavuzda misafirlere özel bir akşam yemeği verildiği"* gibi program dahilinde bilgiler verildiğine Son Posta Gazetesi'nde ulaşılmıştır.³⁸⁶

Son Posta gazetesi kadrosunda yazar olarak yer alan "*Ömer Besim Koşalay*" da siyasi ve diplomatik çizgi halinde devam eden bu ziyaret sürecine ek olarak 7 Nisan ekinde

³⁸⁴ Son Posta ,1946

³⁸⁵ Son Posta, 1946

³⁸⁶ Son Posta, 1946

son sayfası içinde Amerikan denizcilerinin gezinti programı dışında Fener stadında bir Amerikan sporu olan beyzbol oynadıklarını ve çeşitli spor müsabakaları gerçekleştirdiklerini eklemiş,"Amerika'luların çünkü beyzbol gösteriş maçları çok heyecanlı oldu.Bu oyuna çok alışık olan Amerika'lular hiç yadırgamadan iki saat yirmi dakika devam ettiler.Beyzbol maçında uzun bir seyahatin hasretiyle bütün heyecanlarını ortaya döktüler." gibi birtakım başlıklarla ziyaret sürecinin değişik bir safhasını da Türk halkı ile paylaşmıştır. ³⁸⁷Zırhlının İstanbul'dan ayrılış sürecinin 1 gün öncesi olan 8 Nisan'da Son Posta gazetesi,"Amerikalı misafirler yarın gidiyor." adlı manşetini yayınlamış,"6 Nisan'da Ankara'ya giden misafirlerin dün Ankara'dan geldiğini,bugün ve yarın da kendilerinin şereflerine ziyaret ve bir veda sualesi verileceğini,Amerikalı'ların yarın İstanbul'dan ayrılacağını" bildiren birtakım haberleri yayınladığı, gazetenin 8 Nisan ekinde kamuoyu ile paylaştığı görülmektedir. ³⁸⁸

Ulus gazetesinin ziyaret programları değerlendirildiğinde misafirlik sürecinin başladığı 5 Nisan tarihi ile ilgili manşetlere ulaşılmış ve bu manşetlerde ilk haberin "*Missouri bu sabah 8'de İstanbul'da*" olduğu görülmüştür.Nitekim "*Türk donanmasında yavuz ve beraberinde diğer 2 zırhlının Missouri'yi sakız adasında karşıladıkları,eski Amerikan büyükelçisi Münir Erteğün'ün naaşının törenle alınarak asri mezarlığına götürüleceği*" de ziyaret gününün ilk haberleri arasında olmuştur.Ayrıca "*Türk halkının büyük bir merakla beklediği,2 gün boyunca Dolmabahçe önünden Yavuz'u ve diğer Türk gemilerinin seyre dalan kalabalık kitlenin kıyıda ayrılacağına benzemediği*" gibi karşılama esnasında kamuoyunun da durumuna değinen bir takım bilgiler verildiği de yazılmıştır. ³⁸⁹

"*Missouri'yi karşılamak üzere yapılan hazırlıkların Vali ve Dışişleri Bakanlığı tarafından son bir kez bu tarih itibari ile denetlendiği,Zırhlıya armağan olarak verilecek gümüş levha ve Hereke halısının özel bir şekilde hazırlandığı,ve saat 9 'da Dolmabahçe önlerine demirleyecek olan gemide Münir Erteğün'ün cenazesinin Türk bayrağına sarılmış olarak bulunmakta olduğu da*" halk ile paylaşılan bir diğer haber olmuştur. ³⁹⁰Gazetenin köşe yazarlarından Falih Rıfkı Atay'ın Missouri'nin İstanbul ziyaretine ilişkin değerlendirmesi de aynen şu şekilde kullandığı cümleler ile olmuştur:

³⁸⁷ Son Posta, 1946

³⁸⁸ Son Posta,1946

³⁸⁹ Ulus,1946

³⁹⁰ Ulus,1946

"Rahmetli Münir Erteğün,bizim iyi bir vatandaşıımız ve yüksek bir diplomatımızdı. Washington'da öldü ve ömrünün son dakikalarına kadar Amerika'lılarla Türkler arasındaki dostluğu kuvvetlendirmek , barışçı ve hürriyetçi yeni Türkiye'yi Birleşik Devletler halkına tanıtmak için çalıştı. Amerika'lular kendisinin ölümü ve gömülme töreni sırasında hepimizi minnet içinde bırakan bir kadirşinaslık gösterdiler. Bunu unutmadık. Fakat cenazesini yurduna getiren Missouri zırhlısının adı , Amerikan-Türk dostluğu tarihinde ondan da büyük ve derin bir hatıra olarak kalacaktır. Missouri'nin böyle bir fırsatla Boğaziçi sularına kadar gelmesine türlü manalar verilmiştir. Bu zırhlı bir denizler devidir ve taşıdığı bayrak,bugünkü dünyanın en yüksek askeri kudretini temsil etmektedir. Fakat onu , Akdeniz kıyılarındaki bütün milletler , Türkler gibi,barışçılığın ve hürriyetçiliğın bir sembolü ve müjdecisi gibi selamladılar." ³⁹¹ Gazetenin 6 Nisan haberlerine göz atıldığında da ilk manşet yine ziyarete dayalı olmuş ve "Missouri zırhlısı dün geldi." şeklinde atılmıştır. 6 Nisan itibari ile "Amerikan misafirlerin sabah 9.50'de gelen trenle Ankara'ya gidecekleri , gidenler arasında Başkan Truman'ın şahsi temsilcisi Büyükelçi Alexander Weddel , Ormairal Hewitt , Tuğamiral James , Oramiral Hewitt'in Kurmay başkanı Tuğamiral Sherley ve Missouri'nin Komutanı Albay Hillelkoetter ile diğer zatların bulunduğu" gibi içerikler yer almaktadır.

Oramiral Hewitt'in demecine de yer veren ve müteveffa elçi Münir Erteğün'ün naaşının törenle kaldırıldığını bildiren gazete , Hewitt'in açıklamalarıyla "Ziyaretlerinin , Amerika'nın Türkiye'ye karşı bir iyi niyet tezahürü olduğunu" da eklemiştir. "Missouri'yi karşılarken" isminde ekleme yapan ulus gazetesi "İki yaşında,281 metre boyunda olan 45 tonluk bu zırhlı,yanı sıra getirdiği bir kruvazör , bir muhrip ve başta Yavuz olmak üzere kahraman Türk donanması ortasında Dolmabahçe açıklarında şekillenmiş koca bir ada gibi demirlemiş duruyor.." gibi açıklamalarla da bu büyük zırhlının gelişi esnasında ne gibi düşünceler uyandırdığı da bu yazı ile ortaya koyulmuş , ayrıca "2.Dünya Savaşı'nı bitiren bu zırhlıdaki Japon şehirlere ve düşürülen Japon uçaklarının isimlerinin verildiği , Missouri eyaletine özgü çiftesiyle meşhur bir katırın bir resminin yer aldığı ve Missouri'nin Yavuz'un önünden geçerken karşılıklı top atışları ve ulusal marşların çalındığı" gibi birtakım ek bilgiler de göze çarpan yerler içinde olmuştur.³⁹² Gazetenin 7 Nisan eki

³⁹¹ Ulus, 1946

³⁹² Ulus, 1946

incelemeye alındığında ziyaretle ilgili ilk göze çarpan noktalardan iki bilgi olmuş , bunlardan biri dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Amerika'dan gelen heyeti kabul ettiği ve diğerinin de ziyaret sırasında Amerikan askerlerine Türk halkının gösterdiği büyük ilgisi olarak kendini göstermiştir.Nitekim gazetede verilen habere göre Cumhurbaşkanı İsmet İnönü , dün saat 16'da Anadolu Ekspresi ile Ankara'ya gelen ve bu misafirleri karşılayan Dışişleri Bakanı Hasan Saka , Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Omurtak,Ankara Garnizon Komutanı Vekili Tümgeneral Beşe , Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreter Vekili Ortaelçi Fuat Carım , Ankara Vali ve Belediye Başkanı Nevzat Tandoğan karşılaşması sonrasında , Deniz Kurmay Başkanı Amiral Altınkal , Genelkurmay Başkanlığı Haber Alma Şubesi müdürü Albay Türkmen Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman'ın şahsi temsilcisi Alexander Weddel başta olmak üzere , Oramiral Hewitt, Tümamiral James , Tuğamiral Shelley , Tuğamiral McCandlish ve Missouri zırhlısı Komutanı Albay Hillen Koetter'i misafir etmiş , bu siyasi gelişmelerin yanında ayrıca Basın ve yayın Umum müdürü Nedim Veysel İlkın,Amerikan gazetecileri şerefine bir öğle yemeği vermiş,yemekte Basın ve yayın Umum Müdürlüğü erkanı,Anadolu Ajansı mümessilleri ve yerli,yabancı gazete muharrirleri de hazır bulunmuşlardır. ³⁹³Aynı şekilde; gazetenin bu tarihli sayısında çıkan köşe yazarlarının Missouri ile ilgili yorumlarına bakıldığında, konuyla ilgili Falih Rıfki Atay'ın köşesindeki açıklamalarından şu açıklamalara ulaşılmıştır:

"Missouri'den hatırıma ne geldi bilir misiniz? Bizim Mesudiye! Eski bahriyenin hatırımında kalan hikayelerinden biri de , Kağıthane'ye giderken,üstü örtülü bir kızak üstünde yıllarca paslandığını gördüğümüz denizaltı idi. Belki de o vakitler şimdiki torpiller boyunda bir şeydi. Fakat Sultan-Hamit , onun denizaltına dalmasından o kadar ürkmüştü ki deniz üstünde bile tutmağa cesaret edememiş,karaya çektirmişti.Bizim Haddehane delikanlısının Mesudiye'nin kalıbına , Kavaklıların toprak tabya üstündeki kara kavala inandıkları gibi,tıpkı onun gibi , Sultan Hamit'i de neredede ise tarihte bir mi,iki mi eşi olup olmadığı bilinmez bir büyüklüğe çıkarırlar , hemen hemen,zamanımıza gelmiştir."³⁹⁴Gazetede farklı bir köşede çıkan bir diğer yazı ise "Misafir Amerikan denizcileri sevgi ile ağırlıyor." manşetini alan bir yazı olmuş ve bu yazıya göre "Türk-Amerikan bahriyelilerinin kolkola dolaştığı,Sokaklarda neşeli gruplar oluştuğu , Alışveriş yerlerinde Türk-Amerikan

³⁹³ Ulus, 1946

³⁹⁴ Ulus, 1946

renkleriyle donatılmış uçurtmaların yer aldığı , Amerikan askerlerinin ağızlarından şimdiye kadar buldukları limanlarda konukseverliğin bu derecesini görmediklerini söylediği , Taşıt vasıtalarının kendilerine bedava olduğu , Yol gösterme ve yardım gibi konularda halkın oldukça girişimci davrandığı , Sinemalarda,tiyatrolarda,gazinolarda ve eğlence yerlerinden kendilerine olan ilginin en küçük zerresinin bile esirgenmediği , Kapalı çarşıda tozlu antikalar arasında nargile,Sarmısak havanı,çubuk ve tesbihlerle oynayıp durarak halı satın aldıkları , Türk tatlı ve içkilerine karşı alakalarının da oldukça fazla olduğu,Birkaç Amerikalı erin bir muhallebici dükkanında kaymaklı ekmek kadayıflarını sandviç gibi yiyerek keyifli keyifli gülüştükleri , Bir kısım erlerin Taksim Anıtı önünde törenle kendi koydukları çelenk önünde poz verip resim çektirerek , kimilerinin de vapurla Boğazı gezdiği " gibi birtakım ilginç anekdotlara da rastlanılmıştır.Bir diğer haber köşesinde de "Taksim Anıtı'na Amerikan askerleri tarafından dün çelenk koyulduğu ,Amerikan askerlerinin merasim üniforması olarak lacivert ceket , mavi pantolon giymiş ve beyaz kemer taktıkları, 9.15'te Dolmabahçe'de karaya çıktıkları" gibi ayrıntılar şeklinde gazetede gözlenilmiş, İstanbul Valisi Lütfi Kırdar'ın yabancı gazete ve ajans muhabirlerine açıklamalarda bulunulduğu da kamuoyuna o günkü tarihte aktarılmıştır.

Vali'nin "Amerika'lı dostların gelişini Türk Milleti ve İstanbul'un büyük bir sevinçle karşıladığını , Türk karakteri ile Amerikan karakteri arasında büyük bir benzerlik olduğunu , Bu karakterin birinci vasfının açık yani samimi olmak olduğunu,Türk'lerin düşündüğü gibi görünüp , göründükleri gibi düşündüğünü , Amerika'lıların da milli ahlak ve vasıflarının bu olduğunu,merhum büyükelçi Münir Ertegün'ün de çok sevilmesinde bu karakter benzerliğinin yer aldığını" söyleyerek Missouri'nin ziyareti sürecinde bu şekilde açıklamalarda bulunulduğuna da ulaşılmıştır.³⁹⁵Gazetenin 8 Nisan ekine göz atıldığında ise ziyaret süreci zarfında ilk yer verilen haber olarak "Amerikan heyetinin İstanbul'a döndüğü" bilgisi olmuş,"dönen misafirlerin şerefine dün gece İstanbul'da büyük bir suvare düzenlendiği,saat 13 itibari ile Büyükelçi Weddell'in Ayasofya Müzesini ziyaret ettiği ve müze müdürü Muzaffer Ramazanoğlu ile mozaikler hakkında çalışan Mr.Thomas Whittemore'un verdikleri izahatı dinlediği,Mr.Whittemore'un teklifi üzerine askeri müze olan St.İren'in yanında,Muzaffer Ramazanoğlu tarafından keşfedilen birinci Ayasofya kazı

³⁹⁵ Ulus, 1946

yerini gezdiği ve burada verilen izahatı dinleyerek şeref defterini imzaladığı" haberlerinin paylaşıldığı da gazetede görülmüştür.³⁹⁶

Missouri' nin Türkiye ziyaretine ilişkin değerlendirmeler içerisinde bulunan bir diğer basın organı da Vakit Gazetesi olmuştur.5 Nisan tarihinde zırhlının boğaza gelişini "Dost Amerikan Milletinin Temsilcilerini İstanbul Bugün Selamlayacak." adlı manşetle bildiren gazete , bu tarih içinde "3 Türk Torpidosunun Amerikan gemilerini akşam kara sularında karşıladığını , Zırhlı ile beraber Başkan Harry Truman'ın şahsi mümessili Alexander Weddel'in de gelmekte olduğunu , ayrıca Amiral H.Kent Hevit'in bugün dahilinde Türk makamlarını ve muhtemel olarak Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'yü resmen ziyaret etmek üzere Ankara'ya gideceğini , 1930'dan beri Çanakkale'ye girecek olan ilk Amerikan harp gemileri olduğunu, Missouri zırhlısının boğazdan geçen her kategori içinde gemilerin en büyüğü olduğunu" da bildirerek ziyaret programının başlangıcını bildiren bir giriş yaptığı görülmüştür.³⁹⁷

Daha önce bahsedilen diğer gazeteler gibi cenaze programı için ise ; "Hava uygun olduğu takdirde saat tam 10.30'da Dolmabahçe'ye,hava uygun olmadığı takdirde de naaş Tophane'ye çıkartılacak,saat 10.30'da cenaze zırhlıdan alınarak top arabasına yerleştirilecek , Cenaze alayı,merasim komutanı , bir tabur,bando bir süvari bölüğü , 2 deniz bölüğü ve bando , Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün çelengi onu takiben Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanınının , Büyük Millet Meclisinin , Başbakanın ve diğer zevatın çelenkleri , top arabası , Cumhurbaşkanı adına ve belediye başkanı,Amerika Birleşik Devletleri Büyük elçisi , Amerika Cumhurbaşkanınının şahsi mümessili Weddell , Amerika dışişleri başkanlığı mümessili Mr.George Allen , Oramiral Henry K.Hevit ve Tümamiral Jules James gibi önemli şahsiyetler" de cenaze töreninde gazetenin bahsettiği üzere bulunacaktır.³⁹⁸Bu bilgilere ilaveten gazetenin en arka sayfasında da "Bugün Limanımızı ziyaret edecek olan dev zırhlı : Missouri" manşeti ile de Missouri zırhlısının hakkında malumatlar verilerek zırhlı Türk halkına da resimli eklerle tanıtılmıştır.³⁹⁹

³⁹⁶ **Ulus** ,1946

³⁹⁷ **Vakit** ,1946

³⁹⁸ **Vakit** ,1946

³⁹⁹ **Vakit** ,1946

6 Nisan tarihine gelindiğine Vakit gazetesi "*İstanbul Dost Amerika'nın Denizcilerini Hararetle Selamladı.*" başlığını atarak "*Başkan Truman'ın temsilcisi ile Amirallerin Ankara'ya doğru yola çıktığını,müteveffa elçi Münir Ertegün'ün cenazesinin hazin bir törenle defnedildiğini,Truman temsilcisi Alexander Weddell'in kendilerinin Türkiye'ye,iki ülke arasındaki büyük dostluğu sembolize etmek için geldiklerini,gazetenin Yeşilköy önlerinde bulunan bir muharririn Missouri'nin gelişini değerlendirdiği,Missouri ile beraber gelen Providence kruvazörü ile Hover muhribini karşılayan Muavenet'in Demirhisar ve Sultanhisar torpidolarının limana gelerek demirlediklerini,saat 9 itibari ile önce Türk donanması komutanlığının ve daha sonra İstanbul Deniz Komutanlığı adına birer subayın Missouri'ye giderek amiral Hewitt'i ziyaret ettiklerini , saat 10 sularında Münir Ertegün'ün naaşını taşıyan Tabutun Dolmabahçe sahiline çıkarıldığını , Bu sırada Missouri, Yavuz , Providence ve diğer gemilerdeki erlerin ihtiram vaziyetinde durduğunu ve tabutun top arabasına konulduğunu,10.15 'te misafir gemilerin,ikinci dünya savaşında insanlığın hürriyeti için savaşmış ve zaferi kazanmış erlerinde birkaç müfreze sahile çıktığını,10.40 itibari ile de harp filosunun çaldığı matem havasını takiben Dolmabahçe'den hareket edildiğini" aktarmaktadır.⁴⁰⁰Missouri'ye karşı muharririn edindiğin izlenimin de şu şekilde yer aldığı görülmektedir:*

"*Şimdi Missouri'deyiz. Centilmen Amerikan denizcileri halka rehberlik ediyor,yol gösteriyor ve izahat veriyorlar. Geminin büyüklüğü içine girince daha da iyi anlaşılıyor. Ziyaretçiler birbirileri ile geminin bir mahalle kadar olduğunu , Sanki çelikten bir adaya benzediği hakkında izlenimler ediniyor. İşte Missouri'yi gezenler , geminin güvertesinde yere yapıştırılmış demir bir levha görüyorlar. Bu levha , Japonyalı canavarların hürriyet için savaşmış kahramanlara bu gemide teslim oldukları yere yapıştırılmış. Levha şu , "Birleşik Amerika'nın Missouri zırhlısı , 2 Eylül 1945 tarihinde burada , Japonya'nın Müttefik Devletlere teslim olduğunu tevsik eden vesika imzalanmış , bu suretle İkinci Cihan Harbi bitama ermiştir."*⁴⁰¹

Zırhlıya ait Türk halkının ve Vakit gazetesi muharririnin edindiği bu kısa anıdan sonra 7 Nisan tarihine gelindiğinde gazetede "*Milli Şef İsmet İnönü'nün Harry Truman'ın mesajına cevap verdiği , Cumhurbaşkanı,Truman'ın şahsi temsilcisini ve beraberinde*

⁴⁰⁰ Vakit ,1946

⁴⁰¹ Vakit ,1946

amiralleri kabul ettiği" manşetinin paylaşıldığı görülmüştür. Gazetenin köşe yazarlarından olan Asım Us'un kaleme aldığı "*Missouri'nin Türk sularını ziyareti*" adlı yazısında zırlı ve ziyarete dair birtakım açıklamalar yaptığı ve ziyaretin belki de asıl amacı açısından şu şekilde girişler yaptığı görülmüştür :

*"Missouri zırlısının İstanbul'a gelişi ile Güvenlik konseyinde İran meselesinin Birleşmiş Milletler anayasası prensipleri dairesinde bir cereyan alışı aynı güne tesadüf etti.Bu tesadüf dünya tarihinin gidişini değiştiren çok hayırlı bir alamet gibi telakki edilse yeridir.Birleşik Amerika eski Washington büyük elçimiz Münir Ertegün'ün naaşını Türkiye'ye göndermek için herhangi bir deniz taşıt vasıtası da tahsis edebilirdi , bu suretle yine Türkiye Cumhuriyeti'ne ve Türk milletine karşı olan dostluk duyguları gösterebilirdi.Böyle yapılmayıp da Uzak doğu harbinde Amerika zaferini temsil eden Missouri zırlısının gönderilmiş olması hadisede iki memleket arasındaki dostluk gösterisinden fazla ve üstün bir mana bulunduğunu anlatmağa kafi gelir.Atlantik okyanusunu aşarak , Akdeniz sularını ve Boğazları geçerek İstanbul limanına giren Missouri zırlısı bugün Birleşmiş milletler tarafından gönderilmiş bir sulh bekçisinden başka bir şey değildir. Biz Missouri zırlısının Türk sularına gelişi ile Güvenlik konseyinde İran meselesinin Birleşmiş Milletler anayasası hükümleri dairesinde bir cereyan alışı arasında bir münasebet buluyoruz."*⁴⁰²

İsmet İnönü'nün bu manşet altında İstanbul'a gelen Amerika'lı gazetecilere "*Bizim köyü nasıl buldunuz?..*" sorusunu sormuş ve Amerikan gazetecilerinin cevabının "*Sanfransisko'ya benzettik.Sihirli şehir.*" şeklinde bir yanıt aldığına da gazeteden ulaşılmıştır.⁴⁰³ Aynı şekilde bu tarihte çıkarılan Vakit gazetesinde İsmet İnönü'nün demecine ek olarak da ulaşılan haberlerden birisi , dönemin Başbakanı olarak görev Şükrü Saraçoğlu'nun Amerikan gazetecilerine verdiği demektir. Bu demeçte "*Türkiye'ye ve bir Türk ölüsüne karşı siz Amerika'lılar tarafından gösterilen derin dostluk ve muhabbet tezahürleri bizi minnettar bırakmıştır.*" açıklamasını yapmıştır.⁴⁰⁴ Missouri'nin Türkiye'ye ziyareti esnasında Amerika Birleşik Devletleri başkanı Harry Truman da tam bu esnada ordu günü münasebeti ile tam bu tarih içerisinde oldukça mühim bir demeç vermiş ve gazetenin

⁴⁰² **Vakit** ,1946

⁴⁰³ **Vakit** ,1946

⁴⁰⁴ **Vakit** ,1946

verdiği demece göre "*Yakın ve Ortadoğu nun büyük devletler arasında kuvvetli bir rekabet sahnesi olduğu , Bu rekabetin birdenbire bir çatışma doğuracağı kestirilebileceği*" gibi bir yorum yaptığı da gazetenin ziyaret esnasında verdiği önemli bir anekdot olmuştur.⁴⁰⁵

Gazetenin verdiği bu önemli ayrıntı sonrasında haberlere göz atılmaya devam edildiğinde Türk Genelkurmay Başkanı Kazım Orbay'ın,İstanbul'dan Ankara'ya gelen Amerikan amiralleri ve Truman'ın mümessili Alexander Weddell,kurmay başkanı tuğamiral B.Mc. Candlish , Amerikan Büyükelçisi Willson , Ataşemiliter Albay Harriman,deniz ataşesi yüzbaşı Trammel,hava ateşesi albay Pillet ve Amerika büyükelçiliği erkanı ile Başbakan Şükrü Saraçoğlu , Dışişleri Bakanı Hasan Saka, Genelkurmay ikinci başkanı orgeneral Omurtak , Milli Savunma Bakanı korgeneral Artunkal ve bakanlık müsteşarları ile Dışişleri Bakanlığı umumi katip vekili Fuat Carim , Basın ve Yayın umum müdürü Nedim Veysel'i karşılaması söz konusu olmuş ve Orbay Amerikan ziyaretçilerine verdiği yemekte şu nutku verdiği gazetedeki ulaşılmıştır:

*"Missouri zırhlısı ile diğer Amerikan harp gemilerinin ve bu gemilerdeki denizcilerin memleketimizi ziyaretlerinden doğan sevinç ve heyecan dün de bütün coşkunluğu ile devam etmiştir.Misafirlerimizin şehrin her tarafında dolaşmaları,kendilerine karşı duyulan ilgiyi büsbütün arttırmaktadır.Bütün tarihi boyunca askerliği ve harp meydanlarındaki kahramanlıklarıyla övünen bir milletin çocukları olan biz Türkler,tarihin en büyük savaşı olan ikinci dünya harbinin muzaffer askerlerini aramızda görmekte bahtiyarlık hiss ediyoruz. Misafir denizciler , İstanbul'un her tarafını gezmektedirler.Hangisi ile konuşulsa,burada kendilerini yabancı hissetmediklerini söylemektedirler."*⁴⁰⁶Nitekim bu bilgilere ilaveten Vakit gazetesi içerisinde yer alan ziyaret programına özgü yazılardan olan "*Misafirlerimizi seyrederken*" adlı köşede de "*Kubbelerin hudutlarının da aynı şekilde renk renk ışıklarla bezense,İstanbul bir masal ülkesi , bir harikalar diyarı olurdu.Akla mı gelmedi?Masraftan mı çekinildi?.Missouri'dekilere İstanbul'u esatiri bir belde halinde gösterebilirdik.Onları burada hakikatin hayal ufkundan aştığına inandırmak mümkündür."* gibi açıklamalar da Amerikan misafirlerine şehrin daha iyi bir görüntü verebileceğine dair özeleştirilerin de yapıldığına ulaşılmıştır.⁴⁰⁷

⁴⁰⁵ **Vakit** , 1946

⁴⁰⁶ **Vakit**, 1946

⁴⁰⁷ **Vakit**, 1946

8 Nisan tarihine göz atıldığında da Vakit Gazetesi'nin ziyaret programı dışında ana sayfasında büyük bir manşetle "*Rusya'nın İran'la ne şartlarla anlaştığı açığa vuruldu.*" açıklaması kullanılmış, "*Petrol Rekabeti*" adlı alt başlıktan sonra Irak üzerinde bir Rus ihtirasının bulunduğu , İran Başbakanı Gavamussaltana ile Sovyet yöneticileri arasından 50 senelik geçerli olacak bir petrol antlaşmasının yapıldığı haberleri geçmektedir.Bu habere göre, "*Teşkil edilecek olan petrol şirketinin bütün masraflarını Rusya'nın karşılayacağını ,teknisyenlerini Rusya'nın temin edeceğini , fakat şirket mallarının muhafazası İran jandarma ve askerine ait olacağını , Rusya'nın katiyen asker göndermeyeceğini söylediği*" gibi açıklamalara ulaşılmış ve ziyaret esnasında bu kritik gelişme dikkate çarpan bir öge olmuştur.⁴⁰⁸Bu gelişmeler dışında gazete yine ziyaret programına devam etmiş "*Misafirlerin dün Ankara'dan döndüğü*" ne dair bir haber yayınlamıştır.Bu habere göre "*Ankara'ya resme ziyaret etmek üzere cuma akşamı başkente gelen Amerika Birleşik devletleri cumhurbaşkanının şahsi temsilcisi büyükelçi Alexander Weddell ile Amiral Hewitt ve tümgeneral James , tuğamiral Sherlley,albay Hillankoetter ve maiyeti dün sabah ekspresi ile Ankara'dan İstanbul'a dönmüşler,Misafirleri istasyonda vali Dr.Lütfi Kırdar,donanma komutanı amiral Mehmet Ali Ülgen,İstanbul komutanı,Dışişleri Bakanlığı temsilcisi büyükelçi Şevki Berker , emniyet direktörü , şehirdeki Amerikan kolonisi ve kalabalık bir halk kütlesi tarafından karşılanmışlar ve döndükten sonra saat 13'de mümessil Alexander Weddell Ayasofya müzesini ziyaret ederek müze müdürü Muzaffer Ramazanoğlu ile mozayikler üzerinde çalışan Mr.Thomas Vhitempoer'un verdikleri izahatı" dinlediği zırhlının İstanbul'dan çıkışı öncesi Vakit Gazetesi içinde yer alan son haber olmuştur.⁴⁰⁹*

Missouri zırhlısının İstanbul ziyaretine Cumhuriyet,Son Posta,Akşam,Ulus,Vakit gibi gazetelerle beraber ele alan başka bir gazete de nitekim Vatan Gazetesi olmuş ve zırhlının ziyareti esnasında 5 Nisan tarihi itibari ile manşetlerine "*Mehmet Münir Erteğün'ün naaşı yurt topraklarına kavuşuyor.*" açıklamasını yapan gazete bu tarih itibari ile "*Münir Erteğün'ün bugün törenle Asri mezarlığına gömüleceğini,Amiral Hewitt'in Ankara'ya giderek Cumhurbaşkanı İnönü'yü resmen ziyaret edeceğini,Missouri zırhlısı ile refakatindeki Providence ve Power harp gemilerini Sakız adası açıklarında karşılayan 3 Türk torpidosu ile beraber erken saatlerde uçacak bir hava filosunun da Marmara'da karşılama yapacağı ve*

⁴⁰⁸ **Vakit** ,1946

⁴⁰⁹ **Vakit** ,1946

Amerikan gemilerinin Yeşilköy açıklarına geldiği zaman bir motör'ün Amerikan sefaretinden gemiye gideceklerle Oramiralin mihmandarlığına tayin edilen subayları ve diğer vazifedar kimseleri Missouri gemisine çıkaracağı,cenaze merasiminin hava müsait olduğu takdirde saat 10.30'da doğrudan naaşın Dolmabahçeye,olmadığı takdirde Beşiktaş'a çıkarılacağı,10.40'ta harp filosunun bandosunun çalacağı matem havası ile Dolmabahçe'den hareket edileceği " gibi bilgileri kamuoyu ile paylaştığı görülmüştür. Aynı şekilde zırhlının gelişine ilişkin bu haberler takip edildiğinde gazetenin köşe yazarlarından olan Ahmet Emin Yalman'ın "*Hoşgeldin Ey Münir Erteğün*" adlı yazısında geminin ziyaretine dair şu açıklamaları yaptığı görülmüştür:

"Sevgili dostum Münir Erteğün,Sen bu saniyede başka bir alemin sakinisin.Buna rağmen sana bu dünyanın dili ile hitap etmeyi tabii buluyorum.Çünkü sen yalnız aramızda canlı hüviyetini muhafaza etmekle kalmıyorsun, Washington Büyük Elçiliği vazifelerini ölümden sonra da parlak bir surette yerine getirmeye devam ediyorsun.Belli oldu ki sen Amerikan tarihinin yarattığı en büyük çapta devlet reislerinden Franklin Roosevelt'in yakın bir şahsi dostusun, bütün Amerikan devlet adamlarının kalbinde yer etmişsin, nezdlerinde milletini temsil ettiğin Amerika'luların sevgisini , saygısını kazanmışsın. Sırf namusun, dürüstlüğün ve vicdanına sadık kalman sayesinde yeni dünyada kendi milletin hesabına derin bir saygı kurmuşsun. Adeta bir milli matem havası içinde Amerika'lular seni başları üzerinde taşıyarak büyük merasimle milli ve tarihi mezarlıklarına misafir ediyorlar."⁴¹⁰

Ahmet Emin Yalman'ın ziyarete ilişkin düşüncelerini ve Münir Erteğün'ü kaleme aldığı bu yazısı sonrasında ziyaret süreci kapsamındaki haberler araştırılmaya devam edildiğinde yeni bir "*Merasimi filme alacak Amerikalı*" adlı bir başlıkla devam edildiği ve bu başlık içerisinde "*Missouri'nin İstanbul'a gelişini,Münir Erteğün'ün cenaze merasimini filme almak üzere Napoli'den şehre dün sabah gelen bir uçakla , Amerikan donanmasına mensup bir film operatörü olan Albay Wrigley'in geldiği,kendisinin Iwo Jima , Okinawa çıkarmalarını filme aldığı , Missouri ve ona refakat eden Amerikan harp gemilerinin İstanbul'a gelmesi münasebetiyle de bugün Tekel tarafından Missouri sigaraları çıkartılacağı ve 30 bin paket kadar olacak şekilde piyasada henüz satılmamak üzere gemide*

⁴¹⁰ **Vatan**, 1946

ve toplantılarda yabancı misafirlere verileceği, İstanbul Belediyesine ait 29 kişilik üç otobüsün birinin Amerika'lı gazetecilere tahsis edildiği" gibi haberler de incelemeler esnasında karşılaşılan diğer başlıklardan olmuştur.⁴¹¹ Vatan gazetesinin 6 Nisan tarihli yayını araştırıldığında göze çarpan ilk konunun yine Amerikan zırhlısının ziyaretine ilişkin attığı "Missouri'nin yarattığı heyecan" adlı manşeti olmuştur. Bu manşet altında Vatan gazetesi, "Dost Amerika'nın dost ve kardeş gemicileri , dün içten gelen bir sevinç ve muazzam tezahüratla karşılandılar." cümlesiyle devam etmiş , "Missouri zırhlısının yurda getirdiği Münir Erteğün'ün naaşının merasimle kara topraklara verildiği" , ABD'nin 12. Avrupa filosu komutanı ve Missouri Amiralî Henry K.Hewitt'in "Missouri'nin Türkiye'yi ziyareti memleketimizin memleketinize bir iyi niyet tezahürüdür." diyerek demeç verdiği ve kendisinin açıklamaları ile "Türkiye'ye gelmeyi çok istediği , Bu emeline nail olduğu için çok memnun olduğunu , Ancak bu fırsatın böyle bir hazin bir vesile ile tehaddüs etmeseydi daha iyi olacağını , sürekli methini işittiği İstanbul'u beğeneceğini zannettiğini ve uzaktan muhteşem bir şehir olduğunu" gibi cümleleri de gazetenin bu manşet altında kullandığı görülmüştür.⁴¹²

Bu bilgilere ilaveten olarak Missouri'nin İstanbul'a gelişinde bir mana olup olmadığı konusunda Amiral Hewitt'e sualler soran Türk gazetecilerine yanıt olarak Hewitt,"Benim böyle birşeyden haberim yoktur.Bu seyahat bir iyi niyet tezahürüdür.Bundan eminim." diye cevap verdiği bu soruya ek olarak da "Eğer Missouri dünyanın bu tarafında iken bir kargaşalık olursa müdahale eder misiniz?" diye kendisine getirilen konuya da "Eğer arada haleldar olmuş Amerikan menfaatleri bulunursa derhal müdahale ederim.Washington ile daima temas halindeyim." gibi yorumları da Vatan gazetesinde verildiği gözlenmiştir.⁴¹³ Missouri zırhlısının Türk tarafı için askeri ve siyasi manada büyük bir önem taşıdığını gösteren ve bu konuya bir açıklık getiren bir başka nokta gazetenin köşe yazarı Ahmet Emin Yalman'ın kaleme aldığı , "Missouri'den İntıbalar" adlı bölüm olmuştur.Nitekim Ahmet Emin Yalman bu köşesinde Missouri'nin kendisi ve Türk halkı için taşıdığı mahiyeti şu şekilde kurduğu cümlelerle açıklamaktan da geri durmamıştır:

⁴¹¹ Vatan ,1946

⁴¹² Vatan , 1946

⁴¹³ Vatan , 1946

"Evet bu bir gemi değil , bütün bir seygar kale...Korkunç bir taarruz kudreti denizlerde dolaşıyor. Etrafa ölüm ve çöküntü yağdırmak için her vasıtası var.Söz sahibi bir ağızdan çıkacak bir tek emir,İnsan dehasının en ince icatlarından olan mekanizmalar harekete geçecek. Dev gibi toplar etrafa yıldırımlar saçacak , tayyareler havalanacak, torpiller vazife görecek , akla sığmayan daha kim bilir ne gibi yeni cihazlar,yeni ejderler saldırıya başlayacak , hedef olan saha mahşer yerine dönecek. Türlü türlü boy boy ölüm ve tahrip vasıtaları arasında dolaşıyorum,fakat içime hiç bir ürperti ve korku girmiyor.Aksine olarak iç rahatlığı,huzur duyuyorum,Acaba neden?Çünkü biliyorum ki bu seygar kale,barışı ve asayışı isteyenlerin düşmanı değil,dostudur."⁴¹⁴

Yine aynı şekilde "Missouri Dreadnotu" şeklinde verilen bir haber zırhlının teknik özellikleri oldukça ayrıntılı bir şekilde verilmiş , "Dünyanın en büyük saffi harp gemisi olduğu", "Uzunluğunun 268 , genişliğinin 33 metre, Süratinin saatte 55 kilometre,yüksekliğinin 18 katlı bir binaya muadil" olduğu belirtilerek aynı zamanda geminin için de Japonya'nın teslim antlaşması imzaladığı köşenin de yer aldığı belirtilmiştir.⁴¹⁵Bu bilgilere ilaveten "Çala Kalem" adlı köşede "Ben Missouri'liyim" manşeti altında Amerika'lıların da tıpkı Türkiye'deki Kayserililer gibi "yaş tahtaya basmadıkları" ve bunu kendilerinin Japonya'ya imzalattıkları barış antlaşmasından da anlaşılabilirliği" gibi yapılan birtakım açıklamalar Türk kamuoyunun Missouri'ye dair düşüncelerinin bir göstergesi olmaktadır.⁴¹⁶Bu eklemelerden sonra zırhlıya dair ziyaret programına devam eden Vatan gazetesini diğer Türk gazeteleri gibi aynı şekilde cenaze merasimi programına dair bilgileri saat başı vermeye devam ettiği görülmektedir.

7 Nisan tarihli yayına gelindiğinde Vatan gazetesi , "Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün ve Şükrü Saraçoğlu'nun Amerikan gazetecilerine verdiği beyanat" şeklinde bir manşet yayınlayarak Ankara'ya gelen Amerikan heyeti ve gazetecilerini Çankaya'da karşılayan İsmet İnönü'nün "Amerikan donanmasına mensup gemilerinin kendilerine ne kadar yakın olursa o kadar iyi olacağı" gibi açıklamaları aktardığına,"Çankaya'da Truman'ın şahsi mümessili Alexander Weddell , Oramiral Hewitt,Tümamiral James, Tuğamiral Shelley,Tuğamiral Mc.Candlish , Missouri zırhlısı komutanı Albay Hillenkoetter,

⁴¹⁴ Vatan, 1946

⁴¹⁵ Vatan, 1946

⁴¹⁶ Vatan, 1946

Providence kruvazörü Komutanı albay Ryan ve Power muhribi komutanı SteinBack'i kabul ettiği ve Ankara Palas'ta kendilerine bir ziyafet verdiği" bilgileri de ek olarak gazeteden ulaşılmıştır.⁴¹⁷Bu tarihteki haberlere devam edildiğinde "Amerika'lı misafirlerin 9,15'te Dolmabahçe'ye çıkarak Taksime doğru geçtikleri ve saat 10'da Taksimdeki Cumhuriyet Anıtı'na merasimle çelenk bıraktıkları , Merasimde bulunmak üzere bir Türk deniz kıtası ile Harp filosu bandosudan da daha evvel abidenin etrafında yer alan binlerce halkın meydanı doldurduğu" haberi de gazetede kamuoyu ile paylaşılan haberlerden birisi olmuştur.Bu gelişmeler takip ederken gazeteden ziyaret süreci ile ilgili paylaşılan bir başka ayrıntı da "Ankara Hukuk Fakültesi'nden gelen 70 kişilik bir grubun, Missouri zırhlısını gezmek üzere dün İstanbul'a geldiği,Talebelerin Vali ve Belediye Başkanı Doktor Lütfi Kırdar'ı,bazı gazeteleri ve bu arada Vatan gazetesini ziyaret ettikleri , Ankara Hukuk Fakültesi talebelerinin,Vatan gazetesinden buldukları saatlerde tetkiklerde buldukları ve matbaadan memnulukla ayrıldıkları,Talebelerin bugün hususi olarak Missouri'yi ziyaret edecekleri ve Vatan gazetesini ziyaret ettikleri sırada çekildikleri" olmuştur.⁴¹⁸

Vatan gazetesinin Ankara'yı ziyaret esnasında devam eden bu haberleri "Ankara'dan ayrılış" manşeti ile devam etmiş ve habere göre "Bugün Türkiye'nin başkentini resmen ziyaret etmek üzere Ankara'ya gelmiş olan Amerika Cumhurbaşkanı'nın şahsi temsilcisi büyük elçi Alexander Weddell ile Amiral Hewitt ve Tümamiral James,Tuğamiral Sheriley,Albay Hillenkoetter ve maiyetleri,Amerika Birleşik devletleri Ankara büyük elçisi Edvin Wilson'ın bu akşam Anadolu Ekspresi ile İstanbul'a dönmüşler, Ankara'dan ayrılışlarında Dış İşleri Bakanı Hasan Saka,Genel kurmay başkanı Orgeneral Kazım Orbay,Genel kurmay ikinci Başkanı Orgeneral Salih Omurtak , Garnizon Komutan vekili Tümgeneral S.Beşe,Dış İşleri Bakanlığı genel sekreter vekili orta elçi Fuat Carım,Ankara Vali ve Belediye Başkanı Nevzat Tandoğan , Büyük Millet Meclisi Başkanı adına Hususi Kalem müdürü İrfan Karasar , Başbakan adına Hususi kalem müdürü Fuat Bayramoğlu gibi şahıslar tarafından uğurlanarak İstanbul'da Cumhurbaşkanlığı Katibi Umumisi "Kemal Gedeleş",Başyaver "Cevdet Tolga" ile Özel Kalem müdürü Haldun Derin'in selamladığına" ulaşılmıştır.⁴¹⁹

⁴¹⁷ **Vatan**, 1946

⁴¹⁸ **Vatan**, 1946

⁴¹⁹ **Vatan**, 1946

Bu bilgilerin haricinde de gazetenin son sayfasında "*Missouri Sporcuları ile Temaslar*" adlı manşette "*Amerikanın birinci sınıf profesyonel boksörlerini kendi kadrosunda bulunduran Missouri boksörleri ile karşılaştığı*", yine bu spor haberleri ile devam eden gazetenin , Missouri zırhlısının en iyi boksörünün , Türk tarafından en teknik boksör olan Cevdet ile karşılaşacağı ve boks maçlarından sonra da beyzbol maçlarının da düzenleneceği Vatan gazetesini bu tarihli sayısında karşılaşılmış ve Missouri beyzbol sporcularının da gazete de resim halinde gösterildiği de gazetede yapılan taramalar sonucunda ulaşılan kaynaklardan biri olmuştur.⁴²⁰

Türk basınında Akşam , Anadolu , Son Posta , Ulus , Vatan , Vakit , Cumhuriyet gibi gazetelerde Missouri'ye dair edinilen izlenimler bu şekilde gelişmiştir.Konunun bir sonraki bölümünde ziyaretin son günü, yabancı basında izlenilen Missouri ziyareti ve bu ziyaretin Amerikan ve Türk basınında bıraktığı temel izlenimler ele alınacaktır.

3.8 Missouri'nin Türkiye'den ayrılışı ve bu olayın Yabancı-Türk basınındaki Yansımaları

Amerika Birleşik Devletleri zırhlısı ve kendi döneminin en büyük gemisi olan Missouri , Ortadoğu menfaatleri çerçevesinde planladığı 5 ve 9 nisanlık Türkiye ziyareti içerisinde gerek dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü gerekse de Türk siyasi heyetlerinin kendilerine gösterdiği ilgi ve alakadan memnun kalmış ve Akdeniz politikası içerisinde Türkiye'yi Sovyet'lere karşı kendi cephesine alışı içerisinde herhangi bir siyasi engelle karşılaşmamıştır.Bahsedilecek olan bu bölümde , başta Amerikan olmak üzere Yabancı ve Türk basının zırhlısının ziyaretinin son gün içerisinde bıraktığı izlenimler ve bu izlenimlere dair aktarılan haberler ele alınacaktır.

3.8.1 Yabancı Basında Missouri'nin Türkiye'den Ayrılışına dair İzlenimler

Missouri zırhlısının 4 günlük programı içerisinde öncelikle merhum elçi Münir Ertegün'ün naaşını Türk tarafına devreşi ardından Ankara'ya Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'yü olan ziyaretleri ve bir sonraki gün Anadolu Ekspresi ile İstanbul'a dönüşünde itibaren Amerikan filosu 9 nisan itibari ile İstanbul'dan ayrılma planı yaparak Türkiye'nin ardından Pire'ye doğru yola çıkmış ve Amerikan basınında zırhlının Türkiye'ye olan ziyaret

⁴²⁰ Vatan , 1946

programını bitirişii çeşitli şekillerde yorumlanmıştır.Bu bölüm içerisinde Missouri'nin boğazlardan ayrılışı ve ziyaretin ardından yabancı basında bıraktığı izlenimler aktarılmaya çalışılacaktır.

3.8.2 Amerikan ve İngiliz Basınında Missouri'nin Türkiye'deki son gününe dair izlenimler

Virginia , Danville'da çıkan "*The Bee*" gazetesi, manşetine "Amerikan Savaş gemisi Türkiye'ye olan ziyaretini bitiriyor." adlı başlığı atarak şu cümlelerle ziyareti yorumlandırmıştır:

"Türk basını Amerikan savaş gemisi Missouri'ye sevinçli bir karşılamaya eşdeğer bir iyi dilekler sunarak 4 günlük ziyareti bitirdi."Hoşçakalın değerli arkadaşlarımız,ve Amerika'ya en iyi dileklerimizi götürün." başlıkları ile *Vakit* gazetesi ön manşet attı.Bu muhafazakar gazetede iyi dilekler ve yazarlar tarafından yapılan yorumlarla aynı gün Harry Truman'ın "*Ordu günü konuşması*" basında "*Mutlu bir tesadüf*" olarak yorumlandı.Büyük Savaş gemisi *Pire*'ye doğru yola çıkarak, Türkiye'den Birleşik Devletler elçisi Edwin Wilson tarafından davet edilen 2 öğrenciyi yanına aldı.⁴²¹

Matton , İllinois'te çıkan "*Journal Gazetesi*" içerisinde köşe yazarı olarak görev yapan "*Paul Mallon*",Missouri'nin ziyaretini sonlandırışını Başkan Harry Truman'ın "*Ordu Günü Konuşması*" içerisinde değerlendirerek zırhlının ziyaretini sonlandırışını şu şekilde kaleme almıştır:

*"İran ve Türkiye'ye karşı devrimsel bir tehdit yaratan Rusya'ya karşı Başkan Harry Truman Yakın Doğu'daki devletler için egemenlik ve bütünlük talep ederken , aynı gün Türkiye Missouri Savaş gemisinin gelişini ve eski elçi Münir Ertegün'ün naaşını karşılamaktaydı.Amerikan donanması , büyük Missouri'yi ulusumuzun yeterince güçlü olmayan devletleri güçlü tehditlere karşı korumanın bir sorumluluk olduğunu söylemişti."*⁴²²

New York'ta "Troy" bölgesinde çıkan "*The Times Record*" gazetesi de Missouri'nin ziyaretini sonlandırışını "*Türk basını Savaş gemisi Missouri'ye hoşçakal dileklerini iletiyor."* manşeti ile ele almış ve şu cümlelerle kendi yorumlarını aktarmıştır:

⁴²¹ **The Bee** , 1946

⁴²² **Journal Gazette**, 1946

"İstanbul'daki Türk basını , 4 günlük ziyaretini bitiren ve Pire'ye doğru yola çıkan Missouri savaş gemisine "Hoşçakalın değerli arkadaşlarımız ve Amerika'ya en iyi dileklerimizi götürün." diyerek vedalaştı. Büyük savaş gemisi Atina'da pire'ye geçerek bugün orada demir attı. Türkiye'den iki onursal öğrenci de çalışmalarına devam etmek üzere Missouri'de bulunuyor."⁴²³

Amerika'da "Benton Limanı" bölgesinde çıkarılan "The News Palladium" gazetesi Missouri'nin Türkiye'ye olan 4 günlük ziyaretini bitirişini "Türkler Amerikan Savaş gemisini selamlıyor." manşeti ile ele alarak "Haberlerin arkasındaki Haberler" köşesinde Truman'ın ordu günü konuşması ile tesadüf bir güne denk geldiğini bildiren "Paul Mallon" un cümleleriyle şu şekilde aktarmaya devam etmiştir:

"İran ve Türkiye'ye karşı devrimsel bir tehdit hareketi yaratan Rusya'ya karşı Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman Yakın doğu'da egemenlik ve bütünlük talep ettiğini ve Amerikan donanmasında Missouri'nin aynı gün iyi niyet amaçlı bir ziyaret düzenlediğini bildirdi. Türkiye, kendi içerisinde Rusya'nın tehditlerine Amerikan donanması olmadan karşı koyamayacağını da bilincinde."⁴²⁴

"Hazleton" , Pennsylvania'da çıkan "The Plain Speaker" gazetesi Amerikan zırhlısının Türkiye'ye geliş ve çıkış süreci sonrasında manşetine attığı "Büyük Mo'nun ziyareti Türkleri memnun etti." başlığı ile değerlendirmiş ve şu cümlelerle ziyaret sürecinin sonucunu aktarmıştır:

"Türk basını , Amerikan savaş gemisi Missouri'nin ziyaretini sevinç ve hırs dolu bir karşılama ile başlattı.Büyük zırhlının Türkiye'den çıkışını ise muhafazakar bir yayın organı olan Akşam gazetesinin başlıkları ile "Hoşçakalın değerli arkadaşlarımız ve en iyi dileklerimizi Amerika'ya götürün." şeklinde atılan başlıklarla bitirdi."⁴²⁵

Phoenix , Arizona'da çıkan "Arizona Republic" gazetesi diğer Amerikan basın organları gibi Missouri'nin Türkiye ziyaretinden bahsetmiş ve "Missouri Yunan Limanlarına doğru yola çıkıyor." başlığı ile şu şekilde ziyaret sürecini değerlendiren cümleler kullanmıştır:

⁴²³ The Times Record, 1946

⁴²⁴ The News Palladium, 1946

⁴²⁵ The Plain Speaker ,1946

"Türk'lerin 4 günlük harika bir karşılama programından sonra Amerikan savaş gemisi Missouri bugün İstanbul'dan demir alarak Çanakkale'ye, oradan da bir Yunan limanı olan Pire'ye doğru yola çıktı. Tahmini olarak Türkiye'de Missouri'ye 8.000 ve 10.000 arasından ziyaretçi geldi."⁴²⁶

Pittsfield , Massachusetts'te çıkan "The Berkshire Eagle" gazetesi , "Missouri, Türkiye'den sıcak bir karşılama sonrası ayrılıyor." başlığını atarak şu cümlelerle diğer basın organları gibi aynı çizgide yorumlamıştır:

"İstanbul basını Amerikan savaş gemisini hırslı bir şekilde karşılaması ile eşdeğer bir iyi dilekler cümlesini kullandı. "Hoşçakalın ve Amerika'ya en iyi dileklerinizi götürün." diyerek başlık atan muhafazakar Akşam gazetesi Truman'ın ordu günü konuşmasını da "mutlu bir tesadüf " olarak değerlendirerek kendisinin sözlerinin "inançla bir şekilde" söylemiş olduğunu da aktardı. Büyük savaş gemisi Pire'ye bugün İstanbul'dan yola çıktı."⁴²⁷

Reno , Nevada'da basılan , Missouri'nin son günü hakkında yorumlarda bulunan bir diğer gazete de "Reno Gazette Journal" olmuştur. Gazete , Amerikan zırhlısının ziyaretinin son gününü diğer Amerikan gazeteleri gibi Akşam'dan almış ve "Missouri tayfası resepsiyon alıyor." manşeti ile şöyle yorumlamıştır:

"Türk gazetelerinde tıpkı karşılamaya eşdeğer bir sevinç ve iyi dilek niyetleri ile gönderilen Missouri 4 günlük ziyaretini bitirdi. Muhafazakar Akşam gazetesinin "Hoşçakalın değerli arkadaşlarımız ve en iyi dileklerinizi Amerika'ya götürün." manşetleriyle ziyaret sona erdi. Büyük savaş gemisi, Atina'da Pire Limanı'na doğru yola çıkıyor."⁴²⁸

New York'ta , White Plains bölgesi civarında çıkarılan Journal News Gazetesi , Missouri'nin Türkiye ziyaretini "Paul Mallon" un köşesinden aktardığı "Ordu Günü Konuşması" ile alarak kendi içeriğinde yayınlamış ve şu şekilde aktarmıştır:

"Türkiye , Missouri'nin gelişini ve eski elçinin naaşının geri getirilişini karşılarken aynı gün Başkan Harry Truman'ın "Ordu günü konuşması" yapması ve İran ile Türkiye'ye karşı devrimsel bir tehdit yaratan Rusya'ya karşı yakın doğu'daki devletlerin egemenlik ve

⁴²⁶ Arizona Republic 1946

⁴²⁷ The Berkshire Eagle 1946

⁴²⁸ Reno Gazette Journal ,1946

*bütünlük haklarına saygı duyduğun belirten Truman , Amerikan donanmasının güçlü olmayan ve kendilerini koruyamayan ulusları korumasını bir sorumluluk olduğunu defalarca tekrar etti.Burada gerçekçi olarak bazı kongre üyeleri Moskova'ya karşı iyi geçinmek konusunda olduklarını belirtse de Bay Truman'ın yeni siyaseti bu sorumluluğu aynı şekilde Rusya'dan beklemek gibi gözüküyor. Kişisel olarak ben Rusya'nın böyle bir sıklıkla karşılaşırsa bekleyeceğini tahmin ediyorum ama bu önemli değil,Rusya'ya karşı atılması gereken adımlar çöktan atıldı. Rusya seçim yapmalı."*⁴²⁹

Kokomo , İndiana'da çıkan "*The Kokomo Tribune Gazetesi*", Missouri'nin son gününü "*Truman Dış politikadaki Yeni Çizgisini Seslendirdi.*" manşeti ile yorumlamış ve genel olarak şu izahatlarda bulunmuştur:

*"Aslına bakıldığında Truman'ın ordu günü konuşmasında kendisinin bildirdiğinden çok daha fazlası var. İran ve Türkiye'ye karşı tehdit olarak yükselen Rusya'ya karşı kendisi "Egemenlik ve Bütünlük" talep etmiş , Türkler'in Missouri'nin gelişini karşıladıkları gün "Ordu günü konuşması" yaparak yakın doğu'daki devletlerin korunması sorumluluğunu Amerikan donanmasının üstleneceğini aktarmıştır."*⁴³⁰

Michigan , Traverse City'de çıkarılan "*Traverse City Record Eagle*" Gazetesi daha önce bahsedilen Amerikan basın organları gibi Harry Truman'ın "*Ordu günü konuşması*" ile "*Missouri'nin Türkiye'ye gelişinin memnuniyet verici bir şekilde karşılandığını belirtmiş,aynı yorumlarla devam ederek yakın doğu'da egemenlik ve bütünlük haklarının Amerikan donanması tarafından korunmasının bir sorumluluk olduğunu*" bildirmiş ve yazısına "*Amerikan kongresindeki seçim dönemi* " ile son vermiştir.⁴³¹

Amerika'nın "*Salem*" , "*Oregon*" civarında basımı yapılan ve Missouri'nin Türkiye ziyaretinin anlamını Paul Mallon'un köşesinde aktaran "*The Oregon Statesman*" Gazetesi de "*Egemenlik Bütünlük hakları için Talepler*" başlığını kullanarak Paul Mallon'un "*Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman'ın , Missouri'nin Türkiye'yi ziyaret gününe rastlayan "Ordu günü konuşması" nı yaptığını , Türk tarafının Missouri'yi*

⁴²⁹ **The Journal News**, 1946

⁴³⁰ **The Kokomo Tribune**, 1946

⁴³¹ **Traverse City Record Eagle**, 1946

vedalaşma sürecine eşdeğer bir memnuniyetle aynı şekilde uğurladığını" yazısını aktararak Mallon'un İran,Türkiye ve Rusya arasındaki ihtilafını kaleme aldığı köşesi ile bitirmiştir.⁴³²

Wisconsin,Green Bay'da basılan "*Green Bay Press*" gazetesinin de 5 ve 9 Nisan aralıklarında İstanbul'a ziyaret düzenleyen Missouri zırhlısının ziyaretini diğer Amerikan basını organları gibi kaleme almış ve "*Paul Mallon diyor ki:*" başlığı altında "*Devletin Politikası*" alt manşetini kullanarak "*Truman'ın ordu günü konuşması ile Missouri'nin aynı güne denk gelmesini , Türk'lerin Missouri'ye, ziyaretine eşdeğer bir düzeyde vedalaşma sürecinde bulunarak Akşam gazetesinin "Güle güle aziz dostlarımız,Amerika'ya en iyi dileklerimiz götürün."* başlığını ele alarak,Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman'ın "*Yakın doğu'daki devletlerin zayıf ve kendilerini koruyamayacak düzeyde olanlar için Amerikan donanmasının bir sorumluluk üstlendiğini belirterek ziyaretin son gününe ve Sovyet Rusya'nın politikasına*" aynı yorumları getirdiği görülmüştür.⁴³³

Missouri eyaleti içerisinde çıkarılan ve ziyaret gününün sonu ve Türk tarafının vedalaşma sürecine ilişkin yorum yapan gazetelerden biri de "*The Sedalia Democrat*" gazetesi olmuştur."*Missouri Atina Limanı'na doğru yola çıktı.*" diyerek manşet atan The Sedalia Democrat gazetesi ziyaretin bitişini şöyle değerlendirmiştir:

"Türk basını savaş gemisi Missouri'ye bugün itibari ile iyi dilekler ve hırslı bir bir vedalaşma aşamasında bulundu."Hoşçakalın değerli dostlarımız ve Amerika'ya en iyi dileklerimizi götürün." diyerek *Vakit gazetesi büyük bir başlık attı.Akşam adlı muhafazakar yayın ise Truman'ın ordu günü konuşması ve Missouri'nin cumartesi günü boğazlarda duruşunun mutlu bir tesadüf olduğunu belirtti.Büyük savaş gemisi dün İstanbul'dan Pire'ye doğru yola çıktı.*⁴³⁴

Iowa , Mount Pleasant'ta basımı yapılan "*The Mount Pleasant News*" gazetesi incelendiğinde de Missouri'nin Türkiye ziyaretinde kendisine gösterilen hoşgelden karşılmasına eşdeğer bir vedalaşma gösterisi içerisinde bulunulduğuna ve Truman'ın ziyaret günü yaptığı "*Ordu günü konuşması*" sonrasında "*Türkiye'nin Sovyet Rusya'ya karşı kendisini*

⁴³² **The Oregon Statesman** ,1946

⁴³³ **Green Bay Press**, 1946

⁴³⁴ **The Sedalia Democrat** 1946

*koruyamayacağını bildiğine ve bu gösterge içerisinde Amerikan gemisi Missouri'nin seçildiğine değindiği sonucuna" ulaşılmıştır.*⁴³⁵

New York , Dunkirk'te çıkarılan "*Dunkirk Evening Observer*" gazetesi incelendiğinde de aynı yorumların yapıldığı görülmüş , Truman'ın "*Yeni dış politikada çizilen yolda eğer küçük uluslar korunacaksa,onların şimdiden korunmaya başlanması gerektiği*" görüşü verilmiş , Yakın ve Ortadoğu'da egemenlik ve bütünlük haklarının ihlal edilmemesi için Amerikan donanmasının "*sorumluluk alması gerektiğine*" de gazetenin 10 Nisan ekinde yer verdiğine ulaşılmıştır.⁴³⁶

Oregon , Medfor'ta basımı yapılan "*Medford Mail Tribune*" gazetesinin konu ile ilgili yorumları incelendiğinde Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman'ın Missouri ziyaretini de kapsayan "*Ordu günü konuşması*" nın içeriğinin alındığını, Missouri'nin ziyareti ile aynı gün Türk'lerin vedalaşma sürecinde de eşdeğer bir sevgi gösterisinde bulunduğunu,ve bu konu ile ilgili olarak "*Paul Mallon*" un değerlendirmeleri içerisinde "*Başkanın kendi konuşması içerisinde sorumluluk ve Ortadoğu'daki egemenlik ve bütünlük haklarına gösterilmesi gereken saygı için daha hızlı harekette bulunulması gerektiğini anlattığı bölüm alınarak*" gazetenin bu tarihli ekinde yer verdiğine ulaşılmıştır.⁴³⁷

Oregon , Klamath Falls'ta çıkarılan "*Herald and News*" gazetesi de Amerika Birleşik Devletleri başkanı Harry Truman'ın yaptığı "*Ordu günü konuşması*" nı dikkate almış ve "*Rusya İlerlemesi*" manşeti altında verdiği bilgilerle Missouri'nin İstanbul ziyaretinin aynı gün içerisinde yer alması esnasında Truman'ın aktarımlarıyla "*Yakındoğu'da zayıf milletlerin egemenlik ve bütünlük haklarına saygı gösterilmesi gerektiğini,Başkanın defalarca bu sorumluluğa karşı Amerikan donanmasının gerekeni yapacağını ve Harry Truman'ın yeni dış siyaseti karşısında Rus'ların bir seçim yapması gerektiğini*" bildiren yazıları aktardığı görülmüştür.⁴³⁸

Amerika'da "*Amarillo*", "*Texas*" bölgesinde çıkarılan "*Amarillo Daily News Gazetesi*" köşesinde yayınlanan "*Bizi Türkiye'de çok sevdiler.*" başlığı ile dikkat çeken "*H.D. Quigg*" adlı yazar Missouri'nin İstanbul izlenimlerini şöyle aktarmıştır:

⁴³⁵ **The Mount Pleasant News**, 1946

⁴³⁶ **The Dunkirk Evening News** ,1946

⁴³⁷ **Medford Mail Tribune**, 1946

⁴³⁸ **Herald and News**, 1946

"Bu mamut büyüklüğündeki savaş gemisi Atina yakınlarındaki Pire'ye demirledi.İstanbul'da da kıyılarda binlerce kişi dün Boğazlardan Amerikan savaş gemisini uğurlamıştı. Missouri ve Türk kruvazörü Yavuz birbirlerinin ulusal marşlarını çalarak bu vedalaşmayı devam ettirdi. Küçük yelkenliler , feribotlar hatta kayıklar Missouri'yi Marmara'ya kadar uğurladı. Gemi tayfaları ise İstanbul'a olan ziyaretlerinin son gününde Doğu'nun bir masal görünümümü olan Türkiye'yi minareleri , camileri ve kulelerini izleyerek geçirdi.Amerikan denizcilerinden birisi "Bizi Türkiye'de çok sevdiler." diyerek kendi yorumlarını aktardı.Bir başka Amerikan denizcisi ise "Böyle bir karşılamayı ve ziyareti başka bir devlette göremeyeceklerini" bildirdi.Türkiye'nin tarihi Amerikan savaş gemisinin ziyaretine gösterdiği ilgi gayet açık ve Türkler ilerideki bir problem için Amerika'nın desteğini almayı planlıyorlar."⁴³⁹

Kuzey İrlanda , Antrim'de çıkarılan "Northern Whig" gazetesi Missouri'nin Türkiye'nin ayrılışından 2 gün sonra "Amerikan ve İngiliz savaş gemileri Atina Limanı'nda " adlı bir manşet atarak "Sirius" adlı İngiliz kruvazörünün dün itibari ile bir Atina Limanı olan Pire'ye geldiğini,Çarşamba günü de Amerikan gemisi Missouri'nin hala pire'de bulunmakta olduğunu ve Pazar gününe kadar Amerikan zırhlısının burada kalacağını bildirdiği gazetede gözlenmiştir.⁴⁴⁰

Amerika'da , Franklin , Pennsylvania'da çıkarılan "The News Herald Gazetesi" 12 Nisan tarihinde yayına aldığı "Truman'ın Ortadoğu'daki önemli ipucu" adlı manşeti ile Paull Mallon'un kaleminden bir takım yazıları aktardığı görülmüş ve şu yorumlara ulaşılmıştır:

"Şikago'da Truman yeni güçlü dış politikasını açıkladı.Missouri'nin ziyareti de bu politika için oldukça yardımcı oldu. Yakın ve Ortadoğu'daki zayıf ve kendisini Rus ilerlemesine karşı koruyamayan devletlerin egemenlik ve bütünlük haklarına saygı gösterilmesi gerektiğini bildiren Truman'ın yaptığı ordu günü konuşması esnasında da Türk halkı Missouri'nin ziyaretini karşılamaktaydı."⁴⁴¹

⁴³⁹ Amarillo Daily News, 1946

⁴⁴⁰ Northern Whig , 1946

⁴⁴¹ The News-Herald,1946

3.8.2 Türk Basınında Missouri'nin Ayrılışına Dair Edinilen İzlenimler

Türk basınında 5 ve 9 Nisan tarihleri arasında çıkan manşetler incelendiğinde, Amerika Birleşik Devletleri zırhlısı Missouri'ye karşı Türk kamuoyunun ve siyasi otoritelerinin gösterdiği uzlaşmaya hazır tavırlar dikkat çekmiş , nitekim yabancı basında özellikle Amerikan gazetelerinde de Türk tarafının Amerika'ya karşı Sovyet karşıtı bir beklenti içerisine girdikleri ve İngiltere-Amerikan siyasetinin Orta Doğu'daki gösterdiği ilerlemelere karşı herhangi bir tepki göstermediği , bilakis Orta Doğu'nun koruyucuları olarak bu iki devletin görüldüğü izlenimleri verilmeye çalışıldığı görülmüştür. 5 Nisan tarihinde İstanbul boğazlarına gelen ve eski Washington Büyükelçisi Münir Ertegün'ün naaşını devreden Missouri , 9 Nisan günü İstanbul boğazlarında ayrılarak Atina'da Pire Limanı'na doğru yola çıkmış ve Yunan hükümetinin seçim dönemlerine rastlayan bir periyotta Akdeniz ziyaretini devam ettirdiği görülmüştür.Daha önce 5 ve 8 nisan tarihleri arasında misafirlik izlenimleri aktarılan dev zırhlının bu başlık altında Türk kamuoyu ve basını çizgisinde ayrılışına dair neşredilmiş başlıklar verilmeye çalışılacaktır. Gazeteler arasında Akşam , Anadolu , Cumhuriyet , Son Posta , Ulus ,Vakit ,Vatan olduğu gibi bu yayın organlarının 9 ve 11 Nisan tarihleri arasındaki haberleri dikkate alınmıştır.

9 Nisan tarihinde "*Yolunuz Açık Olsun.*" manşetini veren Akşam gazetesi ,Missouri'nin ayrılış günü içerisinde "*Dost devlet gemilerinin limandan ayrıldığını*", "*Uğurlama safhasının çok parlak olduğunu*", "*Sahillerde biriken binlerce halkın vapurlara binerek Amerikan denizcilerini hararetle uğurladığını*" aktarmış;Ayrıca "*Amerikan denizcilerini Türkiye hakkında edindikleri izlenimlerin artık değiştiğine kanaat getirilebileceğini*,*Harry Truman'ın mümessili Alexander Weddell'ın İsmet İnönü ile de görüşerek Akdeniz içerisinde Amerika'nın bu bölgeye daha yakın alaka göstermesi*" nin "*Türkiye için bir kazanç olduğu*" görüşü savunulmuş,"*Bu ziyaretin Türk-Amerikan tarihi içinde bir yakınlık devri açtığıнын artık şüphesiz olduğu*" kanaatine varan açıklamalar yapıldığına gazeteden ulaşılmıştır.Dikkatle değinilecek bir başka nokta da "*Türk milletinin İstanbul'a gelen savaş gemisinde Amerikan kudretinin timsalini gördü.*" cümlesi ile Akşam gazetesi, Missouri'nin ziyaretinde Türk kamuoyunda edinilen temel izlenimlerden birisini aktarmış olmasıdır.⁴⁴²Missouri'nin ziyaretinin önemli Amerikan temsilcilerinden biri olan Amiral

⁴⁴² Akşam, 1946

Hewitt da ziyaretin son gününde Türk gazetecilerine bir açıklamada bulunmuş ve şu cümleleri aktarmıştır:

*"Türk lisanına vakıf olmadığımı teessüfle kaydediyorum.Fakat İstanbul'a yapmış olduğumuz sevinçli ziyaret hakkında gazetelerinizde hasredilen bol sütunları okumak için Türkçe bilmeye gereke yoktur.Başlıklarda "Missouri" , "Amerikan" ve "Welcome" kelimelerini mürettebatımız ve gemilerimizin resimlerini kolaylıkla fark ettik.Gazetecilik alanında içten gelen misafirperverliğiniz hepimizi mesut etti. Şimdi öğrendiğime göre Türk basını , büyük bir muvaffakiyetle başarılan mesleki hizmet ile iktifa etmeyerek bahriye misyonuna iştirak eden bütün personele dağıtılmak üzere Türkiye'nin fotoğraflarını ihtiva eden bir albüm neşir ve tevzi külfetini de ihtiyar etmiştir. Bu bugünlerin ve hakkımızda gösterilen misafirperverliğin hepimizi sevindirecek değerli bir hatırasıdır. Hepinizin sağlığını dilerim."*⁴⁴³

Gazetenin ziyaretin son günü ile ilgili diğer haberlerini bakıldığına "*Gemilere verilen hediyeler*" başlığı altında "*İstanbul'a gelen Amerikan harp gemilerine şehir adına Hereke malı birer taban halısı ile gemilerin kabul salonlarına asılmak üzere birer gümüş plaka hediye edildiği,Bu plakalardan Missouri'ye ait olanın 30'a 40 ebadında olduğu*" da aktarılan bilgiler arasında olmuş,ve "*Günün Adamları*" köşesinde Amiral Hewitt'in biyografisi aktarılacak Missouri'ye ve Amerika'ya ayrı bir jest de sergilendiği gözlenmiştir.⁴⁴⁴10 Nisan tarihin için akşam gazetesinin manşetleri incelendiğinde de "*Missouri'nin İki Türk gencini de beraberinde alarak Amerika'ya gittiği*",Amiral Hewitt'in İstanbul Valisi Dr.Lütfü Kırdar'a "*Limanda ayrılırken şahsı ve Birleşik Amerika bahriyesi namına kendilerine gösterilen ilgiden dolayı teşekkür ettiği*" , bu bilgiler arasında Türk basın birliğine de bir teşekkür mesajı iletildiği gözlenmiştir. 11 Nisan tarihinde ziyaret sonrasında Amiral Hewitt'in "*Amerika'nın Türkiye'nin müreffeh ve kuvvetli olmasını istediğini*" ifade eden mesajları yayınlanmış ve Birleşik Devletler Hükümetinin Yakın Doğu politikasına ait bir hareket olarak bu mesaj yorumlanmıştır.⁴⁴⁵

Anadolu Gazetesi de Missouri'nin 9 Nisan günü veda ediş sürecini kendi basınına aktarmış ve "*Misafirlerimiz bugün Türkiye'den ayrılıyorlar.*" manşeti ile "*Truman'ın*

⁴⁴³ Akşam, 1946

⁴⁴⁴ Akşam,1946

⁴⁴⁵ Akşam, 1946

Cumhurbaşkanı İnönü'den ve Türklerden dileğinin Daha sıkı ve yakın bir dostluk olduğunu", Missouri amiral Henry K.Hewitt'ın da *"Aramızdaki dostluk bağının daha sağlam , daha kopmaz bir hale geldiğine inanmakta tamamıyla Türk tarafının haklı olduğunu"* bildiren bir açıklama yaptığı görülmüştür. 10 Nisan'da manşetlerine ziyaret sürecinin bitmesiyle ilgili başlıklar atan Anadolu Gazetesi,"*Türk Görüşü ile Bugünkü Amerika*" adlı manşetinde *"Biz Amerika'nın ancak barış , hürriyet prensiplerine ve manevi kuvvetine güveniyoruz."* diyerek bir açıklama yaptığı, *"Amerika'yı Barbarlık devrinin Açılmamasına çalışanların başında gördüğü"* gibi yorumlar yapan Falih Rıfkı Atay ile beraber Amerikan siyasetinin elini kuvvetlendiren açıklamalar yapıldığı da gözlenen diğer detaylar arasında olmuştur. Nitekim gazetede köşe yazarı olarak görev yapan Falih Rıfkı Atay 'ın *"Amerika'nın son saniyeye kadar sadece barış vasıtalarını kullanmak azminde bulunan bir memleket olduğu , Amerikan sevgisinin gerçek kaynağı onun devamlı bir barış inancı olması ve harpsiz , esaretsiz bir dünya ülküsünün dayanağı olmasından kaynaklandığı"* gibi aktarımların da yapılarak Sovyet Rusya'ya karşı Amerikan zırhlısını ziyareti ile basın organlarında da bir karşı kuvvet uygulandığı görülmüştür.⁴⁴⁶

Amerika Birleşik Devletleri zırhlısı Missouri'nin ziyaretinin son gününe dair yorumlardan bulunan bir başka Türk gazetesi de *"Cumhuriyet"* basını olmuştur."*Amerikalı misafirler bu sabah gidiyorlar."* başlığını atan Cumhuriyet gazetesi,"*Bugün yapılacak uğurlama merasimine halkında da katılacağını,10 kadar geminin isteyenleri Yeşilköy açıklarına kadar götüreceğini "* bildirmiş , aynı zamanda 9 Nisan tarihinde *"Missouri'de Amerikalılar,Perapalas'ta da Donanma Komutanı tarafından birer ziyafet verildiği"* gibi haberlere ulaşılmış bunlara ilaveten de Harry Truman'ın şahsi mümessili Alexander Weddell'in *"Amerikan başkanının İnönü ve Türk milletinden daha sıkı bir dostluk beklediklerini"* açıkladığı da görülmüştür.⁴⁴⁷Bunların dışında İstanbul Valisi Dr.Lütfi Kırdar da bir tebliğ yayınlamış ve tebliğe göre *"9 Nisan günü Amerikan misafirlerin hareket edeceğini,İsteyen yüksek tahsil gençliği ile halkın sabah saat 9.30'da Galata Yolcu salonunda hareket edecek vapurlara gelmelerinin rica ettikleri"* de gazetede görülmüştür.⁴⁴⁸ Gazete içerisinde *"Misafirlerimize şehrimizi tüccarlarının hediyeleri"* Amerikan ziyaretçilerine ayrı bir şekilde İstanbul tacir ve sanayicileri adına Ticaret Odası tarafından 18 Kayseri seccadesi

⁴⁴⁶ Cumhuriyet, 1946

⁴⁴⁷ Cumhuriyet, 1946

⁴⁴⁸ Cumhuriyet, 1946

verilmesi alınmış ve seccadeler Ticaret ve Sanayi Odası Umumi Katibi Mahmut Pekin tarafından Missouri'ye götürülerek misafirlere takdim edilmiştir.⁴⁴⁹

10 Nisan tarihinde atılan başlıklarına bakıldığında cumhuriyet gazetesinin "*Milli Şefin Başkan Truman'a mesajı*" adlı manşeti atıldığı görülmüş , "*Amerikan misafirlerin dün sabah limandan ayrıldığı , İstanbul Halkının Amerikan filosunu büyük sevgi ve alaka tezahürleri içinde heyecanla uğurladığı , Amerikan zırhlısının bir jest olarak eğitimlerini Amerika'da devam ettirecek 2 genci Missouri'ye götürdüğü*" bilgilerine ulaşılmıştır. 11 Nisan haberlerinde de Cumhuriyet Gazetesi Missouri'nin yanında bir Türk torpidosu ile Pire Limanı'na gittiğini aktarmış ve Atina'da Amiral Hewitt'ı ziyaret eden Türk muhabirleri kendisine kırmızı beyaz çiçeklerden oluşan bir buket takdim etmişlerdir.⁴⁵⁰

Amerikan zırhlısını İstanbul'dan ayrılış sürecini , manşetine "*Yolunuz açık olsun.*" mesajı ile değerlendiren Son Posta Gazetesi , "*Misafir Amerikan harp filosunun bu sabah itibari ile saat 10'da limandan ayrılacağını*" yazmış, "*Halkın ve yüksek tahsil gençliği misafirlerinin 10 vapur ile Florya açıklarına kadar uğurlayacak ve üç Türk muhribi ile karasuları hudutlarına kadar refakat edeceğini*" bildirmiş , Amerikan amirali Hewitt'ın da "*Misafirperverliğiniz bizi mesut etti.*" diyerek 8 Nisan itibari ile bir beyanname yayınladığına gazeteden ulaşılmıştır. Aynı şekilde daha önceki gazetelerde bahsedildiği üzere Harry Truman'ın şahsi mümessili Aleksander Weddell'in "*Truman'dan İnönü'ye bir mesaj getirdiği*", "*Truman'ın İnönü'den ve Türk milletinden istediği daha yakın, daha sıkı bir dostluk.*" olduğu , kendisini açıklamalarıyla "*İnönü'yü gördüğü anda İnönü muharebesini kazanmış bir kumandanın mağrur çizgilerini müşahede ettiğini , İsmet İnönü'nün bugün dahi aynı zaferi kazanacak bir kumandan olduğunu*" bildirdiği gibi birtakım açıklamalara ulaşılmıştır.⁴⁵¹ 10 Nisan tarihinde yayınlanan "*Amerikalı misafirleri dün uğurladık.*" manşetinde "*İnönü'nün Truman'a gönderdiği mesajda Amerika'nın gösterdiği hürmet ve sempatiye Türk milletinin takdir hisleri ifade edilmiştir.*" cümleleri yer verilmiş , "*Missouri'nin iki Türk öğrencisini Amerika'ya götürdüğü*" açıklamalarına yer verildiği görülmüştür. "Dün itibari ile 7.30'da Galata yolcu salonu önünde kesif bir kalabalığın biriktiğini , Vilayet tarafından halk için tahsis ettirilen dokuz vapurun saat 8'den itibaren yolcularını almaya başladığı , ayrıca davet

⁴⁴⁹ Cumhuriyet, 1946

⁴⁵⁰ Cumhuriyet, 1946

⁴⁵¹ Cumhuriyet, 1946

olunan üniversiteli gençlerine de suvat vapuru tahsis edildiği , Saat 9.30 'da "Providence" ve "Power" gemilerinin sırası ile hareket ettiği,Fener önlerinde Türk gemilerinin Missouri'ye refakat etmeye hazırlandığı" da Son Posta gazetesinde aktarılan haberlerden biri olmuştur.⁴⁵²

Amerika Birleşik Devletleri zırhlısı BB-63 Missouri'nin İstanbul'dan ayrılışı hususunda Türk basınında yorumlar getiren bir diğer gazete "Ulus" yayını olmuştur.9 Nisan tarihli basımında Ulus gazetesi Missouri'nin ayrılışını "Missouri bu sabah hareket ediyor." diyerek bir manşetle açıklamış,"Değerli Misafirlerin Türkiye'den derin dostluk duyguları ile ayrıldıklarını,Büyükelçi M.Weddell'in İsmet İnönü'den derin bir hayranlıkla bahsettiğini, Oramiral Henry K.Hewitt'n bu ziyaret aracılığı ile Türkiye ve Amerika arasındaki dostluk bağlarını daha da sağlam bir hale getirdiğini belirttiği" ni yazan gazete, Amerikan misafirlere İstanbul şehri adına birtakım hediyeler verildiğini kaydetmiş,"5 günlük ziyaretten sonra birçok hatıraları da beraberlerinde götüreceklerini" de aktarmıştır.⁴⁵³2.sayfada haberlerine devam eden Ulus gazetesi "Cumhurbaşkanımız tarafından kabul edilerek kendilerine demeç verilen Amerikalı gazeteciler Ankara'da meslek hayatlarının sayılı günlerinden birini geçirmiş olduklarına kanidirler.Bir Amerikalı gazeteci Milli Şefimizin demokrat vasıflarına işaret ederek "bizimle çoktan beri tanıştığı bir arkadaş gibi konuştu.Çankaya'daki köşkünde kendi dairesini şahsen gezdirdi." gibi açıklamaların yapıldığı da gazetede görülmüştür.

Özellikle Ankara'daki görüşmeler esnasında yabancı gazetecilerden biri "Ankara'nın Washnigton gibi olduğunu,İntizamlı,hükümet binalarını bir araya topladığı ve aynı zaman da tarihi bir şehir olduğunu,İstanbul'un ise San Fransisco'ya benzediğini" belirtmişlerdir.⁴⁵⁴Gazetenin 10 Nisan sayısı incelendiğinde de Ulus gazetesi,"Missouri zırhlısının dün itibari ile gösterilerle uğurlandığını", Missouri Amiralisi Hewitt'in "Gösterilen kabullere teşekkür ettiğini" ve "İki türk gencinin tahsillerini devam ettirmek üzere Amerika'ya gittiğini" de aktararak , zırhlının ziyaret programına devam etmek üzere İstanbul'dan ayrılarak Yunanistan'da Pire Limanı'na gittiğini aktardığı gözlenmektedir.⁴⁵⁵Bu bilgilere ilaveten "İnönü'den Başkan Truman'a" adlı manşetinde Ulus gazetesi "Beyaz saray sözcüsü M.Ross'un Türkiye cumhurbaşkanı İsmet İnönü'den Truman'a bir mesaj aldığını,mesajında Türkiye

⁴⁵² Son Posta, 1946

⁴⁵³ Ulus, 1946

⁴⁵⁴ Ulus, 1946

⁴⁵⁵ Ulus, 1946

Cumhurbaşkanının , Amerikan büyük elçisi Mehmet Münir Erteğün'ün naaşının Türkiye'ye gönderilmesi hususunda Amerika Birleşik Devletleri'nin gösterdiği hürmet ve sempatiye karşı Türk milletinin takdir hislerini ifade ettiğini" bildirdiği görülmüştür.⁴⁵⁶11 Nisan tarihinde atılan manşetlere bakıldığında da "Missouri'nin Pire'ye vardığı" haberleri öne çıkmıştır.⁴⁵⁷

Vakit gazetesi 9 Nisan tarihinde kendi basınına Missouri'nin İstanbul'dan ayrılışına ilişkin "*Hoşçakalın değerli dostlarımız , Amerika'ya en derin saygılarımızı götürün.*" diyen bir manşet ile başlamış ve "*Misafirlerin bu sabah İstanbul boğazından ayrılacaklarını*", "*Missouri amirali Hewitt'ın Türk gazetecilerine demeç verdiğini*","*5 Nisan'da memlekete gelen dost Amerika'nın Missouri, Providence , Power harp gemilerinin bu sabah saat 10'da limandan ayrılacaklarını*" ve bu haberlere ilaveten de "*İstanbul'luların Amerika'lı misafirleri uğurlanması töreninde bulunmak isteyeceklerini düşünen devlet denizyolları yüksek tahsil gençleriyle halka sekiz vapur tahsis edileceğini , bu kalkacak vapurlardan ücret alınmayacağını , Misafirler şerefine ayrıca İstanbul'da belediye gazinosunda öğle yemeği verildiğini,saat yirmide donanma komutanının bir akşam ziyafeti verdiğini , ziyafeti de bir süvarenin takip ettiğini*" bildiren açıklamalar yaparak son gün nezdinde kamuoyu ile bu bilgileri paylaştığı görülmüştür⁴⁵⁸

Bu bilgiler haricinde Missouri Amirali Hewitt'in verdiği demeçte Türk basınına "*Türk lisanına vakıf olmadığımı teessüfle kaydediyorum. Fakat İstanbul'a yapmış olduğumuz sevinçli ziyaret hakkında gazetelerinizde hasredilen bol sütunları okumak için Türkçe bilmeye lüzum yoktur. Başlıklarda "Missouri", "Amerika" ve "Welcome" kelimelerinin mürettebatımız ve gemilerimizin resimlerini kolaylıkla fark ettik. Gazetecilik alanında içten gelen misafirperverliğiniz hepimizi mesut etti.*" dediği de Vakit gazetesinde kaydedilen açıklamalar arasında olmuştur. Nitekim bir diğer dikkat çeken haberin de "*Missouri'nin gelişine hitaben çıkartılan pulların da meraklıları tarafından çok sevildiği , Pulların üç kıymette olduğu ve mor , sarı , koyu yeşil olarak basıldığı*" olduğu görülmüştür.⁴⁵⁹10 Nisan itibarıyla de Missouri zırhlısının İstanbul'dan çıkışına ilişkin verilen haberler gözlemlendiğinde öncelikli olarak "*İstanbul , misafirlerini dün uğurladı.*" manşeti göze çarpmış ve "*Amerikan amiralini Türk gençlerine cemile olmak üzere iki talebeyi Missouri ile Amerika'ya götürdüğü.*"giden

⁴⁵⁶ **Ulus**, 1946

⁴⁵⁷ **Ulus**, 1946

⁴⁵⁸ **Vakit**, 1946

⁴⁵⁹ **Vakit**, 1946

talebelerin "keyfiyetten haberdar edildiği", "Bunlardan birinin Ankara Üniversitesi antropoloji profesörü "Muzaffer Şenyürek" olduğu ve kendisinin bir sene müddetle Üniversiteden ayrılacağı bilgileri de Vakit gazetesinde yer almıştır.⁴⁶⁰

Gazetede aktarılan bir diğer haber de Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün, Beyaz saray sözcüsü M. Ross'un "*Cumhurbaşkanı İnönü'den bir mesaj aldığını*" bildirdiği, Türkiye Cumhurbaşkanının bu mesajında "*Türkiye'nin Amerika büyükelçisi Mehmet Münir Erteğün'ün naaşının Türkiye'ye gönderilmesi bahsinde Amerika birleşik devletleri hükümetinin gösterdiği hürmet ve sempatiye karşı Türk milletinin takdir hislerini ifade ettiği*" görülmüştür.⁴⁶¹ 10 Nisan tarihinde Missouri'nin İstanbul'dan ayrışılışının 1 gün sonrasında Vakit Gazetesi yazarı Asım Us'un "*Sulhu Amerika'nın kuvveti durduracaktır.*" adlı köşe yazısında "*Amerikan Cumhurbaşkanı Truman'nın son nutkunun bazı çevrelerde geniş yankılar uyandırdığı, Bu endişenin sebebinin Amerikan milletinin en kuvvetli devlet olması ve bu kuvvetin üstünde başka bir kuvvet bulunmadığının çok açık bir ifade ile belirtilmiş olduğu , Bugün dünya milletlerinin korkunç bir harp karşısında bulunduğu , Bunu atlatmak için de kuvvete ancak kuvvetle karşılık vermek gerektiği, Büyük tehlikenin harpten sulha kadar olan bu geçit esnasında olabileceğini*" aktarması, Missouri'nin Türkiye karşısındaki Sovyet tehditlerine karşı bu gazetede yayınlanması oldukça dikkat çekmiştir.⁴⁶²

Gazetede köşe yazarı olarak görev yapan "*Hakkı Suha Gezgin*" ise "*Görüp Düşündükçe*" adlı köşesinde "*Missouri'nin heybetinden, devliğinden, toplarının büyüklüğünden, atış mesafesinden bahsedecek değilim. Buna gücüm yetmez. Ben onların gemilerine değil , kendilerine imrendim. Tek tek Amerika'lı görmüştüm. Fakat Amerikalı'yı tanımak için onları bir arada , kendi havaları içinde seyretmek gerekmiş. Üç dakikada konuşunca da teklifsizce kolunu omzunuza atıyor. Sırtınızı okşuyor. Hem bunu yukarıdan gelen bir büyüklüğün edasıyla yapmıyorlar. Kapalı çarşıda onları eski Türk kılıçlarını, piştovlarını alırken seyrettim. Loş kemerler, mermer sütunlar arasında adeta bir tuluat kampanyası kurulmuş gibiydi. Ben kendim hafiflikten hoşlanmam. Kalabalık her zaman ve her yerde beni kalıplar. Hareketlerime bir kola katılığı verir. Fakat onların şen, şakrak, hoppa hislerine bayıldım doğrusu.*" diyerek birtakım cümlelerle Amerikan askeri

⁴⁶⁰ Vakit, 1946

⁴⁶¹ Vakit, 1946

⁴⁶² Vakit, 1946

kuvvetini övücü sözlerle köşesinde belirttiği de ulaşılan diğer yazılar arasında olmuştur.⁴⁶³ 11 Nisan tarihinde de Vakit gazetesi Missouri'nin ziyaret programına dair "*Amerikan donanması büyük manevralar yapacak.*" adlı bir manşetle "15 gün kadar süre ile Amerikan donanmasının batı Atlantik'te deniz manevralarına başlayacağı", "27 Mayıs'a kadar sona erecek olan bu manevraların hitamında bütün filoların New York limanında toplanacakları" aktarılmış ve Amerikan donanmasının seyahat programına dair bilgiler kamuoyu ile paylaşılmıştır.⁴⁶⁴ Gazetenin 12 Nisan tarihli sayısı incelendiğinde de "Bir Bulgar gazetesinin müteleası" başlığı altında Missouri'nin ziyaretlerine değinen Vakit gazetesi, "*Amiral Hewitt'e Yunanistan'da nişan verildiğini*", "*Bulgar gazetesi olan İzgrev'in açıklamasına göre Missouri'nin ziyaretlerinin bir harp doğurmayacağını açıkladığı*" gazetede ki araştırmalar esnasında ulaşılan bir diğer haber olmuştur.⁴⁶⁵

Türkiye'ye 5 ve 9 Nisan tarihleri arasında ziyaret Missouri'nin ayrılışına hitaben yayın yapanlardan Türk basın organlarından biri de "*Vatan*" gazetesi olmuştur. Gazete 9 Nisan tarihli sayısında "*Amerikalı misafirler bugün limanımızdan ayrılıyorlar.*" adlı manşeti atarak "*Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman'ın şahsi mümessili Alexander Weddell'in Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye bir Truman'ın kendisinden daha yakın ve sıkı bir dostluk beklediğini*" bildiren bir mesaj getirdiğini , "*ABD Avrupa 12. filo komutanı olan Amiral Hewitt'in de İstanbul'da geçirdikleri günlerin hayallerinde unutulmaz hatıra olarak yer alacağını*" bildirdiği görülmüştür.⁴⁶⁶ Bu bilgilere ilaveten İstanbul Vali ve Belediye reisi Lütfi Kırdar'ın "*Yüksek Tahsil gençliğini ve halkı misafirleri uğurlamaya davet ettiğini*" aktaran yazılara da ulaşılmıştır. 9 Nisan tarihinde İstanbul'dan ayrılan Missouri zırhlısının Türkiye'den sonra Yunanistan'da "*Turco*" diyerek anılan Limana doğru yol aldığı da Vatan gazetesinin bu tarihli ekinde kamuoyu ile paylaşılan bilgiler arasında olmuştur. Nitekim Yunanistan'a gelen Missouri'nin bu limana gelmesinin de manalı görüldüğü gazete açık bir şekilde verilen bilgiler arasında olmuştur.⁴⁶⁷ Gazetenin devam eden haberlerinde Amerikan denizcilerinin

⁴⁶³ **Vakit**, 1946

⁴⁶⁴ **Vakit**, 1946

⁴⁶⁵ **Vakit**, 1946

⁴⁶⁶ **Vatan**, 1946

⁴⁶⁷ **Vatan**, 1946

"Gördükleri en iyi kabulün derecesinin en mübalağalı ümitlerini aştığını" bildiren cümleleri de yer aldığı görülmüştür.⁴⁶⁸

Gazete içerisinde köşe yazarı olarak görev yapan "Sinan Korle" ise aktardığı köşe yazısında kendi tabirleri ile Amerikan bahriyelileri ve Türk Bahriyeli eri arasında geçen bir gözleminin aynen şöyle aktarmış ve konunun bu ilgi çekici yanına vurgu yapmıştır:

"Geçen akşam Beyoğlu 'ndaki Amerikan Haberler servisi'ne gidip orada yapılanları gördükçe Amerika'ya dair yanılmış bulunduğumu ve perdede gördüklerimin tamamıyla aslına uygun olduğunu anladım.Burada bütün İstanbul Amerikan cemaati seferber halde..Büyük bir Amerikan şirketin müdürü kapının yanında bir masada oturmuş,yollarını şaşırان ve şehir hakkında izahat istemeğe gelen erlere malumat veriyor.Karısı önünde bir önlük,büfeden masalara kahve ve pasta taşıyor.Bir diğer genç kız,fişulardan bira çekiyor.İçeri giriyoruz. Büyük sinema salonu hıncahınç dolu.Sahneye konmuş bir gramofon bir düzine plaklar çalıyor. Bir grubun yanına yaklaşıyorum.Burada büyük bir münakaşa cereyan ediyor.Kapıdan dört bahriyeli giriyor,ortalarında yağız bir Türk bahriye eri var. Amerikalılar derhal açılıyorlar , misafirlerine yer veriyorlar.Her taraftan kendisini çağırıyorlar. Birden pürüssüz bir İngilizce ile teşekkür ederek müsaade ederlerse kendisinin onları şehirde gezdirebileceğini bildiriyor.Bir başkası yanıma gelerek çok tuhaf adetlerimiz olduğunu , geçen Beyoğlu'nda büyük bir mektebi gezmeğe gittiğini,Mektebi dolaştıktan sonra bir yere uğrayıp traş olduğunu , para vermek istediği zaman ise para almadıklarını teşekkür edip oradan ayrıldığını,oradan tramvaya binmek istediğini fakat orada da para almadıklarını , otomobile binerek gitmek istediğini fakat otomobil sürücüsünün de para almadığını en sonunda İngilizce bilen bir Türk'e rast gelerek neden para alınmadığını Türk'ün de misafirlerden para alınmadığını bildirmesi üzerine hayatında bu kadar misafirperver olan bir millet görmediğini" aktarması gibi anıların gazetede bu köşe yazarı vasıtasıyla aktarıldığı ve Türk halkının Amerikan denizcilerine gereken ilgi ve hassaslıktan fazlasını yaptığı görülmüştür.⁴⁶⁹

Gazetenin 10 Nisan eki incelendiğinde göze çarpan ilk başlık "Missouri , dün gitti." manşeti olmuş ve bu manşet altında "İnönü'nü Truman'a gönderdiği mesajda

⁴⁶⁸ **Vatan**, 1946

⁴⁶⁹ **Vatan**, 1946

Erteğün'ün naaşının Türkiye'ye gönderilmesi bahsinde Birleşik Amerika'nın gösterdiği hürmet ve sempatiyle Türk milletinin takdir hislerini ifade ettiğini" bildirdiği,Amiral Hewitt'in de Vali'ye gönderdiği mesajla "*Gösterilen iyi kabul,misafirperverlik ve nezaketi Amerikan bahriyesinin hiç unutamayacağını bildirdiği"* gazetede yapılan incelemeler esnasında ulaşılmıştır.⁴⁷⁰

İstanbul Vali ve Belediye Reisi Lütfi Kırdar'ın ise Amiral Hewitt'in gönderdiği teşekkür beyanına ilişkin cevap olarak "*İstanbul Limanından ayrılırken Amiral Hewitt'in şahısları ve Birleşik Amerika Bahriyesi adına gönderdikleri pek nazik mesajı almakla bahtiyar olduğunu , Yüksek komutaları altındaki filonun İstanbul'da bulunduğu müddetçe kendilerinden,en genç erine kadar bütün Amerikan denizcilerinin gösterdikleri samimi dostluk İstanbul halkını çok mütehasssis ve müteşekkir ettiğini,Ziyaretlerinin güzel hatırasını daima muhafaza edeceklerini kendi şahsı ve şehir halkı adına saygıları ile bildirdiği"* ile mukabele eden bir yanıtla gazetede açıklamalar yaptığı görülmüştür.⁴⁷¹Vatan gazetesinin açıklamalarına devam edildiğinde saat 9.15'te karadan en son ayrılan yüzbaşı "*Walsing*" adındaki Amerikan askerinin son açıklamaları ile "*Türkler'in kendisinin tanıdığı insanlar arasında en harikulade insanlar olduğu,Türki işitip,kahramanlık,dostluk ve misafirperverlik hikayelerini dinlediğini fakat abartılı bularak inanmadığını,ama İstanbul'a geldiklerinde kendilerine anlatılanların bilakis eksik olduğunu anladığı"* da gazete içinde paylaşılmıştır.⁴⁷²

Gazetenin bir başka köşe yazarı olan "*Hüsamettin Ülsel*" 'in kaleme aldığı yazısında Missouri gemisinin özellikle teknik üstünlüklerinden bahsettiği,Bu geminin 1.Dünya Harbi içerisinde önemli bir rol oynayan Yavuz zırhlısından çok daha büyük olduğu,geminin dünyadaki en iyi teknik bir eser olduğunu,geminin bu dönem içerisinde yeni bir saldırı sistemi olan uçak taarruzlarına karşı yeni bir savunma tekniği sahibi olduğunu aktaran ve özellikle Amerikan donanmasının üstünlüklerinden bahsettiği bölüm de Missouri'nin kamuoyu önünde nasıl bir izlenim yarattığına dair bir ipucu vermektedir.⁴⁷³11 Nisan tarihli eki incelenmeye devam edildiğinde de Vatan gazetesi Missouri'nin Yunanistan'da Atina'da Pire Lima'nına geldiğini aktarmış , Missouri'de Türkiye ziyaretinde

⁴⁷⁰ **Vatan** 1946

⁴⁷¹ **Vatan** 1946

⁴⁷² **Vatan** 1946

⁴⁷³ **Vatan**, 1946

çok bahsedildiği için Yunan'lıların bu süreci kısılandırdığına dair haberler büyük başlık olarak ilk sayfada yer almıştır. Öyle ki Amiral Hewitt'in "*Kendisin hala Türkiye'de hissettiği, Orada o kadar iyi bir kabul gördükleri için bunu hisleri ile anlatamayacağı, Türk milletinin kendilerine gösterdiği büyük tezahüratı Amerikan Milleti'nin asla unutamayacağı ve her yerde Türk hatıraları olduğunu aktarmasıyla*" gazetede yer alan bilgiler arasında olduğu görülmüştür.⁴⁷⁴

Ayrıca Türk amirali Mehmet Ali Ülgen'in de imzalı bir resminin amiralinin masasının üzerinde olduğu da gazete "*Faruk Fenik'in*" açıklamalarıyla yer almıştır.⁴⁷⁵Ziyaret sürecinin bitişi sonrasında gazetenin 12 Nisan haberlerine bakıldığında Amerikan denizcilerinin "*Eğer Türkiye harbe girse biz Missouri askerleri Türk donanmasının bir numaralı gönüllüleriyiz.*" dedikleri, "*4 Temmuz İstiklal gününde de Yavuz gemisinin Amerika'ya gelmesi temennisinde buldukları ve gelecek olan Türk denizcileri el üstünde taşıyacaklarını bildirdikleri*" de gazetede bu tarih içerisinde yer alan haberlerden biri olmuştur. Faruk Fenik'in Amerikan amirali Hewitt ile görüştüğü "*Kendisinin Yunanistan'da fakat gönlünün Türkiye'de kaldığını*" bildirdiği de gazetede araştırmalar esnasında göze çarpan bilgiler arasında olmuştur.⁴⁷⁶Gazetede 12 Nisan tarihi içerisinde Fazıl Hüsni Dağlarca'nın yazdığı missouri adlı şiir yayınlanmış ve bu şiir içerisinde "*Git ve götür kıyılarına cesur Amerika'nın/Karlı dağlarından bir ses/Bir rüya uyanan milletimden/Tarihler, tarihler arasında/Nefes nefes/Git ve götür aleme/Çağladığımız taşarcasına çağladığımız yadigar/En büyük gemilerde , en büyük cihanlarda/Oğullarım ,kahraman oğullarım/Allahla beraber yaşasınlar.*"⁴⁷⁷

Bu araştırmalara ilaveten Missouri'nin Türkiye ziyareti içerisinde sadece gazeteler içerisinde değil, bazı karikatür dergilerinde de gezi programının değerlendirildiğine ulaşılmıştır. Örneğin; "Karikatür" dergisinin içerisinde yer alan bir bölümde Missouri'nin seyahat programına dair bir resim aktarılmış ve bu resimde özellikle Sovyet Rusya figüründe verilen karakter Missouri'nin gelişi hakkında "*İyi ama bu karaltılar ne oluyor?*" diyerek kendi rahatsızlığını belirtmiştir.⁴⁷⁸Missouri Amerikan zırhlısının 5 ve 9 Nisan

⁴⁷⁴ **Vatan**, 1946

⁴⁷⁵ **Vatan**, 1946

⁴⁷⁶ **Vatan**, 1946

⁴⁷⁷ **Vatan**, 1946

⁴⁷⁸ **Karikatür** ,Cilt:22,No:558,5 Eylül 1946,s.7

tarihleri arasında , sabah 8.40 civarlarında boğazlara gelişi ile başlayan ziyareti ; Türk ve Yabancı Basınlarında daha önceki bölümlerde aktarılmaya çalışıldığı üzere değerlendirilmiş ve Türkiye , Amerika Birleşik devletlerinin bu diplomatik girişiminin sonucunda 1946 ve sonrasındaki siyasi politikalarını , ziyaretin etkisiyle değiştirmeye başlamıştır. Bir sonraki bölümde ziyaretin genel olarak sonuçlarına değinilmeye çalışılarak , Missouri'nin Türk siyasi hayatına ne gibi değişiklikler getirdiği, basın üzerindeki gelişmeler doğrultusunda bu çalışmanın çerçevesinde değerlendirilerek yeni bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

SONUÇ

Bu çalışmanın giriş kısmında da belirtildiği üzere Amerika'nın, 1823 Monrie doktrini sonrası Avrupa siyaseti içerisindeki gelişmelere kendisini kapatması , 1. ve 2.Cihan harbi sonlarına gelindiğinde değişmiş ve 1773'te bağımsızlığını ilan eden bu ülkenin "*Yakın Doğu Siyaseti*" nin gelişmesinde oldukça önemli girişimleri olmaya başlamıştır. Bu nedenledir ki Şubat ayı içerisinde 1946'da dönemin Sovyet Rusya'sı ile başlayan yeni bir savaş arifesindeki yeni cephe tartışmaları , yeni anlaşmazlıklar , Birleşmiş Milletler Cemiyeti içerisindeki Rus temsilcilerinin kendilerini tartışmalara kapatması ve ısrarla Osmanlı Devleti döneminden beri süregelen "*Boğazlarda Statü*" elde etme istekleri , İran üzerindeki yönetime siyasal ve askeri girişimleri Türkiye'nin bu ülkeye karşı bir baraj vazifesi olarak "*Amerikan Müttefikliği*"ni seçmesine sebep olmuş ve Türk siyaseti; çareyi Amerikan askeri takviyelerinde,siyasi , ekonomik anlaşmalarında bulmuştur. Fakat Amerikan Hükümetinin gerek diplomatik bir nezaket çerçevesi içerisinde "*Münir Erteğün*" ün naaşını getirmesi, gerekse de dönemin İngiliz Hükümeti içerisinde Winston Churchill'in "*Müttefikler üzerinde kara bir gölge*" olarak değerlendirdiği Sovyet Rusya'nın Kars , Ardahan gibi bölgelerde toprak ve Boğazlar bölgesinde bir üs talep etmesi , bu sürecin kaçınılmaz olarak Amerikan yada diğer bir deyişle batı müttelikliğini onaylaması sürecini de hızlandırmıştır.

Yaptığımız gazete taramalarından da şu anlaşılabilir ki , Amerika'nın Doğu Avrupa'daki balkan ülkelerine ve Türkiye'ye bu ziyaretten 1 yıl sonrasında yapacağı askeri ve lojistik yardımlar,Akdeniz'de kendi askeri ve stratejik konumunu garantilemesini sağlamış ve Missouri ile yapılan ziyaret Türk siyaseti üzerinde Amerikan hükümetinin bu konumu sağlamlaştırmasında pratiğe döktüğü ilk girişimlerden biri olmuştur.Nitekim Demokrat Parti döneminde Amerikan yardımlarının hızlandırılması ve daha sonraki süreçlerde Türkiye'nin bu ülkeden yardım adı altında borç paralar alması,Amerikan Hükümetine Türkiye üzerinde aynı şekilde askeri üs , hava sahası edinme gibi birtakım avantajları da beraberinde getirecektir. Amerikan ve İngiliz basınlarında ziyaret süreci sonuç olarak Amerika'nın kendisine yeni bir dost ve müttelik edindiği ve Sovyet Rusya'ya karşı Türk hükümetini desteklediği gibi izlenimler almışsa da bu ziyaret girişimi kamuyou

tarafından siyasi destekli bir girişim olarak taçlandırılmış ve misafirlik sürecinde de Türk hükümetinin,Amerika askeri kuvvetlerine gereken karşılama ve izlenimlerden fazlasını göstermesi, Türkiye'nin de kendi tarafından daha sonraki dönemlerde birtakım tavizler vermesine neden olmuştur.Konu üzerinde özellikle Amerika Birleşik Devletleri Amiral Hewitt'in İstanbul'a gelmeden önce

"Akdeniz'de daha fazla Amerikan donanması görmeyi istediğini" bildiren açıklamalarına rağmen İstanbul ziyaretinde "Bu ziyaretin tamamen diplomatik bir nezakete dayalı" olduğunu bildirmesi de tarafımızca Amerika'nın Türkiye gibi askeri üsleri için gayet uygun bir stratejik konumun kazanılması şeklinde düşünülmektedir. Missouri'nin özellikle Yakın Doğu'da uluslararası bir gerginlik yaşanan süreçteki ziyareti bu sürecin içerisinde kısaca Washington'un Doğu Akdeniz'deki endişelerinin bir göstergesi olarak görülmüştür. Amerika Birleşik Devletleri Departmanlarının Rusya'nın İngiltere ve Türkiye'nin kendisinin çıkarlarına karşı bir tutum izlediğini bildiren açıklamalarını gösteren kanıtlar almaları,Rus komünist yayılımının Doğu Avrupa'da daha tehlikeli bir tutum izlediğini göstermiştir.⁴⁷⁹Bu dönem içerisinde Missouri'nin iki devlet arası bir jest olarak nitelendirilen ziyaret programını Türk tarafı Sovyet Rusya'ya karşı Yakın Doğu'da Amerika'nın bu en güçlü ve ünlü savaş gemisinin boğazları ziyaretiyle beraber bir destek sembolü olarak görmüştür. Dönemin Türkiye Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Missouri'nin ziyaretini "*Yeni ve parlak bir Türk-Amerikan dostluğunun tezahürü*" olarak görmüş ve Zırhlının ziyaretini , "Bu ortak dostluk ve güvenin iki ülke arasındaki daha da sıkı bir hal alması" olarak göstermiştir.⁴⁸⁰

Amerikan askerin gücü içerisinde donanma kuvvetinin en güçlü gemisinin Türkiye'ye gönderilmesi , Amerika Birleşik Devletlerinin Türkiye'ye karşı tutumunun yenilikçi bir süreç olmasıyla beraber , bu sürecin arkasında en önemli etkenlerin ; Amerika Birleşik devletlerinin Çanakkale'ye uzanan siyasi izlenimlerinde ve Yakın Doğu'daki niyetlerinin gerçekleşmesi için en önemli dönemlerden biri olarak görülmesi , bu çalışma kapsamında ortaya getirilen bir sonuç olup , Türk basının ziyaret içerisinde Amerikan siyasetini destekleyici manşetler atmasının da nihai olarak Missouri zırhlısının ve beraberinde gelen Amerikan siyasi girişimlerinin Türk tarafınca Amerikan Hükümetine

⁴⁷⁹ Memorandum by Jones,29 Kasım 1945,VIII,s.1287-88,

From Wilson to S.D,18 Mart 1946,VII,s.818

⁴⁸⁰ A.g.e,s.75

Sovyet Rusya karşısında destekler nitelikteki yaklaşımları kapsamında Birleşik Devletler'in Yakın Doğu'daki eline yeni siyasi ve askeri kozlar getirmiştir. Gazetelerdeki araştırma süreçlerinden de anlaşılabilceği gibi Missouri'nin Türkiye ziyareti Amerikan siyasi gücünün Orta Doğu'da Türkiye gibi coğrafi anlamda bir köprü vazifesi üstlenen ülke ile birlikte Sovyet Rusya'nın komünist ideallerinin önünde bir set vazifesi görmüştür. Bu süre zarfında Ankara'daki Amerikan elçiliği de oldukça önemli bir rol oynamış , Elçi Edwin Wilson gibi Amerikan siyasi görevlileri de Sovyet Rusya'ya karşı hem Türkiye'nin hem de Amerika'nın tutumlarını değiştirmesinde büyük bir paya sahip olmuşlardır. Soğuk Savaş süreci öncesinde Wilson Rusya'nın ilerleme içeren politikalarına karşı tepki koymuş, Çanakkale'deki Rus isteklerini Amerika'ya göre çok daha fazla kararlı bir tutumla değiştirmek için çaba göstermiştir.

1946 yıllarındaki İran ve Mançurya krizlerinden sonra tutumlarını Sovyet Rusya'ya karşı ciddi bir şekilde değiştiren Amerika , Devlet sekreteri James Brynes'in yeni bir politika istemiyle Yakın Doğu stratejisini bu ziyaret itibariyle değiştirerek Batı blokunu yaratmış ve ayrıca 1951 dönemlerine doğru NATO gibi kuruluşların da temelini pratik bir siyaset amacı taşıyan bu girişimle başlatmıştır.⁴⁸¹

Yakın Doğu'da etkin bir siyasi konuma sahip olan Türkiye , Amerika tarafından 1946 dönemi sonrasında özel bir karşılık görmüş , Türk siyasi emellerine karşı da bu yabancı devlet her zaman ilgiyle yaklaşmıştır. Nitekim İran sınırlarına gelen , boğazlarda üs talep eden Sovyet Rusya bu girişimlerinin sonucunu Missouri'nin ziyareti ile elde edememiş , Orta Doğu'da da Rus girişimleri Amerika'nın Akdeniz'e filosunu getirmesiyle desteksiz kalmıştır. Başka bir deyişle Amerikan politikacılarının geç de olsa Rusya'ya karşı İngiliz savlarını destekleyen tutumlar içerisine dönmeleri Türkiye'yi Birleşik Devletler'in Yakın Doğu'daki güvenliklerini sağlamalarında hayati bir rol oynayarak Türk basının destekleyici tutumlarıyla beraber kamuoyu önünde de kendi politik niyetlerinin haklı bir görünüm almasını sağlamıştır. Bu sonuca ilaveten İsmet İnönü'nü Amerikan donanmasının kendilerine ne kadar yakın olursa o kadar iyi olacağı gibi gazetede açıklamalar yapması da Amerika Birleşik Devletlerinin elinin Orta Doğu stratejisinde Türk tarafınca güçlendirilmesine yegane katkısı bulunan gelişmelerden biri olmuş , 1947 yılı içerisinde

⁴⁸¹ George C.Herring, *Aid To Russia 1941-1946 Strategy, Diplomacy, The Origins Of The Cold War*, New York, 1973, s.260

Truman Doktrinin de önünü açan etkenlerden biri olmuştur. Demokrat Parti yönetimi içerisinde iyice belirginleşen Amerikan yardımlarıyla da Türkiye Missouri ile gelişen ilk pratik Amerikan üssü oluşturma aşamasını daha da ileri bir safhaya taşımıştır. Missouri'nin Türkiye ve beraberinde diğer Akdeniz Limanlarını gelişen ziyareti ile beraber Amerika Orta Doğu üzerindeki siyasi güç halkasını tamamlamış , Sovyet Rusya da bu halkanın içerisinde Yakın Doğu'nun bağımsızlığını tehdit eden bir güç unsuru olarak nitelenmiştir.

Basın içerisinde incelendiği sıralarda bu ziyaretin her ne kadar "*Dostane ve iyi niyet amaçlı*" bir misafirlik girişimi gibi gösterilse de çalışmalarımızdan çıkardığımız sonuç Amerika'nın Akdeniz üzerinde yeni bir güç unsuru olarak çıkmak isteği ve Rusya'nın bu niyetlere karşı bir tehdit olarak göstermesini engelleme amacı taşıdığını göstermektedir. Amiral Hewitt'in Akdeniz'de daha çok Amerikan gemisi görmeyi istediğini fakat İstanbul ziyaretinde de bunun aksi yönünde herhangi bir politik amaç taşımayan bir ziyaret olduğunu aktarması Missouri'nin Türkiye ziyaretinde Amerikan politikasının hangi çizgide olduğunu gösteren bir ipucu niteliğinin taşıdığı da bu çalışmalarda göze çarpmıştır.

Özellikle Basın içerisinde Türkiye'nin ve Yabancı gazetelerin Sovyet Rusya'ya karşı Amerikan ziyaretini değişken ve destekleyici bir davranış olarak yorumlaması dünya kamuoyunda da Rusya'nın Orta Doğu üzerindeki girişimlerinin daha yavaş bir şekilde seyretmesine sebep olmuş ve Doğu Avrupa'da da Amerika politikasının taraf bulmasını kolaylaştırmıştır. Türk gazeteleri incelendiğinde bu konu ile ilgili genel olarak çıkan sonuç Amerikan politikasının yurt genelinde kuvvetli bir destek bulduğu ve Türk askeri gücünün de bu ziyaretle beraber Sovyet tehdidine karşı Amerikan çizgisinde ilerleyen bir gelişme aşaması göstermesi olarak ortaya çıkmıştır. Soğuk savaş öncesi bu büyük zırhlının Türkiye ziyareti , Amerika'nın gerek askeri , gerek ekonomik ve gerekse de siyaseten Türk tarafının tezlerini destekleyen bir tutum geliştirerek Rusya'ya karşı ileriki dönemlerde oluşturduğu uzun dönemli askeri üs politikasını sağlamlaştırarak Türkiye'nin Birleşik Devletler tarafında Anti-Sovyet özelliği içeren bir dış politika izlemesine de yol açmıştır. 1946 yılının 5 Nisan tarihinde Türk basınında Amerikan askeri gücünün yüceltilmesine dair çıkan köşe yazıları ve Amerikan tarihinin zayıfın ve güçsüz devletlerin yanında her daim bulunduğu dair iddialar ortaya atılması da inceleme esnasında dikkati çekmiş bu tarih sonrasında Türk diplomasisi kaçınılmaz bir şekilde Amerikan hükümetinin siyasi çizgisinden çıkamaz hale gelmiştir.

Amerika Birleşik Devletlerinin Türkiye'ye yönelik siyaseti Missouri zirhlısının ziyareti ile beraber hem şahsi hem de bürokratik gelişimler neticesinde çift taraflı bir girişim halinde seyretmiştir. Özellikle olağandışı şartlar dışında Postdam Konferansı ve Boğazlar krizi sonrasında Amerika Birleşik Devletlerinin yüksek mertebedeki siyasi zümrelerin rolleri bu krizler sonrasında Türkiye'ye karşı en mütevazı şartlarda seyretmiş ve Münir Ertegün gibi Türk büyükelçilerinin etkisiyle daha da sonuçları müspet bir hale getirmiştir. Amerika'nın Türkiye'ye yönelik Missouri ziyareti sadece Beyaz Saray tarafınca yönlendirilmemiş ; orta seviyedeki devlet sözcülerinin de araya girmesi ile desteklenerek harekete geçirilmiştir. Yakın Doğu'daki Amerikan filoları ve Amerikan siyasetinin masabaşı yönetim ofislerinin de be girişim içerisinde yer aldığı bu siyasi eylemde Amerika'nın Türkiye ile olan siyasi girişimleri Rusya'ya karşı gittikçe sürerlilik kazanmaya başlayacaktır.Nitekim Sovyet Rusya'nın isteklerine karşılık Türkiye'nin Amerika'ya karşı uyguladığı "Açık Kapı" politikası neticesinde değerlendirmek gerekirse de Missouri'nin 5 Nisan tarihinde başlayan 4 günlük ziyaret süreci bu kapının daha da aralanmasını sağlamıştır.

Amerika Birleşik Devletleri, Missouri'nin Türkiye'ye olan gezisi esnasında aynı zamanda Boğazlar'da , Ortadoğu'da, Doğu Avrupa'da da kendi stratejik ve askeri gücünün kuvvetlendirmeye muvaffak olmuş , 2.Cihan Harbi'nden güçlü bir şekilde ayrılan Sovyet Rusya'sına karşı kendi savunma mekanizmalarını bu gezileri düzenleyerek başarılı bir şekilde hayata geçirmiştir. Missouri'nin Türk basınında bıraktığı heyecanlı etki , bu ziyaret sonrasında da devam ederek Türkiye'nin Doğu sınırları kapsamında batı müttefiklerinin herhangi bir tehdit anında etki edebileceklerini bildirmesi , sonraki dönemlerde Türkiye'nin diğer doğu devletlerine karşı da Amerikan ekseninde siyasi kararlar almasının da yolunu açarak nitekim 1955 yılında "*Bandung Konferansı*" gibi süreçlerde Batının kendisine dayattığı şekilde bir taraf izlemesine de yol açmış ve diğer Ortadoğu devletlerinin tepkisini çekmesine de sebep olmuştur. 11 Haziran 1948'de "*Vanderberg Kararı*" sonrasında Monrie Doktirini politikasından ayrılan ve Avrupa'da ittifak kurma çalışmalarına başlayan Amerika Missouri'nin ziyareti ile 5 Nisan'da pratiğe döktüğü Yakın Doğu'daki Anti-Sovyet baraj kurma çalışmalarının temelini atmış , buna sonradan NATO,CENTO gibi kuruluşlar da Türkiye'yi bölgedeki en büyük üs konumuna getirmiştir. Nitekim bu gelişmeler yaşanırken Amerika Birleşik Devletleri Missouri ile başlattığı müttefiklik aşamasını Leyte uçak gemisi

ve Dayton Kruvazörünün de gelişleriyle pekiştirerek bölgede Sovyetler'e karşı olan konumunu Türkiye ittifakıyla sağlamlaştırmıştır.

1946 yılı sürecinde Amerikan ve Türk Hükümetleri siyasi arenalarda uzun ve kısa dönemli çizgiler izlese de , Soğuk Savaş öncesi diplomatik ilişkilerin iki taraf arasında daha da keskin ve sağlam bir uzantı halini alması Missouri'nin ziyareti ile netice bulmuştur. 1946'nın son aylarına geldiğinde Amerika'nın Türkiye siyasetinde Rus şüpheliğini daha da geniş bir yer alması onun bu büyük zırhlıyı Akdeniz seyahatine çıkarması ve 6.filyu Orta Doğu'ya göndermesi gibi hareketlere yol açmış,bu siyasi gelişmelerde Türkiye'nin de 1946 sonrası politikalarının Amerika üzerine endekslenerek ilerlemesine sebebiyet vermiştir.

Amerika Birleşik Devletlerinin "*Yüzen Kale*" 'si Missouri ise Türkiye programından sonra Amerika'da Norfolk'a geri dönmüş ve 1947 Nisan ve Haziran aylarında Tatbikat gemisi olarak kullanılmıştır. 1951 ve 1953 yıllarında ise Kore Savaşı içerisinde bir kez daha Amerikan donanmasında son olarak da 1991'de Pearl Harbor'da müze olarak kullanılmak suretiyle Amerikan donanması tarihindeki yerini büyük bir saygınlıkla almıştır.

Sonuç olarak Missouri'nin gerek tarihi bir önem taşıması gerekse de Münir Ertegün'ün naaşını getirerek 2 büyük devlet arasında bir köprü niteliği kurarak Amerikan siyasetinin Sovyet Rusya'ya karşı pratiğe döküldüğü ilk aşama olması onun bu çalışma için araştırılmaya değer bir çalışma olarak görülmüş ve ilk olarak yabancı ve Türk basın karşılaştırmasında bu girişim içerisinde Missouri'ye atfedilen tarihi değerinin sebebi bu alanda çalışmalar yapacak kişilere vakfedilmeye uğraşmıştır. Bu zırhlının bıraktığı İstanbul anıları nitekim sadece 1946 yıllarında kalmayacak , Amerika yeni girişimlerle Türkiye'ye kendi politik uygulamaları içerisinde yeni zırhlılar gönderip yeni ziyaretler gerçekleştirmeyi de ihmal etmeyecektir.

KAYNAKÇA

BELGELER

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi,Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü," **Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Amerikan zırhlısı Missouri'ye dair 5/Nisan/1946 tarihinde 9/Nisan/1946 tarihine kadar İstanbul'da kalmalarına izin verilmesine dair kararname**",030.18.01.02/110.18.8,Ankara,2015

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi,Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü,"**Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun Amerikan muhabirlerine U.S.S Missouri'de verdiği demeç**",030/01/11/65.2,Ankara,2015

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi,Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü,"**Başbakan Recep Peker'in onay verdiği şekil ile 17 Mart 1947'de New York Times muhabiri Daniell'in metni**",030.01.12/70.5,Ankara,2015

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi,Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü,"**Sayın Bay Kemal Gedeleş, Cumhurbaşkanlığı Genel Katibi'nin 2.Dünya Savaşını zaferle bitiren Müttefiklere Tebrik Telgrafı**",030.10/235.590.21,Ankara,2015

GAZETELER

YABANCI GAZETELER

Arizona Independent Republic

Albuguerqe Journal

Brooklyn Daily Eagle

Beatrice Daily Sun

Council Bluffs Nonpareil

Corvallis Gazette Times

Decatur Daily Times

Delaware Daily Times

Dundee Courier

El-Paso Herald

Freeport Journal Standart

Harrisburg Telegraph

Jeferson City Past Tribune

Kalgoorlie Miner

Ironwood Daily Globe

La Grande Observer

Lubbock Evening Journal

Lincolnshire Echo

New York Times

Northern Whig

Potts Town Mercury

Santa Cruz Sentinel

Stattsville Record And Landmark

Sikeston Standart

The San Bernardino County Sun

The Kingsport Times

The Qelwein Daily Register

Western Morning News

The Times

The Post Standart

The Rhinelander Daily News

The Marryville Daily Forum

The Evening Standart

The Gettysburg Times

The News Reviews

The Gazette And Daily

The Montreal

The Telegraph

The Marion Star

The Mercury

The Newcastle Morning Herald

Tuscon Daily Citizen

The Examiner

The Salt Lake Tribune

The Scottsman

The Chilicothe Constitution

TÜRKÇE GAZETELER

Akşam Gazetesi

Anadolu Gazetesi

Cumhuriyet Gazetesi

Son Posta Gazetesi

Vakit Gazetesi

Vatan Gazetesi

Ulus Gazetesi

KİTAPLAR

- ARAS, Tefik Rüştü, **Atatürk'ün Dış Politikası**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003
- ALVAREZ, David, **Bureucracy And The Cold War Diplomacy**, Institute For Balkan Studies, Thessaloniki, 1980
- BİLGE, Suat, **Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri 1920-1964: Güç Komşuluk**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1992
- BİLGİN, Mustafa, **Britain And Turkey In The Middle East, Politics and Influence in the Early Cold War Era**, Byzantine and Modern Greek Studies, London, 2008
- BUTLER, PELLY, Rohan and M.A., **Documents on British Policy Overseas**, Vol.I, Her Majesty Stationary Office, London, 1990
- ÇAĞRI, Erhan, **Türk-Amerikan İlişkileri Tarihsel Kökeni**, İmge Kitap evi, Ankara, 2001
- DERİNGİL, Selim, **Turkish Foreign Policy During The Second World War**, Cambridge University Press, 1989
- DONALD, David Herbert, **Lincoln**, Touchstone Book Publishing, Lincoln Library, 1996
- DAVIDSON, Roderic H., **Turkish Diplomacy from Mudros to Lausanne**, Princeton University Press, 1953
- DECONDE, Alexander, **History Of American Foreign Policy**, University of California Santa Barbara, 1971
- DEABORN, Henry, **A Memoir and Navigation in Black Sea**, Boston Public Library, Boston, 1819
- ERKİN, Feridun Cemal, **Türk-Sovyet İlişkileri**, Başnur Matbaası, Ankara, 1968
- FEIS, Herbert, **Churchill, Roosevelt and Stalin The War They Waged The Peace They Sought**, Princeton University Press, 1957
- GÖNLÜBOL, Mehmet, **Olaylarla Türk Dış Politikası 1919-1965**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1969
- GÖZEN, Ramazan, **ABD İle İlişkiler**, Platin Yayınları, Ankara, 2008
- HERRİNG, George C., **Aid To Russia 1941-1946 Strategy, Diplomacy The Origins Of The Cold War**, Columbia University Press, New York, 1973

- HOOK,Steven,**Amerikan Dış Politikası:İkinci Dünya Savaşından Günümüze**,İnkılap Yayınevi,İstanbul,2013
- JAMIL,Hasanlı,**Stalin And The Turkish Crisis Of The Cold War 1945-1953**,Lexington Books,New York,2013
- KENNAN,George F.,**Memoirs 1925-1950** ,Pantheon Books,London,1968
- KUNIHOLM,Bruce R.,**Origins Of Cold War**,Princeton University Press,New Jersey,1980
- LURAGHI,Raimondo,**History Of Confederate Navy**,Naval Institute Press,1996
- MERİH,Turgay,**Soğuk Savaş ve Türkiye 1945-1960**,Ebabil Yayınları,Ankara,2006
- MC.GHEE,George,**ABD-Türkiye-Nato-Ortadoğu**,Bilgi Yayınevi,Ankara,1992
- MATLOFF,SNELL,Maurice and Edwin,**The United States Army in World War II:The War Department Strategic Plannig for Coalition Warfare,1943 , 1944**,Washington,1953
- MORRİSON,Samuel Eliot,**Forcing Dardannelles in 1810 with Some Account Of The Early Trade Massachussettes**,New England Quarterly,1928
- NEWELL,SMITH,Gordon and Vice Admiral Allan E.Smith,**The U.S.S Missouri:The Biography Of The Last Battleship**,Naval Institute Press,Annapolis,1969
- ORAL,Sander,**Siyasi Tarih, İlkçağlardan 1918'e**,İmge Kitap evi,Ankara,1989
- SEVER,Ayşegül,**Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye, Batı ve Ortadoğu 1945-1958**,Boyut Kitapları,1997
- SCHROEDDER,Richard,**Missouri At The Sea**,University Of Missouri Press,Columbia And London,2004
- SOYSAL,İsmail,**Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları**,T.T.K Yayınları,Ankara,1983
- STONE,Scott,**The Last Battleship:The History Of The U.S.S Missouri**,Walsworth Cooperation,1999
- STILLWELL,Paul,**Battleship Missouri:An Illustrated History**,Naval Institute Press,Annapolis,2004
- SHAW,Standford,**History Of Ottoman Empire and Modern Turkey:Volume I, Empire Of The Ghazis**,Cambridge University Press,Cambridge,1976
- TUNCER,Doç.Dr.Hüner,**Menderes'in Dış Politikası: Batı Güdümündeki Türkiye**,Kaynak Yayınları,2013

TUNCER,Doç.Dr.Hüner, **İsmet İnönü'nün Dış Politikası**, Kaynak Yayınları,İstanbul,2012

TRUMAN,Harry S.,**Years Of Decisions**,Doubleday And Company Press,Garden City,New York,1955

YILMAZ,Şuhnaz,**Turkish-American Relations 1800-1952: Between The Stars,Stripes And Crescent**,Routhledge Publishing,Third Avenue,New York,2015

WEISBAND,Edward,**Turkish Foreign Policy 1943-1945: Small State Diplomacy And Great Power Politics**,Princeton University Press,1973

WOODWAR,Sir Lwelleyn,**British Foreign Policy During The Second World War**,Her Majesty Stationery Office,1973

MAKALELER

BOZKURT,İbrahim,"*İkinci Dünya Savaşı Sonrası Amerikan Missouri Zırhlısının İstanbul Limanı'nı Ziyareti Üzerine Değerlendirmeler*",**Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi**,C.6,S.15,2007

FİELD,James A.,"*A Scheme in Regard to Cyrrenaica*",**The Missisipi Historical Review**,Vol.LIV,s.445,1957

GÜLER,Yavuz,"*İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türk-Amerikan İlişkileri 1945-1950*",**Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi**,Cilt.V,Sayı.II,s.211,s.211,2004

ÜNER,Turgay,"*Ottoman-American Trade During Nineteenth Century*",**Osmanlı Araştırmaları Dergisi**,Vol.III,s.189-246,1982

TOPAL,Coşkun,"*Soğuk Savaşın İlk Yıllarında Türkiye-ABD İlişkilerinde Ekonomik Yardımların Etkisi*",**Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**,C.9,S.6,s.115,2015

TEZLER

AVCI,N.Çiğdem,"*Türk-Amerikan İlişkileri Ve Basındaki Yansımaları 1945-1952*",**İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü,İstanbul,2006**

ARAS,Ahmet,"*Amerikan Belgelerinde 2.Dünya Savaşı Sonrası Türkiye*",**Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü,Ankara,2007**

HALVARSON,Brad,"*Turkish American Relations From 1923 To 1960*",**Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler,Siyasi ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü,İstanbul,2010**

DERGİLER

Akbaba Dergisi

Karikatür Dergisi

ELEKTRONİK ADRESLER

<http://lcivelekoglu.blogspot.com.tr/2013/11/69-yil-once-bugun-mehmet-munir-ertegun.html>

<http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/AhmetErtegün>

<http://www.navsource.org/archives>

EKLER

T. C.
BAKANLIK
UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3
3859

Karar

Eski Vaşington Büyükelçisi rahmetli Münir Ertegün'ün cenazesini yurdumuza getirecek olan Amerika Birleşik Devletleri Deniz Kuvvetleri mensup 45.000 tonluk Missouri muharebe gemisi ile bu gemiye refakat edecek 2200 tonluk Power destroyerinin İstanbul Limanına gelmelerinin ve 5/Nisan/1946 tarihinden 9/Nisan/1946 tarihine kadar İstanbul'da kalmalarına izin verilmesi; Dışişleri Bakanlığının 1/3/1946 tarihli ve 36875/41 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 7/3/1946 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmet İnönü

Başbakan
Adalet Bakanı
Millî Savunma Bakanı
İçişleri Bakanı
Dışişleri Bakanı
Maliye Bakanı
Millî Eğitim Bakanı
Bayındırlık Bakanı
Ekonomî Bakanı
Sa. ve Su. Y. Bakanı
Gümrük ve Tekel Bakanı
Tarım Bakanı
Ulaştırma Bakanı
Ticaret Bakanı
Çalışma Bakanı

030 18 01 02 110 18 8

Ek.I Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Missouri'ye 5/Nisan/1946 Tarihinde imzaladığı izin belgesi, Kaynak.B.C.A

Ankara, April 6, 1946

Opening Remarks
addressed by Prime Minister
Şükrü Saraçoğlu
to American correspondents
who arrived in Turkey on board
the USS Missouri

Welcome to Ankara !

I thought we could begin by drinking a cup of Turkish coffee, and then I intend to ask for and give myself the right to say a few words, following which I shall do my best to answer any questions you may have to ask me.

As a government, as a people, and above all human beings, we are deeply grateful to you Americans for the manifestations of real friendship and liking evinced by the American government and nation towards Turkey, and for the respect shown to the mortal remains of a Turk. I should like to express our gratitude by inclining myself with profound reciprocal respect before the memory of America's heroic war-dead; and while making it clear that this expression of indebtedness is as much on behalf of my country and government as on my own, I feel bound to confess that I derive pleasure from it even though the occasion was created by the death of a well-beloved friend who is no longer among us.

I should also like to avail myself of this opportunity to express some of the deep sentiments felt by Turkey for America and nursed in the breast of every Turk.

Supported by the Americans who are the young and yet the most vigorous sons of the old world on which we live, America is carrying the proud banners of Humanity, Justice, Freedom and Civilization and advancing with strong steps and sure along a path that leads to the formation of a great New World composed of the United Nations. You may rest assured that the Turkish nation and government will always be at your side to take their place in the ranks formed by the United States, ready to help solve every difficulty in aiding to realize and achieve the Great Cause.

030 01 11 65 2

Ek.II Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun Missouri ile gelen gazetecilere demeci,

Kaynak,B.C.A

T.C.
Başbakanlık
Hususi Hatlar Müdürlüğü
Hanesi

472

C. BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞIVI

Tarih	15.8.1945						
Cinsi		Cinfi tarihi		İşin tarihi		Sıra no	
Sıra no		Sıra no		Sıra no		Sıra no	

Sayın Bay Kemal Gedeleş
Cumhurbaşkanlığı Genel Kâtibi

İSTANBUL

Aşağıdaki malûmatın Cumhurbaşkanımızın Yüksek Katlarını en derin tazimlerle arzına delâletinizi rica ederim .

1 - Bu sabah Dışişlerinde toplandı . Zafer münasebetiyle Cumhurbaşkanımız tarafından İngiltere , Amerika , Rusya ve Çin Devlet Reislerine birer tebrik telgrafı çekilmesini ^{faşdal} ~~başlat~~ bulduk . Telgraf suretleri bervechi zirdir :

2 - Büyük Millet Meclisi tarafından İngiltere , Amerika , Rus ve Çin Millet Meclislerine tebrik telgrafı çekilmesini ~~başlat~~ zarf gördük . Bunun için Gurup Reis Vekilleri ile , Müstakil Gurup Reis meclise bir takrir verecek . Bazı hatipler tarafından söylenecek söz sonra bu takririn kabulü muamelesi bitince Meclis namına telgraflar çekilecektir .

3 - Başbakan tarafından , resmî olarak İngiltere Başbakan Amerika Devlet Reisi ve Dışişleri Nazırına , Çin hükümet Reisine , Mareşal Stalin'e ; Hususî olarak Mr. Churchill'e , Eden'e, Amiral

./.

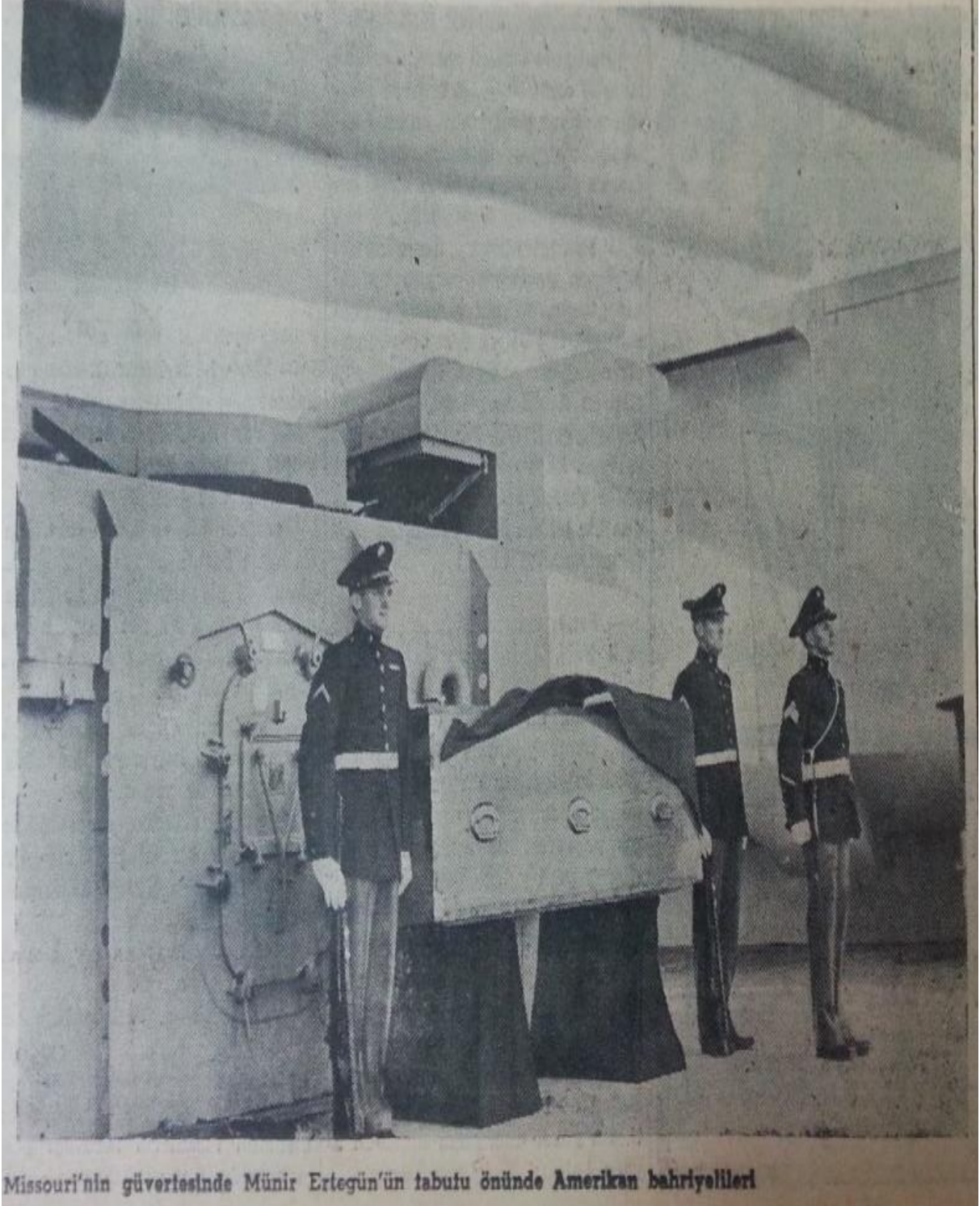
6 -

030	10			235	590	21
-----	----	--	--	-----	-----	----

Ek.III Cumhurbaşkanlığı Genel Katibi Gedeleş'in 2.Dünya Harbini kazanan Müttefikleri tebrik üzerine hazırladığı bildirge Kaynak,B.C.A

Ek.IV Missouri zırhlısı Amiral ve Amerika Birleşik Devletleri 12.Filo komutanı Henry K.Hewitt Kaynak,,Vatan Gazetesi

Missouri'nin güvertesinde Münir Ertegün'ün tabutu önünde Amerikan bahriyelileri

**Ek.V Missouri zırhlısı ile naaşı getirilen Eski elçinin başında bekleyen Amerikan piyadeleri
Kaynak, Vatan Gazetesi**

Missouri hareketinden evvel Neo-York limanında

Missouri İstanbulda

Amerikan donanmasının amiral
emisi bu sabah 8 de gelmiş olacak

Ek.VI Missouri zırhlısının İstanbul'a ziyaretinden önce verilen bir haber

Kaynak,Cumhuriyet Gazetesi

Ek.VII Missouri zırhlısı komutanı Hewitt ile beraberinde gelen Amerikan Heyetinin cenaze törenindeki bir resimleri

Kaynak,Cumhuriyet Gazetesi

Missouri sporcularıyla temasla

Amerikanın birinci sınıf profesyonel boksörlerini
arasında bulunduran Missouri boksörleriyle karşılaşıyoruz

Missouri'nin beynelmül şöhretli ağır boksörleri çok çetin bir karşılaşmada

Sporcu bir milletin hakikî sporcuları arasındayım. Atletizm ve basketbol kaptanlarıyla konuşuyoruz.

Missouri'nin erleri arasında dünyanın birinci sınıf basketbolcuları, beyzbolecuları, rugbücileri, atletleri var. Rugby, beyzbol Amerikanın milli sporlarıdır. Atletizm Amerikada her sporun önünde gelir.

Atletizm kaptanına aranızda şöyle böyle kaç atlet var diye sordum. Gülerken bana:

— Hepimiz diye cevap verdi.

Bu cevabı alınca bu sual sorduğum için yüzüm kızardı.

Missouri basketbolcuları da dünyanın en kıymetli basketbolcularını aralarında bulunduruyor. Rugby, beyzbol için yarıkarada kaydettiğim gibi fazla söz söylemeye lüzum yok. Dost Amerikanın dost denizcilerinin yüzlerine bakınca hepsinin hakikî birer sporcu olduklarını anlamak kabildir.

Boks deyince hiç şüphe yok ki ilk akla gelecek memleket

Böyle bir sporcu küllüsünü bulduğumuz Missouri'de

Ek.VIII Missouri zırhlısı ile gelen Amerikan sporcularının müsabakaları Kaynak,Vatan Gazetesi

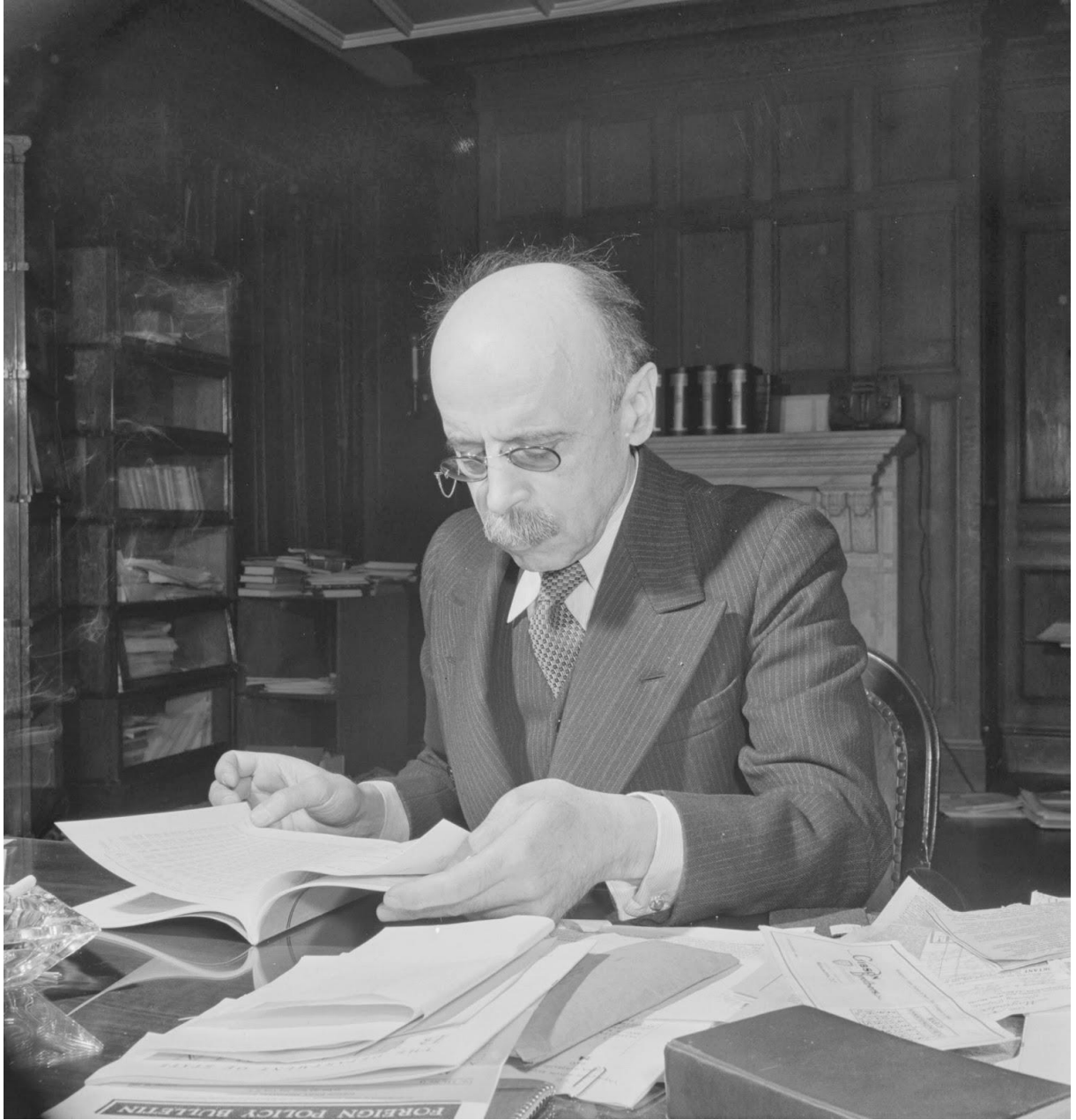
Ek.IX "Battleship Missouri" adlı yapıtta zırhlının suya indirilişine dair bir resim

Kaynak, Gordon Newell, Vice Admiral Allan E.Smith

Ek.X 6 Nisan 1946 tarihinde Missouri ve kendisini karşılayan Yavuz zırhlısına ait Dolmabahçe sirtlarında çekilen bir resim

Kaynak, Cumhuriyet gazetesi

Ek.XI Naaşı Missouri zırhlısı ile Türkiye'ye getirilen müteveffa elçi Mehmet Münir Ertegün

Kaynak, 69 yıl önce bugün Mehmet Münir Ertegün

Münir Ertegünün cenaze töreni dün yapıldı

Rahmetli Washington Büyük Elçimizin tabutu Missouri zırhlısından alınarak ebedî istirahatgâhına bırakıldı

Merkum Münir Ertegün'ün cenazesini humil top arabası Dolmabahçe'den hareket ederken

Amerika'da vefat eden Washington
büyük elçisi Mehmed Münir Erte-
gün'ün dün gün Missouri herbi gemisinde
kılınan törenin, mevzuat programı
sırasında yapılan büyük cenaze töre-

nin müteakibi ebedî istirahatgâhına bi-
rakılmıştır.

Saat 19 da bir motorla, tabut Dolma-
bahçe rıhtımına çıkarılmış ve orada
— Arkası sahife 2, 30, 3 te —

İzmirde

okunabilir

Ek.XII Missouri'nin naşını getirdiği Eski Büyük Elçi Mehmet Münir Ertegün'ün cenaze merasimi esnasında verilen bir resmi

Kaynak, Cumhuriyet Gazetesi

Missouri'nin yurda kavuşturduğu Ertegünün nâşı, merasimle kara topraklara verildi

Ek.XIII Münir Ertegün'ün merasimine ilişkin Türk basınından resimler

Kaynak, Vatan Gazetesi

The first Missouri in flames at Gibraltar. (Naval Historical Center)

Ek.XIV Missouri'nin 1843 yılında Caleb Cushing'i Çin'e nakledişi esnasında Cebelitarık açıklarında yanarak batışı

Kaynak, Richard Schroedder

Ek.XV 1944 yılında suya indirilen Missouri zırhlısının sponsorluğunu üstlenen Margaret Truman (Ortada) ve ABD Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman

Kaynak, Navy Source

Ek.XVI Missouri zırhlısı önünde hatıra bir hatıra fotoğrafı çektiren Amerikan Askerleri

Kaynak, Ahmet Piriştina Kent Arşivi Müzesi

Âbide önündeki tören

Amerikan harb gemilerinin limanımız-
da bulunması dolayısıyla dün de İstanbul
şehri bir bayram gününe mahsus sen ve
hareketli gündüz ve gece geçirmiştir.

Şehrimizde misafir bulunan Ameri-
kâli denizciler dün sabah saat 10 da
Taksim Cumhuriyet âbidesine törenle
— Arkası sahife 3. Sü. 7 de —

Missouri'yi ziyaretten aklımda kalanlar!..

Ek.XVII Türk Basınında Missouri'den aklımda kalanlar adlı bir karikatür

Kaynak, Cumhuriyet Gazetesi